Dr Čedomil Čekada

CRKVA SVEĆENIŠTVO SVEĆENICI

Đakovo 1967.

7777

Dr ČEDOMIL ČEKADA:

»Gospodine, komu da idemo?
U tebe su riječi života vječnog . . .«
(Iv. 6, 69)

CRKVA
SVEĆENIŠTVO
SVEĆENICI

Članci na riječi Gospodinove iz Evanđelja

Prvi niz:
Članci broj 1 do 51

Đakovo — 1967.

Izdaje i odgovara: Don STJEPAN BATINOVIĆ
župnik — Donje Hrasno
pošta: Brštanica — S R B. i Hercegovina

S dopuštenjem Biskupskog ordinarijata u Đakovu
od 9. kolovoza 1967. godine, broj 1975/1967.

Tisak: „Tipografija, Đakovo 1967.

MJESTO PREDGOVORA

Poštovani čitatelju! Napose, Ti, dragi brate svećeniče!

Evo Ti u ruke knjige, koja izlazi samo radi Tebe i povjerenog Ti stada. Pisca smo morali ponovo i ponovo moliti, da dozvoli tiskanje, a mi svećenici, koji knjigu izdajemo, na neki način **otkidamo od usta, da bismo skupili potrebna sredstva.**

A razlog?

U »Glasu Koncila«, br. 10/67, str. 11., donijeti su izvaci iz članka, koji je u londonskom »Times-u« napisao neki vjerni anglikanac. On izražava zabrinutost, što se i među svećenicima Rimske Crkve nađe onih, koji iznose odviše slobodoumna mišljenja. A njih — anglikance — najviše privlači monolitnost u vjeri naše svete Crkve. »Rimska Crkva za jednoga anglikanca uvijek je bila nepromjenljiva i čvrsta stijena, za koju smo svi vezani... Privrženost Rima jednoj staroj vjeri... u vrijeme, dok svijet ne vjeruje ni u što, jest ono, što zanosi... Važnost, koju Rim ima za mene, izvire iz njegove odanosti vjeri apostola i mučenika...«

»Glas Koncila« na ovo dodaje: »Pretjerano alarmantan članak«. To kažemo i mi. Duh Sveti ne će ostaviti Crkve nikada. Ali joj mnogo zla mogu nanijeti oni, koji krivo shvaćaju tzv. »aggiornamento«, kao i oni, koji su vođeni duhom pretjeranog »neomodernizma«. Svijesni smo, da je tvrdoglavi konzervativizam isto tako opasan kao i revolucionarno istrčavanje. U sadašnjoj eri ovome smo **zadnjem više skloni. Zato je i pogibelj od njega veća.**

Članci Dra Čekade pomoći će nam, da u vrtoglavoj trci za novim ne izgubimo tlo pod nogama: vječne i nepromjenljive istine **Evanđelja. Malo tko kao on zna iz njega izabrati i navesti toliko citata. A nijedan nije nategnut, nego kao da je upravo za dotičnu tezu od svetog pisca preodređen.**

Dr Čekada poznat je još iz predratnih godina kao glavni suradnik onda uglednog »Katoličkog Tjednika«. Pisao je u raznim rubrikama, a najviše pod pseudonimom Dr Ins i Liber. Poslije rata

piše u »Vjesniku Đakovačke Biskupije« i drugim časopisima. Tako već gotovo četrdeset godina sije sjeme istine u svećenička i vjernička srca.

U ovom svesku sabrani su njegovi članci, koji su većinom štampani u »Vjesniku« ovih zadnjih godina. Za ovim, ako Bog da, izaći će i drugi svezak. Članci su aktuelni. Pisac, oslanjajući se na Evanđelje, dobro osluškuje glas neprevarljive Crkve, papâ i Koncila.

Iako u »Vjesniku« rado pročitamo njegove članke, nemamo od njih onoliko koristi, koliko nam je oni mogu dati. Mislimo, da je ogromna šteta, što ovi, gotovo programatski, članci ostaju zakopano blago, jer se »Vjesnik«, kao i drugi časopisi, pregleda, odloži i više nikad ne uzima u ruke. Zato ih izdajemo u knjizi, da nam budu na dohvat ruke svaki dan.

Ovih zadnjih godina kod nas se razmjerno mnogo štampa. Kritika nije uvijek pohvalna. »Pokradoše me pisci i izdavači«, reče neki svećenik. »Digoše novce, a ne daju ništa.« Nadamo se, da ni najkritičniji duh ne će tako reći za ove članke. U njima su riječi Evanđelja, primijenjene na naša bolna mjesta. Čitajući ih, možemo, tako rekavši, uvijek iznova ponavljati Petrove riječi Isusu: »Gospodine, kome da idemo? U Tebe su riječi života vječnoga!« Oni će, uz pomoć milosti, sačuvati u nama duhovni ekvilibrij, u ovo tako vrtoglavo vrijeme.

U prvom redu u nama svećenicima, a preko nas u svemu Narodu Božjem.

Izdavači

RIJEČ PISCA

Više puta predlagali su mi neki naši svećenici, i iz domovine i iz inozemstva, da izdam, u posebnoj knjizi, članke, koje sam posljednjih godina pisao po našim svećeničkim časopisima.

Nijesam dosada nikada na to ozbiljno pomišljao. Nijesam za to imao materijalnih mogućnosti, a nije mi izgledalo ni potrebno. Članci su već jednom bili svećenicima u rukama: polučili su tim svoju glavnu svrhu. A jesu li toliko vrijedni, da bi ih trebalo, skupljene i nanovo otiskane, prenijeti i novim svećeničkim pokoljenjima, o tomu je, mislio sam, bolje da prepustim sud drugima, objektivnijima: učini li im se to, danas, sutra, uputnim, lako ih je pretiskati iz časopisa, u kojima su izlazili. Da sam imao sredstava, ja bih radije bio izdao koju zbirku svojih propovijedi; — dobar ih je dio već priređen za tisak. Njih šira javnost nije još dobila u ruke, a valjda bi joj dobro došle: pokojem svećeniku kao pomoćna propovjednička literatura; redovnicama po samostanima i pobožnijim vjernicima kao duhovno štivo ili neke vrsti priručnik za razmatranje po Evanđelju.

Međutim, pred nekoliko mjeseci jedna je skupina svećenika iz pastve, — većinom Hercegovaca, iz mostarske i trebinjske biskupije, — posve spontano, — već decenijima ja nijesam ni s jednim od njih podržavao nikakvih veza, — opet preda me izašla s tim prijedlogom i vrlo ga energično urgirala. Ponudili su se, da bi oni te članke izdali u svojoj režiji i o svome trošku.

Malo sam se skanjivao, no na koncu sam pristao i prepustio im, — dakako, sa punim povjerenjem i iskrenom zahvalnošću, — svu dalju inicijativu i odgovornost.

Zdogovorili smo se, da najprije, u dvije knjige, izdamo seriju članaka, koji su od g. 1960. pa dalje, osam godina, izlazili u đakovačkom »Vjesniku« (ili bili za »Vjesnik« napisani), pod zajedničkim naslovom: »Riječi Gospodinove«. Svi ti članci, i po tematici i po stilu, čine i onako zaokruženu i jedinstvenu cjelinu, pa posve naravno spadaju skupa. A kako će knjiga, — prva, a valjda i druga,

— izaći baš u godini Petrovskoga jubileja i u »godini vjere«, dali smo joj za naslovni motto veliku riječ, kojom je Petar ispovjedio svoju, — i našu, — vjeru u Kristovo božanstvo i priznao Gospodina jedinim Učiteljem istine, što nam ga, svima, valja slijediti: »Gospodine, komu da idemo? U tebe su riječi života vječnog« (Iv 6, 69.).

Članci u ovoj knjizi poredani su kronološkim redom, — onako, kako su izlazili u »Vjesniku«, — a tiskani su, u cjelini, po neizmijenjenom prvotnom tekstu, bez ikakvih ispravaka ili dodataka. To ovoj vrsti literature najbolje odgovara. Knjiga će tako biti ne samo neke vrsti smotra određenih ideoloških pogleda na crkveni i svećenički život uopće, nego i dokumenat, pa i kronika, vremena, u koje su članci izlazili. Vremena, očito prijelomnog i historijskog za kršćanstvo i za Crkvu, i u svijetu i kod nas. I nosit će na sebi biljeg praktičnosti i neposrednosti.

Sa idejno-sadržajne strane članci odmah na prvi mah odaju namjeru, koja me je vodila, dok sam ih pisao. Nijesu »literatura«, — ona »velika«, — i ne oslanjaju se na literaturu. Ni na katoličku literaturu. A pogotovu ne na onu »modernu« i danas popularnu. Jedina im je dokumentacija Evanđelje. Oslanjaju se na »riječi Gospodinove«: njih navode, glosiraju, komentiraju, apliciraju. »Staro Evanđelje«: ne ono novo, koje je prošlo ispod noža »biblijske kritike« i bilo stavljano na Prokrustovu postelju »demitologizacije«. Evanđelje, kako su ga, od početka, u njegovu literarnom značenju, razumijevali i prihvaćali njegovi auktori, apostoli i evanđelisti, a za njima onda prvi kršćani, apostolski oci, sveci, crkveni sabori, propovijed Crkve kroz sva dosadašnja kršćanska stoljeća.

Nekima će se, — onima, koji su, po mom mišljenju, i previše pod duhovnom hipnozom »novoga«, — učiniti ideje i shvaćanja iz ovih članaka odveć konzervativna, tradicionalistična, staromodna.

Neka mi bude, s tim u vezi, dopušteno istaknuti, da ja nikada nijesam bio apriorni »konformista«! Ne želim to biti ni danas. Pred rat, dok sam pisao u »Katoličkom Tjedniku«, nijesu me smatrali konzervativcem: više sam se puta bio usmjelio kritizirati mnogo štošta s t a r o i ljudsko u crkvenom životu prošlosti. Bio sam zato kojiput i kritikovan, pa i pozivan na odgovornst: morao sam se jednom i povući od pisanja. Ali, kritikovao sam i tada s dokumentacijom Evanđelja u ruci. Mislim, da nijesam nedosljedan, kada, s tom istom dokumentacijom u ruci, i danas kritikujem mnoge n o v e i ljudske ideje, u crkvenom i katoličkom životu sadašnjice. Ideje, koje se, za razliku od onih starih, — baš jer su nove, — ne mogu pozivati ni na kakvu preskripciju ni presumpciju: valja da se afirmiraju i brane samo razlozima; nijesu imune od kritike.

A ako je govor o modernosti ili nemodernosti nečijih ideja, ja uopće nemam ambicije da budem moderan. Nije to preporuka za čovjeka od principa, a pogotovu ako stoji na pozicijama objave. Što je moderno, to je uvijek od jučer, relativno, prolazno, hirovito. A istina nije ni relativna, ni prolazna, ni hirovita. A najmanje je to religiozna i moralna istina. I istina božanske, pa zato i apsolutističke, objave. »Veritas Domini manet in aeternum!« (Ps 116, 2.).

Uvijek sam smatrao i naivnim i sramotnim, kada su i ljudi, koji su sebe smatrali katoličkim misliocima, Evanđelje i Crkvu stavljali u ulogu učenika i duhovnih prosjaka pred tuđim vratima! A pripada im samo uloga Učitelja. Svijet treba da uči od Evanđelja i od Crkve, a ne Crkva od svijeta: od njegove »znanstvene« pameti i od njegovih efemernih intelektualnih i kulturno-socijalnih moda.

Svatko ima svoj djelokrug i kompetenciju. Ima ih i profana, pozitivna, znanost. I profana psihologija. I profana pedagogija i sociologija. Samo, moral i religija, očito, nijesu stvar njihove kompetencije. Moral i religija kompetencija su Gospodara života i vječnog zakonoše, Boga. Utjelovljenoga Boga, koji govori kroz Evanđelje i kroz Crkvu. Krista, koji je »Put, Istina i Život« (Iv 14, 6.) i čiji glas mora poslušati »svatko, tko je od istine« (Iv 18, 37.). Krista, koji je »isti jučer, i danas, i navijeke« (Hebr 13, 8.).

Njemu će jednom morati dati satisfakciju i moderni svijet. Samo, Bože, daj, da to ne bude tragična satisfakcija katastrofe! Neka to radije bude satisfakcija pokajanja i obraćenja: čupanja svega onoga u nama i oko nas, što nije posadio Otac (Mat 15, 13.)! Svakoga duhovnoga kukolja s njiva (Mat 13, 24—30. 36—43.), najprije Crkve Božje, a onda i svijeta. Dementiranje i detronizacija »svakoga, tko ljubi i čini laž« (Otkr. 22, 15.).

A takav je duhovni kukolj, takav je ljubitelj i širitelj laži, i savremeni »neomodernizam« u Crkvi, sa svojim pokušajima, da kršćanstvo naturalizira i da ga pomiri sa duhom i mudrošću od tijela i od ovoga svijeta, »neprijateljicom Božjom« (Rim 8, 7.; Jak 4, 4.). Jasnije od svega pokazuju to praktični plodovi, kojima ta nova mudrost rađa svagdje ondje, gdje je uhvatila korijena. »Po plodovima njihovim poznat ćete ih!« (Mat 7, 16. 20.).

Uostalom, Duh Sveti i danas u Crkvi živi i vodi je. Kroz Petra. Kroz Papu. A Papa danas otvoreno govori. Svaki dan otvorenije.

Nadam se, da u ovim mojim člancima nema ničega, što bi pogađale njegove osude i njegovi protesti. A da ima puno ponavljanja njegovih misli i direktiva. I njegove, — i koncilske, — novine.

Tako, sigurno, misle i svećenici, koji izdaju ovu knjigu. I još puno njih iz redova našega svećenstva. Starijih, ali i mlađih!

Dubrovnik, u srpnju g. 1967.

Dr. Čedomil Čekada

»Slava Bogu na visini i na zemlji mir ljudima . . .« (Luk 2, 14.)

PROPOVJEDNICI BOŽJE SLAVE I LJUDSKOGA MIRA

G. 1960., I.

Nije ona anđeoska pjesma nad Betlehemom o slavi Božjoj i o ljudskome miru (Luk 2, 14.) anđeoska poruka. To je Božja, Kristova, poruka. Anđeli su je samo izrekli, jer Dijete u jaslicama nije još govorilo. Nije još bio došao njegov dan (Iv 2, 4.). Ali to je isto onako riječ božanske Mudrosti, kao i sve one druge, što će ih Ono kasnije, kao Muž i Učitelj, izreći svojim ustima.

Program je njegova života, sadržaj je njegove otkupiteljske misije u njoj izražen. Izražen najpotpunije i najlapidarnije, što je moguće.

Slava je Božja zakon stvorenja (5 Mojs 26, 19.). Nema većega. Nema ljepšega. Gdje se god ona ostvaruje, svijet je lijep i velik. Svejedno, diže li se ona k nebu kroz svjetlucanje krijesnica ili kroz bljesak i grmljavinu munja. Svejedno, je li njezin govor golubinje gukanje, ili rika lava, ili radosna pjesma pastira za stadom, ili simfonija nekoga velikoga orkestra u katedrali. Svejedno, slavi li se Bog glasom ili životom. Svejedno, slavi li se iz bijelih propričesničkih haljina ili sa pokorničkog križa.

Svijet izvršuje svoje najintimnije poslanje, kad slavi Boga. I doživljuje svoje najviše podignuće: sjedinjuje se s neizmjernom dobrotom i s neizmjernom srećom. Postaje velik. Utapa se u skladu i ljepoti. Po njemu se razlijeva svjetlost Božja, baš kao i po betlehemskim travnicima u onu prvu božićnu noć. »Et claritas Dei circumfulsit illos« (Luk 2, 9.).

U slavi Božjoj nalazi svijet svoje najispravnije usmjerenje i svoje najviše oplemenjenje. Njegovi su putevi tada ispravni, njegove su prirodne tendencije zadovoljene, on je ispunio postigao svoju svrhu. On je dobar.

I ljudima je, koji na njemu žive, tada dobro. Samo po atmosferi slave Božje svijet je čovjeku roditeljski dom, pun Oca i ljubavi, pun blagoslova i providnosti, pun mira.

Nijesu u Kristovoj božićnoj poruci uzalud povezani slava Božja i ljudski mir. Mir u onomu svome najpunijem značenju, gdje je on istovjetan sa svakim dobrom, sa savršenim zadovoljenjem svih pozitivnih ljudskih potreba i svih plemenitih želja, sa ostvarenjem najljepših Božjih osnova sa čovjekom i najviših njegovih ideala. Gdje on nije ništa drugo nego upokojenje u istini, ljepoti, dobru i ljubavi. Gdje je on siguran i vječan. Gdje mir ne znači dosadu, nego radosnu aktivnost i najintenzivniji život. Gdje on nije ostrakizam ni izolacija od života, pa makar i dobrovoljna, gdje on nije bijeg i osamljenost, nego kohezija i prijateljevanje sa svima: jedinstvo duše i osjećaja u množini i skupnosti. Ljudski je život tu vraćen na svoje originalne, božanske sheme.

Treba tu božansku, božićnu, formulu ljudske sreće uvijek dalje navješćivati svijetu. Nije ona bila ni namijenjena jednom danu. Ni jednom pokoljenju. Ni jednom Božiću. Kristov je Božić svaki dan, baš kao što je svaki dan i njegova Posljednja večera, i njegov Križ, i njegov Uskrs. »Una enim oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos« (Hebr 10, 14.). »Semper vivens ad interpellandum pro nobis« (Hebr 7, 25.). »Quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel: quod autem vivit, vivit Deo« (Rim 6, 10.). Kristov je Božić i danas, kad je apokaliptičkom konjaniku »dano da uzme mir sa zemlje« (Otkr 6, 4.).

Slava Božja i ljudski mir. Nema socijalnog programa, koji bi više obećavao i jamčio. Njim je zauvijek riješen problem puta k sreći. »O, kad bi ti znao, i to u ovaj svoj dan, što je za mir tvoj, a sad je sakriveno od očiju tvojih!« (Luk 19, 42.).

Valja da to kažemo svijetu. Valja da skinemo koprenu s njegovih očiju. Valja da ga opet naučimo toj tako jednostavnoj, a tako božanski bogatoj tajni.

Treba da svijet opet stane slaviti Boga: u tomu je sve. Da ga prizna kao prvi uzrok svakoga bitka, kao praizvor i pralik svakoga dobra (Mt 12, 35.; Mark 10, 18.; Luk 18, 19.), kao vrelo svake sreće (Jak 1, 17.). Kao nadahnuće, kojim će se nadahnjivati, po kojemu će raditi, djelovati i stvarati. Kao božanski uzorak života, koji će kopirati (Mat 5, 48.). Kao moralnu normu i zakon. Treba da mu služi u duhu i istini (Iv 4, 23.). Treba da ga slavi u ljubavi: da gleda u njemu nebeskoga Oca, dobra, milosrdna i brižna (Mat 6, 8.). Da se u njega uzda i u njemu bude sretan. Da ga voli i da, s njim i radi njega, voli i svu svoju ljudsku braću. I da se raduje njegovu svijetlu i njegovoj istini. I da čitavu zemlju napuni tim božanskim svijetlom i tom božanskom istinom (Iz 11, 9.). Da je svu napravi velikom crkvom Božje slave i Božjega prebivanja među ljudima. I da u toj crkvi Božje slave primi iz ruke Božje milost i otkupljenje. Pa će odmah ta slava Božja pasti na zemlju kao poljubac Božjega mira, što upokojuje i spasava. Planut će i pred nama znak i zora vječne slave. Gospodin će se proslaviti u našoj sreći i u našoj nadi. »Et viderunt omnes populi gloriam eius« (Ps 96, 6.).

Dobrota će nam dati mir. Pravda će nam ga dati. »Opus iustitiae pax!« Ljubav će nam ga dati. Bog će nam ga, Krist će nam ga dati. »Bog mira« (Rim 15, 33.). »Knez mira« (Iz 9, 6.). Jedini Knez mira. »Quis restitit ei, et pacem habuit?« (Job 9, 4.).

Slava Božja uvijek je poniznost, uvijek pravda, uvijek dobrota, uvijek nesebičnost, uvijek ljubav. A poniznost i pravda i dobrota i nesebičnost i ljubav rađaju mir. Mir nutarnji i vanjski, mir naravni i nadnaravni, mir socijalni i duševni, mir onima, koji su daleko, i onima, koji su blizu: »pacem ei qui longe est, et qui prope« (Iz 57, 19.; Ef 2, 17.). Veliki, opći, božanski mir.

Slava Božja i ljudski mir. Mi smo svećenici propovjednici slave Božje. »Et annuntiabunt gloriam meam gentibus« (Iz 66, 19.). Zato smo, nužno, i nosioci mira. I naše je zvanje i naše poslanje mirotvorno, usrećiteljsko, pomirno, slavno. S pozdravom mira ulazimo mi u svaku kuću i u sav Božji svijet. »Primum dicite: pax huic domui!« (Luk 10, 5.). Darovi su slave i časti i mira u našim rukama za svakoga, tko čini dobro. »Gloria autem, et honor, et pax omni operanti bonum!« (Rim 2, 10.). »Quicumque hanc regulam secuti fuerint, pax super illos!« (Gal 6, 16.). »Pax multa diligentibus legem tuam!« (Ps 118, 165.).

Naša je misija božićna misija Božje slave i ljudskoga mira. I baš jer je Božić dan Božje slave i ljudskoga mira, on je i naš svećenički dan. Naša usta moraju se danas, na Božić, napuniti slave Božje za čitavu Novu godinu, što nas čeka. Naše oči moraju se danas, na Božić, zagledati u veliku, vječnu, božićnu, viziju mira i jednako u tom božićnom mirovnom zanosu ostati, sve do našega zadnjega svećeničkog dana. »Orietur in diebus eius iustitia et abundantia pacis« (Ps 71, 7.). »Et pacis non erit finis« (Iz 9, 7.). »Et sedebit populus meus in pulchritudine pacis« (Iz 33, 18.).

»Declinabo super eam quasi fluvium pacis« (Iz 66, 12.). »Et erit iste pax« (Mih 5, 5.). »Ad dirigendos pedes nostros in viam pacis« (Luk 1, 79.). »Et Deus pacis et dilectionis erit vobiscum« (2 Kor 13, 1.). »Ipse enim est pax nostra, qui fecit utraque unum« (Ef 2, 14.). »Quam speciosi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona!« (Rim 10, 15.; Iz 52, 7.).

S anđelima, s pastirima, s Marijom i Josipom. Sa svim ljudima slave Božje i dobre volje!

»Dolazi noć, kad nitko ne može raditi« (Iv 9, 4.)

OPSJENA VREMENA ILI MUDROST VREMENA

G. 1960. II.

Kao svagdje, i u pitanju vremena Krist je bio božanski superioran. On nije robovao ničemu, što je stvoreno; on se nije klanjao nijednom zemaljskom idolu. Ni idolu vremena.

Ljudi obožavaju vrijeme. Ljude vrijeme fascinira, kao najtipičniji pojavni oblik materije. Taj veliki opsjenar predstavlja im se živ i stalan, iako, neprestano, umire i prolazi. Lukavo veže on svoje sitne, mrtve konce, da izgledaju kao jedina živa sila u svijetu, kao suvereni režiser ljudskih udesa. Vrijeme nastupa kao gospodar i nosilac života, i ako je u stvari samo njegova sjena, samo velika filmska iluzija, samo, kao na ekranu, forsirana serija, redoslijed, nijemih, mrtvih, nepomičnih slika. Veličina je vremena samo fingirana veličina; samo maska, koja sakriva ljudskim očima pravoga Gospodara, Boga. Prevejanom, prijevarnom, kombinatorikom životnih isječaka, skrpljenih s raznih strana i pokradenih od najrazličitijih subjekata, vrijeme uspijeva da pred ljude stupi, — skupa sa svijetom, što ga reprezentira, — kao nešto tvrdo i neprolazno, kao nešto uvijek mlado, i zdravo, i lijepo, i opito uživanjem i ljubavlju, i ako svaki od aktera te njegove životne predstave neprestano mijenja u njoj svoju ulogu na gore i od dana do dana ružni, slabi i stari. Svojom iluzijom života, svojom maskom, i šminkom, i krivim zubima, prikriva nam vrijeme vječno približavanje smrti i neumitni konac. Uljuljava nas u varavu sigurnost i u ludu, djetinjastu nebrigu, mjesto da nam duša uvijek bude u očekivanju, a srce puno straha. Iznenađene i nepripravne dovodi nas vrijeme pred vječne, sudbonosne odluke. Svojim nametljivim šarenilom, svojom ludom, vašarskom, reklamom zaglušuje i omamljuje ljudima duše, rastresa ih, vodi ih, kao kakve

neiskusne, lakoumne sajamske posjetioce, po svojim cirkuskim šatorima, dok ne zaborave, po što su došli, pa ne potroše svoj novac na bezvrijedne igračke i ne vrate se kući praznih ruku, mjesto da su dobro iskoristili jedinu veliku priliku, kako bi se spremili za istinski život i obogatili stvarnim dobrima. Pred sugestivnom, samodopadnom, iluzijom vremena ljudi zaborave, da im je vrijeme dano samo zato, da njim i u njemu kupe vječnost. Pa tupoglavo zakopaju i proigraju svoj jedini talenat.

Krist je drukčije gledao na vrijeme. On ga se nije bojao, a nije ga ni obožavao, na ljudski način. Njemu je vrijeme uvijek stajalo pod rukom i kontrolom njegova nebeskoga Oca. Onda istom, kad bi Otac tako odredio, stupali su događaji na pozornicu svojim vremenskim slijedom. Ne hirovito, nego po planu božanske Providnosti. Ljudi ih nijesu mogli ni požuriti, ni usporiti, ni odgoditi. Krist je slobodno prolazio kroz život i gledao ljudima i događajima u oči mirno i neustrašivo. Bez bojazni, bez drhtanja, bez nervoze. Vrijeme Kristu nije bilo nikakav okrutan i svojeglav samodržac, nego samo sluga i izvršitelj božanskih osnova. Dok nije došao Očev čas, ništa mu nije moglo ni vrijeme ni ljudi u njemu. »Još nije bio došao njegov čas« (Iv 7, 30.). »Moje vrijeme još nije došlo« (Iv 7, 6.). »Zar nije dvanaest sati u danu? Tko danju ide, ne spotiče se« (Iv 11, 9.). Ne da se on ustrašiti nikakvim prijetnjama ni došaptavanjima. Uzalud ga farizeji hoće da zbune i dezorijentiraju. »Iziđi i idi odavle, jer Herod hoće da te ubije!« On se ne boji ni Heroda ni njih. On će istom onda završiti svoj životni put, kad dođe Očev dan. »Idite, kažite onome liscu: Evo, ja izgonim đavle i iscjeljujem bolesnike danas i sutra, a prekosutra ću prestati!« (Luk 13, 31. 32.). Suvereno, samosvijesno i pouzdano ide on kroz vrijeme u susret odredbama Očevim. »Evo, idemo u Jeruzalem, i Sin čovječji bit će predan glavarima svećeničkim, — i osudit će ga na smrt, i izručit će ga neznabošcima, da ga — razapnu, i treći će dan uskrsnuti« (Mat. 20, 17—19.). »Recite gospodaru kuće: Učitelj ti veli: Vrijeme je moje blizu, kod tebe ću blagovati pashu s učenicima svojim« (Mat 26, 18.).

S božanskim mirom polazi on i u muku i u smrt. »Evo se približi čas, i Sin čovječji predat će se u ruke grješnicima. Ustanite, hajdemo!« (Mat 26, 45. 46.). I kad je, naoko, potpuno bespomoćan i u punoj vlasti ljudi, on im odriče svaku snagu osim one, koja im je dana odozgor, od božanskog, nevidljivog, režisera svega. »Svaki dan sam kod vas sjedio učeći u hramu, i nijeste me uhvatili« (Mat 26, 55.). »Ali ovo je vaš čas i vlast tmine!« (Luk 22, 53.). »Ne bi imao nikakve vlasti nada mnom, da ti nije dano odozgor!« (Iv 19, 11.).

Kristu vrijeme nije priječilo vidika na veliki konac i na božansku stvarnost vječnosti. On prema tome velikome koncu ide svijesno, čvrsto i odlučno. On uvijek jasno govori o svom kalvarijskom svršetku; — i na gori preobraženja: »excessum eius, quem completurus erat in Jerusalem« (Luk 9, 31.). »Sin čovječji ide, kao što je pisano za njega« (Mat 26, 24.). »Ali, velim vam, vidjet ćete Sina čovječjega, gdje sjedi s desne strane sili Božjoj i ide na oblacima nebeskim« (Mat 26, 64.). On je siguran u svoju stvar. I u najkritičnijoj situaciji uživa on u svojoj vječnoj pobjednoj viziji. »Sad je sud svijetu; sad će knez ovoga svijeta biti bačen napolje. A ja, kad budem podignut od zemlje, sve ću privući k sebi« (Iv 12, 31. 32.). »Sad se proslavi Sin čovječji, i Bog se proslavi u njemu. — I Bog će njega proslaviti u sebi, i odmah će ga proslaviti!« (Iv 13, 31. 32.).

Kristu vrijeme imponira samo, u koliko je ispunjeno Bogom, službom istini i dobru. Ono njemu nije predmet uživanja i poklonstva, nego predmet pažljive i savjesne upotrebe, predmet sticanja, kupovanja, skupljanja viših dobara, preduvjet i zgoda plemenitoga rada i vječne zasluge. On ga ispunja vječnošću. On u njemu vrši svoju otkupiteljsku misiju i misiju slave Božje. »Jelo je moje, da izvršim volju onoga, koji me je poslao, da svršim djelo njegovo« (Iv 4, 34.). »Otac moj djeluje, i ja djelujem« (Iv 5, 17.). »Ja uvijek činim ono, što je njemu ugodno« (Iv 8, 29.). »Valja mi se krstiti krštenjem, i kako mi je teško, dok se ne svrši!« (Luk 12, 50.). »Ja tebe proslavih na zemlji, svrših djelo, koje si mi dao da činim« (Iv 17, 4.). U tome je sva cijena vremena, što ono predstavlja radni dan života. »Meni valja raditi djela onoga, koji me posla, dok je dan; dolazi noć, kad nitko ne može raditi« (Iv 9, 4.). Čim ono prođe, bilance će biti gotove i nepromjenljive. Kad jedamput dođe božanski Gospodar, onda nema više ni posla, ni pogađanja, ni popravka, ni promjene; onda ostaje samo obračun i plaća: »rationem ponere« (Mat 18, 23.). A dotle valja trgovati sa Gospodinovim kapitalima (Luk 19, 13.); dotle valja vjerno raditi i služiti (Mat 24, 45.). Tko propusti priliku, izgubio je zadnju šansu; proigrao je partiju života zauvijek.

Vrijeme. Ono je i ništa i sve u životu. Ništa, jer je materija i jer nezadrživo prolazi; sve, jer s njim koeksistira Bog i duša,

jer se njim kupuje vječnost, jer je ono pozornica života milosti i zasluge. Tko je razumio Gospodina, on će na svaki trenutak života gledati sa skrupuloznim respektom. On će biti budan i revan. I u svakom će trenutku gledati Gospodina. Samo Gospodina i njegov dolazak! Samo će Gospodina tražiti i njega će se jedinoga bojati. Ne će se nostalgično obazirati za mladošću, ne će kukavički plakati za životom, ne će se tjeskobno strašiti starosti i smrti, ne će defetistički strepiti ni kukati pred nepoznanicama i krizama. Gospodin je ispred nas poderao koprenu vremena sa lica života. Pod njom se je ukazala božanska stvarnost vječnosti. Opsjena vremena pretvorila se je djeci Božjoj u mudrost vremena.

Za sluge Božje, — a mi smo svećenici sluge Božje »per eminentiam«, — vrijeme ima samo jednu alternativu. Ili rad i vjernost i onda blaženi, simeonski, »Nunc dimittis« (Luk 2, 29.), »Euge, serve bone et fidelis« (Mat 25, 23.), ili nerad i obijest i onda ono strašno i tragično: »Et clausa est ianua« — »Non novi vos!« (Mat 25, 10. 12.).

Dragocjene su, vječno dragocjene, sve te naše, i duge i kratke, svećeničke i godine, i mjeseci, i tjedni, i dani, i sati, i minute. Ne otimajmo ih nikada nebu ni dušama! Položimo o svakoj od njih svaki dan račun Bogu i svojoj svećeničkoj savjesti! Problem svećeničke revnosti ili mlakosti jednim je velikim dijelom problem upotrebe vremena!

»Quid hic statis tota die otiosi?« (Mat 20, 6.). »Tempus breve est!« (1 Kor 7, 29.). »Inutilem servum eiicite in tenebras exteriores!« (Mat 25, 30.). »Ergo, dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes!« (Gal 6, 10.). »Redimentes tempus, quoniam dies mali sunt!« (Ef 5, 16.).

»Ni ja te ne ću osuditi . . .« (Iv 8, 11.)

MEĐU GRJEŠNICIMA

G. 1960., III.

Nigdje nije Krist duhovno veći, nego u svome, božanskom i spasiteljskom, odnosu prema grješnicima. To ga, u ljudskim očima, više od svega približuje čovječanstvu; to ga, pred svakim, tko zna, što je Bog, najuvjerljivije legitimira kao Sina i Poslanika Božjega.

Bog je milost i ljubav (Iz 34, 6.; Deut 4, 31.; Ps 144, 8.; Luk 6, 36.; 2. Kor 1, 3.; Ef 2, 4.; 4, 32.; 1 Petr 1, 3.; 2, 10.). On nikoga, tko pred njega klekne, ne odgurne i ne osudi (Ezek 33, 12.; 1 Iv 1, 9.; Jak 5, 19.). Bog je velik u dugotrpnosti i praštanju (Broj 14, 18.; Iz 30, 18.; Mudr 11, 24.; Luk 1, 54. 72. 78.; Jak 2, 13.). Bog je Otac svoj ljudskoj djeci: i onoj najbjednijoj i najgoroj (Deut 32, 6.; Iz 63, 16.; Mat 5, 45.; 6, 9.; Luk 15, 11—32.). Tako nam ga je predstavio Stari i Novi Zavjet; takav on istupa pred nas u svim svojim objavama od iskona. U zemaljskome raju, pred katastrofu općega potopa, u periodi patrijarha, u Mojsijevu zakonodavstvu, u dugačkoj, otpadničkoj, povijesti »tvrdovratog« židovskog naroda (Izl 32, 9.; Dj Ap 7, 51.), u proročkim viđenjima (Joel 2, 13.; Zah 1, 3.), na stranicama Evanđelja, u apostolskoj propovijedi. On zove na pokoru (Iz 45, 22.; Jer 35, 15.; Ezek 18, 30.; Oz 14, 2.; Mal 3, 18; Dj Ap 3, 19.); on nudi milost (Jer 4, 14.; 24, 7.; Bar 2, 31.; Ezek 36, 26.; Mat 9, 13.; Mark 2, 17.; Iv 1, 29.; Hebr 9, 26.); on zaboravlja i oprašta i najgora zlodjela, i najcrnju nezahvalnost (Iz 1, 18.; Jer 31, 34.; Mih 7, 19.; Luk 15, 7. 10.; Hebr 10, 17.). Samo za jednu pokajničku suzu; samo za jedan pogled pouzdanja i ljubavi: »Oče, sagriješio sam!« (Luk 15, 18. 21.).

A Krist je baš takav. On je i tu slika Božja (Kol 1, 15.) i odsjev Očeva bića (Hebr 1, 3.). Nadljudska je, božanska je, njegova dobrota. Njegova je veledušnost i blagost daleko iznad svega,

što su ljudi ikad bili spremni učiniti. Toliko daleko, da su neki kršćanski »pravednici«, još u staroj Crkvi, mislili, da moraju, u interesu morala, izbaciti iz evanđeoskog teksta njegov razgovor sa ženom preljubnicom: tako se je učinio neshvatljiv i neprihvatljiv njihovoj ljudskoj pravdi. Krist neprestance kontrastira toj ljudskoj pravdi. On je, kad se radi o grješnicima, uvijek na drugoj strani linije. Daleko od ljudi. I od onih najboljih. »Mojsije nam je zapovjedio, da ovakve kamenujemo«, vele mu profesionalni predstavnici i branitelji starozavjetnog morala za ženu, uhvaćenu u preljubu. A on im kaže: »Tko je među vama bez grijeha, neka prvi baci na nju kamen!« I govori joj, nježnije, nego što bi to učinio otac paloj ljubimici — kćeri: »Ženo! — zar te nitko nije osudio?« »Nitko, Gospodine!« »Ni ja te ne ću osuditi. Idi, i odsada ne griješi više!« (Iv 8, 3—11.). »Hoćeš li, da kažemo, da oganj siđe s neba i da ih istrijebi?« sugeriraju mu njegovi najdraži učenici, kad su mu samarijski fanatici pred nosom zatvorili vrata i, kratkovidni i tjesnogrudni, uskratili najelementarnije gostoljublje. A on? »Ne znate, čijega ste duha«, kaže im. »Sin čovječji nije došao da ubija ljude, već da ih spasava!« (Luk 9, 51—56.). »Da je ovo prorok«, misli mu za leđima farizejski moralista, znao bi, — tko je i kakva je žena, koja ga se dotiče, da je (javna) grješnica!« A on? On samo kaže: »Opraštaju joj se mnogi grijesi, jer je mnogo ljubila!« (Luk 7, 36—50.). Sramotno ga je, — mi bismo rekli: cinično, perfidno, gnjusno, — himbenim poljupcem, izdao Juda, prodao ga je za pare, božanskoga prijatelja, a on mu nebeski blago nudi usne na poljubac i još ga zadnji put nastoji da gane i spasi: »Prijatelju, po što si došao?« (Mat 26, 50.). Žalosno ga je, u času najtežega poniženja i osamljenosti, ucvilio i zatajio najmiliji njegov učenik, Petar. A on? Prvome mu se ukazuje iza Uskrsnuća (Luk 24, 34.). Ne spočitava mu toga ni jednom riječi, osim ako je spočitavanje onaj upit o ljubavi, koju je on pročitao u očima Petrovim i koja je njemu bila dosta, da pokajnika učini glavom Crkve i pastirom svih svojih ovaca i jaganjaca (Iv 21, 15—18.). Oko njega se čitav život tiskaju carinici i grješnici; on nijednoga od njih nije ucvilio ni uvrijedio. On ne spominje ničijih bivših grijeha. Njemu je svaki taj obraćeni grješnik jednako drag kao i najneviniji i najvjerniji od njegovih učenika (Mat 11, 19.; Mark 2, 16.; Luk 7, 34.; 15, 2.). I u agoniji umiranja, kad drugi ljudi misle samo na sebe i na svoju patnju, on se za grješnike moli i prašta im: »Oče, oprosti im!« (Luk 23, 34.). S kraljevskom veledušnošću on i u tom času uživa u ljepoti njihova skrušenja i u širini svoga oproštenja. »Još danas ćeš biti sa mnom u raju!« (Luk 23, 43.), jedina je pokora, koju on daje razbojniku na križu, ostarjelu u zločinima, čim se otopio prvi led zla s njegove duše.

Uzvišena, nedostiživa, božanska paradoksalnost Kristove duhovne veličine i jest u tome, što je on, koji je tako beskompromisno mrzio grijeh (Iv 8, 46.; Hebr 7, 26.; 1 Petr 2, 22.), znao u isto vrijeme s toliko plemenitosti u grješniku cijeniti i voljeti čovjeka. Brata u bijedi i nesreći. Zalutalo dijete Božje. Tragičnu žrtvu ljudske slabosti i đavolske zlobe. Što je znao biti potpuno dobar. Dobar bez nervoze, bez sebičnosti, bez osjetljivosti, bez uvredljivosti, bez zloradosti, bez tjesnoće i uskosti. Što je do kraja ljubio: »usque in finem«. (Iv 13, 1.). Od čiste dobrote, ne od uživanja i računa; ne tražeći, da on najprije bude ljubljen: »Prior dilexit nos« (1 Iv 4, 10. 19.).

Ljudi se nikada nijesu mogli oteti čaru te čiste Kristove ljubavi. Što su bili veći grješnici, to su više osjećali njezinu veličinu; to su joj se spremnije predavali. Masovno, jer su masovno i griješili. »Omnes peccaverunt et egent gloria Dei« (Rim 3, 23.). Za života Kristova, ali i kasnije: svi, koji su za njega čuli i o njemu čitali. Bezbroj je bilo ljudi kroz povijest, koji su hulili na Boga, ratovali s Crkvom, polemizirali sa kršćanskim dogmama i sa kršćanskim moralom, ali malo ih je, vrlo malo, bilo, koji Krista nijesu štovali i smatrali velikim. Svi se oni, i kad nas napadaju, na njega pozivaju i spočitavaju nam, da ga nijesmo razumjeli ni prihvatili. On im uvijek ostaje velik.

I oko nas su svećenikâ na sve strane grješnici. Javni ili tajni Veliki ili mali. Mi smo k njima i poslani. Kao grješnici griješnicima. »Quorum primus ego sum!« (1 Tim 1, 15.). Kao već pomilovani grješnici k onima, koji istom treba da budu pomilovani. S Kristovom im misijom dolazimo. Kristovo im oproštenje nosimo. »Kojima oprostite grijehe, oprostit će im se!« (Iv 20, 23.).

Ako nećemo da se iznevjerimo toj svojoj prvoj misiji, moramo i mi ljubiti grješnike. Moramo s njima biti strpljivi i milosrdni. »Debuit — fratribus assimilari, ut misericors fieret« (Hebr 2, 17.). »Qui condolere possit iis qui ignorant et errant« (Hebr 5, 2.).

Nema toga grješnika, od kojega bismo smjeli odvrnuti glavu i pogledati na njega s mržnjom, s prezirom, sa hladnoćom. Sa tugom da; s hladnoćom i mržnjom nikada. Nema toga grješnika,

pred kojim bismo smjeli zalupiti vratašcima na ispovjedaonici ili mu kazati: Za tebe nema oproštenja! Nema toga grješnika, od kojega bismo smjeli dignuti ruke i zdvojiti nad njegovim obraćenjem. Ako ga već ne možemo odriješiti, možemo ga barem samilosno i strpljivo saslušati; možemo ga barem naputiti, da se moli i da se uzda u beskrajno Božje milosrđe.

I kad se u našemu oku zaiskri ona prokleta tvrda ljudska pravda, i kad nam se ruka sama od sebe hoće da podigne na prijetnju i osudu, a usta nam se i nehotice otvaraju, da stanu grditi i kleti, moramo svaki put pogledati na Gospodina i nasloniti se na njegovo srce. Pa opet i u sebi naći i izreći riječ bratske ljubavi i božanskog praštanja.

Jedan je naš plemeniti brat, u času nadahnuća, pjesničkog i milosnog nadahnuća, tako snažno i osjetio i doživio tu imperativnu pouku božanskog primjera Kristova:

»Sine, — na srce mi dođi, Otkud svemir crpe svjetlo i toplinu. Ljubavi se napij, ne psuj i ne prezri, Pa ih na svom krilu nosi u visinu« (Izidor Poljak, »Nad bezdanom«).

Što smo ustrpljiviji i bolji s grješnicima, to smo više svećenici; to smo bliže Kristu. A to smo bliže i ljudskim srcima. I ljudskom spasenju. I pobjedi dobra u svijetu.

»Ni ja te neću osuditi !« Ne treba nam ljepše gnome i boljega motta uz našu svećeničku i ispovjedničku korizmu!

»A ja, kad budem podignut od zemlje,
sve ću privući k sebi« (Iv 12, 32.)

KRIŽNI APOSTOLAT

G. 1960., IV.

Krist je bio svijestan, da će njegov triumf započeti istom s Križa; onda, kad bude »podignut od zemlje«.

Tako je i bilo. Čovječanstvo je čekalo na božanske znakove, prije nego što će pred njim pasti na koljena. I drugi su lijepo propovijedali. Pun je svijet bio filozofa i mudraca. Ali ljudi vjeruju samo u filozofiju života. I na njegova čudesa bili bi oni brzo zaboravili, da nije bilo Kalvarije. Svrstali bi ih u legende; ili bi, najviše, čudotvorca iz Nazareta proglasili prorokom, drugim Ilijom (Mat 11, 14.; 17, 11.; Luk 1, 17.; Iv 1, 21. 25.).

Bogom su ga priznali istom onda, kad su vidjeli, da je svjedočanstvom života posvjedočio za istinu, što ju je propovijedao; kad su ga ugledali, kako za nju umire. Svijesno, ponosno, dostojanstveno, mirno, sveto. Kad joj je ostao vjeran i u nju se pouzdao i u času, gdje ga je sve zemaljsko ostavljalo. Ničim im se nije njegovo božanstvo snažnije nametalo ni uvjerljivije očitovalo nego nadljudskom veličinom ljubavi, koja se, ni progonjena, ni usmrćena, nije dala slomiti; koja je, i umirući, sve ljubila, svima praštala, za sve molila.

Pred Križem, pred Propetim, istom su ljudi klekli. Na Kalvariji su istom definitivno povjerovali u Kristovo božanstvo i pošli za njim bez pridržaja. Tada je stotnik za njega rekao: »Zbilja je ovaj bio Sin Božji!« (Mat 27, 54.; Mark 15, 39.). Tada je Nikodem izišao iz svoga inkognita i javno se, odlučno, svrstao među njegove (Iv 19, 39.). Tada je dekurion Josip junački, »audacter« (Mark 15, 43.), istupio za njegovu stvar pred najvišim civilnim forumom i položio mu tijelo u kraljevsku grobnicu u pećini (Mat 27, 57.—60.; Mark. 15, 42—46.; Luk 23, 50—53.; Iv 19, 38—42.). A

narod se je, raskajano, tukao u prsa za svoju nevjeru i hulu (Luk 23, 48.). Sunce i zemlja istom su se tada, prvi put, vidljivo, poklonili veličini i sjaju te božanske objave (Mat 27, 45. 51.; Mark 15, 33.; Luk 23, 44. 45.).

Nijesu jaslice postale simbol vjere u Krista. Simbol te vjere postao je Križ. Pod njegovom je zastavom kršćanstvo osvojilo svijet. Križ je ono, što najviše razoružava skepsu i najjače uvjerava duše, koje traže Boga i istinu. »Quia sic clamans expirasset« (Mark 15, 39.), to je zadnji, peremptorni, dokaz Kristove božanske misije. Pred tim se dokazom kapitulira; on ne dopušta ni prigovora ni sumnje. Mudrost, kojom je kršćansvto pobijedilo, bila je križna mudrost. »Nos autem praedicamus Christum crucifixum, — Dei virtutem et Dei sapientiam« (1 Kor 1, 23. 24.).

Križ ljudi ljube. Križ nose na prsima, kad žele, da se otvoreno opredijele i deklariraju za Boga i za dobro. S Križem u ruci umiru. Ne boje se smrti, iza kako je Krist smrću smrt pobijedio (2. Tim 1, 10.; Hebr 2, 14.). Pouzdaju se u vječnu dobrotu i u milosrđe Boga, koji je »toliko ljubio svijet, da je svoga Sina Jedinca dao, da nitko, tko u njega vjeruje, ne propane, nego da ima život vječni« (Iv 3, 16.).

Križ je snaga kršćanstva. Križno je svjedočanstvo istini prva njegova apologija. Križna je ljubav njegovo najjače oružje. Nitko od nas, — nitko ni od svećenika kršćanstva, — ne privlači, ne osvaja, ne zanosi, dok najprije ne bude »podignut od zemlje« (Iv 12, 32.). Valja biti veći od zemlje, i prezreti je, da joj možeš biti gospodar i da joj otimaš duše. Valja biti spreman sve zemaljsko ostaviti, — i žrtvom života, — da postaneš vrijedan božanskog posinjenja istine i da te istina prožme i pobožanstveni: »et veritas liberabit vos« (Iv 8, 32.). Valja veledušno i nesebično ljubiti i praštati, »sve do kanca« (Iv 13, 1.), da ljudi u toj ljubavi prepoznaju Boga i da mu se odazovu. »Nema veće ljubavi od one, da tko život svoj položi za prijatelje svoje!« (Iv 15. 13.). To je stigma božanstva u nama.

Svećenik mora biti propet, — barem duhovno propet, — ako hoće da Krista predstavlja i nasljeduje; ako hoće, da Krist kroz njega privlači duše. I umiranjem nižim, tjelesnim, željama: »Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis et concupiscentiis« (Gal 5, 24.). I umiranjem za pravdu i za istinu, »propter verbum Dei et testimonim Jesu« (Otkr 1, 9.); vjernim, neslomljivim, požrtvovnim svjedočanstvom za njih: »Confessus

bonam confessionem coram multis testibus« (1 Tim 6, 12.; 2 Tim 1, 8.), »Et eritis mihi testes in Jerusalem, et in omni Judaea, et Samaria, et usque ad ultimum terrae« (Dj Ap 1, 8.). I umiranjem na oltaru nesebične, apostolske, ljubavi k dušama: »Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis« (Iv 10, 11.), »Ego autem libentissime impendam, et superimpendar ipse pro animabus vestris: licet plus vos diligens, minus diligar« (2 Kor 12, 15.).

I mi ćemo svećenici stajati ovih, preduskrsnih, dana pred Križem. I mi ćemo svetkovati njegov spomen. Ne možemo to učiniti bolje, nego novim, mističnim, podignućem od zemlje. Deviza je: Na križ! Na križ samozatajom; na križ junačkim svjedočanstvom istini; na križ ljubavlju i revnošću!

I oko nas će se onda okupljati poklonici Križa, da se, skupa s nama, otkinu od zemlje i predaju Kristu. Ne ćemo onda ostati sami. Donijet ćemo plod, i plod će naš ostati (Iv 15, 16.).

Križ, križno umiranje, prvi je i vječni zakon apostolata: »Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet; si autem mortuum fuerit, multum fructum affert« (Iv 12, 24.).

Kroz Križ, kroz križno umiranje, apostolat dosiže i svoju plodnost i svoju apoteozu. U Kristu i u nama. »Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod et Deus exaltavit illum, — ut in nomine Jesu omne genu flectatur« (Filip 2, 8—10.). »Humiliamini igitur sub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempore visitationis« (1 Petr 5, 6.).

Kriste na Križu, pritegni nas! Da i mi onda k tebi pritegnemo mnoge duše. K tebi i k tvojoj istini i ljubavi!

»Ecce, in cruce totum constat, et in moriendo totum iacet!« (Naslj. Kr. II. 12, 12.).

»Passio Christi, conforta me!«

»Tko je mati moja, i tko su braća moja?« (Mat 12, 48.)

SVEĆENIČKA RODBINA

G. 1960., V.

Ako je itko volio svoju majku i svoje rođake, volio ih je Isus. Tkogod dopusti, da je djetinja i rodbinska ljubav prirodna i pozitivna, — a jest: »nemo enim unquam carnem suam odio habuit« (Ef 5, 29.), — morat će odmah, ako je vjernik, dopustiti, i da ju je Isus najsavršenije prakticirao. I jest! Nije to samo neka aprioristička dedukcija. Pokazao je on to i u životu. Ne samo prema Majci, koja je bila najsavršenija majka, što ju je vidio svijet, nego i prema svojoj »braći«, prema svojim rođacima, koji nijesu, svi, bili savršeni; od kojih su mnogi bili i vrlo obični, i previše svjetski (Mark 3, 21.; Iv 7, 3. sq.). S materom i sa rođacima putovao je on u Jeruzalem, na blagdane, i kao dijete, i kao zreo muž. Od majke i od rođaka ispraćen pošao je on prvi put na svoj apostolski posao, u Kafarnaum (Iv 2, 12.). Našao im se je, sa svojim učenicima, u svatovima (Iv 2, 2.). Navraćao im se je i u Nazaret (Luk 4, 16.; Mat 13, 54.; Mark 6, 1.). Nije ih se nikada, ni u jeku svoje proročke i mesijanske slave, postidio, i ako su, od reda, bili pučani, siromasi, provincijalci, iz prezrenog Nazareta (Iv 1, 46.), iz zabačene i ismijane Galileje (Iv 7, 52.). U njegovoj učiteljskoj pratnji ima i njegove rodbine. I pod Križem mu ona stoji, i uz grob (Iv 19, 25.; Mat 27, 61.). Uzeo ih je nekoliko, — svojih najvrjednijih rođaka, — i među svoje učenike; omogućio im karijeru apostola i svetaca (1. Kor 9, 5.; Gal 1, 19.; Jud 1.). I u staroj su ih Crkvi visoko štovali: »fratres Domini«. A za Majku je dokumenat, koji onemogućuje svaku rezervu, ona velika scena pod Križem; njihov zadnji razgovor. Nikoga nije Krist sa Križa, prvi, osobno apostrofirao, osim Majku. I to u jednom momentu, kad čovjek još može samo na sebe pomisliti i na ono, što mu je barem isto toliko drago kao on sam: u momentu smrtne agonije.

Uz Oca i uz duše, koje mu je Otac dao, da ih otkupi, on samo još vidi Majku. I smatra se dužnim, da je utješi i osigura. I u onom najvećem času svoje teandričke i otkupiteljske ekstaze, i tada, neposredno pred ulazak u svoju konačnu slavu, on je »Sin čovječji«: on se osjeća njezinim djetetom, on joj je zahvalan i na njezinoj uvijek vjernoj i toploj materinskoj ljubavi, i na njezinoj velikoj i jakoj vjeri, i na uzvišenom primjeru njezina žrtvenog herojizma ondje pod križem. »Stabat Mater«. I on to izriče s jednom nježnošću, koja je, u situaciji s jedne i s druge strane, više nego dirljiva: kratko i intimno, kako se govori samo najdražima i u času smrti. Okom i srcem više nego ustima. Vraća joj, Majci, ono, što će joj sad na oduzeti njegova i Očeva ljubav k dušama: sina za Sina. I proglašuje ju, — aluzija je na to i odviše očita, — Majkom, ne samo ljubljenome učeniku, nego i svim milijunima i milijardama svojih ljubljenih učenika i braće, svemu otkupljenome čovječanstvu. »Ženo, evo ti sina! — Evo ti majke!« (Iv 19, 26. 27.).

Volio je Krist, — božanski je nježno on volio — svoju Majku; volio je, — božanski je prosvijetljeno volio, — i svoju rodbinu. A opet je, — uvijek zapravo, kad je nastupao u funkciji Učitelja i Otkupitelja, — bio čudno povučen i krut i prema Majci i prema rodbini. Toliko povučen i krut, da to nas, obične ljude, pomalo i iznenađuje i zbunjuje. Iznenađivalo je i Gospu. Ona se, — izrijekom to kaže Evanđelje, — čudi njegovu misteriozno-samosvijesnom odgovoru u hramu: »Zašto ste me tražili? Zar nijeste znali, da ja moram biti u onomu, što je Oca mojega?« (Luk 2, 48—49.). Odgovoru, koji po ljudsku tako resko odudara od njegovih dvanaest godina, od njegove djetinjske naivnosti i od njegova, inače bezrezervnog, uvijek skromnog, posluha. U Kani ju je već manje iznenadilo ono Isusovo, opet naoko tako hladno: »Šta ja imam s tobom, ženo?« (Iv 2, 4.). Odmah se je snašla i razumjela ga. Njezino je prosvjetljenje tada bilo već jače; objava, koja joj je davana, postala je s godinama i milostima šira. Parirala mu je adekvatno, posve u njegovu smislu: »Štogod vam kaže, učinite!« (Iv 2, 5.). I na koncu je došlo i ono naoko najteže i najčudnije. On se svečano, programski, odriče, — opet misteriozno i mistično, — i matere, i rođaka, i »braće«. Neće ni da ih primi u vrijeme propovijedi; daje načelno prednost dušama i interesu pastve pred rodbinskim i obiteljskim obzirima. »Tko je mati moja, i tko su braća moja? — Tkogod vrši volju Oca moga na nebesima, on mi

je brat, i sestra, i mati!« (Mat 12, 48. sq; Mark 3, 33. sq). Gospa je i to, — ovaj put, sigurno, u potpunosti i savršeno, — shvatila: Bio je to samo još jedan novi dio njezina »Fiat«-a.

Očito je Krist htio tim da naglasi nešto zamašito i veliko. Genij je kršćanstva odmah na to nadošao. Bila je to opet jedna nova objava; još jedan od velikih, božanskih, paradoksa Evanđelja. Božansko je rodbinstvo iznad zemaljskoga. Interesi su Kraljevstva Božjega preči od onih obiteljskih i osobnih. I najplemenitiji prirodni sentimenat mora uzmaknuti pred zovom milosti i pred apostolskim dužnostima. Božju volju valja izvršiti, i kad joj stanu na put roditeljska prava. Veze krvi i mesa valja odlučno prerezati, ako su se isprijećile na put poslanju odozgor (Gal 1, 16.).

Rekao je to, uostalom, Krist i inače mnogo puta. U svim verzijama i varijantama. I posve otvoreno. I kad nije dao pozvanomu na apostolat, da pokopa svoga oca (Luk 9, 60.). I kad je govorio o razdoru između oca i sina, matere i kćeri, radi Kraljevstva Božjega (Mat 10, 21. 35.). I kad je rekao, da ne može biti njegov učenik, tko ne zaboravi na svu svoju rodbinu, s ocem i majkom na čelu (Mat 10, 37.). I kad je postavio tezu: »Neprijatelji su čovjeku ukućani njegovi!« (Mat 10, 36. sq).

Nama je, svećenicima, sigurno, u prvom redu namijenjena pouka ovih evanđeoskih paradoksa. I mi imamo, kao i Krist, majke, i oce, i sestre, i braću, i rođake. A i mi smo apostoli. I za nas je aktualan problem te tako delikatne kolizije dužnosti.

Ne treba pretjerivati. Ne treba gledati na problem jednostrano. Ako je Krist mogao, nježno i sinovski, ljubiti svoju Majku, možemo i mi svoju. »Exemplum dedit nobis!« (Iv 13, 15.). I ako naše majke nijesu Madone kao njegova, jesu Marije Kleofine i Salome, koje su svoga sina poslale za Isusom i žrtvovale Bogu. I mogu biti plemenite. I naše majke, i naše sestre. I treba da budu plemenite. I da razumiju i pomažu našega i svoga božanskoga Meštra. I jesu to, bezbroj puta. I vjerne su nam i dobre: vjerne i dobre i u časovima, kad nam drugi nijesu ni vjerni ni dobri. Ne će nas ostaviti, ni kad nas mnogi drugi ostave. Iskusili su to mnogi od nas u ovim danima ratnih i poratnih kriza i stradanja. Blago su nam, često, u našim župskim domovima. I anđeli čuvari mnogo puta. Božji anđeli, koji čuvaju i brane našu svećeničku krepost i naš svećenički dobar glas. Mnogoga je od nas jedino majka, ili pobožna sestra, spasila. Duhovno spasila: Bogu, Crkvi, dušama!

Ali — problem ima i svoje naličje. Nije Krist bez razloga bio u rodbinskom pitanju onako povučen i krut. On ne da rodbini tutorovati u apostolatu. On, kao što god neće lajicizma u Crkvi, neće ni nepotizma. Vidio je on unaprijed sve nevolje, koje će nepotizam, u svim svojim formama, nanijeti Crkvi kroz vjekove.

Stvari su praktično jasne. Nikada svećenik ne smije, ni u svećeničkom životu ni u pastvi, biti duhovni kmet svojim rođacima. »Ne razumije prirodni, — svjetovni, — čovjek onoga, što je od Duha Božjega« (1 Kor 2, 14.). On slijedi drukčije ambicije i drukčiju diplomaciju, nego što je ona evanđeoska i Kristova (Mat 20, 21.; Iv 7, 3. sq; Mark 3, 21.). Svećenik, koji je pod kuratelom rodbine, nema nikada pravoga auktoriteta, i nije nikada svijetu drag. Nikada župa ne smije biti ekonomska prćija obitelji. Sve vjernici lakše podnose, nego da crkvene nadarbine služe gospodovanju i bogaćenju svjetovnjaka. Nikada mati i sestra ne smiju igrati ulogu ni crkvenog oca, sakristanke ili crkvene počimalje, a kamoli neoficijelnog šefa župske crkve, župske kancelarije, župske pastve. Nema za njih nikakvih privilegija ni u crkvi, ni pred oltarom. Treba da budu ponizne, šutljive, povučene i pobožne Marte u sobi i u kuhinji svoga sina ili brata i anonimne žene iz vjerničke mase, a nikako ni kapelani, ni pastoralni savjetnici, ni advokati ili, što je još gore, suci i žandari na crkveno-župskoj sjednici. Dosta je svijetu i jedan starješina. Brecaju li se na njega i drugi u župskoj kući, gotovo je sa ugledom i popularnošću župnika.

Stvari su i aktualne. Na mnogom župskom dvoru. Što smo u njima odlučniji i dosljedniji, što je oko nas manje rodbine i što je ona diskretnija, to smo bliže intencijama Gospodinovim i idealima Evanđelja. »Mulieres in ecclesiis taceant!« (1 Kor 14, 34.).

Isus je uzor svećenicima; Marija, ponizna, blaga i dobra, svibanjska Mati i Djevica, uzor je svećeničkim majkama i sestrama.

»Tko je mati moja, i tko su braća moja?« »Ecce mater tua!«

»Dođite k meni svi, koji ste umorni i opterećeni« (Mat 11, 28.)

MEĐU LJUDSKIM BIJEDNICIMA

G. 1960., VI.

Ljudi su na zemlji uvijek duhovne sirote i bijednici. Bili su to, i bit će. Plakali su, i plakat će. Uzdisali su, i uzdisat će. Uvijek su bezbrojne ljudske oči zalivene suzama; uvijek su tolika ljudska srca utučena, žalosna i sjetna. Sva kojiput. Sva često. Nije Evanđelje prvo postavilo te teze. Nju su postavili mislioci i mudraci svih naroda, od iskona. Začudnom jednodušnošću; bez razlike na periode, rase, sisteme i kulture. Filozofska je, nije religiozna, poslovica ono francusko: »Tout passe, tout lasse, tout casse« — Sve prolazi, sve zamara, sve ranjava i boli! Treba biti ili vrlo mlad i neiskusan ili vrlo površan i neiskren, da čovjek to zaniječe. Kulise su života kojiput lijepe, ali život iza njih nije. Ulica je, s ovu stranu fasada, mnogo puta bučna, raspuštena i vesela, kuće nijesu. U njima uvijek ima bolesnika i patnika; u njima se uvijek ljudi i žene svađaju i tuku; u njima svaki dan netko umire. Ako je centrum, a i on samo naoko, sjajan, periferija je uvijek blatna i prljava. Ljudi se dive sunčanim izlazima i zalazima na moru, ali more kroz stoljeća bjesni u olujama i guta brodove i ljude. Svaka je lijepa i mirna rijeka već toliko puta iznenada izišla iz korita i poplavila ljudski trud i njive hranilice. Nijedan grad nije ni časa siguran, da ga potres ne će u tren oka srušiti, kao Lisabon, San Francisko, Messinu, Tokio, Agadir. Nijedan ti avion ne može dati sigurne garancije, da ćeš iz njega izaći živ. A ako ne izađeš, izgorjet ćeš u njemu, još strašnije nego na sredovječnoj lomači. Zimi se ljudi mrznu, ljeti znoje i umiru od sunčanice. Sve nas boli glava, i svi sto puta panemo u postelju od pošlice. Teško se živi, a još se teže umire. Nema lijeka ni od starosti ni od smrti. Malo je bogatih i sitih, a puno siromašnih i gladnih. Nema nikoga, tko bi imao sve, što mu srce želi. Život

kao da se jedino i sastoji od neispunjenih želja i razočaranih nada. Prolazi, gasi se, strašnom brzinom i okrutnom neumoljivošću. Teški smo sami sebi i jedni drugima. »Homo homini lupus« — Čovjek je čovjeku vuk. Nikoga svi ne vole. Ljudska zloba i mržnja uživa u otvaranju rana, u laganom, sadističkom, mučenju tuđih duša. Kopamo jedni drugima oči i grizemo srce. Vode se ratovi, mali i veliki. Među pojedincima, među narodima, među rasama i klasama. Sva je ljudska povijest puna krvi i bitaka. Nije bila samo jedna bitka kod Kane, ni kod Trapezunta, ni kod Lepanta, ni kod Leipziga, ni kod Solferina, ni kod Cušime, ni kod Verduna, ni kod Kurska i Staljingrada, ni kod Bien Fu-a. Nije samo jedamput ljudska okrutnost slavila krvave orgije: nije bio samo jedan Dachau, i jedan Katin, i jedna Hirošima u historiji. I usred materijalnog obilja i luksusa, i usred sjetilne pomame, i u jeku savremene civilizacije i hiperkulture, ljudi su nesretni; ostaje im srce prazno, duša neizdovoljena, život besmislen. Uvijek nešto traže, a ne znaju, što traže. Uvijek nešto traže, a nikada da to nešto nađu. Pritište ih neka čudna mora, neka neobjašnjiva neizvjesnost i strah, neki težak osjećaj odgovornosti, krivnje, gađenja nad samim sobom. Zemlje najvišega standarda i najrafiniranije kulture, — eno Švedska, — pa su rekorderke u pijanstvu od očaja, u samoubojstvima, u negaciji života.

Badava: bol je zakon života. Čovjek je patnik i grješnik. To je jedina stvarnost; sve su ostalo fraze i iluzije. Tko hoće da s čovječanstvom razgovara, mora ga tretirati kao bolesnika. S najvećom štednjom, s najvećom blagošću. Tko hoće da čovječanstvo duhovno osvoji, mora mu najprije riješiti problem boli. Tko hoće da svijetu pomogne, mora mu donijeti utjehu i navijestiti neku, zemlji nepoznatu, veliku dobrotu i veliku sreću.

A bolesnik je uvijek osjetljiv. Tko hoće da ga liječi, mora biti dobar i strpljiv. Mora mu prilaziti sa srcem i sa ljubavlju.

Kristu nitko ne može prigovoriti, da to nije i shvatio i učinio. Da nije k ranjenome i uplakanome čovječanstvu pristupio s razumijevanjem i s jednom božanski ustrpljivom i samilosnom ljubavlju. »Ipse infirmitates nostras accepit, et aegrotationes nostras portavit!« (Mat 8, 17.; Iz 53, 4.). On je jedini pogodio pravu riječ i savršenu gestu. Njegova je poruka čovječanstvu bila sva u tom stilu. »Dođite k meni svi, koji ste umorni i opterećeni, i ja ću vas okrijepiti! Uzmite jaram moj na sebe i učite se od mene, jer sam ja krotak i ponizan srcem, pa ćete naći pokoj dušama

svojim; — jer je jaram moj sladak, i breme je moje lako!« (Mat 11, 28—30.).

Strategija Kristova strategija je dobrote; njegova je propovijed propovijed utjehe i pokoja; njegov je lijek ljudskoj nesreći oplemenjenje i dobrota srdaca. On je blag, dobar i ponizan, i hoće blagost, dobrotu i poniznost. To je njegov put u sreću; put njegova Otkupljenja. Po stvorenoj dobroti u nestvorenu Dobrotu; kroz bratski shvaćenu i ublaženu nesreću zemlje u vječnu, radosnu, sreću Boga i Neba. Njegova je vjera vjera u braću i u Oca; vjera velikoga razumijevanja, velike ljubavi, velike sreće.

Srca Krist najprije liječi, a onda usrećuje. On se je sav okrenuo k ljudskoj bijedi i k ljudskim suzama. K siromašnima duhom, k onima, koji trpe, k onima, koji su progonjeni i koji nose križ. On je s njima postao siromašan; on s njima trpi; on s njima umire na križu; on je sa svima njima fin i obziran. On i propovijeda i vrši milosrđe. On je liječnik tjelesne bijede: »et omnes male habentes curavit« (Mat 8, 16.), ali i liječnik duševne bijede: »Noli flere!« (Luk 7, 13.), »Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua!« (Mat 9, 2.); »prijatelj carinika i grješnika« (Mat 11, 19.). »Gle, sluga moj, koga sam izabrao, ljubazni moj, koji je po volji duši mojoj! Metnut ću duh svoj na njega, i sud će javiti neznabošcima. Ne će se svađati ni vikati, niti će tko čuti po ulicama glasa njegova; stučene trske ne će prelomiti, ni stijenja, što se dimi, ne će ugasiti, dok pravda ne održi pobjede; i u ime njegovo uzdat će se narodi!« (Mat 12, 18—21.; Iz 42, 1. sq).

Od dobrote Isusove moramo i mi svećenici živjeti. I od njegova milosrđa. I u svojim suzama, i u svojim sjetama, i u svojim razočaranjima, i u svojim ranama, i u svojim posrtajima, i u svojim grijesima. »Dođite k meni svi, koji ste umorni i opterećeni, i ja ću vas okrijepiti!«

Dobrotu Kristovu moramo i mi svećenici nasljedovati. Moramo ljudima, blagom rukom, trti suze, liječiti duše, podizati srca, navješćivati i donositi sreću, propovijedati radost djetinjstva Božjeg i kršćanske nade. Slatko i lako breme Božje ljubavi, pokoj dušama. Uvijek vedri i dobri, uvijek ljudski optimistični i veseli. Nikada tmurni, ledeni, pesimistični, nasilni, kruti. Ljudi su oko nas nesretni; ljudi su oko nas i gladni i žedni dobrote i utjehe. Dobrotom im se može jedino pristupiti. Dobrotom ih se može jedino razoružati i osvojiti. Dobrotom ih se može jedino izliječiti

i oplemeniti. »Dođite k meni svi, koji ste umorni i opterećeni, i ja ću vas okrijepiti!«

Dosta je, i previše, grješne nevolje u svijetu. Dosta je, i previše, suza i smrti. Mi smo poslani, da mu donosimo život; i da mu ga donosimo u izobilju. »Ut vitam habeant, et abundantius habeant« (Iv 10, 10.).

»Isuse, blaga i ponizna srca, učini srca naša po srcu svome!« »Srce Isusovo, dobrote i ljubavi puno, Srce Isusovo, strpljivo i mnogoga milosrđa, Srce Isusovo, izvore sve utjehe, smiluj nam se!«

»Žao mi je naroda« (Mark 8, 2.)

CRKVA SIROMAHA

G. 1960., VII.—VIII.

Nije Krist bio socijalni revolucionar. Nije on bio ni socijalni reformator. Po profesiji, dakako. Po programu. Po bitnim ciljevima svoga mesijanskog poslanja. Nikada Krist nije u socijalnim reformama gledao svoje glavne zadaće. Nikada on o tom »ex professo« ne govori. Naprotiv; izrijekom se od toga ograđuje. Nije to njegova služba. »Čovječe, tko je mene postavio sucem ili djeliteljem nad vama?« (Luk 12, 13.). Ne polazi Krist nikada u svojim idejama ni koncepcijama od zemaljskog blagostanja, ni kao od pretpostavke, ni kao od ideala. Baš obratno! On sve svoje poglede izgrađuje na iskonskoj tragici ljudskog života na zemlji; on u ljudskoj boli, u nepravdama i protuslovljima društva, u tjelesnom i materijalnom stradanju, gleda neuklonivu činjenicu, vječnu kategoriju; on ne samo što priznaje, nego još i emfatično ističe apsurd vidljivog i vremenitog bivovanja, ako je odsječeno od vječnosti (Mat 16, 26.; Mark 8, 36. 37.; Luk 12, 20. 21.). Ali zato on tome životnom apsurdu parira, nalazi mu odgonetku i rješenje, s jedne strane u duhovnoj, nutarnjoj, moralnoj veličini čovjeka, koja je svakome dostupna, — i patniku, i siromahu, — a s druge u boljem, prekogrobnom, životu kod Boga, koji će biti nagrada toj duhovnoj veličini čovjeka, — njegovoj vjeri i pravdi, — i utjeha svakoj plemenitoj ljudskoj patnji podnesenoj u ljubavi i odanosti Bogu. »Blago siromašnima, — Blago onima, koji plaču, — Blago onima, koji gladaju i žeđaju, — Blago onima, koji trpe« (Mat 5, 3 — 10.), to su njegove maksime. Njegov je životni put put križa i put odricanja. »Tko hoće za mnom, neka se odreče sebe i neka uzme križ svoj na sebe svaki dan« (Mat 16, 24.; Luk 9, 23.). »Ako hoćeš da budeš savršen, idi, prodaj, što imaš!« (Mat 19, 21.). Njegovo je kraljevstvo nebesko kraljevstvo, a nije kraljevstvo od ovoga svijeta (Iv 18, 36. 37.). Njegova

su obećanja obećanja budućnosti, povezana uz smrt, uz sud, uz njegov drugi dolazak, uz uskrsnuće pravednika (Luk 14, 14.).

Nije ni Evanđelje nikakav kodeks socijalne pravde; socijalna je pravda u njemu samo konsekvencija, logičan zahtjev, jedne druge, više, pravde: čestitosti srca, općeljudske dobrote i ljubavi, ispunjivanja volje Božje, vječnoga zakona savjesti. Konsekvencija, a ne ni temelj ni cilj. »Budite milosrdni, kao i Otac vaš što je milosrdan!« (Luk 6, 36.). Evanđelje nije formuliralo ni sistematiziralo socijalnih dužnosti, nije ni fiksiralo državno-civilnog i internacionalnog prava; ono je čovječanstvu te dužnosti i ta prava samo nametnulo svojom višom religiozno-moralnom logikom; ono im je udarilo temelje i dalo efektivnu sankciju. Evanđelje je navještaj, propovijed, blagovijest jedne duhovne veličine, iz koje se sama od sebe rađa socijalna pravda. Evanđelje ne govori o ekonomici, baš kao što ne govori ni o politici, ni o diplomaciji. Njegova je problematika bitno viša: ona je sva u rješavanju problema duše; male ljudske brige, svagdanje, prolazne, vrijednosti, ono ostavlja pred svojim vratima.

Nije ni Crkva Božja, po svojoj ideji, nikakva socijalna institucija. Svi njezini najveći ljudi i najautentičniji predstavnici, od apostola i sv. Pavla pa dalje, brižljivo su bježali od svakoga socijalno-ekonomskog profesionalizma i povlačili se, kolikogod su više mogli, od službe »stolovima«, da se mognu nesmetano i slobodno posvetiti »službi riječi« i duša (Dj Ap 6, 2—4.). Svi su oni skrupulozno štovali načelnu radnu autonomiju svjetskoga društva, jednako na ekonomskom polju kao i na onom političkom. I kad se je radilo o izrazito elementarnoj karitativnosti, pretpostavljali su oni uvijek lajičku, — posvećenu, redovničku, ali i neposvećenu, — inicijativu direktnom angažovanju službenih, hijerarhijskih, predstavnika Crkve. I u svakom pokušaju, pa i subjektivno najdobronamjernijem, da se vjera i kršćanstvo poistovjetuju sa socijalnim radom ili, barem, njim uvjetuju i protumače kao temeljem i bitnim preduslovom, gledali su oni naturalizam i virtualnu negaciju Evanđelja. Eno i u ove, naše, dane, u poznatim događajima u Francuskoj!

Drukčije valja shvatiti socijalnost Krista, Evanđelja, Crkve. Izvor je toj socijalnosti ljubav. Krist je Bog ljubavi (Tit 3, 4.). Evanđelje je propovijed ljubavi (Iv 13, 34.; 15, 12.). Crkva je Crkva ljubavi (Rim 13, 10.; 1. Iv 3, 11.). I Krist, i Evanđelje, i Crkva, vole čovjeka. Ljudski ga vole. Ljudska ljubav prelazi u

božansku ljubav; milost nadovezuje na narav i na ljudsku dušu. A koga se voli, s njim se suosjeća. Ljubav je uvijek neposredna i prirodna. Ona ne može a da ne plače nad svakom ljudskom nevoljom. Nadnaravnom, ali i naravnom, duševnom, ali i tjelesnom, vječnom, ali i vremenitom. Ona pomaže i tješi, i kad joj to nije profesija. Sve je na njoj i obilježeno i obojeno dobrotom i milosrđem. Ni spasenja, ni apostolata, nema bez samilosti i saučešća.

Odatle svi ti, prividni, paradoksi u kršćanstvu. I paradokson, da Krist, i ako neće da bude ni liječnik, ni djelitelj, ni kralj, i ako je sav u onome drugome svijetu, opet, svaki dan, prekida svoje mesijanske propovijedi, pa iscjeljuje bolesnike, hrani gladni narod u pustinji, plače, toliko puta, nad ovozemaljskim ljudskim tragedijama, individualnima i kolektivnima (Iv 11, 35.; Luk 19, 41.). Odatle i paradokson, da je Evanđelje Kraljevstva nebeskog u isto vrijeme puno velikih riječi o djelima pravde i milosrđa, o kruhu siromaha, o milostinji, a puno i strogih, ozbiljnih prijetnji farizejskim škrcima, izrabljivačima udovica, nepravednom i bešćutnom bogatstvu bez srca. Odatle i paradokson, da su i apostolska, i mučenička, i srednjovjekovna, i moderna Crkva, — Crkva Duha, molitve i vječnosti, — uvijek, stopu u stopu, bile praćene bezbrojnim akcijama socijalne skrbi i karitativnosti, mirotvorstvom, humanizacijom života. Ništa se dosljednije ne provlači kroz svu njezinu historiju od te njezine, vječne, socijalne stigme. Ona je, — priznavala joj to ljudska historija ili ne priznavala, — uvijek bila Crkva siromaha i Crkva maloga čovjeka.

I za nas je, svećenike Crkve, to velika pouka. Nijesmo mi, po svojoj profesiji, ni nacionalni ekonomi, ni socijalni radnici. Moramo se čuvati, da to ni ne budemo. Dosta nas se je, jer smo na to premalo pazili, lajiciziralo i duhom ishlapilo. Obljutavila je u nama apostolska i božanska sô. Danas nam ni ne daju, da to budemo. Na veliku našu sreću. Diže to s nas nepotrebne odgovornosti i veliki riziko. Potiskuje nas to na naše, beskrajno važnije, radno polje. Čini nas to u jednom puno eminentnijem smislu »socijalnim radnicima«. Oplemenjujući duše mi činimo čitav svijet socijalnim. Naša se socijalnost stostruči kroz bezbroj srca, koja smo učinili dobrima, kroz nebrojene ruke, koje su po nama postale milosrdne.

Nijesmo mi, po svojoj direktnoj i specifičnoj profesiji, ni socijalni ekonomi ni socijalni radnici. Ali praktičari socijalnosti jesmo i moramo biti; kao i naš Gospodin, i svi njegovi sveci.

Praktičari one najintimnije, lične, socijalnosti, koja nije diktovana zakonom ni pravdom, već, prije svega, ljubavlju.

Nijesmo pravi svećenici, ako nijesmo, više od sviju drugih, samilosni, čovjekoljubivi, plemeniti. Svećenik mora imati i otvoreno oko i toplo srce za svaku ljudsku nevolju. Svećenik mora biti svakom pravu branitelj i svakoj nepravdi sudac. I prvi mora biti svagdje, gdje valja tješiti i pomagati. On mora prvi reagirati na ljudsku bijedu. Na nama je inicijativa i mobilizacija. Na oltaru, i vani, među ljudima. Zaboravili smo, tko smo i koga predstavljamo, čim nas itko drugi preteče u milosrđu i dobrotvornosti. Izrodili smo se odmah, ako su nas naši svagdanji susreti s bolešću, smrti i grobljem učinili bešćutnima. I naša seoska mala crkva mora biti »crkva siromaha«, baš kao i ona velika Crkva, uime koje govorimo i nastupamo. Podignut će to, i jednoj i drugoj, ugled u očima ljudi. Otvorit će mnoga srca milosti. Nervoza je na svećeniku uvijek grijeh, ali nervoza pred ljudskom patnjom, to je nešto kao svetogrđe, kao izdaja Evanđelja.

Ne ulazimo u detalje. Praksu će nam diktirati srce. I pogled na Učitelja, što govori: »Žao mi je naroda!« (Mat 15, 32.; Mark 8, 2.)!

»Tko može shvatiti, neka shvati!«
(Mat 19, 12.)

CELIBAT KAO POSVEĆENJE

G. 1960., IX.

Nije naš svećenički celibat samo jedna od organizacijskih finesa i domišljatosti rimske Crkve. Nije on samo kopiranje rimske upravne i kolonizacijske mudrosti, kojoj je, kako to obično misle i govore ljudi izvan Crkve, a, nažalost, kojiput i oni u Crkvi, ona ostala jedini baštinik kroz stoljeća. Namijenili su nam jednostavno ulogu rimskih legionara. Ne ženimo se, — ne daju nam se ženiti, — da budemo pokretniji u osvajačkim pohodima; da nam, kao beskućnicima i samcima, bude lakše stradati i srnuti u vatru. Učinili su od nas negdašnje carske oficire, koji se nijesu smjeli ženiti, doklegod su bili u aktivnoj i terenskoj službi.

Dakako, da je tim našemu svećeničkom celibatu oduzet svaki nadnaravni, pa i idealistički karakter; da je s njega strgnut sav nimbus sakralnosti i svetinje. Degradirali su nas do običnih neženja. U našu krepost uopće ne vjeruju. Vide, da nemamo žene ni obitelji, ali nam čistoću i djevičanstvo niječu. Ne drže ga uopće mogućim. Njima je sve to samo neka vrst vojničkog »dresa«: vanjska i formalna disciplina, koja uopće ne računa s bilo kakvim nutarnjim ili višim motivima. Celibat su izjednačili s »bećarenjem«.

A nije to naš svećenički celibat. Naturalizmom i racionalizmom on se ne tumači. Nije njemu cilj strategija, pa ni ona crkvena; njemu je cilj nadnaravno posvećenje.

Krist to jasno kaže. On na celibatu pointira djevičanstvo, a ne beženstvo. On celibata nikome ne nameće; ni svećenicima. On u njemu ne gleda zakon; on u njemu gleda duhovnu savršenost, dobrovoljno približavanje Bogu. »Ne shvaćaju svi ove riječi, nego samo oni, kojima je dano!« (Mat 19, 11.). Celibat je savjet velikim dušama: »Tko može shvatiti, neka shvati!« (Mat 19, 12.).

Celibat je zalet za Bogom i za njegovom savršenom duhovnošću. Izlaz iz materije i ondje, gdje je ona dopuštena i moralna. Lom sa običnošću i svagdašnjošću života, u interesu duhovnog profinjenja i duhovne slobode. Odricanje od onoga, što čovjeka još najviše vuče k zemlji i k tijelu, k duhovnoj deordinaciji i anarhiji; od onoga, što u nama predstavlja »fomes peccati«. A sve to iz ljubavi k Bogu; sve to u težnji za višom pravdom posvećenih i izabranih; sve to u nastojanju, da čovjek na sebi što potpunije doživi Krista: »poradi kraljevstva nebeskoga« (Mat 19, 12.).

I sv. je Pavao u svome tretiranju problema djevičanstva (1 Kor 7, 1. 6. 7. 8. 25.—28. 32. 40.) sav i isključivo u toj idejnoj sferi posvećenja. Njemu je djevičanstvo iznad braka samo zato, što se u njemu Bogu lakše služi i što ono duši omogućuje nepodijeljenu i potpunu ljubav i pravdu. Ni jednom riječi ne spominje on organizacijsko-taktičkih momenata.

Celibat, pa i onaj svećenički, nije uopće, na početku, u Crkvu ni uveden kao zakon (1 Kor 7, 25.). Nitko ne može označiti prvoga »Hildebranda«, koji ga je svećenstvu nametnuo, a ni vremenskog razdoblja, kad je on uzakonjen. Rodio se je, očito, sasvim konaturalno, iz duha Evanđelja i Crkve. Apostli su ga preuzeli od Gospodina, a od apostola ga je preuzela Crkva. Kao ideal i svetinju. Spontano su ga izabirale i prakticirale savršene duše. Gledalo se u njemu obilježje izabranih i velikih. Duhovno primicanje Kristu. I, razumije se, prvi su ga i masovno prihvaćali oni, koji su Kristu bili najbliže, i po svom crkvenom položaju, i kao propovjednici kršćanske savršenosti, i po mistično-žrtvenom identificiranju s Kristom u Euharistiji i duhovnom očinstvu. Od njih su svi očekivali veličinu, svetost i žrtvu. U svemu, pa i u čistoći.

U istočnoj Crkvi kao i u zapadnoj! I danas celibat postoji i na kršćanskom istoku, kao ideal svećeništva: u obligatnom celibatu biskupa i redovnika; u zabrani ženidbe poslije primitka sv. Reda; u težnjama onih najboljih. Uvijek ga je i na istoku bilo to više, što je kršćanski život bio dublji, a osjećaj crkvenoga jedinstva i apostolske tradicije jači i življi. U periodi crkvenih otaca na primjer!

Ostalo je sve došlo samo od sebe. Sve su drugo samo konsekvencije. Moralne prije svega. Nije ono, čim djevičanski svećenik služi Crkvi, najprije njegova organizacijska pokretnost; to je, prije svega, odsjev Kristova djevičanstva na njemu; to je moralni auk-

toritet posvećenja i asketske superiornosti. Po tome je on vjernicima velik; iz toga se rađa povjerenje, koje mu poklanjaju. I ono najintimnije, u ispovijedi. Po tomu on postaje otac i stariji, dobri, brat mnogima. Mnogi su, i nekatolički, mislioci to odmah opazili i izrekli. I Nietzsche!

Moramo biti s tim na čistu, mi svećenici. I ne smijemo nikada u svome celibatu prvotno gledati zakon, koji nam je nametnut, makar i zbog najsvetijih ciljeva, — »dura lex, sed lex«, — i pod kojim se koprcamo i znojimo. Mi u celibatu moramo gledati ono, što on i jest: dar Gospodinov i biljeg izabranih. Bez obzira na žrtve, kojih nas stoji. Bez obzira na nižega čovjeka u nama. Nijedne kršćanske kreposti nema bez žrtava. I nijedne ljudske veličine. Ljudi smo. A ljudi su se stoput, — i iz motiva, koji nijesu bili nikako božanski, — odricali i braka, i ljubavi, i djece, i sjetilnih užitaka. Možemo i mi, u službi božanske ljubavi. S Euharistijskim kaležem djevičanske Kristove Krvi na ustima. Kršćanstvo vjeruje u moć i u slobodu duše, a još više u moć i u slobodu milosti.

Smiješno je, kad nam danas s pokoje strane hoće da sugeriraju, kako će, tobože, celibat biti, i u samoj zapadnoj Crkvi, brzo dokinut kao, u načelu, obligatna i normativna institucija. Još na skorom općem crkvenom saboru. To su kukavičja jaja, snesena u naše katoličko gnijezdo. Ne će Crkva nikada sama sebi strgnuti sa čela najljepši »dragulj« (Benedikt XV.) iz svoje zaručničke kraljevske krune. Ne može kršćanstvo samo sebe zanijekati ni duhovno osiromašiti. I ne će! U njemu se i protiv pomisli na to buni duh svetosti. I u samu kleru!

O celibatu se praktično u Crkvi ne diskutira. On je jedno s duhom Evanđelja. I ako tkogod i od svećenika sije među svoju braću takve ideje i smućuje duše naivnih, daleko je od pravoga duha Crkve i svećeništva. I za njega vrijedi ono, što je kardinal Gasparri nekoć rekao jednom našemu žutom anticelibatarskom reformatoru: »Huiusmodi defensoribus non indiget Sancta Mater Ecclesia!«

Dobro je, ovih dana, kazao jedan naš čovjek s visoka crkvenog položaja: Treba samo pročitati zaključke nedavnog rimskog provincijalnog sinoda, pa da odmah vidiš, da će se i na općem saboru, koji je pred nama, moralna disciplina u kleru pojačavati, a ne oslabljivati.

Previše su ozbilja današnja vremena i za svijet i za Crkvu, da bi u njima mogli igrati pozitivnu ulogu osrednjaci i napoličari.

Nad Crkvom i nad njezinim klerom i danas stoji, kao vječni motto, ono Gospodinovo: »Ne shvaćaju svi ove riječi, nego samo oni, kojima je dano!« (Mat 19, 11.). I ono Pavlovo: »A bolje je, ako ostanu tako, po mome savjetu. Jer mislim, da i ja imam Duha Božjega!« (1 Kor 7, 40.).

»Ako ne budete kao djeca, ne ćete ući u kraljevstvo nebesko« (Mat 18, 3.).

UVIJEK NASMIJANI I UVIJEK DOBRI

G. 1960., X.

Zakon duhovnog djetinjstva vrijedi za nas svećenike u dvostruku smislu. Ne samo iz općečovječanskog i općekršćanskog titula. Ne samo zato, što je svaki čovjek, već nuždom svoga bića, uvijek pred Bogom dijete, a ljudima oko sebe brat, pa mora uvijek biti ponizan i dobar, miran i veseo. Ima Oca, kojega mora slušati i koji se za njega brine. Nije sam ni svoj: oko njega ih je mnogo njemu blizih i jednakih. Atmosfera je kršćanskoga svijeta obiteljska i domaća, vedra, jednostavna, čista. Bez problema, koji se ne bi dali riješiti, pa dušu raspinju, zbunjuju, revoltiraju. A dakako da svećenik, kao izabrani član kršćanske zajednice, kao predstavnik duha Kristova i evanđeoske savršenosti, mora tu obiteljsku atmosferu doživljavati još punije i još snažnije od drugih.

Samo, svećeničko duhovno djetinjstvo ima i jedan drugi, izrazito specifičan i svoj, titul. To je naše svećeničko djevičanstvo. Po njemu smo se zauvijek odrekli zemaljskog punoljetstva. Nikada ne ćemo biti oci ni roditelji. Ostajemo uvijek samo sinovi, samo djeca. Sa svim obvezama, ali i sa svim privilegijima djetinjstva. Daleko smo i od najveće životne proze, što »otvara oči« i razočarava dušu, i od najtežih i najosobnijih briga, što čovjeku brazdaju čelo i kradu s usana smijeh i bezbrižnost mladosti. Ne možemo, s te strane, nikada ostarjeti; ne možemo nikada postati druga generacija, unatrag. Osuđeni smo, da uvijek budemo mladi; mjesto nam je s onima, u kojima je život još nevin, nenačet, nepodijeljen. Moramo stoga uvijek biti svježi, zeleni, cvatni. Naš nas je stalež predestinirao za vječno duhovno djetinjstvo. Bog nam je, eto, to duhovno djetinjstvo, i psihološki, olakšao i omogućio. I nije bez značenja, kad Evanđelje kaže, da je Isus baš

među apostole stavio dijete, i baš apostolima rekao: »Ako — ne budete kao djeca, ne ćete ući u kraljevstvo nebesko!« (Mat 18, 1—10.; 19, 13.sq; Mark 9, 35.sq; 10—13.sq; Luk 9, 47. 48.; 18, 15.sq). Tko od njih hoće da bude najveći u kraljevstvu nebeskom, mora biti ponizan kao dijete (Mat 18, 4.). Ponizan kao dijete, ali i veseo, i vedar, kao dijete.

Krist je tim nas svećenike usrećio darom vječne mladosti. A po nama je i kroz nas usrećio i svijet. I približio nas je ljudima. A ljude našem apostolskom i svećeničkom uplivu.

Sve je to u planu Providnosti. Duhovno je djetinjstvo jedno od, ako ne bitnih, a ono svakako pastoralno neophodnih, svećeničkih svojstava. Vedrina i veselje nužna su forma svakoga uspješnog apostolata. Kruti i ozbiljni svećenički tipovi mogu ljudima imponirati svojom aksketskom strogošću, mogu figurirati kao sveci, mogu to i biti, — po svojoj subjektivnoj dobroj volji i ljubavi, — ali nikada nijesu apostolski savršeni: manjka im ono, što ljude najviše robi i osvaja: vedrina, veselost, afabilnost, smiješak; onaj vanjski pečat nutarnje sreće, što je u sebi nose; ono nešto, što ljude, željne sreće, privlači neodoljivo kao magnet. Nijesu savršena »duhovna djeca«. I ne će nikada onako snažno djelovati na ljude, kao što su djelovali jedan sv. Ivan Apostol, jedan sv. Franjo Asiški, jedan sv. Franjo Saleški, jedan sv. Filip Neri, jedan sv. Ivan Bosco, jedan sv. Pijo X.

Stvar je i te kako praktična. Gledamo je svaki dan u ogledalu života. Ljudi, i oni odrasli, najvole vedre i vesele svećenike. Svećenike, koji su uvijek nasmijani kao djeca, spremni na šalu, neposredni u općenju, prijazni i uslužni prema svakomu, životni optimisti. A kod omladine i djece to je naprosto »conditio, sine qua non« svakoga pastoralnog i odgojnog uspjeha. Ljudi idu i za istinom, i za vjerom, i za svetošću, samo u koliko im donosi sreću. Narav je ljudska takva. Zakon je to, Božjega, stvaranja.

No, uvijek to ima dva preduvjeta.

Svećenička veselost i vedrina mora biti nevina. Djetinjska, i ako ne djetinjasta. Ne smije biti »momačka«. Inače odmah gubi svoju bitnu karakteristiku i pretvara se u svoju suprotnost: postaje zabavom i radošću »odraslih«, »iskusnih«, »izivljenih«. Ostavlja Boga, a prilazi k svijetu. Svećenik se, — onaj pravi, — smije, ali ne hihoće. Svećenik je radostan, ali nije obijestan ni raskalašen. Njegova je radost mirna i čista: osjenjena Bogom i dobrotom. Uvijek razumna i uvijek pod samokontrolom. Nikada radost čaše,

sevdalinke, kola i prela. Nikada trivijalna. Nikada mondena. Ona je izraz, dokumenat, nutarnjeg, nadnaravnog, zadovoljstva; radost duše smirene u Bogu, što se iz nje izlijeva i prelijeva u sva plemenita srca.

Svećenička veselost i prostodušnost ne smije biti naivna. Isus nije bio naivan. Njemu se nitko nije mogao, s razlogom, narugati. On je od djetinjstva uzimao ono, što je na njemu veliko i lijepo, a nije primao njegovih slabosti i mana. Sve je božansko inteligentno i kulturno. Svećenik, s kojim se ljudi, — i oni dobronamjerni, — trehaju ili kojega sažaljuju, — zbog njegove sapetosti, bespomoćnosti, ograničenosti, iluzionizma, — ne će nikoga predobiti za Evanđelje. On je isto tako, — i još više, — daleko od savršenog duhovnog djetinjstva kao i njegovi smrknuti i pesimistični svećenički antipodi. Duhovno djetinjstvo je u srcu, nije u glavi. Ono gleda na život superiorno i realno: samo što je ta superiornost uvijek nevina i dobra, nasmijana i sretna.

Duhovno djetinjstvo. I to je jedna od uvijek aktualnih i savremenih svećeničkih tema. Stvar ne samo temperamenta, ne samo milosti, nego i postojane autokritike i kulture. Postići je može samo svećenik, koji je iskreno nevin i plemenito dobar. I koji je smijeh i vedrinu učinio predmetom svagdanjeg asketskog treniranja. Pa je u v i j e k nasmijan i u v i j e k dobar. Pa mu smijeh nije samo zabava, nego i apostolat, i nasljedovanje Kristovo. Koji svaki dan ide Kristu u školu i kleči do njegovih nogu. Pa, opijen Kristom, voli ljude i grli djecu.

»Ako — ne budete kao djeca, ne ćete ući u kraljevstvo nebesko!« (Mat 18, 3.).

»Tko prestupi jednu od ovih najmanjih zapovijedi, — najmanji će se zvati u kraljevstvu nebeskom!« (Mat 5, 19.)

TEORIJA MORALNIH MALENKOSTI

G. 1960., XI.

Treba dobro razlikovati kršćansku teoriju o obavezi moralnoga zakona, sa njezinim graduiranjem dužnosti i distingviranjem teških i lakih grijeha, od evanđeoske teorije savršenosti. Crkva je, prislanjajući se na iskonske svoje tradicije, i uvijek prosvijetljeno realna u svojim koncepcijama života i njegovih, u isto vrijeme ljudskih i božanskih, komponenata, još od apostolskih vremena, pa tokom svih stoljeća, odlučno i dosljedno, branila, protiv nebuloznih platonskih, gnostičkih, pneumatičarskih, janzenističkih, kautovskih ideja, bitnu razliku između velikih i malih zapovijedi u ćudorednom zakonu, između smrtnih i lakih grijeha, učeći, da sitnije povrede Božjega zakona ne oduzimlju čovjeku stanja milosti i ne priječe mu, da se spasi i da, iza periode zadovoljštine i čišćenja, dođe u nebo. Ona uz to stanovište nepokolebivo stoji i danas. Bog je milostiv s ljudskim slaboćama i bijedama; on spasava sve, koji imaju imalo dobre volje (1 Tim 2, 4.). »Si — vis ad vitam ingredi, serva mandata!« (Mat 19, 17.). »Sic tamen quasi per ignem« (1 Kor 3, 15.).

Samo, nikada ni Krist ni Crkva nijesu u tom gledali svoga etičkog ideala. Izbjegavanje smrtnoga grijeha, a ignoriranje lakših ćudorednih prestupaka, uvijek je u Crkvi bilo smatrano onim, što bismo, savremenim rječnikom, mogli nazvati moralnim minimalizmom. To je njojzi bio najniži stupanj pozitivne moralnosti; nešto kao »moral mase« i »moral straha«. Ona je uvijek i svjetovala i forsirala ono savršenije i bolje: moral ljubavi, moral sinovske tankoćutnosti prema Bogu, moral svetosti i viših težnji, integralistički moral savršenosti i što potpunije sličnosti Bogu.

Krist je u Evanđelju s te strane apsolutno jasan i apsolutno apodiktičan. On odlučno traži i vjernost u malom. »A ja vam kažem, da će za svaku isprazmu riječ, koju ljudi reknu, davati račun u dan suda!« (Mat 12, 36.). Njemu je to jedini, siguran, put do spasenja: »Tko je u malom vjeran, i u velikom je vjeran; a tko je nevjeran u malom, i u velikom je nevjeran!« (Luk 16, 10.). Svako igranje s moralnim »malenkostima«, u sferi božanskih stvari, osuđuje on kao fatalno po duhovni život; on emfatično insistira na punini i nepovredivosti čitava zakona: »Zaista vam kažem: dok ne prođe nebo i zemlja, ne će nestati ni jednoga slova, ni jedne črknje, iz zakona, dok se sve ne izvrši. Tko prestupi jednu od ovih najmanjih zapovijedi i nauči tako ljude, najmanji će se zvati u kraljevstvu nebeskom!« (Mat 5, 18. 19.). Sva je njegova besjeda na gori, ta programska deklaracija i promulgacija u prvom redu baš kršćanskog i evanđeoskog morala, neprestano podizanje moralnih kriterija od prosječnih, običnih, »naravskih«, normi do vrhunaca savršenosti. »Budite dakle savršeni, kao što je savršen i Otac vaš nebeski!« (Mat 5, 48.), to joj je i motto i bit.

Teorija moralnih malenkosti. Ništa se više ne protivi autentičnom duhu kršćanstva od te teorije. Ljubav se ne cjenka; ona je veledušna (Iv 14, 15.; Rim 8, 35. sq.; 1 Iv 14, 18.); »omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet« (1 Kor 13, 7.). I ništa nije od nje manje apostolsko i manje svećeničko. Izrijekom Krist diskvalificira takve apostole i učitelje: »Tko nauči tako ljude, najmanji će se zvati u kraljevstvu nebeskom!«

Nijesmo mi svećenici uvijek ni svijesni, kako se, pred Kristom, duhovno kompromitiramo bilo teorijom bilo praksom moralnih »malenkosti«. Čim smo vjernicima otvorili ventil »malenkosti«, napustili smo, »eo ipso«, ideal formiranja kršćanske elite. Razvodnili smo kršćanstvo, koje stvaramo; nema više ništa od njegove ofenzivnosti i prodornosti. Polukršćani ne ispuštaju iz sebe duhovnoga kvasca, koji proniče i osvaja (Mat 13, 33.). Oni više nijesu svijetlo na svijećnjaku (Mat 5, 15. 16.). Mjesto toga bit će oko nas kršćanski napoličari i trgovci, koji će se svaki dan cjenkati s Bogom i svaki dan samo tražiti priliku, da u svome kršćanskom životu licitiraju još na niže. Do u blizinu smrtnoga grijeha, ili još i ispod njega. Psihologija je popuštanja uvijek sudbonosna. Svijesni laki grijesi, nutarnjom logikom približavanja zlu i privikavanja na nj, vode u teške; svršavaju vjerskom i moralnom tragedijom.

A stanemo li se i mi svećenici miriti sa »malenkostima«, principijelno smo se već opredijelili za mlakost i za duhovni nazadak. Potrpali smo u sebi sô, koja prži i čuva od truleži. (Mat 5, 13.; Mark 9, 49.; Luk 14, 34. 35.). Odrekli smo se viših ideala i ambicija pred Bogom. Postat ćemo brzo nadničari i najamnici (Iv 10, 12. 13.). Gotovo je s našim moralnim auktoritetom. Saveznici smo zlu i grijehu. A zlo je zlo, i grijeh je grijeh, bio on veliki ili mali. Nijesmo više čitavi pred svojim Bogom. Jednim dijelom pripadamo već svijetu i njegovu gospodaru. Ne možemo više nikome biti ni vođe ni uzori na putu savršenosti i ljubavi. Slijepci smo i vođe slijepaca (Mat 15, 14.). »Najmanji« smo u kraljevstvu Božjemu. I odviše lako možemo i posve iz njega ispasti. Svećenička mlakost najsigurniji je put u sablazan i apostaziju, u okorjelost i vječnu propast. Gdje se je, kao domaćin duše, ugnijezdio grijeh, pa makar i onaj »mali«, laki, tu nema više ni ljubavi, ni strahopočitanja pred Bogom, pred Istinom, pred Dobrom. Iščezla je sva finoća duše, sva nježnost savjesti. Ispala je sluzi iz ruke baklja, razvezala se haljina oko bokova (Luk 12, 35. 36.). »O da si hladan ili vruć, ali jer si mlak, ni hladan ni vruć, još malo, pa ću te početi ispljuvavati iz svojih usta!« (Otkr 3, 16.).

Moralne »malenkosti«. Znamo ih. Ima ih puno. Povezane su sa svim krepostima, sa svim zapovijedima, sa svim dužnostima. Povezane su sa svim glavnim grijesima. Čaša, sladokustvo, kino, lektira bez izbora, neiskrenost, intriga, taština, lakomost, strašljivost, nervoza, grub rječnik, bučno društvo, zabava preko mjere, sportske pasije, površnost u molitvi i u duhovnom životu, pastoralna i rezidencijalna nesavjesnost: sve su to stvari, koje nas svećenike ozbiljno kompromitiraju kao učitelje morala i zakona.

A među vjernicima »malenkostima« je ime legija. Psovku, proklinjanje i vraganje, bogmanje, laž, — »nitko se nije lažju udavio«, »laž je sirotinjski prijatelj«, »morala sam slagati«, — varku u trgovini, ogovaranje, »masne šale«, panerotiku plesa i pjesme, kupališne pikanterije, modne ludosti, prigovaranje Bogu, propuštanju molitve, zatajivanje vjere: sve su to i naši »dobri kršćani« licencirali; sve su to njima postale »malenkosti«. Ali sve to i duhovno rastače naše kršćanstvo; sve nas to čini »najmanjima« u kraljevstvu nebeskom.

Borba protiv moralnih »malenkosti« u nama i oko nas, kršćanski moralni integralizam, jedna je od glavnih naših svećeničkih i apostolskih dužnosti: danas i uvijek. U propovijedi i ispovi-

jedi prije svega! Bez toga nema blagoslova na našemu katolicizmu. Bez toga ne će naš apostolat nikada imati vitalnosti. U tomu je mjera i kriterij vrijednosti jednoga i drugoga.

Vjernost u malom, moralna dosljednost i u sitnicama, potpunost, zaokruženost, cjelovitost, kršćanskog i svećeničkog karaktera, to je uvijek bila, — i danas je, — prva Kristova i asketska i pastoralna zapovijed svećenstvu i vjernicima Crkve. I prva legitimacija pravog, istinitog, dubokog, evanđeoskog kršćanstva u nama i među nama.

Ni u čemu ne smijemo biti zli. U svemu i uvijek moramo biti dobri. »Tko prestupi jednu od ovih najmanjih zapovijedi, — najmanji će se zvati u kraljevstvu nebeskom!«

»Kad Sin čovječji dođe, misliš li, da će naći vjere na zemlji?« (Luk 18, 8.)

PROTIV NAIVNOG OPTIMIZMA

G. 1960.

Ne smijemo mi svećenici nikada biti naivno optimistični, kad valja ocijeniti položaj i situaciju Crkve u svijetu. Osobito ne, kad se radi o budućnosti, o prognozama.

Nigdje nije rečeno, da Crkva mora u svim periodama svoje historije prosperirati. Nigdje nije kršćanstvu obećano, da će, bilo gdje, biti većinska religija. Crkvi je obećano samo jedno: da će se njezino Evanđelje navijestiti svim narodima (Mat 24, 14.; 28, 19.; Mark 13, 10.; 16, 15.) i njezine međe razmaknuti do kraja zemlje (Mat 13, 32.; Mark 4, 32.), da je nikada, do konca svijeta, ne će posve nestati između čovječanstva i da će jednom, — očito iza sudnjega dana, — zauvijek i konačno triumfirati nad »paklenim vratima« (Mat 16, 18.). Može je, u nekom kraju zemlje, i posve nestati, kao što je praktično i nestalo tolikih, nekada cvatnih, kršćanskih općina u Maloj Aziji i u sjevernoj Africi. Može ona negdje, — a može i svagdje, — postati, ili ostati, neznatna manjina: i danas je mnogogdje; na primjer u kolijevci i košnici čovječanstva, među najvećim narodima svijeta, na azijskom istoku. Može biti potisnuta i u defenzivu; i otjerana u katakombe. Može njezin utjecaj u širokom, javnom, vanjskom, životu biti vrlo skučen. Može, koji put, izgledati, i da je definitivno pobijeđena.

Za posljednja vremena svjetske i crkvene povijesti Evanđelje kao da to i pozitivno predviđa. Kristova ozbiljna riječ: »Kad Sin čovječji dođe, misliš li, da će naći vjere na zemlji?« (Luk 18, 8.) otvara s te strane vrlo tmurne vidike. A nije ni sv. Pavao puno vedriji, kad drugi Kristov dolazak uvjetuje jednim vremenom otpada, »discessio«, — u kojemu će Bogu otuđeno čovječanstvo i formalno samo sebe divinizirati i podignuti se, s pri-

vidnim uspjehom, protiv svega, što se naziva Bog (2 Sol 2, 3—12.). Situacija će se promijeniti istom čudesnom, dramatičnom, intervencijom Božjom (2. Sol 2, 8.). I Apokalipsa je sva puna nevjere, progona i krvi svetaca (9, 20. 21.; 12, 7—10; 13, 7. squ.; 16, 9. 11.; 20, 8. 9.).

Mnogi su se veliki kršćanski mislioci kroz povijest, impresionirani evidencijom svetih tekstova, bili s tim unaprijed pomirili. Većina crkvenih otaca. I mnogi teolozi, askete, literati. Na što je, na primjer, u Bensonovu »Gospodaru svijeta« splasnula vanjska organizacija kršćanstva? Na ostatke ostataka. Na sitnu manjinu, kojoj je još samo trebalo dati zadnji udarac, — »coup de grâce«, — da bude posve izbrisana sa lica zemlje i iz knjige buduće povijesti svijeta!

Nego, nije sigurno, naše eksegezirati svetopisamske tekstove, pogotovu one delikatne, sa pomalo eshatološkom pozadinom. A nije naše ni proricati budućnost. Tko je god od ljudi to pokušao, prevario se je. Božja režija sa svijetom i sa Crkvom uvijek je misterij za ljudske oči; Bog kao da uživa u originalnosti i nepredvidivosti svojih intervencija kroz povijest. Čovjeku nije dano ništa drugo, nego da čeka, da se divi i da moli: sa što življom vjerom i sa što više nade, ali i sa što više, apriornog, predanja.

Drugo je nešto, što, bez sumnje, spada i na nas: na sve članove Crkve. Moramo biti pripravni na svaku eventualnost; i onu, po ljudsku, najcrniju. I moramo biti, načelno, na čistu sa svojim držanjem u svakoj, i najtežoj, krizi vjere.

Dvije su stvari u tom pogledu izvan diskusije.

Kakavgod bio položaj Crkve, mi ne smijemo klonuti duhom; moramo raditi i boriti se. Crkva se ne može nikada pomiriti sa porazom; ona nikada ne smije odložiti oružja. Ona će se uvijek boriti za duše; ona će uvijek propovijedati i apostolizirati. I kada, po ljudsku, izgleda, da je sve uzalud. I kad situacija izgleda najzdvojnija. Nijedne pozicije ne će ona ni tada napustiti ni predati bez bitke. Nju na to goni i apsolutnost Božjih prava, i apodiktičnost poslanja, koje joj je dao Krist, i neslomiva, bezuvjetna, vjera u snagu Milosti i u konačnu pobjedu Božju. Nitko od nas ne zna, kad će se Bogu svidjeti da intervenira, ali svatko od nas zna, da Bog ne će intervenirati bez naše molitvene i akcione suradnje. »Molite se Gospodaru žetve! (Mat 9, 38.; Luk 10, 2.). »A da Bog ne obrani izabranih svojih, koji k njemu vapiju dan i noć — ? Kažem vam, da će ih brzo obraniti!« (Luk 18, 7. 8.).

I, — ne smijemo se bojati, kad smo manjina. Bili smo toliko puta manjina, i kad smo bili iznutra najjači. I apostolska je Crkva, i prva je Crkva, bila manjinska Crkva. Ne smeta ništa, ako i Crkva naših dana to, sve više, postaje. I kod nas. Postala je već u tolikim, negda kršćanskim, zemljama, i na istoku i na zapadu. U svakoj statistici, svjetskoj i crkvenoj, može to svatko, svaki dan, pročitati, crno na bijelu. Ne smije nas to ni razočarati ni deprimirati. Prorekao nam je to Gospodin: svome »malenom stadu«. A ipak mu je rekao, da se ne boji i da se veseli. A ipak mu je obećao »kraljevstvo« (Luk 12, 32.).

Nije uopće važno, jesmo li većina ili manjina. Svaki dan postaju većine manjinama, a manjine većinama. Svaki se dan mijenjaju uloge. Ima trulih i nemoćnih većina, a ima vitalnih i borbenih manjina.

Sve se, praktično, svodi na pitanje — elite. Broj je najnepostojanija stvar na svijetu. Mase su najklimaviji i najlabilniji faktor u svim borbama. Ono, što odlučuje, uvijek je snaga ideje i svijest onih, koji tu ideju nose. To je univerzalni zakon: u nadnaravnom svijetu, kao i u naravnom.

Prednost tih manjinskih situacija i jest u tom, što nam, »ad oculos«, pokazuju na jedini ispravan put, na jedinu uspješnu strategiju. »Non numerantur, séd ponderantur!« Masa je pasivna, elita je aktivna; ona odlučuje. Odgojimo li je, stvorimo li je, ne trebamo se bojati. Masovna su osvajanja tada samo stvar vremena i Božje volje. Elita nikada ne gubi bitke. Njezin je apostolat baš u teškim prilikama najaktivniji, najdomišljatiji, najsamosvjesniji. I kad je, kršćanska, elita malobrojna, svijet i duše od nje žive. Ona je i tada vječno, kraljevsko, svećeništvo; ona je srce, svetost i snaga Crkve.

Advenat je. A ovo su najaktualnije adventske misli. I, njihove su konsekvencije adventske. I za nas svećenike!

Moramo biti Božja elita, i moramo stvarati Božju elitu. Ne smijemo se naivno i nekršćanski uljuljavati u iluzije tradicija i u snagu masa: »in curribus et in equis« (Ps 19, 8.); ne smijemo očajavati zbog prividnih poraza i neuspjeha; moramo se uzdati u snagu Kristovih obećanja i u njegov Dolazak; moramo u sebi nositi svijest vječne apostolske borbenosti i nepobjedivosti.

»Non est Domino difficile salvare, vel in multis, vel in paucis!« (1 Kralj 14, 6.).

»Ja sam Put, Istina i Život« (Iv 14, 16.)

UVIJEK UZ EVANĐELJE

G. 1961., I.

Ništa toliko ne oslobađa ni duhovno ne jača kršćansku dušu kao osjećaj, da je u punu posjedu životne istine.

Tragika svijeta i jest najviše u tome, što je on idejno desorijentiran. Pun je raznih, djelomičnih, parcijalnih, istina, a manjka mu ono, što jedino sve te parcijalne istine povezuje u cjelovitu mudrost života: zaokružen, jasan, pogled na svijet. Lomi se pod uvijek novim eksperimentima, baca se u ekstreme, doživljuje razočaranja na svakom koraku. Umara se u traženju istine, mjesto da u istini počiva i da se istini raduje. Uza svu svoju pamet svaki dan pada u nove zablude i zalazi na fatalne stramputice. Prometejevski je to i sizifski kompleks ljudske kulture. Ona naslućuje istinu, ali je ne nalazi i ne grli. Luta za dalekim svjetlucanjima na obzorju, kao iscrpljen putnik kroz Saharu za divljim svijetlima fatamorgane; troši se u teškim, a uzaludnim i jalovim naporima; uvijek je u napasti da klone i očaja. Nesigurnost i nedostupnost istine učinila je ljudski život permanentnim razočaranjem, a ljudsku povijest vječnim herostratskim rušenjem i građenjem bez plana. Sve bi čovječanstvo htjelo, za svim pruža ruke, a ničega ne doseže. Onaj pesimistički i skeptički »Ignoramus et ignorabimus — Ne znamo, i nikada nećemo znati«, rana je usred srca čovječanstvu, glavni uzrok sve njegove nutarnje nesreće, svega besmisla i apsurda vjekovne ljudske čežnje za srećom. Revolucija spoznaje početak je i uzrok i moralnoj revoluciji: dekadenci ljudskog dostojanstva i humanosti. Ljudima manjka svijetla, pa se spotiču jednako na zagonetkama svijeta kao i na zagonetkama srca. Desperaterstvo, anarhija, defetizam, plodovi su sakrivene, zamagljene, nesagledane istine.

Objava je, — konkretno i prije svega evanđeoska objava, — digla to prokletstvo sa čovječanstva. Krist je donio svijetu »svu istinu« (Iv 16, 13.). »Sermo tuus veritas est!« (Iv 17, 17.). Istinu punu, jasnu, odlučnu, apodiktičnu. On je strgao zastor sa svijetla i skinuo mrene sa očiju. On nije bio filozof od profesije, ni »tražitelj istine«; on je istini bio posjednik i svjedok (Iv 18, 37.). On je bio »pun istine (Iv 1. 14.). S njom se je identificirao, u sebi ju je utjelovljavao, rekao je za sebe, da je on sama Istina: »Ja sam Put, Istina i Život!« (Iv 14, 16.). Da je »svjetlo svijeta« (Iv 8, 12.; 9, 15.; 12, 46.).

A nije Kristova istina nikakva »stručna«, »specijalna«, istina. Nije on bio svjetski učenjak: nije bio ni astronom, ni biolog, ni fizičar, ni historik, ni ekonomist. A filozof je bio. Ali ne teoretski, dijalektički, filozof, nego filozof života. On nije prvotno Istina znanja, on je prvotno Istina Puta i Života, On je ljude naučio živjeti; pokazao im je put k Ocu, k svijetlu i k sreći. On je ljudima propovijedao fundamentalnu životnu mudrost: moralnu mudrost svrhe i smisla postojanja.

A tu je on savršeno jasan; tu on nije ostavio nikakvih šupljina i sumnji. Evanđelje o tome sve zna i sve kaže. Sa začudnom jednostavnošću, ali i sa suvremenim, mirnim, samouvjerenjem, punim vidovitosi i pouzdanja. Krist uvijek govori kao »onaj, koji ima vlast« (Mark 1, 22.).

U jasnoći i sigurnosti te životne istine sva je naša, kršćanska, nadmoć nad svijetom racionalizma i bezvjerstva. I sav naš duhovni mir. I sva naša nutarnja sreća. Mi ni o čemu ne sumnjamo. Mi ni za što ne strepimo. Mi se ničega ne bojimo. Ne moramo se mučiti ni kiniti. Sigurni smo za svoju zadaću. Spremni smo da radimo i stvaramo. Znamo, i zašto živimo i kamo idemo. Poznajemo i život i njegove puteve. »Et viam scitis!« (Iv 14, 4.).

U posjedu smo, mi kršćani, savršene i sigurne , religiozne i moralne, životne istine. Moramo toga biti svijesni. Moramo na to biti ponosni. Moramo iz toga povući konsekvencije. Mi svećenici prije svega; jer mi je, tu Kristovu Istinu, profesionalno branimo i propovijedamo.

Moramo je braniti prosvijetljeno i dostojanstveno. Ne smijemo od velike Istine praviti male istine i u Evanđelje turati elemente sitne ljudske pameti i spekulacije; ne smijemo iz Evanđelja izvoditi, što u njemu ne stoji. Profaniramo ga, ako ga hoćemo učiniti dokumentom nekakvih pozitivno-znanstvenih teza i kom-

binacija; ako ga na silu uvlačimo u sferu zemaljskih, ovosvjetskih, traženja i borbi. Nije Evanđelje stvar za upotrebu na tržištu, pa ni onom kulturnom. Ono je uvijek samo religiozna, moralna, božanska, Istina; ono je uvijek samo mudrost Života, Put duša, smisao svijeta; ono je uvijek princip, nikada nije detalj: ni filozofije, ni nacionalne ekonomije, ni politike. Moramo biti, kad ga tumačimo i primjenjujemo, intrasigentni u principima, ali široki u aplikaciji; ne smijemo božanske širine Istine sužavati do uskosti i tjesnoće naših ljudskih pogleda, shvaćanja, ideja.

Ali zato moramo tvrdo, nepokolebivo, beskompromisno, vjerovati u duhovnu vitalnost, u moralnu konstruktivnost, svake evanđeoske ideje. Ne smijemo Evanđelja sramotiti i izdavati bojažljivošću i malodušjem svoga nastupa, skepsom prema njegovu duhu i principima. Samo se s punom Istinom na štitu svijet pobjeđuje, osvaja, oslobađa i spasava (Iv 8, 2.; Mat 5, 18.). Nije za nas, propovjednike Evanđelja, neprestano obaziranje iza sebe, šta će reći ljudi, novine, mase. Moramo biti uvjereni, da Evanđeljem dajemo svijetu najbolje, što ima, i da će život i budućnost uvijek na koncu Kristu dati pravo. Ne smijemo se, kao ni Krist, nikada bojati sukoba sa idejnim modama; uvijek moramo biti spremni da za njim ponovimo ono njegovo: »Čuli ste, kako je rečeno starima —, a ja vam kažem« (Mat 5, 21. 22.sq.), i ono: »A vi nemojte tako!« (Luk 22, 26.). Ne smije naše kršćanstvo nikada biti prosjak pred vratima svijeta, ni učenik s bilježnicom u ruci na predavanju svjetskih mudraca, pa ni kad ti mudraci nastupaju kao auktoriteti bez rezerve i priziva. Ne treba kršćanstvu u religiozno-moralnom životu ni od koga pozajmica. Ne može ono pristati ni na kakve preorijentacije, ni na kakve revizije ni korekture. Uz kršćanstvo se ne stoji u stavu eklekticizma i pragmatizma. Tko to čini, dirnuo je u prava božanske Istine. Uz kršćanstvo se stoji u stavu vjere. »U tebe su riječi vječnoga života!« (Iv 6, 69.).

I još je nešto, u ovom kontekstu, neobično aktualno za nas svećenike. I za sve prave i prosvijetljene kršćane. Kršćanin se i svećenik, u praksi, uvijek najpouzdanije nadahnjuje Evanđeljem. Ono je Istina, kakva je izašla iz usta Božjih, »ex ore Dei« (Mat 4, 4.; Luk 4, 22.). U originalnoj, autentičnoj, i formulaciji i interpretaciji. Kad treba pogoditi ono pravo, kad se treba opredijeliti, — tamo ili amo, — valja prije svega konzultirati Evanđelje: riječi Kristove. Prije svih tradicija, prije svake prakse i običaja, prije svih kurentnih ljudskih mišljenja i primjera. Ljudi su ljudi. I u

Crkvi. Svu su povijest ispunili, velikim i malim, odstupima od Evanđelja, nevjerama Istini, koncesijama ljudskoj naravi i ljudskoj mudrosti i diplomaciji, krupnim i sitnim nedosljednostima, neiskrenostima, hipokrizijama, nastranostima. I tu vrijedi ona Prorokova: »Maledictus —, qui confidit in homine!« (Jer 17, 5.). Evanđelje je Crkve jedina orijentaciona točka, koja nikada ne vara. Najbolje je i najsigurnije na Evanđelju ispitivati duhove i ideje: »si ex Deo sunt« (1 Iv 4, 1.). Ne smije nam biti odlučno, što rade drugi, kako misle »kolege«, kakvo je »opće« mišljenje i »bilo« klera; odlučno je jedino, šta kaže Krist i njegovo Evanđelje. Božjim ljudima je mjesto s Evanđeljem, a ne s većinom ni s »učiteljima« (Jak 3, 1.). I u teoriji, i u praksi. I u osobnom svećeničkom životu, i u pastoralnim nastojanjima. I uz riziko, da budemo osamljeni i izolirani! »Qui autem iudicat me, Dominus est — qui illuminabit abscondita tenebrarum et manifestabit consilia cordium: et tunc laus erit unicuique a Deo!« (1 Kor 3, 5.).

Nije svijet Put. Nijesu ljudi Put. Nijesu ni Istina. »Put, Istina i Život«, to je samo Krist. On jedini! Uvijek. U svim, i u novim, godinama. U svim, i u novim, epohama!

»Badava ste dobili, badava dajite!«
(Mat 10, 8.)

BEZ RAČUNA

G. 1961., II.

Štogod je božansko, nije na prodaju. Ne smije se nikada tretirati kao trgovačka roba. Nema prodajne cijene u ljudskoj valuti. Ne pripada materijalnom redu, u kojemu se jedinome vrijednosti mjere zlatom. Skvrne, profanira, vrijeđa, božanske darove, tko samo i pokuša da ih uporeduje sa zemaljskim efemernostima. Sve, što je božansko, bitno je i neizmjerno više i vrjednije od materijalnoga svijeta. Duh se ne da, ni u prenesenu smislu, prekovati u novac. »Non commensurantur!« Zdravi se religiozni instinkt sam od sebe buni protiv svake vrsti simonije. On je, burno i uvrijeđeno, progovorio i iz svetoga Petra, kad su ljudi i u Evanđelju, prvi put, pokušali da kupe duhovske darove. »Neka ti tvoji novci budu na propast, što si pomislio, da se dar Božji može dobiti za novce!« (Dj Ap 8, 20.). Bogohulnik je svatko, tko milosne Božje osnove, pune dobrohotnosti, neovisnosti i slobode, hoće da makar samo i osjeni interesom i računom: kakvim bilo, izravnim ili neizravnim. Na Božjoj ljubavi nijedan čovjek nema prava da zarađuje i spekulira. Nema to, uostalom, ni raisona. Zemaljske se stvari kupuju, jer su rijetke: ne mogu ih svi imati, pa se zato za njih trgaju. U svijetu milosti, u carstvu Božjemu, nije tako. Tu vlada izobilje. Milost se ne iscrpljuje tim, što se pomnožava. Ona je neizmjerna i neiscrpljiva, kako je sve u Bogu neizmjerno i neiscrpljivo. Svatko je može imati, kolikogod hoće. »I jedoše svi i nasitiše se« (Mat 14, 20.; Mark 6, 42.). Nadmetanje je, kad se o njoj radi, besprednetno, konkurencija besmislena. »Bog duha ne daje na mjeru — Non enim ad mensuram dat Deus spiritum!« (Iv 3, 34.). Ne prodaje ga za srebro. Duhovski se darovi uzimaju i uživaju bez novaca i bez plaćanja. »Properate, emite et comedite — absque argento et absque ulla commutatione!« (Iz 55, 1.).

Princip je »a priori« jasan. Samo radi ljudske nedosljednosti i kratkovidnosti Gospodin ga je zaodjenuo i u pozitivnu zapovijed, kad je, prvi put, poslao svoje apostole na posao praktične duhovne pastve. Da ih ne bi, ni pod kojom izlikom, prevarila ljudska mudrost; da ih ni na čas ne bi zbunio zveket novca ni sjaj zlata. »Gratis accepistis, gratis date, — Badava ste dobili, badava i dajite!« (Mat 10, 8.).

Stvarni smisao ove zapovijedi i direktive Gospodinove mnogo je širi, nego što to na prvi mah izgleda. Formulacija je lapidarna i koncizna, ali baš zato je bogata sadržajem i primjenom. Ne radi se samo o simonijačnom ređenju. Ne radi se samo ni o naplaćivanju sakramenata. Ne radi se samo ni o prodaji oprostâ i blagoslovljenih krunica. Ne radi se samo ni o spekulaciji s misnim stipendijima. Radi se, prije svega, o božanskoj cijeni i ugledu duhovne službe. A prema toj božanskoj cijeni nijesmo ni mi svećenici uvijek lojalni. Mnogo smo puta prema njoj nelojalni. Mnogo je puta, svijesno ili nesvijesno, ponizujemo. Manjka nam apostolske tankoćutnosti. Majka nam strahopočitanja prema riječi Božjoj; prema uzvišenosti naše evanđeoske misije. Nijesmo uvijek dovoljno svijesni odgovornosti, koja na nama počiva; obvezâ, koje smo preuzeli preuzimanjem svoje svećeničke službe.

Najviše ovu stvar u praksi komplikuje okolnost, što mi svećenici živimo od oltara. I ako ne prodajemo svetih tajni i funkcija, s njima se često kombinuje naše uzdržavanje. U vezi s njima daju nam vjernici pomoć, supsidij, sustentaciju, stipendij, takse: štolarinske i kancelarijske. Od apostolskih je još vremena tako. »Quis militat suis stipendiis unquam?« »Ita et Dominus ordinavit iis, qui evangelium adnuntiant, de evangelio vivere« (1 Kor 9, 7.—14.). »Non alligabis os bovi trituranti«, »Dignus est operarius mercede sua!« (1 Tim 5, 18.). Vidici se tu lako zamute, pojmovi pobrkaju. Kod vjernika, vrlo lako, i teoretski. Kod svećenika teoretski rijetko, ali zato u praksi i češće, nego što bi trebalo. Ne pazi se dovoljno na frazu. I odviše lakoumno pravimo šale sa stvarima, koje su tako svete, da im u šali nema nikada mjesta i da nikada ne smiju postati objektom ničije jeftine duhovitosti. »Plaćaju se« mise i molitve. Govori se, sa smiješkom, kako ljudi »neće da umiru«. Kaže se, kojiput i u kontekstu, koji nije nimalo edifikativan: »Propade petokruna« — nekada; »Propade hiljadarka« — danas. Taksiraju se propovijedi i ispomoći, u naravi ili u novcu, sasvim ležerno i na domaću, po onome: »Do, ut des«.

Ne će nas možda za svaku od tih stvari biskup odmah pozvati na odgovornost ni potjerati kanonskim procesom ili kanonskim sankcijama. Potjerat će nas samo, kad se toliko zaboravimo, da počnemo, na svoju ruku, podizati takse ili uzimati proviziju na stipendije. Potjerat će nas samo, ako se drznemo ljude vraćati sa ispovijedi, s krštenja, s vjenčanja, jer nam nijesu platili lukna, godižbene, bira; jer su u zaostatku sa razrezom za gradnju crkve. Ali nas, sigurno, neće ni pohvaliti. Ni za ono drugo, »sitno«. Ni biskup! A pogotovu Gospodin i Duh Božji, ako ga u nama ima.

Puno je, puno širi smisao Gospodinove riječi: »Badava ste dobili, badava dajite!« od crkvenih cenzura protiv simonije. Ona pravog svećenika sili na plemenitu duhovnu delikatnost i ponos u svemu, što se tiče njegove duhovne službe. Svećenik mora biti duboko uvjeren, da ništa od onoga, što kao svećenik drži u rukama, nije njegovo, nego da je sve to Božje. Da on tome nije vlasnik, nego samo »djelitelj«, rizničar, »minister« (1 Kor 4, 1.). Nikada to nije ostavljeno njegovoj dobroj volji, a kamo li njegovim mušicama. Sve je to pod okom i pod kontrolom Učiteljevom. Sve se to mora mjeriti otkupiteljskim kriterijima Gospodinovim. Sve to valja uzimati kao kruh iz njegove ruke, namijenjen gladnoj djeci Božjoj. »I dade učenicima hljebove, a učenici narodu« (Mat 14, 19.; 15, 36.).

Nije svećenički ni apostolski, kad se, pod kojim bilo pretekstom, otimamo od duhovnoga posla, bježimo od svećeničke aktivnosti, škrtarimo svojim darovima i talentima, — govorničkim, organizatornim, literarnim, svejedno, — geriramo se, da nekome činimo milost, kad sjednemo u ispovjedaonicu ili preuzmemo propovijed i predavanje, dajemo se moljakati, radimo samo, dok nas se hvali, dok nam se laska, dok je pred nama puna crkva, zanimamo se više ekonomijom, lovom, sportom, popravljanjem satova, nego brigom za duše. „Parvuli petierunt, panem, et non erat, qui frangeret eis!« (Tuž 4, 4.). A nije svećenički ni apostolski, ni kad sjedimo u hladovini, dok drugi rade. »U mirovini sam«. »Čemu toliko forsiranje, a na tuđi račun!«. »Nijesam župnik. Nije mi to dužnost!« Jest dužnost; — dok je god na tebi sveti red i apostolska misija Kristova. »Vae enim mihi est, si non evangelizavero!« (1 Kor 9, 16.).

Ne poznaje apostolat »računa«, a ne poznaje ni pravnih obveza. Što smo dobili, moramo davati. Podatno, darežljivo, spremno, požrtvovno, nesebično. Gospodin je to namijenio dušama. On od

nas očekuje veledušnost. Njegovi su talenti u našim rukama. A on hoće, da oni budu kvasac i vatra (Mat 13, 33.; Luk 12, 49.). On hoće, da se oni množe i kamate. Moramo i mi, kao i naš Gospodin, uživati u davanju. »Mensuram bonam — dabunt in sinum vestrum« (Luk 6, 38.). Daleko mora od nas biti svaki »turpe lucrum« (1 Tim 3, 8.; Tit 1, 7. 11.; 1 Petr 5, 2.).

I nikada ne smijemo izmiješati ono, što je Gospodinovo, s onim, što je naše. Ono, što je veliko i božansko, s onim malim i ljudskim. Što je svećenik duhovno finiji, to će manje o sebi govoriti, kad navješćuje Evanđelje. I ne će nikada od hrama i oltara napraviti kuće trgovačke« (Iv 2, 16.). Ni kada valja kupiti za dobru stvar ili subvencionirati crkvene akcije. Financiranje treba da ostane financiranje, sa svojim ljudskim rječnikom i sa svojim ljudskim zakonima; služba posvećenja dušâ služba Duhu, sa svojim, nadljudskim, rječnikom i sa svojim, božanskim, zakonima. Drugo su »stolovi«, pa i oni crkveni, i karitativni, a drugo je »ministerium verbi« (Dj Ap 6, 4.). Tu je na mjestu samo najfiniji takt. »Sancta sancte!« Lukno se može u crkvi spomenuti, ali o luknu se ne smije u crkvi propovijedati. Treba skrupulozno izbjegavati i najlakšu aluziju na materialia, kad ljude vodimo k oltaru. Nikada ne smijemo forsirati onih formi pobožnosti, koje »nose«. Nikada ne smijemo, u bilo kojem duhovnom poslu, pokazivati ni interesa ni inicijative za njegovu novčanu stranu. »Deus providebit!« Numquid aliquid defuit vobis?« (Luc 22, 35.). »Sermo Domini pretiosus!« (1 Kralj 3, 1.). Dragocjena je i sveta riječ Božja! I pisana riječ Božja! I knjiga, i članak!

»Badava ste dobili, badava dajite!« I to je jedna od velikih i vječno aktualnih pastoralno-apostolskih maksima iz Gospodinovih usta. I to je jedna od uvijek praktičnih tema za naše svećeničke meditacije i rekolekcije!

»Zar ja nijesam izabrao vas dvanaestoricu? A jedan je od vas đavao.« (Iv 6, 70.)

OPASANI SLABOŠĆU

G. 1961., III.

Nema, sigurno, u našemu svećeničkom životu bolnijega osjećaja od osjećaja, da smo u isto vrijeme propovjednici dobra i pravde, ali i grješnici. Napadamo grijeh, a sami griješimo. Korimo i osuđujemo grješnike, a ostajemo u njihovim redovima. »Dicimus, et non facimus« (Mat 23, 3.). Propeti smo između svojih ideala, svojih visokih dužnosti, i svoje ljudske slabosti. Svaki put, kad smo na oltaru, kao da smo privezani uz sramotni stup; kao da čujemo, kako nam iz svakoga ugla crkve dovikuju: »Liječniče, izliječi sebe!« (Luk 4, 23.); kao da nam odnekle iza nas dopire do ušiju ozbiljni Gospodinov glas: »Sve —, što vam kažu, držite i činite, ali po njihovim djelima nemojte činiti!« (Mat 23, 3.), i ono njegovo strašno: »Jao onomu čovjeku, po kojemu dolazi sablazan!« (Mat 18, 7.). Osuđeni smo, prodani smo, pod vječno dvojstvo, pod vječno protuslovlje. Moramo, po profesiji, stvarati svece, a po naravi smo i djelima grješnici. Dobili smo, po ljudsku, vrlo nezahvalnu ulogu: da se u isto vrijeme izdvajamo iz svijeta i da ostajemo s njim (Iv 17, 9—18.). Druge ozdravljamo, a sami smo bolesni; druge pomažemo otkupljivati, a sami trebamo otkupljenja.

Veliki paradokson svećeništva. Što tko od nas to svoje svećeništvo ozbiljnije uzima, to ga, taj paradokson, uvijek više i muči. Kroz čitav život moramo ga rješavati; iz dana u dan moramo mu tražiti smisao i katarzu.

Mnogi ga naši drugovi, mnogi ga svećenici, kroz sve kršćanske generacije, nijesu nikada ispravno riješili. Slomili su se, duhovno, na tom nutarnjem protuslovlju svećeništva.

Jednima je dodijala veličina i težina poziva, pa su ga jednostavno sa sebe zbacili, ili su se od njega, duhovno, povukli i vratili se natrag u grijeh; pomirili se s grijehom. To je najnesretnije rješenje: tragično, fatalno, sablasno, demonijačno. Rađa pomnoženom zloćom otpadnika i očajnika. Čini od izabranika cinika. Utapa se u duhovnome paklu, u kloaki bogohule i svetogrđa. »Corruptio optimi pessima«. Pali anđeo postaje đavao-zavodnik. Kvas i sô postaju gnjiloća i trulež. To je Judino rješenje. »Zar ja nijesam izabrao vas dvanaestoricu? A jedan je od vas đavao« (Iv 6, 70.). »Juda, poljupcem izdaješ Sina čovječjega!« (Luk 22, 48.). »Bolje bi mu bilo, da se nije ni rodio, čovjek onaj!« (Mat 26, 24.).

Drugi se spasavaju bijegom od stvarnosti. Žmire. Neće da vidé svoje bijede i slabosti. Pa sami sebe varaju. Glume i postaju plijenom iluzije i samoopsjenâ. Silom od sebe prave svece. Uživljuju se u, fiktivnu, ulogu onih, koji su se zauvijek oslobodili grijeha. Ne udaraju se više u prsa. Nemaju za sebe prijekora. Bogati su prijekorom samo za druge. Ne kaju se; ne stide se. Samo ruže i osuđuju. Druge, dakako. Strogi su, tvrdi, samosvijesni. Nastupaju ponosno i gordo. Ne traže ni od koga oproštenja. Ne primaju ni od koga opomene. Vrijeđaju se i na samu pomisao, da bi i njih tkogod ubrojio među grješnike, u grješničku masu. Zadovoljni su sobom, sretni i mirni. Njihovi su računi sređeni; njihove knjige bez deficita i dugova. To je drugo krivo rješenje. Manje, možda, cinično i manje očajničko od onoga prvoga, ali Bogu isto tako mrsko; valjda još i mrže. Neiskreno je i himbeno. Protivi se činjenicama i istini. »Ako kažemo, da nemamo grijeha, sami sebe zavodimo, i nema u nama istine« (1 Iv 1, 8.). To je farizejsko rješenje: fiktivne svetosti, ohole, a šuplje pravde. »Bože, hvala ti, što nijesam kao drugi ljudi!« (Luk 18, 11.). »Recede a me, non appropinques mihi, quia immundus es!« — Ukloni mi se s puta, ne približuj mi se, jer si nečist! (Iz 65, 5.).

Pravo je rješenje toga našega svećeničkog paradoksa samo jedno. Ono apostolsko, ono svetačko, ono crkveno i misno. Leži u bitnosti i u pojmu ljudskog svećeništva, za razliku od onoga božanskog, Kristova (Hebr 7, 26.; Iv 8, 46.; 14, 30.). Izložio ga je, klasično, Apostol u poslanici Hebrejima. I svećenik je »opasan slabošću, i zato mora i za sebe, isto kao i za puk, prinositi (žrtvu) za grijeh« (5, 2. 3.). I primijenio ga je, apostol-svećenik, i na sebe i na sve nas. On uvijek, kad govori o grješnicima i njihovu pomilovanju, govori u prvom licu (Rim 5, 8.; 6, 1—6.; 1 Kor 15,

3.; 2 Kor 5, 21.; Gal 1, 4.; Ef 1, 7.; 2, 5,; Kol 1, 14.). On sebe dovodi pred Boga kao prvoga od njih: »quorum primus ego sum« (1 Tim 1, 15.). On na sebi ilustrira slabost, svijest, tragiku i prokletstvo grijeha (Rim 7, 7—25.). On emfatično, ne izuzimajući nikoga, postavlja tezu o općnoj grješnosti, i ispred sviju se grješnika tuče u prsa: »Omnes peccaverunt et egent gloria Dei« (Rim 3, 23.). A sveci nam, svi od reda, — ne samo oni obraćenički, — sugeriraju to Apostolovo rješenje svojim primjerom. Svi se javno optužuju i svi se zovu grješnicima: od Jeronima i Augustina, preko Franje Borgije, do arškoga župnika. I Crkva nam ga, to Apostolovo rješenje, auktoritativno nameće: čitavom svojom liturgijom. Formalno nas sili, da, prije nego što druge odriješimo, sami zamolimo od Boga oproštenje, a od drugih raskajanih grješnika zagovor: »Confiteor Deo omnipotenti — et vobis, fratres — Mea culpa , — mea maxima culpa!« U svima pokorničkim molitvama, što ih molimo, svrstava i nas među, grješničke, molitelje.

Rješenje je, u praksi, samo jedno. Mi sveećnici moramo od sviju ljudskih i vjerničkih grješnika biti najponizniji. Prvi od sviju, i najspremnije od sviju, moramo priznavati svoje grijehe. Ali se, i najviše, i najodlučnije, od njih otimati. Ali i, najviše od sviju, pružati ruke za Božjim oproštenjem.

Stojimo na čelu grješnika, i na čelu otkupljenih. To je naše svećeničko mjesto. Samo se tako moralno kvalificiramo, da možemo, s mirom i s pouzdanjem, druge opominjati, druge odrješivati, druge posvećivati. Moramo najprije sami biti pomilovani, oslobođeni i opravdani, da možemo druge pomilovavati, oslobađati i opravdavati (Rim 6, 18. 22.).

Rješenje je problemu naše svećeničke grješnosti i naše svećeničke borbe protiv grijeha: Krist. Njegova nas milost i opravdava i kvalificira. Ona jedina. »Infelix ego homo! Quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum!« (Rim 7, 24. 25.).

Smijemo li biti konkretni? I odviše je te grješne bijede na nama. Svaki nas dan Bog prepušta našoj slabosti; svaki nas dan uči poniznosti. Vidimo je i osjećamo, tu grješnu bijedu, u sebi. Gledamo je, svaki dan, na svojoj svećeničkoj braći. Ljutimo se na nju. Grizemo se s nje. Plačemo nad njom. Grješnici smo. Svećenički grješnici. Grješni i grješnički svećenici.

Nemojmo nikada k problemu naših svećeničkih grijeha prilaziti ni cinički ni farizejski!

Bojmo se Boga više od sviju drugih! Činimo pokoru više od sviju drugih! I za svoje, — osobne i »tuđe«, — grijehe, i za grijehe svoje svećeničke subraće! Molimo se, svaki dan, da nas Gospodin čuva od »zasjeda vražjih« i od sablazni u svetištu! Trgajmo se za pravdom i za milošću više od sviju drugih! I za svim onim, što opravdava i što donosi milost! Za molitvom, za ispovijeđu, za samozatajom!

I uvijek budimo spremni, da, — ponizno, lojalno i iskreno, — priznamo i svoje lične grijehe, i grijehe svoga staleža! Nikada se ne gradimo svecima, i nikada ne govorimo kao sveci! Uvijek učimo svoje vjernike, da dobro razlikuju između svetosti Evanđelja i naših ljudskih i svećeničkih bijeda; između auktoriteta Crkve i auktoriteta crkvenih osoba! I nikada nemojmo biti tako naivni ni tako ludi, pa apologiju Crkve i svećeništva gledati u samohvali, bilo ličnoj, bilo kolektivnoj! Polučit ćemo baš protivno. Nitko nas ne će ozbiljno uzimati. A najmanje svjedoci i sudionici naših grijeha. Mnogo ih je. Previše ih je!

I nama je svećenicima pepelnica i korizma. Mi prvi moramo posuti glavu pepelom. Pred svim svijetom i pred svim narodom. Mi se, i u korizmi i uvijek, moramo najviše moliti, da nas Bog čuva, — nas i našu svećeničku braću, — i da nam, svima, oprosti. Mi prvi moramo reći, glasno i skrušeno: »Parce redemptis!«

»Inter vestibulum et altare plorabunt sacerdotes, ministri Domini, et dicent: Parce, Domine, parce!« (Joel 2, 17.).

»M i r v a m a!« (Iv 20, 19.)

MIROTVORCI PO POZIVU

G. 1961., IV.

Sve kršćanstvu mogu prigovoriti; ne mogu mu prigovoriti, da nije prijatelj mira. Stigma je mira na njemu od početka: još od prvih njegovih navještaja. U starozavjetnim, proročkim, mirovnim vizijama. U Betlehemu. Na gori blaženstva. Na Posljednjoj večeri. U mirotvornosti Crkve, liturgijskoj i socijalnoj. Pomalo bi bilo i dosadno sve izbrajati.

Sigurno je taj kršćanski mir mir svoje vrsti; nešto specifično. Sam ga Krist razlikuje od svjetskoga mira i njemu suprotstavlja (Mat 10, 34.; Luk 12, 51.; Iv 14, 27.). Ali nije zato, ipak, taj kršćanski mir ni samo ekvivokacija onom miru, koji je danas toliko popularan i za kojim danas uzdiše, za koji danas, na sve strane, demonstrira svijet. Uvijek je kršćanski mir shvaćan i kao socijalni mir: i kao protivnost materijalnoj krvi i ratu, materijalnim mačevima i puškama. Ni po najobičnijoj i najelementarnijoj logici teksta ne može se drukčije razumjeti Izaijino proroštvo: »I prekovat će mačeve svoje u raonike, i koplja svoja u srpove, i ne će n a r o d n a n a r o d podizati mača, niti će se više vježbati za boj« (Iz 2, 4.). A ne može se drukčije protumačiti ni sedmo Isusovo blaženstvo sa gore: »Blago miroljubivima, jer će se oni nazvati sinovima Božjim!« (Mat 5, 9.). Morali bismo inače svih osam Kristovih blaženstava proglasiti više manje pobrkanom tautologijom, bez sistema i bez smisla. Pavao, uostalom, ne govori u figurama; on, sasvim običnim jezikom zapovijedi, nalaže kršćanima, da se mole za sve ljude, a napose za kraljeve i vladare, kako bi njihovi podanici mogli provoditi, — očevidno još ovdje na zemlji, — život »miran i spokojan« (1. Tim 2, 2.). A u ustima Crkve rat se, od kojega ona hoće da svojim molitvama zaštiti ljude, uzima isto onako doslovno kao i nevrijeme, i kuga, i glad, i potres. »Od groma i zla vremena, — Od biča potresa, — Od kuge, glada i rata, oslobodi nas, Gospodine!« Nijesu ni sredovječne »treugae Dei« bile nikakve apstrakcije ni simboli, nego prava pravcata primirja među zaraćenim i naoružanim vojskama. Baš kao što su i apeli Benedikta XV. i Pija XII. bili pravi, konkretni, zemaljski, proturatni i mirovni apeli, usred bombardiranja, dima i žive ljudske krvi dvaju najstrašnijih i najtotalitarnijih ratova, što ih je zabilježila povijest. Sve se je u njima spominjalo, što se spominje i u današnjim, toliko popularnim, mirovnim manifestacijama i demonstracijama. I Ujedinjene nacije, i razoružanje, i međunarodno ratno pravo, i mirovna sudišta, i sloboda mora.

Kršćanstvo je mirotvorno i miroljubivo u sasvim ljudskom smislu. Ono je protivnik ratova; ono je poklonik socijalnog i političkog mira. A ako ono, po riječi i primjeru Kristovu, govori o miru svojim, posebnim, rječnikom, drukčijim od onoga svjetskoga, to je samo zato, što je njegova mudrost veća i njegova psihološka intuicija dublja. Ono, kao i Krist, ne ostaje samo na simptomima i posljedicama; ono uočuje korijene i uzroke. Kršćanstvo traži stvarna rješenja, realne garancije, a ne zadovoljava se samo frazama. Kršćanstvo neće da bude naivno. Iz duša sve izlazi: i rat i mir, i pravda i nepravda, i mržnja i ljubav (Mat 15, 19.). Duše valja najprije učiniti mirotvornima i dobrima, ako hoćemo, da svijet bude miran i dobar, pravedan i širok.

Nužna je, logična, konsekvencija toga shvaćanja, da kršćanstvo ne stavlja pointe na vanjske mirovne manifestacije i akcije, nego, prije svega, na miroljubiv odgoj ljudi i čovječanstva, na etiku mirotvornosti. I da njegovo mirovno i mirotvorno djelovanje nije toliko direktno i vanjsko, koliko indirektno i nutarnje. Put do vanjskog, političkog, mira vodi preko nutarnjeg prianjanja uz dobro, pravdu i istinu, preko osjećaja općega ljudskog bratstva, jedinstva, jednakopravnosti i ljubavi u Bogu. Mir među ljudima pretpostavlja mir između ljudi i Boga; pokornost vječnome zakonu Dobrote i Ljubavi. Potiskivanje faktičnog, krvavog, rata iz svijeta i iz života polazi i počinje od potiskivanja potencijalnoga rata u dušama: samoobožavanja, ličnog i skupinskog, oholosti, nametljivosti, sebičnosti, pohlepe, mržnje. Samo ako nitko sam sebe ne precjenjuje i ne nameće, samo ako nitko sebe ne smatra gospodarom drugima, samo ako čovjek sačuva plemenitu superiornost prema materijalnim vrijednostima, samo ako ljudi i narodi jedan u drugome gledaju braću, a ne rivale, moguća je mirotvorna suradnja i soli-

darnost u kolektivnom životu. A za to je potrebno, da svi priznajemo jednoga velikoga, zajedničkog, Oca, onoga božanskoga sa nebesa, moćnoga i dobroga; za to moramo svi biti okupljeni u jednoj kući i u jednoj obitelji: po pripadništvu istom Otkupitelju i Otkupljenju; za to svi moramo vjerovati u više i vječne vrijednosti, koje su tako velike, da se pred njima relativiziraju sve sitne materijalne ambicije i suparništva, i tako obilne i bogate, da se nikome za njih nije potrebno otimati; za to svi moramo prihvaćati iste, najviše i apsolutne, moralne kriterije, koji će nas etički disciplinirati i sublimirati, za jedan idealniji međuljudski i međunarodni život i simbiozu.

Vjerom se u Boga i u vječnost postaje čovjek širok duhom, ponizan i mirotvoran. Pripadništvom univerzalnom Kraljevstvu Božjem, Crkvi, postaje se građanin svijeta, brat svim ljudima i svim narodima u Bogu. Tko živo vjeruje, ne može biti ni rasista, ni ubojica, ni krvnik, ni silnik, ni huškač na rat.

I ako je mir na zemlji u krizi, danas i oduvijek, i ako je mir, toliko puta, više ideal i čežnja nego stvarnost, to je stoga, što je još u dušama previše zloće, što srca još nijesu smirena ni dobra. Grijeh je još previše jak. Čovječanstvo je još previše daleko od Oca.

Mirovna je aktivnost i zadaća Crkve, — ona glavna, ona najvažnija, — u oplemenjivanju duša i u propovijedanju iskrenog bratstva sviju ljudi u Bogu.

Kršćanstvo je po svojoj biti mirotvorno. Ono je po svojoj misiji propovjednik i glasnik mira. Uvedeno je u svijet kao religija mira, betlehemskim, anđeoskim, mirozovom: »Slava Bogu na visini, a na zemlji mir ljudima dobre volje!« (Luk 2, 14.). Dobilo je mir u baštinu, i na Posljednjoj večeri, i na Uskrs. »Mir vam ostavljam, mir vam svoj dajem« (Iv 14, 27.). »Mir vama!« (Iv 20, 19. 21. 26.). S pozdravom i s porukom mira uputio ga je Krist u svijet. »U koju god kuću uđete, najprije recite: Mir kući ovoj!« (Luk 10, 5.; Mat 10, 12.).

I mi smo, svećenici kršćanstva, mirotvorci. Mirotvorci već po svome pozivu. Propovijedamo »Evanđelje mira« (Ef 6, 15.). Govorimo ispred »Boga mira« (Rim 15, 33.; 16, 20.; 1 Kor 14, 33.; 2 Kor 13, 11.; Filip 4, 9.; 1 Sol 5, 23.; 2 Sol 3, 16.; Hebr 13, 20.). I ispred Crkve mira. Navješćujemo »mir i dobro« (Iz 52, 7.; Rim 10, 15.; 14, 17.). Vojujemo pod zastavom bratstva i ljubavi (Mat 23, 8.). Ne možemo biti ratnici. Još od početka Crkva nam je zabranila, da nosimo oružje, da budemo vojnici od profesije, da,

svojom voljom, idemo u rat i u bitku. Mi svaki dan, — kod oltara, u misi, — molimo za mir, i kod svake se, svečane, mise grlimo i nosimo »Pax«, mir, s oltara, pa ga predajemo dalje, svoj otkupljenoj ljudskoj braći. Ispadamo odmah iz uloge, čim smo imalo ratoborni, čim zaboravimo, da je rat prokletstvo i nesreća, vrijeme vjerske, moralne i pravne anarhije, čim počnemo išta od njega očekivati, čim prestanemo sve oko sebe pozivati na strpljenje, ljubav i praštanje.

Ne mora, to se zna, — i ne smije, — naše svećeničko mirotvorstvo biti ni naivno ni fanatično. Ne smije biti ni fantastično ni vizionarsko. Samo nas Evanđelje sili na trijeznost, na oprez, na rezervu (Mat 24, 6. 7.; Mark 13, 7. 8.; Luk 21, 9. 10.). Ako itko, mi svećenici osjećamo, na svakom koraku, i mutnu, intrigantsku, podmuklu, razornu ulogu strasti, i socijalnu tragiku grijeha (Jak 4, 1.), i prste demonskog »ubojice od početka« (Iv 8, 44.), koji zavodi i zavađa narode. Ali, mir je ipak naš i načelni i vječni ideal. Mir mora stoga biti i naša postojana, svagdanja molitva. I u najmračnijim i najzdvojnijim situacijama naše je gledati i pokazivati na nebo. Naše je vjerovati u Milosrđe, Providnost i Uskrsnuće!

»Mir vama!« »Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, dona nobis pacem!«

»Pogledajte na ljiljane u polju . . .«
(Mat 6, 28.)

U BOŽJOJ PRIRODI

G. 1961., V.

Naš je Gospodin živio u prirodi i volio je prirodu. Rodio se je u staji, između pašnjaka, pastira i stada. Odrastao je na selu, u Nazaretu, u ambijentu mirnog, idiličnog, patrijarhalnog, ladanjskog života. Hodao je, kao putnik i učitelj, na sve strane, preko judejskih i galilejskih brda i dolina. Zagledavao se je u svojim noćnim molitvama u nebo i zvijezde. Odmarao se je i pio je vodu na siharskom izvoru (Iv 4, 5. 6. 8.). Prolazio je prečacima između usjeva (Mat 12, 1.; Mark 2, 23.). Krstario je, toliko puta, lađicom po jezeru. Jeo je, po domaću, na travi i na žalu, s učenicima i sa narodom (Mat 15, 35.; Mark 6, 39.; 8, 6.; Luk 9, 14. 15.; Iv 4, 31.; 6, 10.; 21, 9. 13.). Zanosio se je pogledom na cvjetnu raskoš ljiljana i na živo, nemirno, šarenilo ptica, što su po poljima gukale, graktale i pjevale (Mat 6, 26—30.; Luk 12, 24—28.). Povlačio se je pod krošnje Masliinskog vrta i u tišinu prirode, da se odmara i moli.

Naš je Gospodin volio prirodu i u njoj uživao. Moramo je i mi, njegovi svećenici, voljeti. Moramo i mi uživati u njezinoj čistoj i svježoj, vedroj, ljepoti. Bit ćemo i sami odmah veseliji, prirodniji i čišći. Većina nas je i onako s njom nerazdruživo povezana. Živimo na selu. Oko nas kukuriču pijetli, naganjaju se janjad, muču krave, zuje pčele i kukci, pjevaju slavuji i ševe, cvate cvijeće, miriše trava i koševina. Svaki dan pasemo oči, kao i naš Gospodin, na zvijezdama i mjesečini, na zorama i urancima, na sunčanim zapadima i noćnim smirajima, na šumama, što, po riječi svećenika-pjesnika, »s tisuć hvoja« savijaju svoja čela pred Gospodinom, koji iznad njih prolazi, i pjevaju mu svoje poetične Jutrenje i Večernje, na dalekim ravničarskim obzorjima i na »gordim safirima« »plavetnih gora«, po kojima nam se Bog javlja, kao psalmisti, vjetrovima, olujama i munjama. Žubore ispred nas potoci, šume Dunav i Sava i Drava i Bosna i Neretva, buči »More Adrijansko«. Oko nas sipi kiša i pada snijeg. Prolaze pored nas zelena proljeća i rujno-zlatne jeseni. Živimo usred te vječne prirodne »teofanije«. A ako ne živimo na selu, duša nam je na selu. U njemu smo se, skoro svi, rodili; iz njega smo, skoro svi, došli; za njim osjećamo neodoljivu nostalgiju: naravnu ili, barem, onu nadnaravnu, biblijsku. Bog nas zove natrag u prirodu, u kojoj je čovječanstvu bio, na početku, pripravio stan i sreću. Najljepšu i najčišću sreću: zemaljski raj.

Čitava je tradicija kršćanstva i svećeništva u stilu prirode. Sveti se je Augustin nad valovima nadahnjivao za svoje teološke meditacije; sveti je Jeronim pisao svoja najbolja djela u sirijskoj pustinji; sveti je Franjo dragao životinje i razgovarao s pticama; sveti se je Ignacije zagledavao u zvijezde; ni broja se ne zna svecima i Božjim velikanima, koji su svoju dušu čistili, izdizali i prosvjetljivali u prirodi, — na Horebima, i Alvernima, i Manrezama, dobivali su oni, najčešće, objave i stigme; — sve su se kontemplativne duše najbolje osjećale po šumama i planinama. I kontemplativni redovi i samostani. U prirodi su spontano nalazili Boga. U prirodi im se je on objavljivao u svom mirnom, dostojanstvenom i ponosnom veličanstvu.

Ne smijemo ni mi, današnji svećenici, apostatirati od prirode, svejedno što živimo u doba atoma i elektronike. Ubili bismo odmah u sebi pastirsku, betlehemsku, prostodušnost, bez koje nema prave djece Božje, pa ni glasnika Božjih. Začepili bismo u sebi izvore najčišćeg i najnevinijeg veselja. Porušili bismo pod sobom najsigurnije poluge nutarnjeg mira i ravnovjesja. Duhovno bismo oglušili i ohrapavili, kao i mehanizirani, moderni i modni, svijet oko nas. Pola je njegove nesreće i nervoze u tome, što se je udaljio od prirode i stao živjeti jednim umjetnim i usiljenim životom, bez mira i bez poezije. Nezadovoljan je, trza se, a ne zna, kako da se izvuče iz zamke. Traži na sve načine zamjenu za izgubljenu radost prirode i djetinjstva. I u putovanju, i u sportu, i u turizmu. Očajno se, iz svoje krletke, zalijeće za svakom mrvicom i svakom pahuljicom, što k njemu zaluta sa bogatog, iskićenog, božićnog drveta prirode.

Ne smijemo za njim. Ne smijemo se tehnokratizirati. Moramo i drugima pomagati, da nađu izlaz i povratak.

Bog je u prirodi. Samo je ona za njega dovoljno velika. Samo ona nosi biljeg nečega, što je jedini on mogao napraviti. Sve, što su ljudi napravili, sitno je, tijesno i bučno. A priroda je tajinstvena i mirna, kao i Bog. Uvijek će nas sjetiti Stvoritelja i njegove veličine i ljepote. Nigdje se bolje ne meditira nego u prirodi i o prirodi. I sa balkona župskoga stana, i na šetnji oko crkve, i na pješačenju kroz polja, i na kolima i saonama, i na palubi, i sa željezničkoga i autobusnoga prozora, i ispod avionskih krila. I nigdje nije kršćanska i svećenička radost ni intenzivnija ni čišća nego u prirodi. Ako na zemlji ima predokusa nebeskih radosti, — radosti velikih spoznaja i uživanja u nadljudskoj ljepoti i ljubavi, bez strasti i nemira, — onda je taj predokus promatranje prirode i počinak na njezinu krilu: gdje je sve neizmjerno, a usklađeno; gdje sve gradi i sluša. Ni njezine disonance nijesu ništa drugo nego nova Božja objava; nego vjekovno trzanje prirode pod trhom i jarmom grijeha; nego njezino mistično-nesvijesno uzdisanje za otkupljenjem i posinjenjem djece Božje (Rim 8, 23.). »Scimus enim quod omnis creatura ingemiscit et parturit usque adhuc« (Rim 8, 22.). »Et ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis in libertatem gloriae filiorum Dei!« (Rim 8, 21.).

Da to prevedemo na obični jezik naših svećeničkih dužnosti! Moramo voljeti prirodu i rado u njoj boraviti: povučeni, zamišljeni i mirni. Moramo prirodom i njezinim ljepotama okružiti sve manifestacije vjere, a manifestacijama vjere posvetiti svu prirodu. Moramo zelenilom, i cvijećem, i ljiljanima, i dječjom nevinošću, zakititi i naše procesije, i naše prve pričesti, i naše mlade mise, i naše svibanjske oltare, i naše »Betleheme« i »Božje grobove«. Moramo u svakom selu, na svakom brijegu, na svakom raskršću, čuvati Bogu spomen. Moramo i vjernike, a osobito mladež i djecu, napućivati i u prirodu i na radosti u prirodi. Najzdravije su, najčišće su, najvitalnije su od svih radosti zemaljskoga reda. Od svih sportova najfiniji su oni iz prirode: sa snijega, sa vode, sa planine. Od svih veselica najveselije su one u šumi i na travi. Moramo i sami uvijek biti plemenito naivni, prostodušni, prirodni i veseli, i među vjernicima uvijek propagirati prostodušje, prirodnost i veselje. Daleko mora i od nas i od njih biti svaka prenapetost, svaka mrzovolja, svaki životni pesimizam, svaki snobizam i afektacija.

I mi svećenici moramo imati svoju radost, svoju poeziju, svoja nadahnuća. Tražimo ih prije svega u prirodi, toj velikoj slikovnici Božjoj, gdje ih je tražio i Krist!

I ljubav k prirodi jedan je od sinonima, jedna od varijanata, djetinjstva Božjega. I ljubav k prirodi jedan je od tipičnih biljega svećenika po, evanđeoskom, liku Kristovu!

»Pogledajte na ljiljane u polju . . .« (Mat 6, 28.).

»I druge ovce imam, — i njih mi valja dovesti ...« (Iv 10, 16.)

PRED KONCILOM UJEDINJENJA

G. 1961., VI.

Katolička se Crkva ne da ni zamisliti bez žive svijesti univerzalizma i općenitosti. Čitavom svojom, bitnom, misijom usmjerena je ona u tome pravcu. Krist je, izrijekom, razmaknuo međe njezinim ambicijama sve do kraja zemlje; proglasio je pretendentom na duhovno ovladavanje »svim narodima« (Mat 28, 19. 20.; Mark 16, 15. 16.; Luk 24, 47.). Nju tjera na ekspanziju apodiktički nalog, Gospodinov: »Ja vas šaljem!« (Iv 20, 21.). Nju duhovno progoni Kristova vizija o drugim ovcama i o jednom ovčinjaku i jednom Pastiru (Iv 10, 16.). Univerzalizam, jedinstvo Istoka i Zapada, Sjevera i Juga, oko velikoga svadbenoga stola u Kraljevstvu Božjem (Luk 13, 29.) plemenita je opsesija kršćanstva. Crkva se i sama, s Kristom, neprestano muči u mističnoj žeđi za dušama: »Sitio!« (Iv 19, 28.), »Ut sint unum!« (Iv 17, 11.). Ona ne će nikada imati mira, dok god bude na sebi osjećala težinu toga, još uvijek neispunjenoga, naloga. Ona je uvijek, od početka, pa do danas, bila misijska Crkva i unijska Crkva. Njezin su konačni cilj i plijen svi, koji vjeruju. I svi, koji ne vjeruju, ali bi morali vjerovati. A to znači: čitavo čovječanstvo; svi ljudi.

I kršćansko je svećeništvo uvijek misijsko i unijsko. Nitko, nas svećenike, ne može osloboditi od toga tereta i od te obaveze. Neka mi imamo svoj, sasvim konkretan, radni sektor, neka je naše svećeničko djelovanje, našim osobnim poslanjem, lokalizovano na čuvanje i obranu starih, tradicionalno katoličkih, pozicija, mi opet, svakom žilicom svoga bića, moramo visjeti na zadnjem i najdubljem smislu stvari, kojoj služimo: na spasenju i bratstvu čovječanstva u Bogu. Sve zastave moraju postati jedna zastava, sve fronte jedna fronta, sva kraljevstva jedno kraljevstvo. Svaka ljudska duša mora se pokloniti Bogu: »et subditus fiat omnis mundus Deo« (Rim 3, 19.; 1 Kor 15, 23.—28.).

I dokle se god taj konačni ideal nije ostvario, naše će se oči zagledavati prema braći s druge strane zavjese (Ef 2, 14.), naša će se usta, po nalogu Gospodinovu, pomicati na molitvu za izmirenje i sjedinjenje: »Molite se dakle Gospodaru žetve!« (Mat 9, 38.), naše će ruke, ovako ili onako, realno ili potencijalno, graditi mostove zbliženja i jedinstva među svim sinovima Božjim (Iv 11, 52.).

Pravi svećenik ne može nikada biti, ni teoretski ni praktično, nezainteresiran ni za problem misija, ni za pitanje sjedinjenja kršćanskih crkava i sljedbi. To je i pokretalo, toliko puta, velike svećeničke duše na misijske i unijske akcije: i na one najneobičnije, najsmionije, najgeneroznije, najteže. Duboko u kompaktnom kršćanskom zaleđu nicala su misijska zvanja i odlazila, s pravom abrahamskom vjerom, u daleki poganski svijet: »Iziđi iz zemlje svoje i od roda svojega i iz doma oca svojega ...« (Post 12, 1.). U zemljama bez ikakve neposredne veze, — krvne, jezične, kulturne, socijalno-političke, — sa kršćanskim i slavenskim istokom ustajali su stručnjaci za uniju i, oduševljeni, strastveni, propagatori crkvenog jedinstva. Ostavljali su i domovinu, i jezik, i obred, i tradicije, samo da pruže ruku nesjedinjenom kršćanstvu s onu stranu linije: da dojučerašnje rivale zagrle kao braću u vjeri i u crkvenom jedinstvu. Kršćanska, svećenička, apostolska, ljubav neće da zna ni za kakve ni granice, ni razlike, ni interesna područja i sfere. Ona je sva univerzalistička. I po ciljevima i po prostorima! Ona sva živi od velikoga očekivanja, od sretne evanđeoske vizije budućnosti: »I doći će, i sjest će« (Luk 13, 29.). »I bit će jedno stado i jedan Pastir!« (Iv 10, 16.). Ali i od velike akcije!

Ne smijemo ni mi, — ovdje u vjerski izmiješanim krajevima; ovdje na domak nesjedinjenome Istoku; ovdje na vratima Azije i na stoljetnim magistralama uzajamnog idejnog strujanja i zapljuskivanja kultura i civilizacija, — u tom pogledu ostati ni po strani, ni u pozadini, ni bez elana i inicijative. Pogotovu ne danas: u doba skrajnje aktualizacije misijskog i unijskog problema. U vrijeme, gdje ta misao očito historijski sazrijeva; gdje je Providnost tako vidljivo i upadno stavlja na tapet savremenih zbivanja. Gdje je, iza stoljeća, po prvi put došlo do novih kontakata, s jedne strane između raznih monoteističkih religija, a s druge strane u samu kršćanstvu, između katoličkog Zapada i pravoslavnog Isto-

ka, između »stare« rimske Crkve i »novih« kršćanskih profesija protestantskog Sjevera. I to s ulogom mnogo dobre volje na svim stranama, i uz mnogobrojne lojalne odazive svakoj plemenitoj i dobronamjernoj inicijativi; u prvom redu onoj, za nas najmjerodavnijoj, iz papinskog Rima. O sudbini se religije u principu radi, o izgledima kristijanizacije svijeta, o budućnosti Crkve i kršćanstva, o okupljanju i koncentraciji sviju, koji vjeruju i nose ime Božje na čelima.

Dvije su stvari, i za nas svećenike, danas praktično najvažnije, u koliko hoćemo da budemo konkretni. Važnije od svih detalja.

Moramo intimno i živo reagirati na svako podizanje, — ali i spuštanje, — kazaljke na misijskom i unijskom barometru. Sve nas s toga područja mora interesirati. Prije svega, — posve u stilu Evanđelja, — molitveno interesirati. »Molite se dakle Gospodaru žetve!« (Mat 9, 38.; Luk 10, 2.). Moramo taj interes prenositi i na vjernike: na sve načine; svakom prilikom. Mora to postati religiozna psihoza naših dana. Jedna od karakterističnih značajki današnje religioznosti i današnjeg, probuđenog, kršćanstva. Onako kao, danas, u Sjevernoj Americi, gdje upravo mobiliziraju i pastvu, i štampu, i lajike, i oženjene parove, za tu akciju, a s genijalnom i minucioznom organizacijskom akribijom; osobito u vezi sa papinskom inicijativom za duhovnu pomoć latinskoj Americi. Moramo se brinuti, da to bude i kod nas uvijek u duhovnom zraku. Da naše vrijeme postane vrijeme svijesnog očekivanja novog Dolaska Božjeg u narode.

I, moramo misijskoj i unijskoj ideji utirati puteve u duše i u svijet također indirektno, psihološki: širinom svojih kršćanskih shvaćanja i svoga kršćanskoga srca, na prvom mjestu. Prošla su vremena, kad je trebalo, — ako je uopće trebalo: onoliko, koliko su to male kršćanske duše radile, — isticati ono, što nas od drugih razdvaja. Danas treba isticati ono, što nas spaja. A to je, prije svega, univerzalna spasiteljska volja Božja, općenitost Otkupljenja i zajednička težnja za božanskom i životvornom istinom. »Unus Dominus, una fides, unum baptisma!« (Ef 4, 5.). To je, prije svega, širina srca, dobrota i ljubav. »Bog je ljubav!« (1 Iv 4, 16.). »Ovo je zapovijed moja, da se ljubite!« (Iv 15, 12.).

Nikakva fanatizma neka ne bude u našim kršćanskim, a osobito svećeničkim, redovima! Nikakve prozelitističke strastvenosti! Nikakve nacionalne uskogrudnosti, osjetljivosti, sumnjičavosti, ekskluzivizma! Nijesu nam inovjerci, — ni kršteni, ni nekršteni, — ako su dobre volje, protivnici; oni su nam sumišljenici i saveznici. Moramo ih svagdje susretati sa poštovanjem, sa razumijevanjem, sa blagohotnošću, sa štednjom, sa suzdržljivošću, sa ljubavlju. Prema prosvijetljenim direktivama Crkve. I u slučajnim kontaktima, i u religioznim dijalozima, i u građanskom i društvenom životu, i u propovijedima, i u katoličkoj štampi i publikacijama, i na katoličkim, izvancrkvenim, manifestacijama. I, moramo uvijek biti spremni, da i sebe optužimo, da, lojalno i iskreno, priznamo i svoje grijehe. Lične i kolektivne; sadašnje i historijske; psihološke i tradicionalne. A bilo ih je puno! Istina nada sve, to nam mora biti parola!

Rim nam prednjači, uz aplauz svih velikih umova u Crkvi i u kršćanstvu. On ne revidira božanske Istine, ali je spreman revidirati sve, što je ljudsko. I ceremonijalno-protokolne uzuse na papinskom dvoru, i stare liturgijske tekstove, i nove molitvene obrasce. I izrijekom nam kaže, da pitanju unije, i mi katolici, moramo pristupati s rukom na prsima, u stavu »Confiteor«-a.

Već decenijima molimo, u siječnju, osminu za sjedinjenje ili, bolje, osminu za obraćenje svijeta. Već mnogo godina slavimo »Misijsku nedjelju«. A danas stojimo i pred koncilom »ujedinjenja«. Ako ikada, u naše dane mora Petrovo, mora blagdan Crkve, biti u duhu svetoga jedinstva i širine. Uklonimo i iz svoga srca i iz srca svojih vjernika sve, što smeta milosnim namjerama Božjim sa kršćanstvom i sa čovječanstvom! Ostalo će učiniti Milost i Providnost Božja, — kad dođe njezin dan!

»I druge ovce imam, koje nijesu iz ovoga ovčinjaka; i njih mi valja dovesti; i čut će glas moj, i bit će jedan ovčinjak i jedan Pastir!« (Iv 10, 16.).

»Pođite nasamo i počinite malo!«
(Mark 6, 31.)

»DUHOVNE VJEŽBE«

G. 1961., VII.—VIII.

Nikada nijesu ni sa trga ni sa igranki izlazili u svijet mislioci ni ljudi velike duše. Posao ne da misliti; buka rastresa; zabave siromaše dušu. U samoći se duhovno zrije. Čovjek mora ostaviti ljude, kad hoće da razgovara s Bogom i sa svojom savješću. Bez koncentracije nema ni ideja, ni planova, ni promišljenih odluka. Misli se i reflektira samo u tišini. Sjeme bačeno na cestu pozoblju ptice i izgaze noge prolaznika. (Mat 13, 4.; Luk 8, 5.).

Za religiozni život sve to vrijedi još u dvostrukoj mjeri. Opće iskustvo svih duhovnih ljudi napravilo je od toga aksiom. Reformatori i sveci dolazili su kršćanstvu i Crkvi uvijek iz pustinje; velike su, sekularne, providencijalne, odluke padale uvijek u samicama. Doslovce je istina, što kaže »Nasljeduj Krista«: »In silentio et quiete proficit anima devota, et discit abscondita Scripturarum« (I, 20, 27.).

Uostalom, prije svih duhovnih učitelja naučio nas je Krist toj, tako dubokoj, ljudskoj i božanskoj mudrosti. Dao nam je primjer. »Exemplum dedi vobis!« (Iv 13, 15.). Prije svakog svoga važnijeg nastupa povlači se on, u Evanđelju, u samoću. Velikom, pokorničkom, samoćom u pustinji i započinje svoj javni i mesijanski život. Njegov ga je božanski Duh, sâm, tamo odveo (Mat 4, 1.). I pred poziv prvih učenika odlazi on na pusto mjesto (Luk 4, 42.), i prije definitivnog izbora apostola i svoje programske »besjede na gori« penje se on na brijeg i »provodi svu noć u molitvi Božjoj« (Luk 6, 12.), i za veliko čudo hljebova, koje je bilo uvod u njegova euharistijska obećanja, odabire on pustinju i samotovanje (Mat 14, 13. 23.; Mark 6, 32. 46.; Iv 6, 15.), i za pozornicu svoje slave uzimlje on osamljeni Tabor (Mat 17, 1.; Mark 9, 1.; Luk 9, 28.). U Maslinskom vrtu, opet sam i povučen, sprema se on, »po običaju« (Luk 22, 39.), u molitvi i mističnom hrvanju s Ocem, na svoju veliku Kalvarijsku i Otkupiteljsku žrtvu. I svoje apostole on, toliko puta, vodi i šalje, da počinu i da se mole na osami. »Pođite nasamo i počinite malo!« (Mark 6, 31.). »Počekajte ovdje i stražite sa mnom!« (Mat 26, 38.; Mark 14, 34.).

Ima Gospodinov primjer, i ovdje, svoju pouku i za nas svećenike.

Nije ni nama grijeh počinuti, kad tomu dođe vrijeme. Ni fizički počinuti. Ni otići na odmor, na izlet, na put. U ovom ili u onom obliku, to nam je zapravo i dužnost. Zahtijeva to od nas ljudska narav. Psihofizička je to potreba svakome. Posao zamara i dušu i tijelo. Ne može nitko neprestance raditi. Klonu sile. Smanjuju se radni kapaciteti i kvaliteta posla. Može doći i do sloma, prije svega onoga psihičkog. U tomu je, jednim dijelom, i smisao nedjeljenog počinka i 3. Božje zapovijedi. Sve je to i stvorilo instituciju praznika i dopusta. Pedagozi su je i socijalni mislioci stvarali. Iz viših pobuda; ne od obijesti. Ne samo u interesu pojedinca, nego i u interesu društva i općeg dobra. Mora i svećenik, — barem ako ozbiljno radi i pastorizira, — imati svoje praznike. Blagdanskog odmora, za razliku od vjernika, mi svećenici nemamo. Nedjelja i svetkovina nama su glavni poslovni dani: dani prenaprezanja i umora. Valja im naći nadoknadu. U mnogim redovima predvidjeli su takav odmor njihovi osnivači pravilima. Ignacijanska, svetačka, apostolska i organizacijska, mudrost uvela je, na primjer, za Družbu, — i ako ju je inače svu zamislila u nadnaravnim koncepcijama »veće slave Božje«, — sedmične »vile«. Drugi su pitanje uredili drukčije, ali i oni uvijek s puno pažnje i brige. Kod svjetovnih svećenika stvar je to, više, osobne savjesti; samo i kod njih na, uvijek zakonitom, pravnom titulu, koji nam je dala sama Crkva u svojim kanonima (338. § 2., 354., 418. § 1., 465. § 2.), na temelju svoga stoljetnog i mudrog iskustva. Forme su slobodne; samo inspiracija mora uvijek biti Gospodinova i evanđeoska. Ne smijemo biti pretenciozni ni razmaženi. Ne smijemo svećenički život pretvarati u odmor preko čitave godine, u vječnu »mirovinu« i putovanje. I nijesu za nas odmori ni na sportskim olimpijadama, ni na luksusnim putovanjima oko svijeta, ni u mondenom društvu lajika, ni na bučnim plažama. Svaki naš odmor mora biti pomalo Emaus, pomalo Betanija, a pomalo Tabor. Uvijek blizu prirodi i Gospodinu u njoj; uvijek ne-

gdje uz crkvu i uz Božje duše. Ili, jednostavno, s braćom i među braćom. U susjedstvu ili u daljini, svejedno. Svaki naš odmor mora biti paralelno odmor i duše i tijela.

Samo, problematika onoga Kristova: »Requiescite pusillum« nije jedino u fizičkom, pa ni u psihičkom, odmoru. U pitanju su i naši ascetski odmori; i naše duhovne tišine i samoće. »Solitudines« pred Bogom.

I one su nam potrebne. Još više od sviju drugih. Nužno, bezuvjetno, potrebne. To više, što više vanjski radimo. To više, što nas više razapinju okupacije i more brige. I zakonite, i svete, i pastoralne, i staleške, okupacije i brige. Valja duši omogućiti, da s njom govori Bog. U tišini. Na miru. »In aura leni« (Job 4, 16.; 3 Kralj 19, 12.). Valja se uvijek iznova reorijentirati na Bogu i na Evanđelju. Valja svaki dan vršiti korekture, ispravke, revizije, nutarnjih pokreta i pobuda. Valja se, milosno, molitveno, asketski, uzdignuti, okrijepiti, osvježiti. Periodički. Daleko od buke običnoga života. Daleko od naših svakodnevnih uzrujavanja, žurbi, nereda i nervoza. »Seorsum«. »In deserto loco«.

Nema, — budimo s tim svi na čistu, — ni pobožna i sveta ličnog svećeničkog života, ni pastoralne revnosti i idealizma, bez svagdanjeg ispita savjesti, bez svakodnevnog razmatranja, bez češćih svećeničkih »duhovnih vježbi«; bez ekstercicija.

Živjet ćemo smeteno, vrtoglavo, razuzdano, ne izađemo li, svaki dan, pred Gospodina na račun i na sud (Mat 24, 49.). Poletjet ćemo, i nesvijesno, za nižim čovjekom u sebi; povući će nas za sobom naše strasti, naše karakterne mane. Sakrili smo se od vječnoga Sunca i od jedine božanske Istine, ako se svaki dan, u meditaciji, ne zagledamo u nadzemaljsku, božansku. stvarnost Nadsvijeta i u veliki uzor Prvoga i Vječnoga Svećenika (Hebr 7, 26.). »Discite a me!« (Mat 11, 29.). Ostali smo bez godišnjeg oporavka duše, bez gorskog i morskog zraka, koji joj daje i širi krila, bez duhovnih rezervi i bez duhovnih manevara. radit ćemo bez plana i bez diskrecije, ako često ne obavimo duhovnih vježbi. Zaležat ćemo se, ukrutit ćemo se, šablonizirat ćemo se. I pastoralno ukrutiti i šablonizirati. Treba da već jednom izađemo na puno svijetlo, na svježi domaći zrak, pred široke vidike vječnosti. Da se nađemo s Gospodinom oko u oko. »Magister adest et vocat te!« (Iv 11, 28.).

Pomalo smo se u tom, — a zbog toga i u koječemu drugom, — i zapustili. Osobito u ovo poratno vrijeme, puno zapreka i stra-

hova svake ruke. Ima nas, pa i petnaest godina nijesmo bili na duhovnim vježbama. A tri su i kanonski i asketski minimum (kan. 126.). Živimo od starih, i prastarih, rezervi, stoput prežvakanih. Duhovno smo izgladnjeli i osušili se do kostiju. A jedva da bismo bili tako indolentni, da svaki dan razmatramo i da svaki dan ispitujemo savjest: i općenito, i posebno. Da se svaki dan hvatamo u koštac sa samima sobom i s Bogom, kao Jakov u Fanuelu (Post 32, 24.).

Praznici su pred nama. Razmišljajmo jednom malo i o ovoj strani svećeničkog života! Praznici su pred nama. Vrata su svećeničkih duhovnih vježbi otvorena, i ovdje i ondje, i zovu nas. Odazovimo se! Pođimo nasamo i počinimo malo!

»Sed habeo adversum te, quod caritatem tuam primam reliquisti. Memor esto itaque, unde excideris: et age poenitentiam, et prima opera fac!« (Otkr 2, 4. 5.). »Ecce sto ad ostium et pulso: si quis audierit vocem meam et aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum, et coenabo cum illo, et ipse mecum!« (Otkr 3, 20.).

»A vi se ne zovite rabi, jer je jedan vaš učitelj, a vi ste svi braća!« (Mat 23, 8.)

INFILTRACIJA REPREZENTATIVNOSTI

G. 1961., IX.

Možda crkveni život ni u jednoj točki nije bio, tokom vjekova, toliko infiltriran svjetskim utjecajima, koliko u točki titula i reprezentacije. Čovjek i nesvijesno zastane, kad u Evanđelju naiđe na one Isusove, onako uporne i energične, pouke učenicima o kršćanskoj jednostavnosti i bratstvu (Mat 20, 25—28.; 23, 5—12.; Mark 9, 34, 35.; 10, 42—45.; Luk 22, 24—26.), na ono njegovo: »A vi se ne zovite rabi, jer je jedan vaš učitelj, a vi ste svi braća!« (Mat 23, 8.), a onda pomisli na sav onaj sjaj i pompu, što je, osobito u izvjesnim periodama, bila preplavila crkveni život: i izvan liturgije; i u privatnom i konvencionalnom životu. A pogotovu, kad se sjeti, koliko se je i u kako širokim razmjerima na toj pompi visjelo i insistiralo; koliko se je do nje držalo; koliko joj se je pridavalo pažnje i značenja. I do kakvih je sve pretjeranosti, pa i neukusnosti, dovodio taj mentalitet reprezentativnosti u Crkvi.

Nije, dakako, sve s toga područja infiltrat iz svijeta. Bilo je u tom i spontanih iživljavanja religioznog oduševljenja i entuzijazma; progovorilo je kroz to i iskreno strahopočitanje, i nehinjena ljubav, prema nasiocima crkvenog auktoriteta. Auktoriteta, koji je bio shvaćan više neosobno i oficiozno, nego osobno i subjektivno. Živa je vjera puka, — ne može o tome biti sumnje, — prva, svoga biskupa i svećenika, od milja i od povjerenja, nazvala »ocem« i počela ga ljubiti u ruku i zvati »časnim« i »poštovanim«. Nije smatrala, da tim dolazi u koliziju s Isusovim učenjem o jednome »Ocu« i jednome »Učitelju«. To je Kristovo očinstvo i učiteljstvo ona i častila u svećeniku: uvijek potpuno svijesna duboke razlike između dva oca i dva učitelja: onoga s neba i onoga sa zemlje. To je

njoj bio dio obrednog kulta. Kulta, bez kojega nema religije i u koji je ona psihološkom nuždom uokvirena. No, s druge strane, samo vrlo naivan čovjek, — čovjek bez ikakve intuicije, — mogao bi ozbiljno tvrditi, da je sav onaj kasniji reprezentativni naplav u crkvenom životu došao bez aktivne i nametljive suradnje ljudske taštine, slavičnosti i naivnosti. Nikada to nije vuklo korijenja ni od iskrenih religioznih inspiracija, — i ako se je njima, s više ili manje uvjerljivosti, maskiralo, — ni od uistinu velikih kršćanskih duhova. Najviše je toga stvoreno u doba nazatka pravoga crkvenog života, u vrijeme renesanse i »dvorskog kršćanstva«, kojemu su davali ton knezovi i grofovi na biskupskim stolicama. Najviše su tome robovale i popuštale male duše: male katkada i pameću, ali još više male evanđeoskom i kršćanskom produbljenošću. Sveci nijesu nikada bili ni izumitelji, ni propagatori, ni poklonici titula i pompe. Imali su prečih briga; bolje su shvaćali Gospodina od svojih savremenika. Kod njih je pompa nailazila samo na reakciju i na retuše. Sveti se Pavao zgranjuje, kad pogani u Listri hoće da pred njega kleknu (Dj Ap 14, 10—17.); njemu je bilo draže, da mu panu oko vrata i da ga grle, i njegove biskupske kolege i mala »braća« iz puka (Dj Ap 20, 37.); plemeniti i dalekovidni otac kršćanskog srednjevjekovlja, Gugur Veliki, učinio je papu »slugom sluga Božjih«; sveti je Franjo Asiški i najvećega papu historije, Inocenta III., titulirao samo kao »gospodina papu«; sv. Piju X. bio je dvorski ceremonijal nešto kao mučeništvo. »Stremenske« i prestižne afere nastajale su u drugim vremenima; od vrpca su i naklona pravili pitanje oni, koji nijesu unišli ni u historiju, ni u katalog svetaca. Oni, na koje je više djelovao »duh vremena« i čar svijeta, nego što su ih fascinirale ideje Evanđelja. Malih se je duša ta psihoza najviše i primala; superiorniji duhovi uvijek su u toj pojavi gledali zamaskirano provaljivanje ljudske mizerije u svetište i komentirali je dobrom dozom, oštrije ili blaže, ironije. Manzoni na primjer, kad, kroz usta svoga Don Abbondija, sa dobroćudnim smiješkom, tumači, zašto crkveni tituli nezadrživo rastu od stoljeća do stoljeća. Pod pritiskom je to onih odozdol, što ih uzurpiraju i preotimaju onima ispred sebe i guraju tako čitavu spregu uvijek na više. A i bezimena klerikalna duhovitost persifilirala je već sto puta tu svoju staru stalešku bolest: »mytriasis inflammatoria«.

Infiltracija reprezentativnosti. I danas nas se ona pomalo drži; svejedno što joj, za razliku od prijašnjih vremena, ukus dru-

štva nije više sklon. Po logici konzervativnosti i tradicionalizma, koji je za kršćanstvo, kao za vjeru trajnih vrijednosti, uvijek bio karakterističan, mi smo ostali »posljednji Mohikanci« titula. U svijetu nema više ni »blagorodnih«, ni »visokoblagorodnih«, ni »poglavitih«, ni »veleučenih«, ni »velemožnih«, — istisnuli su ih »Monsieur«, »Mon général«, »Mon cher«, »Mister«, »My dear«, — postali su svi samo »drugovi« ili »gospoda«. A mi se još uvijek pažljivo kategoriziramo i tituliramo. I uživamo u titulima, bar ovdje ondje. A ljudi nam se pomalo smiju, a pomalo se na nama i sablažnjuju. Poučavaju nas, kako je u religiji samo Bog velik i dobar. Pokazuju nam na Krista na magarcu.

Da nas krivo ne razumiju! Nijesmo husiti. Ne ustajemo protiv hijerarhije. Nije nam ideal trivijalnost ni rustika. Ne moramo u vreće. Ne pledira ovaj članak ni za naglost ni za revolucionarne metode. Ne želimo biti »fraticelli«. Crkva se uvijek, s pravom, ponosi svojim »Festina lente!« Kad dođe vrijeme, kad prilike sazriju, — a čini se, nije od toga daleko, — bit će i na tom polju radikalnijih reformi. Početnih ima već i danas.

Drugo je nešto, na što ne treba čekati. Što nam je svima dužnost i prije formalnih promjena. Što je vjekovni imperativ Evanđelja.

Ne smiju nam tituli nikada postati pasijom. Ne smijemo im robovati. Moramo i prema njima, kao i prema svemu, što je svjetsko, očuvati nutarnju slobodu. Ne smijemo se njima razmetati; ne smijemo ih ni od koga zahtijevati; ne smijemo se za njima jagmiti. Pravom apostolu i slugi Kristovu mora biti posve svejedno, nazivaju li ga vjernici »velečasni« ili »presvijetli«. On je brat svima, i svi su njemu braća. U drugomu je, puno višemu, njegov ponos, njegova ambicija, njegova veličina. »Nego se radujte, što su vaša imena ispisana na nebesima!« (Luk 10, 20.).

Ne smiju tituli razbijati naše svećeničke solidarnosti ni ljubavi. Svatko od nas mora drugome svećeničkom bratu biti pristupačan i blizu, i dobrotom, i povjerenjem. Ne smije biti, kad se radi o svećeničkoj solidarnosti i pastoralnoj suradnji, nikakvih »veličina« ni »ponora«. Evanđelje poznaje samo »braću«. Apostoli govore samo o jednome »kleru« (1. Petr 5, 3.); ne spominju »višega« ni »nižega«. Kršćanstvo je po svojoj biti demokratska, pučka, vjera. Crkva je Crkva duhovnog služenja i »male braće«. Apostolat je institucija apsolutne solidarnosti: i bez Petra, i bez Pavla, i bez Apolona (1 Kor 1, 12—13.; 3, 4. 5. 6. 22. 23.).

Moramo u titulima svijesno ići linijom pojednostavljivanja. I moramo se što više vraćati na originalne i specifično crkvene forme. »Duhovni otac«, to je najljepše i najslađe, što nam mogu kazati. »Gospodin« je došao iz svijeta. A njegova su pozajmica i drugi prenapeti tituli. Iz vremena »njihovih milosti« »svijetlih knezova« i »tajnih savjetnika«. U liturgiji je i danas biskup jedini »prečasni«, »pater reverendisimus«; svi su drugi samo »patres reverendi«. A u ispovjedaonici je i biskup jedino »duhovni otac«. Zašto i mi, svjetovni svećenici, ne bismo opet postali »oci«, kao u Engleskoj, Americi, Irskoj, Francuskoj, i na čitavu kršćanskom istoku? Bili bismo odmah bliže Isusu i Evanđelju. A bliže bismo bili i ljudima. Što je gdje manje titula, to je uvijek više povjerenja, intimnosti i ljubavi. Oca se, majke i braće nikada ne titulira; njih se voli. Bili bismo onda svi samo »oci«, »braća« i »sestre«, pa makar i »časni oci« i »časna braća«. kao u papinskim enciklikama. Feudalizam je mrtav u svijetu; neka što prije umre i u kršćanskim običajima. Ceremonioznost je briga dokonih; u velikim vremenima treba da njezino mjesto zauzmu važnije stvari. Valja forsirati simboliku, koja će biti što više religiozna i evanđeoska, a što manje pompozna i feudalna.

Nego, nijesu, sigurno, kršćanska poniznost i bratstvo primarno stvar titula. I na »sella gestatoria«, i pod grimizom i hermelinom, bezbrojni su crkveni ljudi bili »duše od čovjeka«, demokratični, ponizni i puni ljubavi. Duh je glavno. »Spiritus est, qui vivificat!« (Iv 6, 63.).

S titulima ili bez titula svaki je crkveni položaj samo služba Bogu i braći. Mora biti. Tu je Krist apodiktičan; tu je Evanđelje jasno (Luk 22, 25. 26.; Mark 10, 45.; Mat 23, 8. 9.).

»Neque ut dominantes in cleris!« (1 Petr 5, 3.), to je princip, ideal i parola!

»Blago krotkima, jer će oni naslijediti zemlju!« (Mat 5, 4.)

SVEĆENIČKA NERVOZA

G. 1961., X.

Nijesu blagost ni vlada sobom uvijek svećeničke vrline. Prije bi čovjek, kad se prošeta kroz naše crkve, samostane, zavode, kancelarije, rekao, da nam je manjak blagosti tipična staleška mana. I odviše često moraju vjernici, veliki i mali, biti, ako već ne žrtve, a ono svjedoci našim psihičkim eksplozijama. Samo sa strahom ulaze ljudi u pokoju našu kancelariju, i u ponečiju, i odviše glasnu, ispovjedaonicu. I odviše često budu naše crkve pozornicama vrlo nemilih i needifikativnih prizora. Nitko se u njima ne smije ni nakašljati. Nitko se ne smije ni u najsitnijoj stvarčici ogriješiti o regleman. Odmah se na licu mjesta ureduje; odmah se stvara scena. I iz svetih haljina, i usred kanona, i sa Presvetim u ruci. »Timor et tremor« vlada svetištem. A sakristije, i kad su nam pune djece, nijesu nam uvijek pune djetinje vedrine i sreće; punije su često vike i nervoze.

Dvije vrsti ima ove naše svećeničke nervoze. Jedna je ona, koja se svijesno prihvaća; koja se usvaja i provodi kao sistem. Karakterne pogreške, neovisan i povlašten položaj u crkvenom i društvenom životu, slabost asketskog samoodgoja, instinktivno popuštanje samoljublju i egocentričnosti, krivo shvaćen i još krivlje primijenjen princip auktoriteta, manjak inteligencije i samokritičnosti, stvorio je katkada od svećenika autokrate, koji zaboravljaju na sve obzire prema drugima i uživljuju se u ulogu malih, ljudskih, božanstava, samodržačkih i infalibilističkih. I najsitnija je njihova voljica sakrosanktna; pred njom se mora, bez pogovora, pokloniti svatko, tko pred njih iziđe ili se s njima susretne. Bit će inače tretiran kao krivac »laesae maiestatis«. Ljudi su u svojoj bolesnoj ambicioznosti posve smetnuli s uma široki i blagi

duh božanskog Učitelja (Mat 12, 18—21.; 11, 28—30.), u čije ime govore, i najprimitivnije postulate pastoralne taktike. Ne znaju, čijega su duha (Luk 9, 55.). Zaboravili su, da Isus ne da nijednom svome sluzi, da tuče svoje drugare (Mat 24, 49.). Bez skrupula riskiraju se i najteže nedaće u duhovnoj pastvi, i odbijanje puka od crkve, i smanjivanje frekvencije sakramenata, i opća nepopularnost, i totalna izolacija od vjerničkih masa. No to je već problem za se, puno krupniji i bolniji od onga, na koji mi ovdje mislimo.

Puno je češći drugi, blaži, tip svećeničke nervoze. Blaži, ali, na svoj način, i tragičniji. Nađe se on stoput i na najboljem, i na najrevnijem svećeniku. Nije on po srcu nikakav autokrata; koji je put dobar kao kruh. Voli ljude; ne bi nipošto namjerice nikoga ucvilio. Dao bi čovjeku krvi iz obraza. Pravi je otac vjernicima. Sve će im učiniti. Uvijek je spreman na svaku pastoralnu uslugu. Sama je revnost. Ali nagle je, sangviničke, naravi. »Herrschernatur«. Vojnička, diktatorska, narav. Htio bi svagdje red. Uvijek je u poslu. Neposredno i silovito reagira: na tuđe slabosti, na nered u crkvi, na karakternu nedosljednost, na afektaciju i licemjerje. Izgubio je živce: od nesanice, od bolesti, od prenaprezanja, od nutarnjih borbi, od skrupula, od umnoga rada. Pa lako, za malenkost, plane. Izviče se. Izleti mu iz usta i koja grublja i krupnija. Napravi nervoznu gestu. Udari dijete. Kao pravi Boanerges (Mark 3, 17.). A čas mu je iza toga žao. Sam je na sebe ljut. Volio bi nego išta, da se nije zaboravio.

Subjektivna je, moralna, krivnja u tom slučaju najmanja, što može biti. Valjda je ni nema. Ali njezine posljedice nijesu uvijek ni malene ni nevine. Često su u oštru nerazmjeru s dobrom voljom i plemenitom dušom takova svećenika. Ljudi su osjetljivi. Uvrijede se. Sablazne se. Povuku konsekvencije. Zamjere. Oni ne gledaju u dušu. Oni vide samo plamen u očima i grč na licu i u prstima. Pa to osude kao nepravdu, grubost, nesvećenički postupak, nedosljednost. Propovijeda im se ljubav, bratstvo, strpljivost, a prvi je, eto, ne vrše oni, koji je propovijedaju. Reakcija je, kojiput, upravo fatalna. U čas je svećenik izgubio povjerenje i auktoritet. Jedna mu se je duša zauvijek zatvorila, otišla je u definitivnu opoziciju, povukla se je, bježi ispred njega. Toliko smo puta čuli, gdje netko kaže i za najboljega svećenika: »Ucvilio me je. Nikad mu više ne ću na ispovijed. Ne će me više vidjeti u svojoj kancelariji. Neka se on dere, na koga hoće, na mene neće!« A zna

se to i generalizirati. Prenese se to i na čitav stalež, i na Crkvu. Osobito, kad su, — nesretnim slučajem, tragičnim nesporazumom, — toj svećeničkoj nervozi pali žrtvom ljudi malodušni ili slabi u vjeri. Teškom se je mukom nakanio, da jedamput i on pokuša, da uredi račune s Bogom, da se približi svećeniku, da klekne u ispovjedaonicu, a na prvom koraku dočekalo ga je razočaranje. Možda više godinama, do smrti, ne će na ispovijed ni u crkvu.

Svećenička nervoza postala je u tom slučaju prava »tragična krivnja«, u klasičnom smislu te riječi. Malena u sebi rodila je, po svojim nepredviđenim i nenamjeravanim konsekvencijama, tragedijom.

Ne možemo, mi svećenici, nikada biti dovoljno oprezni pred eksplozijama svojih afekata, pred svojim neobuzdanim, burnim, strastvenim, zelusom. Ne radi se tu samo o obvezama svećeničke lične savršenosti; u pitanju su i krupni interesi duša i pastve. U pitanju je opće dobro. U pitanju je naša svećenička pastoralna kvalifikacija. Bog nas stoga imperativno duži, da rizik svedemo na najmanju moguću mjeru. Blagost nam i strpljivost postaju specifičnom staleškom dužnošću. Prvom dužnošću. Malo koja mana da nas toliko kompromitira u našoj funkciji apostolskih radnika kao eksplozivnost i nervoza. Kao svećenici po svojoj smo prvoj i bitnoj misiji osvajači ljudskih duša. A ljudske se duše osvajaju samo dobrotom; samo krotkom i strpljivom ljubavlju.

Svima je kršćanima Gospodin preporučio krotkost, u svojoj besjedi na gori. Odmah na drugom mjestu, iza glavne, centralne, evanđeoske kreposti duhovnog siromaštva i poniznosti. Ali na apostole je i svećenike, očito, još posebno mislio. Vidi se to iz nagrade, koju obećaje krotkima: »Blago krotkima, jer će oni naslijediti zemlju!« A apostoli su pozvani, da je, duhovno, naslijede. Njihovo je pobjedničko oružje krotkost. Nikada nitko bez nje nije s uspjehom apostolovao. Svi su veliki Božji ljudi, za kojima su išle mase, bili dobri i blagi. Što su bili bolji i blaži, to su više za njima išle. Za sv. Franjom, Asiškim i Saleškim. Za sv. Vinkom Paulskim. Za sv. Ivanom Boscom. Svi su oni, dosljedno i vjerno, provodili Apostolovu pastoralnu maksimu: »Tamquam si nutrix foveat filios suos!« (1 Sol 2, 7.). Svi su oni naučili od Isusa njegovu prvu i najkarakterističniju krepost: »Učite se od mene, jer sam ja krotak i ponizan srcem!« (Mat 11, 29.). Dok je i mi, svećenici, od njega ne naučimo i ne primimo, nikada ne ćemo postati

savršenim vjesnicima, istinskim posrednicima, njegova »slatkog jarma i lakog bremena«.

U praksi to za nas svećenike znači uvijek samo jedno. Nervoze ne smije nikada biti ni u našim očima, ni na našim licima, ni u našim gestama. Svećenik ne smije eksplodirati ni u jednoj situaciji. Nije crkva ni kasarna, ni konvikt, ni samostan; ona je očinski dom. I grizući se za usne od jeda svećenik mora ostati miran i blag. Mora se smiješiti, i kad mu srce plače, i kad mu živci dršću, i kad mu u duši vrije. Ako je igdje vječna pažnja na sebe, ako je igdje posebni ispit savjesti aktualan, ovdje je. Uvijek, kad sjedamo u ispovjedaonicu, uvijek, kad ulazimo u crkvu ili u sakristiju, uvijek, kad nam se na vratima javi zvonce, uvijek, kad nam netko pokuca na vrata, mora nam se u duši, svijesno ili polusvijesno, oglasiti alarmno zvonce naše pastoralne savjesti: »Ostani miran i dobar!« Čim osjetimo prvi poriv uzbuđenja, moramo stisnuti zube i mobilizirati sve duševne i milosne energije, da ostanemo svoji gospdari; pod kontrolom razuma. »Pone — custodiam ori meo!« (Ps 140, 3.). I kadgod, i u najmanjoj stvari, popustimo nervozi, valja da to okajemo. I pokorom! I »zlatnom krunicom«! Nikada više! Askeza, svijest pastoralne odgovornosti, počitanje pred »blagom vijesti« Evanđelja, naslon na krotkoga i dobroga Isusa, smekšat će konačno i najburniji temperamenat.

Čitav je to, dakako, mali herojizam. Ali samo heroji, — svagdanji, mali heroji, — blagosti i dobrote osvajaju za Krista svijet. Samo krotki i blagi nasljeđuju Kraljevstvo Božje!

»Virgo singularis, Inter omnes m i t i s, Nos culpis solutos, M i t e s fac et castos!«

»Ja imam svjedočanstvo veće od Ivanova« (Iv 5, 36.)

BEZ KARIJERISTIČKIH AMBICIJA

G. 1961., XI.

Nema na zemlji savršene pravde. Nikada je nije ni bilo. Neće je nikada ni biti. Ljudske su oči ponajviše slijepe za pravu veličinu. Ljudi mjere vrijednosti i zasluge svojim, i odviše ljudskim, mjerilima. Gledaju na stvari subjektivistički, a kojiput i računski, i oportunistički. Taktika dolazi pred načelo, časovita korist pred onu trajnu, zemaljski interes pred onaj Božji i vječni. I oni najbolji i najpravedniji sto se puta prevare u ocjeni.

Nije u tom iznimka ni crkveni život. Doklegod ljudi u njemu imaju riječ, — a uvijek će je imati, — on će biti obilježen i ljudskim slabostima, i ljudskom kratkovidnošću, i ljudskom neobjektivnošću. Mnogi istinski talenat ostane neotkriven ili poturen u stranu. Mnoga velika žrtva ostane nezabilježena i nepriznata. Mnogi najdobronamjerniji potez, mnoga najidealnija inicijativa, ostane neshvaćena. Idealiste proglase fantastima, radnike i borce fanaticima. Iskrenost se uvijek ne cijeni i ne honorira. Bolesne ambicije, klikarstvo, intrige, zamagle često horizonte i onda love u mutnu. Naprijed izbiju ponekad, koji se umiju laktati, a oni, koje preporučuju samo pobožnost i djela, padaju u njihovu sjenu. Pokriju ih dulji i okretniji jezici glumaca i nametljivaca.

Ima svećenika, koji pod tim puno trpe. Smućuje ih to i deprimira. Revoltiraju se. U napasti su, da izgube elan i revnost, pastoralnu i apostolsku ambiciju. U najmanju ruku to ih boli. Izgleda im anomalijom, koje nijesu očekivali. Nečim, što pomalo kompromitira ruku Providnosti, koja upravlja Crkvom, i karizmu mudrosti i istine, koja je Crkvi obećana.

Apel na ljude tu nije moguć. Problem je nerješiv, doklegod mu rješenje tražimo na zemlji i u vremenu; doklegod ga ne prenesemo na viši, nadljudski, forum. Ništa ga drugo nije u stanju adekvatno objasniti. Ni, toliko isticana, povijesna pravda. Koješta se, sigurno, s vremenom objektivizira; sve ne. Preko mnogo čega past će zauvijek muk i tama historije, a koješta će ostati i historijski falzifikat sve do sudnjega dana. Potpuno objektivna nije ni historija. Dobro su vidoviti ljudi, još odavna, uočili, da historiju zapravo pišu pobjednici: onako, kako oni hoće; pristrano i tendenciozno, sebi u korist. Tko je izgubio bitku, izgubio je i pravo da govori i da se brani. Koga je razvoj događaja uklonio sa pozornice, on više ne može protestirati ni davati ispravaka; »mrtva usta ne govore«; začepili su mu ih zauvijek. Njegovi se spomenici ruše, njegovi dokumenti nište i spaljuju, njegovi su svjedoci u zemlji.

Rješenje je, kao uvijek, samo u apelu na božansku pravdu, koja se ne vara. U apelu na vječne sankcije, koje donosi onaj, pred kojim je sve otvoreno i golo (Hebr 4, 13.), koji ispituje bubrege i srca (Jer 11, 20.; 17, 10.; Otkr 2, 23.), komu su prezentne sve činjenice: javne i tajne, vanjske i nutarnje.

Ima plaća vječnosti. Ima objektivni i neprevarljivi Božji sud. Bog će nas jedamput sve kategorizirati i klasificirati: na svoj, novi, način; po savršenoj pravdi i po stvarnim zaslugama. »Sine acceptione personarum«. Bez ljudskih intervenata. Po onomu, što je zbilja samo i potpuno naše. Bez obzira na slučajnosti. Ne po talentima, a još manje po riječima i grimasama, već po »namjerama srdaca« (1 Kor 4, 5.).

Na taj se je, božanski, pravorijek i Krist uvijek, u konačnoj instanciji, jedino pozivao. To je ono njegovo »svjedočanstvo veće od Ivanova« (Iv 5, 36.). I od Mojsijeva (Iv 5, 46.). Ljudskog svjedočanstva on uopće ne prima (Iv 5, 34.). Djela, koja je preko njega učinio Otac (Iv 5, 36.), njemu su najveće svjedočanstvo.

Na tomu su, božanskom, pravorijeku i apostoli gradili sve svoje nade. Upravo je čudnovato, kako su svi od njih živo osjećali, da je »acceptio personarum« ono, što na zemlji iskrivljuje i onemogućuje pravdu, i s koliko su emfaze naglašivali, da na vječnom, Božjem, sudu toga ne će biti. »Non enim est acceptio personarum apud Deum!« (Rim 2, 11.). Bila je to među njima upravo kurentna misao, »locus communis«. Svi je označuju i doslovce istim tehničkim terminom (1 Petr 1, 17.; Ef 6, 9.; Kol 3, 25.; Jak 2, 1.). Taj je pravedni Bog njihov vječni i jedini svjedok (Rim 9, 1.; Filip 1, 8.).

Sve to vrijedi i za nas. Velikih Božjih i svećeničkih duša ne će smesti nikakva ljudska ni kratkovidnost ni neobjektivnost. One

se ne će nikada pokolebati u vjernoj i revnoj službi Gospodinu, Crkvi i dušama. Priznavao im to tko ili ne priznavao, one će junački i požrtvovno promicati slavu svoga Gospodina i graditi Kraljevstvo Božje u svijetu i dušama. Bez malodušnosti. Bilo vidljiva uspjeha, ne bilo. Bez obzira na ljudsku ocjenu i na ljudsku plaću. Ravnodušni prema ljudskim zamjerkama i kritikama. Očiju uprtih samo u Gospodina. »Qui autem iudicat me, Dominus est!« (1 Kor 4, 4.). On vidi misli srdaca, on vidi čistoću nakane, on vidi zlato duše, a on vidi i sav znoj i sve žrtve. On stoji uz Božju škrinju od priloga i mjeri svaki prilog neprevarljivom vidovitošću (Mark 12, 41—44.; Luk 21, 1—4.). Kad bude njegov dan, on će to i objaviti. »In illa die iustus iudex«. Njegova »kruna pravde« (2 Tim 4, 8.) beskrajno je vrjednija od svih ljudskih i priznanja, i komplimenata, i odlikovanja, i imenovanja.

Onaj je svećenik uvijek najjači i najdosljedniji u službi Božjoj, koji se je najviše emancipirao od svakoga karijerizma. Pa niti šta moli, niti šta traži. Pa niti sam sebe hvali, niti se komu nameće. Pa niti za što kandidira niti na što kompetira: ni na studije, ni na mjesta. Ide, kud ga pošalju; radi, kako zna najbolje. Pušta Bogu, da mu kroji sudbinu i ispisuje »curriculum vitae«. Spreman je ostati i najmanji, i najzadnji od braće. On se nikada ne će razočarati; on se nikoga ne će bojati; njega nitko ne će saviti ni obećanjima ni prijetnjama; on ne će nikada okretati kabanice prema vjetru. Na njega će se Bog uvijek moći osloniti u svojim osnovama i kombinacijama. »Ecce ego, mitte me!« (Iz 6, 8.). On će uvijek ponosno guditi istinu i braniti dobro, puhao ovaj vjetar ili onaj.

Mnogi će mali biti veliki, a mnogi veliki mali, na Božjem sudu (Mat 20, 16.; 22, 14.; Luk 13, 25—27.). Zamijenit će se mnoga mjesta i mnoge uloge. Rehabilitirane će biti mnoge nepoznate i bezimene veličine: i među svećenicima. Uspjesi će se drukčije klasirati. Mnogi skromni seoski župnik, molitelj, asketa i patnik, isplivat će pred slavljene talente, laureate i kapacitete. Dopitat će mu veći udio na žetvi Božjoj, nego pokojemu od onih, koje su ljudi obasipali titulima i častima.

Lovci na titule i beneficije u talarima igraju na krivu kartu. Nijesu Božji favoriti. Nikada nije Crkva bila sretna s ambicioznim svećenicima, koji još od đačkih klupa pucaju na mitre, kanonikate i profesure. Niti su šta velika stvorili, niti su ikadu imali moralnog auktoriteta. Ostajali su uvijek mešetari i trgovci; licitirali su, a koji se put i prodavali. Praznih su ruku izlazili i pred povijest i pred Boga. »Primili su svoju plaću!« (Mat 6, 2. 5.).

Djela nam danas u crkvenom životu treba više nego riječi. Pasivnih kreposti više nego propagandnog svaštarstva. Asketa i karaktera više nego deklamatora, bukača i karijerista. Apela na Boga i na savjest više nego apela na ljudska priznanja.

Blago svakome od nas, tko iskreno može kazati sa Apostolom: »Mihi autem pro minimo est ut a vobis iudicer, aut ab humano die: sed neque meipsum iudico. Nihil enim mihi conscius sum: sed non in hoc iustificatus sum: qui autem iudicat me, Dominus est«.

Itaque nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus: qui et illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium: et tunc laus erit unicuique a Deo« (1 Kor 4, 3—5.).

»Tunc«. U dan smrti i suda! U dan Dolaska Gospodnjega!

»Šta smetate ovu ženu? Ona učini dobro djelo na meni« (Mat 26, 10.)

ŽENA U DUHOVNOJ PASTVI

G. 1961., XII.

Problem svećenikova odnosa prema ženskom svijetu, — problem, u koji naš, doživotni, celibat unosi toliko puta fatalnost i tragiku, — rješavan je bio kroz čitavu crkvenu povijest. Rješavan i dobro i zlo, i ozbiljno i neozbiljno, i od zvanih i od nezvanih.

Dva su ekstrema, kojih se moramo čuvati.

Problem je to, sigurno, vrlo delikatan. Treba mu pristupati samo s najvećom diskrecijom i oprezom. Svećenik, koji to ignorira, koji svoj odnos prema ženama uzima olako i nonšalanto, koji se s njim igra, nastradat će i razbit će glavu, prije ili kasnije. Žalosna iskustva i odviše su česta, i odviše poučna. Naivna istrčavanja sa »drugarstvom«, sa sistemom »braca« i »sestrica«, sa povjerljivošću i »ti«-kanjem, sa predilekcijom za »žensku pastorizaciju«, sa tipovima kapelana »Apolona Musagetes«-a, ako već ne svrše apostazijom, svrše uvijek u najmanju ruku sablaznima. Mnogi su se već svećenici takvim istrčavanjem zauvijek pokopali kao ljudi budućnosti i aktivnog pastoralnog zahvata. Ako već svećenik, osobito onaj mlađi, ne može da u toj materiji idealno ekvilibrira, uvijek je bolje da pogriješi »per defectum«, nego »per excessum«: samopouzdanjem i prevelikom slobodom nastupa. Manji je rizik.

Samo, ni apsolutna rezerva prema ženskome svijetu i ženskoj pastvi, — rezerva, koja katkada već graniči sa ignoriranjem i totalnim povlačenjem, — nije pastoralni ideal. Ne može se pozvati na Isusov primjer. Krist u Evanđelju nije primjenjivao te metode. A on je jedini mjerodavan kao uzor i inspiracija. Razumije se, uz onaj pridržaj, na koji mi, ljudski svećenici, nikada ne smijemo zaboraviti. Njegove slobode mi nemamo. Nijesmo ni bez-

grješni, ni bestrasni, ni utvrđeni u milosti i u ljubavi, kako je bio on. Ne smijemo sebi nikada potpuno vjerovati; moramo se uvijek oko sebe obazirati; moramo uvijek prema sebi nastupati sumnjičavo i autokritično.

Krist se nije, u principu, ni zatvarao ni izolirao od ženskoga svijeta. Nije, — kao farizeji, — ženu »a priori« isključivao ni od svoje pažnje, ni od svoje pouke, ni od svojih institucija, ni od svoga plemenitoga prijateljstva. Nije bio prema ženskome svijetu ni ukočen, ni drven, ni strašljiv. Nije ga potcjenjivao ni ignorirao. Nije bio prema njemu ni nepovjerljiv. Surađivao je sa ženama, služio se je njihovom pomoću, njihovim talentima i snagama. Nije ih uzimao u svetište ni u apostolski zbor, ali jest među svoje učenike i učenice. I žene su bile, sustavno i aktivno, uključene u njegove akcije i u njegovu apostolsku i karitativnu djelatnost. Dopuštao im je, da se za njega i za njegove brinu, zahvalno je primao njihove darove, veselio se je njihovoj revnosti, branio ih je i hvalio, — iz njegovih je usta izašla i riječ: »Šta smetate ovu ženu? Ona učini dobro djelo na meni . . .« (Mat 26, 10.), — slao je po njima svoje poruke, — slao ih i apostolima (Mat 8, 10.; Iv 20, 17. 18.), — pozdravljao ih je i ukazivao im se,uživao je njihovo gostoljublje, razumijevao ih je i pomagao. One su bile za njega oduševljenije nego itko; one su mu često bile vjernije i odanije i od samih apostola. Netko je, vrlo zgodno i duhovito, opazio, da se Gospodin u čitavu Evanđelju ni jedan jedini put nije našao u sukobu sa ženama, ali da su se zato žene za njega, mnogo puta, vrlo aktivno, požrtvovno i junački, zalagale. Sve te Ivane, i Suzane, i Salome, i Marije, i one »druge mnoge« (Mark 15, 40. 41.; Luk 8, 2. 3.). A bile su i one od njega vrlo generozno tretirane. Puno je Evanđelje dokumentacije za to: od žene Samaritanke, pa preko Petrove punice, majke udovice iz Naima, žene bolesne od krvotoka, majke kananejke, postiđene preljubnice, majki, koje su mu donijele djecu, da ih blagoslovi, majke sinova Zebedejevih, udovice pred hramskom škrinjom, Pilatove žene, Jeruzalemkinja, što nad njim plaču, pa do Marte, Marije, Magdalene i žena pod križem i uz njegov grob, s nardom i mirisnim pomastima u rukama. Svaki čas izlaze žene pred nas kao akteri njegovih priča i korisnice njegovih ozdravljenja i čudesa. Ne ženira se on nimalo, kad ga se one dotiču. i u najdelikatnijim situacijama (Mat 9, 20—22.; Luk 8, 44—48.; Mat 28, 9.; Iv 20, 17.); ne ustručava se on, kad treba, ni da spomene specifično ženske probleme braka, poroda i materinstva

(Mat 5, 31. 32.; 19, 3—12.; 22, 30.; Mark 10, 5—12.; Luk 20, 34—35.; Iv 16, 21.); ne otklanja on ni, izrazito ženski pointirane, apologije i pohvale iz usta rezolutne pučanke iz mnoštva (Luk 11, 27.).

Krist je rehabilitirao ženu. Rehabilitirao je i socijalno i moralno. On je njojzi u korist restaurirao prvotni, božanski, poredak stvari (Mat 19, 4—8.; Mark 10, 6.). Postavio je stvari puno realističnije, nego što su one, krivnjom muškaračkih zloraba, stajale u Starom Zavjetu. Ne da on žene, ni pred Bogom ni pred ljudima, turati u pozadinu. On je čini sasvim jednakopravnim i objektom i subjektom religiozne i pastoralne aktivnosti.

Od Krista mora da i mi svećenici naučimo cijeniti i ispravno tretirati ženu. U stilu najstarije crkvene i apostolske tradicije. »Non est masculus, neque femina!« (Gal 3, 28.).

Ženama smo od Boga i od Krista poslani jednako kao i muškarcima. Svaka je ženska duša Bogu jednako vrijedna i draga kao i muška. A žene su dobra polovina kršćanskoga svijeta. Ide ih stoga barem polovina i naše svećeničke brige i aktivnosti. I, — moramo biti pastoralni realisti, — bolja su, u religioznom pogledu, polovina svijeta. Rad je među njima uvijek rentabilniji i zahvalniji. Lakše ih je predobiti za Boga; spremnije su primiti poniznu i milosrdnu mudrost Evanđelja. One nam pune, kite, financiraju crkve; one su kršćanstvo ispunile samaritanstvom i ljubavlju; one su se, toliko puta, urezale i u najslavniju povijest Crkve, svetošću i herojstvom. Kao žene, zaručnice i majke, kao nositeljice obiteljske misli i kućnoga života, imaju više utjecaja na duhovnu formaciju budućih naraštaja od muškaraca. Apostolat im je konaturalan: u naravi im je, da pomažu i da spasavaju; da se žrtvuju i da ljube. Kao bića srca potpunije se i vatrenije predaju svojim idealima. Vjera im je više doživljena i intuitivna nego refleksivna. Ovisnije su i slabije od muškaraca; osjećaju potrebu za Bogom. Ne računaju kao muškarci i ne boje se toliko za sebe i za svoju komociju.

Sve da i nema na nebesima i u srcu Crkve njihove i naše Velike, Bezgrješne, Marije, primitivni nas apostolski instinkt nagoni, da se k njima okrećemo i da s njima radimo. Apostolski kapitali od velike vrijednosti leže u njima. Po ženama možemo osvojiti svijet. Moramo ih »pustiti« da rade. Sve te uistinu pobožne ženske duše oko nas: sve te čestite i idealne djevojke, mlade i stare, sve te kršćanske »jake žene« i majke, sve te Pavlove udovice, »quae vere viduae sunt« (1 Tim 5, 3.); sve te aktivne i borbene ženske naravi, koje su svoje težnje i energije okrenule k Bogu; sve te male Marije, koje su »najbolji dio izabrale« (Luk 10, 42.). Pitanje vjerske elite, pitanje svjetovnjačkog apostolata, pitanje kršćanskog preporoda, najvećim je i najaktualnijim dijelom pitanje žene. Sveci su to znali. Oni su preko žena činili čudesa. Sv. Benedikt, Franjo Asiški i Franjo Saleški, sv. Vinko, arški župnik. Načelni antifeminizam u Crkvi i u pastvi najgora je apostolska metoda.

Ostaje samo pitanje svećeničkog pristupa k ženi; pitanje načina. Svećeničko srce, koje se boji Boga i koje u svemu gleda na Gospodina, pogodit će već ono pravo: nadnaravnim instinktom milosti.

Uvijek mora naš nastup biti prirodan, dobrohotan i vedar, kao i onaj Gospodinov. Pun diskrecije, ali bez bježanja, crvenjenja i gledanja u stranu. I pun mora biti finoga osjećaja za psihologiju ženskoga srca. K ženi treba pristupati sa štovanjem. Treba je štedjeti. Treba u prvom redu isticati pozitivne strane ženske duše i apelirati na ono, što je u njoj specifično žensko, a plemenito. Treba isticati njihovu prirodnu povezanost s Bogom i s religijom, njihov utjecaj u obitelji i društvu i njihovu odgovornost. Treba ih, — kroz propovijed, ali osobito kroz ispovijed, — školovati za apostolat i otkrivati im specifične ženske radne mogućnosti. Treba u njima raspirivati plemenite ambicije, priznavati im uspjehe, odgajati ih za veledušnost i priznavalaštvo. Treba unositi srca u žensku pastorizaciju.

I uvijek mora naš nastup biti nadnaravno intoniran. Sa ženama nas u pastvi moraju vezati Božje, ne ljudske brige. Pozorište toga kontakta mora biti prvotno crkva i oltar, ispovjedaonica i župska dvorana, a ne svatovski sto, blagovaonica i boudoir. Konverzacija mora biti apostolska i pastirska, a ne sentimentalna, zabavna, momačka.

Ženama moramo donositi Krista, a Kristu privoditi žene, eto to je sve!

»Ako slijepac slijepca vodi, obojica panu u jamu« (Mat 15, 14.)

LOJALNI PREMA BOGU, KRITIČNI PREMA LJUDIMA

G. 1962., I.

I Kristova riječ o slijepcu, što vodi slijepca (Mat 15, 14.; Luk 6, 39.), — bilo da je prvi put izašla iz njegovih usta, bilo da ju je on uzeo iz usta židovskom puku i učinio svojom, — izaziva vrlo aktualne asocijacije s nekim stranama našega svećeničkog života. I u aktivnom i u pasivnom smislu.

Vođe smo. Mnogi nam se drže za ruku. I kad nijesu slijepci: od straha, da duhovno ne oslijepe. Vjeruju nam. Ovisni su o nama. Odgovorni smo za njih. Može naš auktoritet postati za njih fatalan. I postat će, ako je krivo usmjeren. Na naš će se tada račun knjižiti, barem jednim dijelom, svi njihovi propusti i promašaji. I njihove tragedije.

Vođe smo. Ali i vođeni smo. Ima i od nas svatko svoje, male ili velike, auktoritete, koji mu imponiraju. Ljude, u koje gleda i koje sluša. Prijatelje, sumišljenike, savjetnike. Teško njemu, ako se nije namjerio na prave; ako je bio nemaran, nekritičan, nesretan, u izboru! Unesrećit će se, poklanja li im povjerenje, i kad ga ne zaslužuju; polazi li za njima slijepo, bez razmišljanja: i ondje, gdje mu savjest signalizira oprez, rezervu, ograđivanje, prekid.

Farizeji su bili u Isusovim ustima slijepe vođe »per eminentiam«. A u dvije se je stvari, osobito, očitovala njihova sljepoća; njihova nesposobnost da vode. Primjerom su rušili, što su ustima gradili: to je bilo prvo i najglavnije. Praksa im je odudarala od teorije. A za primjerom štićenici uvijek prije polaze nego za riječima. U zlo, u propast, pogotovu. Lakše je. Bliže je elementarnim porivima ljudske naravi. A onda: unosili su u Božje ideje svoje ideje. Božjemu su zakonu podmetali svoje tumačenje. Falzificirali su ga po svome, izrođenom, ukusu. Rezultat je bio negativan i fatalan. I ako im je Bog uvijek bio u ustima, put, kojemu su ljude učili, nije bio Božji. Nije bio put spasenja. Učili su ih »naukama i zapovijestima ljudskim« (Mat 15, 9.), mjesto onima božanskim. Zatvarali su pred narodom vrata Kraljevstva Božjeg, mjesto da mu ih otvaraju. Sami nijesu u nj ulazili, a nijesu ni drugima dali da uđu (Mat 23, 13.).

Ima takve sljepoće i među novozavjetnim svećenicima i vođama. Predstavljamo, oficiozno, kršćanstvo u svijetu, ali ga predstavljamo u izvrnutoj, pogrješnoj, slici. Ne prakticiramo ga autentično. I ljudi se ili od njega odvraćaju, ili ga prihvaćaju u krivoj konkretnoj interpretaciji: na svoju duhovnu štetu, i na štetu moralnog ugleda Crkve. Polukršćani, stvaramo polukršćane oko sebe. Malodobni u kreposti, uzgajamo malodoban vjernički naraštaj, plitke i neprimijenjene vjere. Ljudsku mudrost, koja je nama ovladala, prodajemo pod božansku i evanđeosku. Naši savjeti nijesu uvijek božanske želje. I mi postajemo svojoj ljudskoj braći »sotone«, koje su im na sablazan. Govorimo im, preporučujemo im ono, što je ljudsko, a ne ono, što je Božje. Kao Petar Isusu (Mat 16, 23.). I iza kako smo, kao i on,dobili vlast da vežemo i rješavamo.

Slijepe smo vođe i mi svećenici koji put .A još smo češće slijepci, koji se, na svoju nesreću, dadu voditi od slijepaca. Sekundiramo »modernim«, modnim i mondenim, idejama i običajima. Kmetujemo gorima od sebe. Polazimo za primjerima, kojih bismo se morali čuvati. Primamo savjete, koji su sa nadnaravnog i evanđeoskog gledišta i odviše problematični. Priklanjamo se mentalitetu okoline, i kad on nije zdrav. Tražimo svojim bolestima liječnike, koji nijesu znali ni sebe izliječiti (Luk 4, 23.). Solidarišemo se s ambijentom, koji je i sam inficiran i idejnom konfuzijom i pastoralnom mlakošću. Mjesto da se obraćamo na ljude bolje od sebe, mi tražimo onakve, kao i mi. Ideologe i arbitre, koji će spremno davati odriješnicu svim našim propustima i manama. Prihvaćamo sistem uzajamnog opravdavanja. Sistem dvaju slijepaca, od kojih svaki fungira kao vođa drugome, a obojica idu ravno prema jami.

Nijesu, nažalost, to samo teoretske kombinacije. Koliko je puta čovjek čuo, a kojiput bio i svjedok »de visu et auditu«, kako je ovaj ili onaj svećenik, ispovjednik, duhovni vođa, davao vjernicima sasvim lakšne savjete, ismijavao se pred njima revnošti drugih, utvrđivao ih u njihovoj duhovnoj i asketskoj površnosti, omalovaživao pred njima lake grijehe, upućivao ih na kukavštinu

i čuvanje, prednjačio im lakoumnošću i »uzimao njihove grijehe na svoju dušu«! A sporadično bude i puno težih stvari. I pravoga naturalizma, skepse, nevjere, cinizma. Sjetimo se samo, šta je svepokoji »učitelj u Izraelu« (Iv 3, 10.) znao bubnuti u vrijeme rata! I koliko puta se, pred našim očima, stvara svećeničko javno mišljenje, koje je vrlo daleko i od duha Evanđelja i od crkvene tradicije! Sugerira se i prakticira činovničko-trgovačko shvaćanje zvanja, pledira za neaktivnost, savjesnost i žrtva nazivaju se ludošću. »Ne budi lud!« »Ne tovari tereta i sebi i nama!« »Tko ti svijetli!« »Zar će ti netko platiti!« A ispovijedi se, — i pod duhovnim vježbama, — načelno obavljaju samo kod »kolega«: da se ne bi tkogod »nezvan« upleo u »naše paročke stvari«. »Noli turbare circulos meos!« Dobit ćeš odrješenje i bez puno formalnosti, zanovijetanja i opomena. A nekada je bilo i pravih apostatskih klika, koje su se međusobno utvrđivale u uvjerenju, kako je celibat protunaravan, nemoguć i fiktivan, pa se i »vjenčavale« međusobno.

Ništa nije Isus badava govorio u Evanđelju. On je uvijek bio božanski realista. I onda, kad je govorio o slijepcima i vođama slijepaca na Mojsijevoj stolici (Mat 15, 14.). Sve je to napisano i nama na pouku. Da postanemo savršeni Božji ljudi (2 Tim 3, 16. 17.; Rim 15, 4.; 1 Kor 10, 11.).

Uvijek je aktualna, i bit će uvijek aktualna, riječ o slijepcima, što vode slijepce. Dobro se je u nju češće zamisliti.

Za praksu neka nam danas bude slobodno naglasiti s toga područja samo dvije stvari! Najvažnije, a svagdanje!

Bili mi dobri, ne bili, živjeli mi po principima Evanđelja, ne živjeli, drugima uvijek propovijedajmo autentično Evanđelje i preporučujmo im uvijek ono, što im je dužnost i što Bog od njih traži ili očekuje! I sa propovjedaonice, i u ispovjedaonici. Ne mjerimo Evanđelja, za druge, po mjeri svoje slabosti! Učimo ih savršenom putu pravde! Pustimo milosti Božjoj, da ih povede i onamo, kamo ih mi, nažalost, nijesmo spremni slijediti! Bit će nam onda Bog milostiv. Poštovali smo njegovu istinu, i kad je bila na teret nižemu čovjeku u nama. Držali smo se one Apostolove: »Vae enim mihi est, si non evangelizavero!« (1 Kor 9, 16.). Ne ćemo barem na sebi nositi tuđih grijeha. Ako smo već slijepe vođe primjerom, nemojmo nikada biti slijepe vođe naukom! Nemojmo drugima, kao farizeji, braniti pristupa na sunce i u Kraljevstvo Božje!

I, — budimo uvijek kritični prema ljudima, pa i svećeničkim kolegama, oko sebe! Samo nas oni mogu voditi, koji sami nijesu slijepi za Evanđelje. I samo nas utoliko mogu voditi, ukoliko su uz Evanđelje i uz Crkvu. Idimo na ispovijed i po savjet najboljima, a ne najprosječnijima i najindulgentnijima! Ne bježimo od Božjega svijetla kao sove! Opasno je. Može biti i tragično.

»Hoc est autem iudicium: quia lux venit in mundum, et dilexerunt homines magis tenebras, quam lucem: erant enim eorum mala opera. Omnis enim, qui male agit, odit lucem, et non venit ad lucem, ut non arguantur opera eius: qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifestentur opera eius, quia in Deo sunt facta!« (Iv 3, 19—21.).

»Lisice imaju jame i ptice nebeske gnijezda, a Sin čovječji nema gdje da glavu zakloni...« (Mat 8, 20.; Luk 9, 58.)

NAPAST IZOBILJA I STANDARDA

G. 1962., II.

Ne da se iz Evanđelja ukloniti činjenica, da je Krist bio siromah i da je siromaštvo preporučivao i forsirao, baš kao što se ne da zanijekati ni činjenica, da je taj njegov savjet uvijek bio nedrag i nesimpatičan našoj ljudskoj naravi. Ni za čim ona toliko ne hlepi kao za uživanjem i izobiljem. »Standard« je, — da upotrijebimo modernu verziju za prastari, vječni, pojam, — čarobna riječ, što je mi svi odmah razumijemo i spremno, bez oporbe i skanjivanja, prihvaćamo. A na skromnost se i na sirotinju instinktivno mrštimo. I, kad nam je Bog, silom, naprti, nikad je ne ćemo pozdraviti. Najviše, ako se pod njom, kao Šimun Cirenac, nevoljko i mrzovoljno, pogrbimo kao pod jarmom: jarmom vrlo teškim i neslatkim. Malo tko da će, drage volje, poći za sv. Franjom, pa izuti cipele i hraniti se proševinom. A još će manje, gestom poverellske duhovitosti, siromaštinu podragati kao, voljenu, sestricu i zaručnicu.

Nijesmo ni mi svećenici u tome iznimka među ljudima i kršćanima. Svaku smo drugu Isusovu riječ iz Evanđelja bolje upamtili od one o siromašnim lisicama i pticama, i o Sinu čovječjemu, koji je bio još siromašniji od njih (Mat 8, 20.; Luk 9, 58.). Svejedno, što je ona bila upravljena baš jednomu našemu kolegi, kandidatu apostolata i svećeništva. Naprotiv, sve smo, što smo mogli, učinili, napisali smo čitave knjige, da taj njegov zahtjev što više smekšamo, ublažimo, zagladimo. Ne damo ga uzimati doslovce. Protestiramo, čim netko hoće da Isusovo prvo blaženstvo sa gore: »Blago siromašnima!« (Mat 5, 3.) protumači paušalno, »ad litteram«, bez restrikcija i bez soli: »sine grano salis«. Mi ga, što je moguće više, »oduhovljujemo«: svodimo ga, — isključivo ili,

barem, prvotno, — na teren nutarnje slobode, poniznosti, idealizma; dajemo mu općenit i figurativan smisao. Odmah smo, — tome svome stanovištu u potvrdu, — vrlo oštroumno, uočili, da je i Isus, kao jedini Josipov i Marijin baštinik, imao svoju kuću u Nazaretu, — malu doduše, ali ipak svoju; — i da nije prosio od kuće do kuće, nego živio od dobrotvornosti i gostoljublja ljudi, koji nijesu nikada ostavljali posve prazne kese, što ju je za njim nosio jedan od apostola (Iv 12, 6.; 13, 29.); i da je znao sjesti i za gospodsku večeru, koja je katkada, svojim izobiljem, pomalo i skandalizirala rigorističke isposnike farizejske škole (Mat 9, 14.; Mark 2, 18.; Mat 9, 11.; 1, 19.); i da vojnici sa Kalvarije nijesu njegove haljine, išivene od vrha do dna u jednom komadu, brižnom majčinskom rukom, bacili u dronjke ni razrezali u krpe, nego da su za nju bacili ždrijeb kao za stvar, koju bi bilo grjehota pokvariti (Iv 19, 23. 24.).

Imamo, donekle, i pravo. Krist nije bio prosjak. Nije bio ni isposnik u profesionalnom smislu, a još se je manje isposništvom i postom kočoperio i njim afektirao (Mat 11, 19.). Nije bio ni beskućnik od nužde. Nije ni spavao po strništima i pod mostovima. Ne traži to on ni od nas. Ali siromah je bio. Pripadao je sloju, »klasi«, onih nižih. Nije nikada »gospodovao«. Služio je, a nije bio posluživan (Mat 20, 28.). Nije imao ni palače, ni nosiljke, ni konja sedlenika. Nije se odijevao u »meke haljine« (Mat 11, 8.) ni u svilu. Nije držao zlatnika u pologu kod mjenjača i carinika. Ostavio je i dom i posao radi Kraljevstva Božjega (Luk 18, 29.). Pješačio je i znojio se bez prigovora. Nije nikada kukao, da je gladan, i ni od koga nije zatražio subvencije ni potpore. I kad su apostoli, na putu, pružili ruku za klasjem s njive, da utaže glad, on svoje nije pružio (Mat 12, 1.; Mark 2, 23.; Luk 8, 1.). Vladao je sobom potpuno i savršeno.

U tom je smislu Kristovo siromaštvo i nama, njegovim svećenicima, nadahnuće i uzor. U tom smislu siromašni Krist i na nas postavlja zahtjeve.

Skromnost u materijalnim pretenzijama za svećenika je životni zakon bez prava na pogovor. Plemenita nonšalantnost u pitanjima novca i dohotka čini ga masama privlačnim i simpatičnim. Ambijent jednostavnosti preduvjet je svim njegovim apostolskim akcijama i uspjesima. Luksus mu je najveći duhovni neprijatelj. Gospodinova je norma: »Ne nosite zlata ni srebra ni novaca u pojasima svojim!« (Mat 10, 9.).

Povijest je Crkve najbolja konkretna dokumentacija toj tezi. Nikada Crkva nije bila vitalna, kad je bila bogata. Nikada nije kler bio blizu vjerničkim masama, kad je gospodovao, ni kad je sitničavo branio svoje beneficijalne interese. Disciplina i moral u kleru i u Crkvi bili su uvijek u obrnutu razmjeru sa stupnjem luksusa, gizde, uživanja, u svećeničkim redovima. Zvanja je uvijek najmanje ondje, gdje su nadarbine najmasnije, a plaće klera najviše. I za nas vrijedi Kristova maksima, da bogataš teško ulazi u Kraljevstvo Božje (Mat 19, 23. 24.; Mark 10, 23—25.; Luk 18, 24. 25.). I njegovo učenje, da je psihološki nemoguće uporedo ljubiti i tijelo i dušu, i svijet, — mamonu, — i Boga (Mat 6, 24.; Luk 16, 13.). Bogatstvo je živa napast na materijalizam, a materijalizam je najkraći put u otpad od Boga. Samo ljudi slobodne i ni uza što nesvezane duše bit će spremni slijediti Isusa, »kudagod pođe« (Mat 8, 19.; Luk 9, 57.). Davno su već duhoviti ljudi rekli, da su u mekoputnoj Kapui sve vojske, — pa i one duhovne, — gubile bitku.

Netko će možda reći, da za naše svećenstvo pitanje siromaštva i skromnosti nije uopće puno aktualno. U većini naših krajeva, — sjetimo se samo krša i primorja, — naš je kler tradicionalno siromašan. Njegov je »standard« dobrano ispod prosječnog standarda lajičke inteligencije. Pokućstvo mu je ubožnije nego i u seoskog učitelja ili šumara. Odjeća mu je često takva, da bi se već moglo postaviti i pitanje decentnosti. Sredstva za zabavu i razbibirigu primitivnija su i staromodnija nego u većine profesionalnih, kvalifikovanih, radnika. I u krajevima relativnog svećeničkog izobilja, to je izobilje, uglavnom, »seljačko«: u mlijeku, u plećkama, u kokošima, u kukuruzu i neostupanoj pšenici za crni kruh; eventualno u domaćem vinu iz seljačkih konoba.

Sve to, danas, stoji. Ali sve to ne mora stajati sutra. Ima već zemalja, i u Evropi, gdje ne samo kler, nego i druge crkvene ličnosti, mogu sebi, ako samo hoće, priuštiti mnogu udobnost. Napast je blizu. Mnogi su joj i podlegli. Već se je s raznih strana, — i s pravom, — signaliziralo na uzbunu. Dobro je, da i mi budemo na oprezu, za svaku eventualnost.

A, onda, luksus je, u evanđeoskom smislu, uvijek više stvar volje, nego mogućnosti. »Hac in re... affectum debemus potius pensare quam censum!« (Grgur Veliki, Hom 5. in Ev.). Krist najviše insistira baš na siromaštvu duha. A to se siromaštvo vrlo lako gubi. I u primitivnim prilikama može čovjek biti do temelja za-

ljubljen u zemaljštinu i u uživanje. Može i luksuzirati. Sredovječni feudalci nijesu se, kojiput, bili još ispeli ni nad jarčetinu, medovinu i konjske trke, a opet su »nagađali svojoj duši«, kolikogod su mogli. »Uživati se« može i u lubenici, i u cigareti, i u čaši loše rakije, i u crnoj kavi, i pod običnim tušem, i u razdrljavanju košulje pod vratom, i u pršutu s čašom vina, koji je, odmah iza primicija, zamijenio »bljutavu« sjemenišnu bijelu kavu. Ako se je čovjek sav na to dao i ako mu je prva briga, da se oslobodi i najmanje neugodnosti, a nauživa svake radosti, koja mu je na dohvat, na njega je palo prokletstvo »bogatstva« i »luksusa«. Nije više Isusov »siromah« i »beskućnik«. Nije više »aptus regno Dei« (Luk 9, 62.). Teško će ući u Kraljevstvo nebesko (Mat 19, 23. 24.; Mark 10, 24. 25.; Luk 18, 24. 25.)

U toj je točki za nas najaktualniji primjer Kristova siromaštva. Ništa nam ne smije svezati slobodu duše. Ni uza što, ni malo ni veliko, od ovoga svijeta ne smijemo prilijepiti srca. Ni uz čašu, ni uz karte, ni uz lov, ni uz motor, ni uz glasovir, ni uz radio, ni uz nogomet, ni uz putovanje, ni uz ovo ili ono jelo, ni uz ovo ili ono vino, ni uz ovo ili ono mjesto i službu. Ničim se ne smijemo razmetati, ni za čim kukati, ni nad čim strepiti, ni za što moljakati i prositi. Svećenik-apostol mora biti od svega slobodan. On ne smije visjeti ni na mekanu gnijezdu ni na sigurnoj »mišjoj rupi«; njegova je kuća čitav Božji svijet. On treba da je uvijek spreman, s Isusom, i na Tabor i na Kalvariju, »in carcerem et in mortem« (Luk 22, 33.). »Sequar te, quocumque ieris!« (Mat 8, 19.).

»Ne branite mu! — tko nije protiv vas, s vama je!« (Mark 9, 38. 39.)

SVEĆENICI ŠIROKE DUŠE

G. 1962., III.

Širina duha jedna je od najljepših i najznačajnijih odlika Gospodinovih. Nikada i ni u čemu nije on bio tijesan. Nikada i ni u čemu nije on robovao sitničavosti ni partikularizmu. Nikada nije bio ličan, osjetljiv ni strastven. Duh klikarstva, kastinstva i škole bio je od njega uvijek daleko. Bio je Židov, ali nikada nije bio židovski nacionalni fanatik i šoven. Govori sa Samarjanima i propovijeda im, svejedno što Židovi za njih neće ni da čuju (Iv 4, 4—42.; Crkv. 50, 27. 28.). Raduje se, kad ih može pohvaliti i staviti za uzor Židovima: kao onog ozdravljenog zahvalnog gubavca (Luk 17, 18. 19.), ili onoga milosrdnog Samarjanina iz priče (Luk 10, 30—37.). Pušta k sebi Kananejce i pogane (Mat 15, 22.; Mark 7, 26.; Iv 12, 20—22.); uživa u velikoj vjeri rimskog centuriona (Mat 8, 10.; Luk 7, 9.); raspravlja sa Pilatom (Mat 27, 11.—14.; Mark 15, 2—5.; Luk 23, 3.; Iv 18, 33—38.; 19, 9—11.); obećaje svim narodima punopravno mjesto u Kraljevstu Božjem, s Abrahamom, Izakom i Jakovom (Mat 8, 11.; Luk 13, 29.). Bio je pravovjernik, pravednik i svetac, ali sjedao je za sto sa carinicima i grješnicima i ulazio im u kuću (Mat 9, 10. 11.; Mark 2, 15—17.; Luk 5, 29. 30.; 19, 5—7.). Bio je pučanin i siromah, okupljao je oko sebe puk i mase, ali nikada nije bio demagog ni pučki tribun; nikada nije smatrao prvom svojom šansom, da podjaruje narod protiv mogućnika i bogataša. On, kad treba, ulazi i u bogataške dvorce i daje se od njih ugoštavati (Mat 26, 6. 7.; Mark 14, 3—5.; Luk 10, 38—42.; 14, 1.; 19, 2. 5. 8.; 22, 10—13.; Iv 12, 2. 3.); on prijateljuje i sa plemenitašima, i sa članovima velikoga vijeća (Luk 23, 50—52.; Iv 7, 50. 51.; 19, 39.); on se proglašuje kraljem (Mat 27, 11.; Mark 15, 2.; Luk 23, 3.; Iv 18, 36. 37.) i ulazi u triumfu u Jeruzalem, posred cvjetničkog slavlja (Mat 21, 1—11.; Mark 11, 1—10.; Luk 19, 28—40.; Iv 12, 12—19.). Imao je obitelj, imao je i zavičaj, ali nikada nije bio nazaretski ni galilejski lokalni patriota, i nikada nije bio nepotista: o svome rodu nije govorio; nije nijednog svoga rođaka napravio glavom Crkve. Imao je svoje društvo i svoju, apostolsku, pratnju, ali nikada se nije povlačio samo među njih: sa svima je govorio, sve je razumijevao, sve je pomagao, sve je puštao, da Boga slave. »Ne branite mu! — tko nije protiv vas, s vama je!« Svejedno, što »ne ide za nama« (Mark 9, 38. 39.). Priznavao je i opsluživao otačke običaje i tradicije (Mat 5, 17. 18.; 8, 4.; 17, 23—26.; Mark 1, 44.; Luk 5, 14.; 17, 14.; 22, 7. 8.), ali nije nikada dopustio, da se one iživljuju na račun viših interesa, ni ljudskih ni božanskih (Mat 12, 1—8., 10—14.; 15, 3—20.; 23, 23.; Mark 2, 23—27.; 3, 1—6.; 7, 1—23.; Luk 6, 1—11.; 11, 39—44., 46. 52.; 13, 10—17.; 14, 2—6.). Njegovi kriteriji bili su uvijek objektivni i nadnaravni; on je na svijet i na život gledao samo očima svoga nebeskoga Oca, čije su osnove veličanstveno dalekosežne i čija je i mudrost i milost »mnogovrsna« (Ef 3, 10.; 1. Petr 4, 10.) i bogata za sve, koji ga zazivaju (Rim 10, 12.).

Nikada ni sjenka duhovne tjesnoće nije pala na Krista. I da nema na njegovu liku nijednog drugog božanskog biljega, ovaj bi sam bio dosta, da mu s te strane bude dokumenat i legitimacija. To je i otvorilo njegovoj Spasiteljskoj misiji srca ljudi; to je i učinilo njegovu Crkvu univerzalnom Crkvom sviju naroda. Sve, što je Božje, univerzalno je i sveljudsko: bez međa i ograničenja, bez kasta i klasa, bez apriorizama i idioma. Božanski sadržaj ne može se stjerati ni u kakve, partikularne, ljudske šablone.

Širina je i biljeg historijskog i apostolskog kršćanstva. Nema u njemu ni Petra, ni Pavla, ni Apolona (1. Kor 1, 12.; 3, 4. 22.; 4, 6.). Nema u njemu ni Židova ni Grka, ni roba ni slobodnjaka (Gal 3, 28.), ni barbarina ni Skita (Kol 3, 11.). Nema u njemu privilegiranih naroda, ni klasa, ni staleža, ni ljudi. Nije se u njemu Duh Sveti ograničio ni na čiju glavu, ni na čije ime, ni na čiju kuću ni firmu. On »radi sve u svima« i dijeli svoje milosti, komu i »kako hoće« (1. Kor 12, 3—12.). Slobodno. »Duh diše, gdje hoće« (Iv 3, 8.). I diše dobrohotno i širokogrudno. »Bog hoće, da se svi ljudi spase i da dođu do spoznanja istine« (1. Tim 2, 4.).

Nitko ni nije ni ne može biti autentičan tumač toga duhovskoga Evanđelja, ako i sam nije širok, nesebičan, plemenit. Sveci

se baš po tome najbolje poznaju. Čim tko traži sebe, odmah je s njega spala svetačka aureola, pa da se, ravno, prži na vatri (1 Kor 13, 3.). Nije Krista ni razumio ni primio.

I mi bismo svećenici morali biti široka srca. A nijesmo, mnogo puta. Previše smo još ljudi, a premalo kršćani i apostoli. Tijesni smo i u svom rodoljublju, — identificirali smo ga sa nekršćanskim nacionalizmom: šovenskim, nepravednim, neobjektivnim; — i u svom katolicizmu, — premalo nam je spasiteljski i ljudski, a previše sudački, ekskluzivan, samodopadan i krut; — i u svomu svećeništvu, — skloniji smo nastupati kastinski, diktatorski, klerikalno, nego skromno i nesebično služiti dušama i penetrirati tijesto života i svijeta oko sebe evanđeoskim kvascem poniznosti, dobrote i ljubavi. A tijesni smo i u svojoj — crkvenosti.

Naša se svećenička generacija, u ove zadnje decenije sve vidljivije katoličke renesanse, voli ponositi crkvenošću. Samo nije uvijek ta naša crkvenost nošena Gospodinovom širinom. Nije nam uvijek Pavlovski požrtvovna i čista.

Toliko smo puta, svojom uskogrudnošću i prozelitizmom, cijepali Crkvu, mjesto da sve čvršće i odlučnije zbijamo njezine redove.

Usred Crkve, »između hrama i oltara« (Mat 23, 35.), vodile su male katoličke duše kućne i građanske ratove svake ruke. Kler s klerom, red s redom, župa sa župom, škola sa školom, bratovština sa bratovštinom, pobožnost sa pobožnošću, katolička organizacija s katoličkom organizacijom, katolička štampa s katoličkom štampom. Trgali smo se oko toga, tko će biti prvi i pametniji; čija će biti zadnja; u koga će biti punija crkva; gdje će biti više članova i pretplatnika; čija će zastava biti ljepša; tko će u procesiji na časnije mjesto. Apsolutizirali smo, i u vjersko-pastoralnom životu, relativnosti; periferijske stvari izbijale su na prvo mjesto, jer su bile »naše«. Postajali smo sve više raspršena, razjedinjena, vojska, nesložno carstvo (Mat 12, 25.). A mi smo svećenici, često, bili perjanice toga katoličkog rasapa i separatizma, ideolozi i vojvode sitnoće i sektašenja.

Možda je u tom pogledu danas ipak bolje nego nekada, dok su za nama pisali persiflaže i paskvile o »crnim i žutim mravima«. Jest, puno je bolje. Bog nam otvara oči. Crkva diže »signum in nationes« (Iz 11, 10. 12.; 5, 26.; 49, 22.; 62, 10.). Živimo u vremenima historijskih Božjih objava. Otrježnjuju nas događaji, svojom evidentnom logikom. Ali posve izliječeni nijesmo ni danas. Ljudi će uvijek ostati ljudi. I danas još, — da, za praksu, ostanemo samo kod tjesnoće »intra muros«, — podosta njih između nas škilji preko ograde svoga duhovnog susjeda i suborca, pa broji po njegovu dvorištu. I danas još pane pokoja ironična i zajedljiva na račun duhovne konkurencije. I danas poneko malo zaštrajkuje, poprkosi, napakosti. I danas se potkogod zategne. »Nije naš!« »Zar iz Nazareta može izići išta dobro?!« (Iv 1, 46.). I danas se kojiput porječkamo: »quis eorum videretur esse maior« (Luk 22, 24.). I danas još ima »specijaliteta«, koji dolaze ispred svega drugoga.

A ne smije biti tako. Moramo se iskreno poveseliti svakoj Božjoj slavi. Moramo bratski zagrliti svakoga Božjeg vojnika, bez obzira na uniformu i na boje pukovnijskih epoleta. Moramo širokogrudno podupirijeti svaku akciju, koja služi Crkvi i koristi dušama. Moramo svi prihvatiti za jedan štap. »Naše« mora u pozadinu, a naprijed mora ono, što je Božje, i ono, što je veliko. Širina je imperativ dana. Solidarnost je preduvjet uspjeha i pobjede.

Samo to je primjer Gospodinov i volja Gospodinova. »Nemojte mu braniti!« Samo to je duh apostolskog svećeništva. »Quid enim? Dum omni modo, sive per occasionem, sive per veritatem, Christus annuntietur: et in hoc gaudeo, sed et gaudebo!« (Filip 1, 18.).

»Možete li piti čašu, koju ja pijem, ili se krstiti krštenjem, kojim se ja krstim?« (Mark 10, 38.)

BIJEG OD KRIŽA

G. 1962., IV.

Krist nije nikada taktizirao s Križem. Nikada on nije ni pokušavao, bilo da prikrije, bilo da zamagli pravi smisao svoga učenja o križu, patnji i pokori kao o bitnom elementu kršćanskog i apostolskog života i kao o jedinom i nužnom putu do sjedinjenja s njim i do dioništva na njegovoj slavi. Bio je, naprotiv, — danas bismo rekli, — grubo iskren, kad bi god o tom govorio. Nimalo on ne uljepšava zakona Križa. Voli jak izraz. Rabi drastične slike. Ide u detalje. Ne želi, da se igra skrivača. Izlazi s otvorenim kartama.

Poznavao je Gospodin dobro ljudsku narav. Znao je, gdje će kod ljudi naići na najogorčeniji otpor. Trebala nam je, svima, u toj točki ozbiljna, tvrda, lekcija.

I apostolima je trebala. I oni su bili ljudi: predstavnici koljena, koje je, vidi se, bilo prvotno stvoreno, da uživa, a ne da trpi. Sve su i oni radije primali iz Isusovih usta, nego tu krutu i krvavu riječ. Riječ o samozataji i križu.

Pomalo je i komično, — zapravo tragikomično, — kako apostoli uvijek, kad Isus o tom govori, nastoje da se izvuku sa što manje gubitaka po naravnoga, tjelesnoga, čovjeka u sebi. Na svaki način gledaju, da što prije svrate razgovor na druge stvari. Hoće da to prečuju. Prave se, kao da ne znaju, o čemu se zapravo radi: da nijesu shvatili i da ne razumiju. Uplašeno se, tjeskobno, povlače: hoće silom da ostanu u svojim, malim i mekim, iluzijama. Primjenjuju metodu pasivne rezistencije. Ne traže objašnjenja; ne ulaze u debatu. Bježe od te teme glavom bez obzira. Sklapaju, — čovjek bi rekao, — oči, čim osjete, da bi to moglo izbiti na tapet: samo da ne bi vidjeli ozbiljnog i upitnog Učiteljeva lica. Začepljuju uši, samo da ne bi čuli njegovih riječi, koje im toliko paraju srce i razdiru živce. Ili se, s mladenačkom naivnošću, naprosto prebacuju preko te odiozne teme u svoje ambiciozne snove, kao ono jednom sinovi Zabedejevi (Mat 20, 22.; Mark 10, 38. 39.).

Svaki je put, s njihove strane, ostao bez komentara Kristov križni »plaidoyer«. Uvijek je on u formi monologa: samo Isus govori; apostoli šute. I kod Luke, gdje Krist najprije otvoreno aludira na vatreno krštenje, kojim će biti kršten (Luk 12, 49. 50.), a onda, malo kasnije, drži svoj programski govor o pokori (Luk 13, 1—5.). I u klasičnom pasusu, što su ga zabilježila sva tri sinoptika (Mat 10, 38. 39.: 16, 24.; Mark 8, 34. 35.; 10, 32—34.; Luk 9, 22—25.; 14, 26. 27.; 18, 31—34.), kad im Isus govori o putu križa kao o glavnom preduvjetu svoga nasljedovanja i vječnoga spasenja. I u sva tri, otvorena, navještaja Muke, što ih je Isus pred njima učinio, uvijek s puno svečanosti i apodiktičnosti, njihov refrain je samo jedan: ili grobna šutnja, ili konsternacija i žalost. »I bješe im žao veoma« (Mat 17, 21. 22.). »A oni se čuđahu, i idući za njim bojahu se« (Mark 10, 32. 34.). »A oni ne razumješe ove riječi, i bješe sakrivena od njih, tako da ie ne pojmiše; i bojahu se da ga zapitaju za ovu riječ« (Luk 9, 45.; 18, 34.).

Samo jedamput je jedan od njih, — najnemirniji, najsangviničniji, — Petar smogao snage, da, makar u potaji, izrijekom reagira na Isusovu propovijed o Križu. A reagirao je izrazito negativno, otklonom, oporbom, na čitavoj liniji: »Daleko to o tebe, Gospodine!« (Mat 16, 22.). Ali zato je bio, isto tako odlučno, i odbijen. I ukoren je bio: strože nego ikada drugda, kroz čitavo Evanđelje. »Idi od mene, sotono! Ti si mi na sablazan, jer ne misliš ono, što je Božje, nego ono, što je ljudsko!« (Mat 16, 23.). Petar se je kasnije, na putu u Getsemani, sjetio ove lekcije. Pokušao je, da se opredijeli za Križ. »Gospodine, gotov sam s tobom i u tamnicu, i na smrt« (Luk 22, 33.). A za njim su pošli i drugi apostoli, makar i manje rezolutno (Mat 26, 35.). Samo, vrlo je kratko trajalo to njihovo križno oduševljenje. Čim je došlo do gusta, u Maslinskom vrtu, svi su opet pobjegli od Križa: razbježali se (Mat 26, 56.; Mark 14, 50.), posakrivali (Iv 20, 19.), zatajili Učitelja (Mat 26, 69—75.; Mark 14, 66—71.; Luk 22, 54—60.; Iv 18, 15—18., 25—27.).

Ljudsko je u njima bilo jače od božanskoga. I u nama je: njihovim apostolskim, svećeničkim, nasljednicima. Doslovce ih u svemu kopiramo. Zaludu, što je Križ vječno pred nama: na svakom

oltaru, na svakom velumu, na svakom korporalu, na svakoj misnici, na svakom misalu i brevijaru, mi odvraćamo oči, da ga ne vidimo. Stoput ga spominjemo u liturgiji i molitvama, nosimo ga u ruci, ljubimo ga ustima, pokličemo pred postajama Križnoga puta, propovijedamo o Križu svaki dan; — moramo, Križ je na svakoj stranici Evanđelja; — ali sve nekako preko srca: Križ kao da nam u dnu duše ostaje još uvijek nešto strano, daleko, sablasno. Na sve smo prije spremni, nego da ga zagrlimo. Radije ćemo i propovijedati, i ispovijedati, i organizirati, i pisati, i trčati, i znojiti se, i bdjeti, i umarati se do iznemoglosti, na mrtvo ime; samo — trpjeti nam se ne da. Otimamo se, zdvojno, od svake pokore, od svake bolesti, od svake nesreće, od svakoga poniženja, od svake klevete, od svake oskudice, od svake osamljenosti, od svakoga progona. Čim se Božji nož imalo primakne našemu srcu ili našemu mesu, odmah nam potonu lađe, klonu krila; odmah se uznervozimo, smrknemo, pokljunimo, mrmljamo, bježimo, izmičemo se, tužimo se. Samo to ne! »Daleko to od mene, Gospodine!«

A ipak je Križ Rubikon, koji mora prekoračiti svaki od nas, ako hoće da bude apostol. Krist nije odustao od svojih križnih zahtjeva ni pred Petrom; ne će ni pred nama. Na nama je da kapituliramo. To je njegov glavni: »Diligis me?« (Iv 21, 15—17.). »Možete li piti čašu, koju ja pijem, ili se krstiti krštenjem, kojim se ja krstim?« (Mark 10, 38.; Mat 20, 22.).

Istom, pošto su se, iza Kalvarije, apostoli, pomirili s Križem i počeli, pjevajući, trpjeti sramotu radi Imena Isusova (Dj Ap 5, 41.), istom, pošto su stali gubiti glave i umirati po stratištima, postala je njihova evanđeoska propovijed uvjerljiva, neodoljiva, plodna. Onda, kad im Križ nije više bio samo na ustima, nego kad im je bio upisan i u dušu, i urezan u leđa. Kad su iz puna srca govorili, životom još više nego riječima: »Christo confixus sum cruci!« (Gal 2, 19.).

Badava: dok ne počnemo umirati tijelu i dok ne legnemo, — barem mirno i predano, ako već ne možemo veselo; to je privilegij savršenih, — na križ životne patnje, spremni na svaku žrtvu i na svaki riziko, uvijek ćemo biti samo polusvećenici i poluapostoli. Nijesmo postali jedno s Propetim Kristom, jedinim izvorom Otkupljenja; nijesmo se još, kako treba, napili iz njegova velikosvećeničkog kaleža. Nijesmo još, potpuno, pošli za njim, njegovim putem. »Tada Isus reče u č e n i c i m a s v o j i m: Tko hoće za mnom da ide, neka se odreče sama sebe i neka uprti na sebe svoj križ!«

(Mat 16, 24.). Samo iz svećeničkog srca, koje je palo u zemlju i umrlo nižemu čovjeku, niče bogat milosni rod (Iv 12, 24. 25.).

Križ je prijelomna crta, granična linija, između mrtvog i živog kršćanstva, između nezrelog i zrelog svećeništva. Tko je od nas svećenika ne prekorači, može biti frazer sa propovjedaonice, »aes sonans aut cymbalum tinniens« (1 Kor 13, 1.), može biti razmaženi salonski »Abbé« u kočiji i sa rukavicama, diplomata i ekvilibrista, »majstor duša«, »sô, koja je obljutavila« (Mat 5, 13.; Mark 9, 49. 50.; Luk 14, 34.), može biti »najamnik«, koji »vidi vuka gdje ide i ostavlja ovce i bježi« (Iv 10, 12.), ali ne može biti ni vjerni »svjedok« Evanđelja (Dj Ap 22, 20.), ni borac i »dobar vojnik Kristov« (2 Tim 2, 3.). »A koji su Kristovi, propeše tijelo svoje sa manama i strastima!« (Gal 5, 24.).

Svećenici smo. Učitelji smo i apostoli Evanđelja. Valja nam se pomiriti s Križem. Valja nam prijeći križni Rubikon samozataje. Samo iza njega živi Duh, živi Evanđelje, živi vječnost, živi Uskrsnuće i Nebo.

Teško je, sigurno. Koji put i krvavo teško. Nitko to ne niječe. Krist najmanje. Ali nije više nemoguće. Što je bilo nemoguće prije Kalvarije, moguće je iza Kalvarije.

»Exeamus igitur ad eum extra castra, improperium eius portantes!« (Hebr 13, 13.). »Eamus et nos, ut moriamur cum eo!« (Iv 11, 16.). »Pater mi, si non potest hic calix transire nisi bibam illum, fiat voluntas tua!« (Mat 26, 42.).

»Bdijte i molite se, da ne padnete u napast!« (Mat 26, 41.; Mark 14, 38.)

SVEĆENIČKI MOLITELJI

G. 1962., V.

Jedan od značajnih, ali sigurno i neveselih, paradoksa svećeničkog života jest, — i uvijek je, nažalost, bila, — i čudna činjenica, da među nama svećenicima ima, prosječno, malo pravih molitvenih duša. Puno ćemo češće među lajičkim, osobito ženskim, svijetom naići na duše, koje će nas edificirati svojom molitvenom revnošću i žarom, nego što ćemo naići na, pa makar i mirniji, molitveni zanos na nama svećenicima. Čovjek se upravo postidi, kad, toliko puta, negdje u samoći i polumraku crkve, nabasa sad na ovu sad na onu mamicu ili bakicu pred Gospinim oltarom, koja nikako da otkine očiju sa Svetohraništa i sa Gospe i kojoj nikada nije dosadno ni dugo klečati na velikim koljenima.

A mi? Budimo iskreni: rijedak je među nama duhovski »donum pietatis«. Daleko je najviše između nas onih, koji su, i u principu i u praksi, za »oratio brevis«. Ne će nas nitko odviše često iznenaditi u adoraciji pred Presvetim. Ako, izvan funkcija, i uniđemo u crkvu, više od minute ne traje naš domjenak sa Gospodinom. I kakve velike smirenosti i koncentracije u Bogu ne će nitko lako vidjeti u našemu držanju. A ni sreće, što smo blizu Gospodinu. Draža nam je naša kuhinja; draže su nam novine na stolu. Nijesu odviše izlizane stranice u našemu, negdašnjem, bogoslovskom molitveniku. Radio nam nije ni izdaleka tako dugočasan, kao očenaši, zdravomarije i litanije. Ne pretrgavamo se ni molitvom uz jelo. Izabrali smo najkraću benedikciju; dobro je, ako se kojiput, kad nas nitko ne gleda, ne zaboravimo i prekrstiti. Slabo se gdje u župskom stanu moli zajednička molitva s kućnom čeljadi i poslugom. Razmatranje, ispit savjesti, duhovno štivo, za mnogoga je svećenika, još od izlaska iz bogoslovije, asketski luksus, na koji on ne reflektira. Kad bismo o tom proveli statistike u procentima, rezultati bi bili, bojim se, vrlo otužni. Najviše bi nas još bilo, izgleda mi, u rubrici molitvenih minimalista, kod kojih je svećenička molitva spala na ono, što je pod moranje: od »Domine, labia mea aperies« do »Divinum auxilium« i od »Introibo ad altare Dei« do Leonovih molitava iza mise. I, »si in potentatibus«, možda još na krunicu. »Gratiarum actio« iza mise kod pokojega od nas traje baš toliko, koliko i svlačenje misnoga ruha. Trebalo bi katkada i za nama poslati ministranta sa svijećom. A da nas puste, da mi odglasavamo liturgijske reforme, svaka bi nova abrevijacija bila sigurna za solidnu svećeničku većinu. Ako i ima među nama pokoji svećenički »bogomoljac«, naše ga je svećeničko »javno mišljenje« svrstalo među »simpliculus«-e i puno je spremnije da ga sažaljuje, nego da mu pobožno zavidi.

Bolja je, donekle, situacija jedino po samostanima, gdje molitvu regulira zvono i inspekcija. Samo ni tu nije sve u znaku spontanosti. I među samostancima bude, koliko hoćeš, molitvenih samodispenzi, čim se svećenik-redovnik otrgne od komuniteta i nađe sam, oči u oči, sa svojom savješću i slobodom.

Naš svećenički molitveni problem! Možda uopće nema aktuelnijega u svećeničkom životu. Ni u duhovnoj pastvi. Dok njega ne riješimo, lomit će se sva naša druga pastoralna nastojanja: i u katehizaciji, i u organizaciji, i u štampi, i u pitanju svećeničkog podmlatka, i u disciplinskim reformama. Problem molitve ima očito primat pred svim drugim problemima. I onim liturgijskim. Sve drugo, što je u nama i oko nas svećeničko i crkveno, živi jedino od vjere i od blagoslova Božjega. A vjera se u molitvi čuva i jača. A blagoslov Božji silazi, prije svega, kroz molitvu na svijet.

Pobožnih nam svećenika, »bogomoljaca«, treba. Više nego ičega. Više nego graditelja, nego organizatora, nego propovjednika, nego pisaca, nego financiera, nego ideologa, nego reformatora. Svaki će bogomoljac između nas biti i graditelj, i pastoralni revnitelj, i pristaša religioznog integralizma, i promicatelj svih dobrih akcija. Po elementarnoj logici duhovne solidarnosti u dobru. »Jer nema nikoga, koji bi u ime moje činio čudo i brzo iza toga zlo govorio za mnom!« (Mark 9, 38.). Nosit će ga ljubav Kristova: »Charitas Christi urget nos!« (2. Kor 5, 14.); iza njega će stajati Bog, s kojim je, kroz molitvu, uspostavio životnu zajednicu i kontakt. Nije arški »bogomoljac« manje radio ni stvarao u pastvi ni od jednoga svećeničkog »poklonika akcije«, ni tadašnjeg ni sadašnjeg. Više je radio od sviju njih. I na sat, a pogotovu po efektu.

Bez pobožnosti i duha molitve svaka je akcija prazna: i ona pastoralna. Izgubila je nadnaravni sadržaj i nadnaravnu vitalnost; inficirana je racionalizmom i naturalizmom; podsječena je u korijenu.

Teološki školovanim ljudima ne treba toga dokazivati. To su neposredne konsekvencije vjerovanja u božansku stvarnost i u zakone milosti. Molitva je doživljavanje Boga. Molitva je stapanje s njim: i u milosnom životu, i u milosnom djelovanju.

Teoriju je molitve postavio Krist u Evanđelju. Teško je, jedino, reći, je li to učinio više učenjem ili primjerom: toliko je sebi bio dosljedan. A to je, ne zaboravimo, velikosvećeničko učenje i velikosvećenički primjer. Ne može za nas biti normativnijeg ni auktoritativnijeg.

I ako njemu molitva nije bila ono, što je nama, — njemu nije trebalo prosvjetljenja ni jakosti, — on se je često i dugo molio. Po čitave noći koji put. »Erat pernoctans in oratione Dei« (Luk 6, 12.). Sate i sate. Na osami (Mat 14, 23.; Mark 1, 35.; Luk 4, 42.) i sa apostolima (Mat 26, 36. 41.; Mark 14, 38.; Luk 11, 1.; 22, 40. 46.). Trideset dana u pustinji. Prije svakog velikog Mesijanskog izbora; prije svakog velikog Mesijanskog djela; prije svakog velikog čuda. Pred izbor apostola i besjedu na gori (Mat 9, 38.; Luk 6, 12.). Prije čuda umnoženja hljebova (Mat 14, 19.; 15, 36.; Mark 6, 41.; 8, 6. 7.; Luk 9, 16.; Iv 6, 11.). Prije prijelomnog euharistijskog govora u kafarnaumskoj sinagogi (Mat 14, 23.; Mark 6, 46.). Prije preobraženja na gori (Luk 9, 28. 29.). Prije uskrsnuća Lazareva (Iv 11, 41. 42.). Na Posljednjoj večeri (Mat 26, 27.; Mark 14, 22. 23.; Luk 22, 17. 19.; Iv 17, 1—26.). U Vrtu Maslinskom (Mat 26, 36. 39. 42. 44.; Mark 14, 32. 35. 39.; Luk 22, 40. 41. 42., 43., 45.). Iza Uskrsnuća, u Emausu (Luk 24, 30.). Njemu je molitva bila božanska potreba srca, razgovor s Ocem, mesijansko, otkupiteljsko posredovanje. Nikada se nije od nje dispenzirao. A, ako itko, on je uvijek bio u poslu. A, ako ikoga, njega su trebale duše: puno više nego nas. A kad o njoj, o molitvi, nama govori, on na njoj insistira s emfazom, koja je i karakteristična i neobična. Označuje ju jednostavno kao izvor svih blagoslova odozgor, sve Božje zaštite i Providnosti, svake milosti i uspjeha, svega spasenja (Mat 7, 7—12.; Mark 11, 24.; Luk 11, 2—13.; 12, 22—31.; 18, 1—8.). A on pledira ne za kratku i rijetku molitvu, nego za dugu i čestu. »Valja se uvijek moliti i nikada ne prestajati!« (Luk 18, 1.). I za »dosadnu«, »nasrtljivu« molitvu (Luk 18, 5. 7.): usred noći i mraka (Luk 11, 5. 7. 8.).

I nije on apostole i svećenike od nje izuzeo. Nije im je nadomjestio radom i propovijedanjem, kako bi neki svećenici htjeli da sugeriraju sebi i nama. »Ovako ćete moliti«, učio ih je (Mat 6, 9.; Luk 11, 2.). I ustima, i formulama, i zajednički. Uz molitvu im je svezao ustrajnost, snagu, pomilovanje. »Bdijte i molite se, da ne padnete u napast!« (Mat 26, 41.; Mark 14, 38.; Luk 21, 36.; 22, 40. 46.). Uz molitvu im je svezao vlast nad duhovima i dušama. »Ovaj rod ne može ni po čemu izaći, osim po molitvi i postu!« (Mark 9, 28.; Mat 17, 20.).

Učitelj se je molio. Veliki se je svećenik molio. Molio puno i često. Moramo i mi. Doživljenoga svećeništva nema bez molitve. Ni punokrvnoga i jakoga svećeništva. Ni uspješnoga i blagoslovljenoga svećeništva. Gdje svećenik ne moli, pastoralna je anemija neizbježiva. »Ideo inter vos multi infirmi et imbecilles, et dormiunt multi!« (1 Kor 11, 30.).

Svibanjska Gospo, molitvena Zaručnice Duha, Kraljice apostola, Posudo uzorna pobožnosti, isprosi nam, — u ove dane velikog apostolskog sijanja, — puno molitvenih svećeničkih duša! Adoratorskih, kruničarskih, asketskih!

»Gospodine, nauči nas moliti se!« (Luk 11, 1.).

»Na bolesnike polagat će ruke, i ozdravljat će!« (Mark 16, 18.)

BOLESNICI U ŽUPI

G. 1962., VI.

Mi smo svećenici čitavim svojim pozivom povezani s bolesnicima. I da nas nije Isus, izrijekom, k njima poslao i naredio nam, da ih pohađamo i pomažemo, njegov bi nas božanski primjer morao na to uputiti i za to oduševiti. Cijeli je svoj javni život bio njima okružen; dobar dio i svoga mesijanskog vremena i svoje mesijanske pažnje njima je posvećivao. A nije, sigurno, ni u Nazaretu bio zadnji, kad je trebalo, s Gospom, obilaziti po kućama i tješiti i podvoravati Nazarećane, bogate i siromašne, koje je bolest bila prikovala uz postelju. Devedeset posto Isusovih čudesa bila su čudesa na bolesnicima. Njima se je najviše bavio; s njima najčešće razgovarao; njih je najviše tješio. Pred njega su istrčavali na puteve (Mat 9, 28.; 20, 30.; Mark 10, 46.; Luk 17, 12.; 18, 35.). Po ulicama su ih, kuda bi prolazio, redali (Mark 6, 56.). Donosili su mu ih na nosilima (Mat 9, 2.; Mark 6, 55.); krovove su i stropove razvaljivali, da ih pred njega postave (Mark 2, 4.); vodili su ga u kuće, da im pomogne (Mat 9, 18.; Mark 5, 23.; Luk 7, 3. 4. 6.; Iv 4, 47. 49.). Evanđelje je puno bolesnika i puno Isusove brige za njih i nježnosti prema njima. Kadgod evanđelisti hoće da dadnu totalan i tipičan osvrt na Isusovo djelovanje, uvijek, kao jednu od njegovih glavnih karakteristika, spomenu i njegovu dobrostivost, i njegova čudesa na bolesnicima (Mat 4, 23. 24.; 8, 16. 17.; 9, 35.; 11, 4. 5.; 12, 15.; 14, 35. 36.; 15, 30. 31.; 21, 14. 15.; Mark 1, 32—34.; 3, 10.; 6, 55. 56.; Luk 4, 40.; 7, 21—23.; Iv 10, 25. 38.; 11, 47.; 15, 24.). Radi njih se je najviše zamjerao farizejima i izazivao na sebe njihov bijes i njihovu osvetu (Mark 3, 2—6.; Luk 6, 7—11.; 13, 14—17.; 14, 1—6.; Iv 5, 10. 16. 18.; 7, 20—24.; 9, 15. 16.; 11, 47. 48. 53.).

I da nas nije, Isus, izrijekom, k njima poslao, morali bismo bolesnike voljeti i pomagati. Učitelj nam je. Gospodin nam je. Moramo ga u svemu nasljedovati; moramo raditi po njegovu primjeru. I ovdje. Primjer nam je dao (Iv 13, 15.). A »nije sluga veći od svoga gospodara, niti je poslanik veći od onoga, koji ga je poslao!« (Iv 13, 13. 16.).

Ali Gospodin nas je i izrijekom k njima poslao. Kadgod daje putni i radni nalog, bilo apostolima, bilo učenicima, kad ih god »šalje« u svijet, na propovijed Evanđelja, uvijek je, kod svih evanđelista, u tom nalogu i nalog: »Curate infirmos — Iscjeljujte bolesnike!« (Mat 10, 8.; Luk 10, 9.), uvijek je tu i ovlast iscjeljivanja bolesti (Mark 3, 15.; 6, 13.; Luk 9, 2.). A nije to poslanje bilo samo osobno ni privremeno. Nije bilo ograničeno samo na doba života Isusova ni samo na prve apostole i prve učenike. To je bilo poslanstvo Crkve; opće poslanstvo, koje će vrijediti za sav svijet, za sva vremena i za sve naraštaje. Na Maslinskoj ga je gori, pred Uzašašće, Isus izrijekom ponovio, u najuniverzalnijoj formi, i povezao ga sa samom evanđeoskom misijom Crkve i svećeništva. »Na bolesnike polagat će ruke, i ozdravljat će!« (Mark 16, 18.).

Poslani smo k bolesnicima. Po svojoj svećeničkoj službi k njima poslani. Da se nad njima molimo i da na njih polažemo ruke (Mark 16, 18.). Da ih mažemo uljem (Mark 6, 13.). Da ih iscjeljujemo.

Mi, današnji svećenici, svećenici 20. vijeka, ne iscjeljujemo više bolesnika, kako su to činili apostoli i učenici i, za njima, naše karizmatičarske kolege iz prvog i drugog stoljeća. Baš kao što više ni ne izgonimo đavola i ne prkosimo otrovu (Mark 16, 17. 18.). Je li to zato, što nam je Bog oduzeo tu vlast, jer više, pobjedničkoj, Crkvi nije bila potrebna, kako nam to tumače naši teološki sveznadari, koji nijesu ostavili neriješene nijedne tajne ni na nebu ni na zemlji; — ako je tako, mogli bismo danas, kad smo opet usred kompaktnog poganstva, očekivati, da će nam se vratiti; — ili smo je mi i naši prethodnici sami sebi oduzeli, mlitavošću svoje vjere i mlakošću svoje molitve i ljubavi (Mat 17, 19.; 21, 21.; Mark 11, 22.; Luk 17, 5. 6.), teško je reći. Prije će biti ovo zadnje. Jer, arški župnik, Don Bosco i Pijo X., pa i naš Leopold Mandić, ozdravljali su ih i u naše vrijeme. I bez pomoći »Kućnog liječnika« i priručne apoteke, kojom mi to pokušavamo nadoknaditi, i ako se, od straha pred kanonima, nijesmo svrstali među svećenike-»doktore« i vrače, kao pokoji naš originalni subrat iz

prošlih decenija. Mi liječenje i ozdravljivanje prepuštamo danas našim »župskim« i nežupskim časnim sestrama-bolničarkama.

Uostalom, bilo s tim, fizičkim i neposrednim, iscjeljivanjem, kako bilo, ostala je na nama, »in omni rigore«, obveza molitve i polaganja ruku i mazanja uljem. Ostalo je na nama moralno i milosno ozdravljivanje bolesnika. A ostalo je i ono, indirektno, fizičko iscjeljivanje: molitvom, žrtvama i specifičnim sakramentalnim učinkom 5. sakramenta. Od toga nas Crkva nije oslobodila. I ne može nas osloboditi, jer je to viši nalog Gospodinov, njoj kao i nama. To se duhovno ozdravljanje ne može zlorabiti. Ono ne može ugroziti ničijega zdravlja ni života. I ničijega morala. Ono može samo koristiti. I mora koristiti: jer za njim stoji ili sakramentalna milost ili Gospodinov nalog i obećanje. Kanoni nas duže na pohađanje bolesnika. Ne samo, kad valja podijeliti bolesničko ulje, u slučaju teške i fatalne bolesti, nego i uvijek, kad je netko od naših vjernika bolestan. U svakom je obredniku jedan od najduljih odsjeka onaj: »De communione infirmorum«, »De sacramento extremae unctionis«, »De cura infirmorum«. Praksa je svih svetih svećenika bila taka.

Udovoljavamo li, mi svećenici, uvijek lojalno ovoj svojoj obvezi? U koliko se pod »communio infirmorum« razumijeva samo ona zadnja, vijatička, i u koliko se radi o posljednjem pomazanju, udovoljavamo. To nam je, možda, od sviju najbitnija pastirska dužnost, a to je, uz misu, krštavanje, ispovijedanje, pričešćivanje, vjenčavanje, propovijed, i najapsolutniji minimum, koji od nas traži pastoralna savjest. Samo, ni u jednom kanonu, i ni u jednom obredniku, nije »communio infirmorum«, a ni »cura infirmorum«, ni zamišljena ni formulirana kao jedna: jedino kao »viaticum«. Uvijek svi crkveni dokumenti jasno pretpostavljaju, da je briga za bolesnike kontinuirana, periodična, stalna, djelatnost duhovnih pastira. Bolesnike nije dosta samo »opremiti« za put na drugi svijet, za put k Bogu; bolesnike valja i pohađati, i tješiti, i učiti, i posvećivati, i čuvati. Tko to ne čini, nije učinio svoje dužnosti; nije odgovorio nalogu Gospodinovu i namjerama Crkve.

Ako je ikad čovjek, vjernik, potreban duhovne pomoći, i ako je ikada u idealnoj dispoziciji za stvari od onoga svijeta, na bolesničkoj je postelji. Ako ijedna svećenička funkcija, efektivno i konačno, spasava duše Bogu, spasava ih ova. Odluka o vječnosti, sa svim svojim konsekvencijama, — i onima sporednima, ali s vječnim djelovanjem, — pada na zadnjoj postelji. Tu se bije posljednji

boj za dušu između Boga i đavla. Ništa tu nije nevažno. Sve valja pokušati. A u našim je, svećeničkim, rukama njezina oprema. Mi moramo duši dati zadnje ideje i zadnje poticaje, impulze; mi joj moramo pružiti i duhovno oružje za boj i svadbeno ruho za vječni zaručnički susret sa Gospodinom. I osim »viaticum«-a i pomazanja. Poukom, utjehom, molitvom, ispoviјеđu, Euharistijom. Češće, uvijek nanovo, dok god traje taj fatalni proces. Ljudi, bolesnici, bit će nam zahvalni: i na zemlji i u nebu. A ni nama ne će biti, s nadnaravne strane, badava. Gospodin će nam platiti vjernost i milosrđe. Najdražu njemu vjernost. Najljepše i najviše djelo milosrđa. Stoplit će nam se srce na patnji braće. Bit će to najljepše samosvladavanje i žrtva. I najljepša pokora. I najljepše nadahnuće. Ne će nam bratova bolest i smrt dati da zaboravimo ni na svoju smrt. Uozbiljit ćemo se gledajući svaki dan vječnosti u oči. Svijet će sa svojom taštinom neprestano pred nama umirati. A s pastoralne strane ovaj će nam »kućni posjet« više od svakoga drugoga otvoriti i domove i srca. Dovest će nas, u psihološki najzahvalnijem i milosno najplodnijem času, u kontakt s mnogima, koji nam inače nikada ne bi pristupili.

Pohod bolesnika. Češći pohod bolesnika. Pomalo smo ga zanemarili. Odemo im, — koji put i gunđajući, — kad nas pozovu, ali draže nam je, da nas puno ne zovu, ako su već »providеni«. Narav se i tu u nama, lukavo i tjeskobno, uklanja onome, što nas i odviše podsjeća na umiranje i grob. Nijesu bolesnički pohodi, po ljudsku, nimalo zabavni. Nije uživanje ulaziti u sobe, koje zaudaraju znojem i zaparom. Prirodni čovjek, — osobito, ako je, kao mi danas, pun respekta pred teorijom zaraza, bacila i virusa, — instinktivno bježi od fatalnih rizika. Ima naša svećenička savjest dosta izlika, da zažmiri i »zaboravi«.

Neka je, ako je zaspala, Gospodinova riječ: »Curate infirmos« danas opet probudi i raznježi! Posjet bolesnika, i onaj češći, u granicama moralne mogućnosti, nije savjet; on je svećenička dužnost. On je nalog Crkve. On je poslanje, koje nam je izrijekom doznačio Gospodin.

Nije davno, što je jedan biskup pričao o župniku u svojoj metropoli, kako, čini mi se, svake nedjelje obiđe sve bolesnike u župi, a svakoga mjeseca one u bolnici (ili obratno). A govorili su, neki dan, u svećeničkom društvu, i za jednoga mladoga pastoralnog »demagoga«, koji je na juriš osvojio župu i pravio po njoj »furore«, a seosku crkvu ostavio iza sebe punu ruha i darova, da

mu je glavni »majstorski potez« bio: odmah bi, preko svojih »povjerenika« u selu, doznao, kad bi se tko razbolio, i prvi bi bio, koji bi se našao bolesniku uz uzglavlje. Prije susjeda i prije sela. Ne će se to, sigurno, moći svagdje doslovce imitirati, osobito na većim župama. Ali svagdje će biti dobro na to pomisliti. Osobito kad se župnik ili kapelan »dugočase«. I kad se spremaju na izlet. Možda bi se mnogi svećenički izlet mogao, vrlo korisno, zamijeniti — bolesničkim pohodom. I bolesnički je pohod, često, izlet ili, barem, šetnja. I za bolesnički pohod valja, često, uzjašiti na konja ili na motor!

»Nijedan prorok nije dobro viđen u svojoj postojbini« (Luk 4, 24.)

LJUBOMORA I RIVALSTVO U SVETIŠTU

G. 1962., VII.—VIII.

Nije najdublji, a ni najaktualniji smisao Gospodinove riječi, da nitko nije, kao prorok i učitelj, dobro viđen u svojoj postojbini, u svome zavičaju, onaj doslovni i najuži, i ako je, sigurno, najvidljiviji i najočevidniji. Svi ga priznaju. Život ga, zorno, drastično, dokumentira.

I u crkvenom životu. I u duhovnoj pastvi. Još nitko nije otišao za župnika ili za kapelana u svoj rodni kraj, — od svoje volje ili poslan od starijih, — a da se nije sto puta pokajao. Odmah ga je, na prvom koraku, dočekala suha, nijema, oporba svih rivalskih obitelji u selu ili u mjestu, — u većim gradovima, zbog njihove veličine i zbog njihove nestalne populacije, to, na sreću, nije problem, — i svih seoskih i mjesnih veličina, koje su, tako, dobile konkurenta iz protivničkog tabora ili između onih malih, koji su dosada morali šutjeti i kojih nitko ni za što nije pitao. Sve mu kolege iz osnovne škole odmah prezentiraju svoje mjenice: znaš, kad si učinio ovo, znaš, kad si učinio ono! Svi njegovi stari, dječački i mladenački, grijesi izađu već prvi dan na vidjelo; ni najmanja se sitnica nije zaboravila. Svaka »bijela« iz škole, svaka scena, kad je tko, »u ono doba«, »župnika« potegnuo za uho ili odnio od njega razbijenu glavu, svaki njegov davni »malheur«, — koliko puta »nije znao«, koliko puta ga je učitelj »popeo na konja«, koliko puta su ga djevojčice tužile »gospojici«, koliko je puta bio u tuđim jabukama i šljivama, — sve to bude nepoštedno i bez samilosti potegnuto iz arhiva. I preuveličano, to se zna. Valja da se »kolega« malo izdigne, a »velečasni« malo snizi i potegne za nos. Neka ne bude preglasan! »Bio nam je glavni harambaša!« »Ti« mu govore svi seoski momci. Krsnim ga imenom zovu, a iza

leđa i pogrdnim, domaćim, obiteljskim »prišvarkom«. Ne daj, Bože, da bi se pred njima pokušao »napraviti važnim«! Ta znaju mu i »ćaću i mater«, i braću i sestre, i djedove i babe, sve do devetoga koljena. I, razumije se, sve njihove bijede, slabosti i sramote. U njihovoj je ruci. A seoske babe uživaju, da, baš u času, kad je velečasni na vrhuncu službenog auktoriteta, podsjete i njega i sve njegove obožavatelje, koliko su mu puta, negda, dok je još bio napršče, od ženske solidarnosti, zamijenile majku, pa ga okupale, »pokidale«, podojile ili mu dale koju »po goloj«. Duša staroj, da mladog »ujaka« postidi i natjera ga, da se do ušiju zacrveni, osobito »pred svijetom«. Teško jadnom svećeniku, ako se je i jednoj samo obitelji u selu »zamjerio«! Odmah je tu opozicija: radikalna, nepomirljiva, bez skrupula. Odmah su tu tužbe dekanu i biskupu. Odmah je tu pastoralni bojkot. U raznim varijantama ponovit će se sve nazaretske scene iz Mateja (13, 55—57.), Marka (6, 3. 4.) i Luke (4, 23. 28. 29). »Nije li ovo sin drvodjeljin«, kolarev, čizmarev, ribarev, krčmarev, Ivin? »Ne zove li se mati njegova Marija i braća njegova Jakov i Josip i Šimun, i Juda? I sestre njegove nijesu li sve kod nas?« »I svi se u zbornici napuniše gnjeva — I ustadoše, i isturiše ga napolje iz grada«. A rođaci i kumovi, doduše, drže s njim i brane ga, —ta »njihov je« i »svoje im je«, — ali, kako bi drukčije i bilo, pomalo zaštitnički i mentorski. Tutoruju mu, pa mu, u stvari, više škode, nego koriste. Očekuju, da će i njih zapasti koja »milošta« iz župskog dvorišta, i tako samo kompromitiraju u očima »svijeta« svoga velečasnog rođaka. Zagazdili se »gladuši« od crkvene »lemozine«. Uostalom, znadu i rođaci prijeći u opoziciju, i najoštriju, kad je njihov velečasni »nesjetan« ili »stisnute ruke«.

Sve su to stvari i notorne, i tipične, i žalosne, i smiješne. Samo, mi opet kažemo, nije u tome ni najaktualniji ni najdublji smisao Isusove velike riječi: »Nijedan prorok nije dobro viđen u svojoj postojbini!« (Luk 4, 24.; Mat 13, 57.; Mark 6, 4.). Problem je tada odviše jednostavan. Lako se je, s malo razbora i opreza, i gore i dolje, očuvati od zavičajne zavisti. Ne idi u svoje rodno mjesto ni kraj za dušobrižnika, i mirna Bosna! Ne možeš očekivati, da te u njemu dočekaju bolje, nego što su dočekali Krista u njegovu Nazaretu. Nijesi od njega ni bolji, ni pametniji, ni taktičniji.

Nije ni Isus, u svojoj nazaretskoj besjedi, ostao kod ovoga problema u tom njegovu, najužem, smislu. On ga je odmah stavio u širi okvir. Izrael je njemu bio zavičaj, na koji je on prvotno

mislio. Stranci, o kojima on govori, nijesu seljaci iz Seforisa i Kane ni mještani iz Tiberijade i Kafarnauma, nego Sirac Naman i Sidonka iz Sarepte (Luk 4, 25—27.). Pozornica je »zavičajnosti« na evanđeoskoj sceni bila šira; sukobi su bili krupnijih dimenzija i tragičniji po posljedicama. Isus se, — kasnije, — ne prijeti Nazaretu, što se je oglušio njegovu pozivu i poslanju, nego Jeruzalemu (Mat 23, 37—39.; Luk 19, 41—44.), i galilejskim gradovima Korozainu, Betsaidi i Kafarnaumu; njih on suprotstavlja i zapostavlja, dalekome, Tiru, Sidonu i Sodomi (Mat 11, 20—24.; Luk 10, 12—15.), Ninivi i Sabi (Mat 12, 41. 42.; Luk 11, 31. 32.). A farizeji, koji Gospodinu osporavaju auktoritet i krate vjeru, nijesu iz Nazareta, nego iz Judeje i Jeruzalema. Njih ne izaziva toliko, što je on iz Nazareta i što je iz Galileje (Iv 7, 41. 42.), koliko, što je iz njihove zemlje, a nije neki stranac iz mističnoga, nepoznatoga svijeta, i što ne dolazi u imperatorskom veličanstvu, odozgor iz oblaka, kako su ga očekivale njihove teološke škole. »Ali ovoga znamo, otkuda je, a Krist, kad dođe, nitko ne će znati, otkuda je« (Iv 7, 27.). Previše im je bio poznat. »Kako ovaj zna knjige, kad nije učio?« (Iv 7, 15.). Previše im je bio običan. »Kaži nam, kakvom vlasti to činiš!« (Luk 20, 2.).

Praktično je pointa problema, — i za nas svećenike, — u onome: »Ovoga znamo, otkuda je!« Među nama je uzrastao. Nama je jednak. Ne damo, da nas uči i da nam bude vođa. Šta je on bolji od nas!

Mi nijesmo iz jednoga mjesta. Ali, jesmo iz jedne dijeceze ili iz jedne provincije. Bili smo skupa u sjemeništu ili u novicijatu. Jedan uz drugoga radimo godinama. Uvijek smo jedan drugome na očima. Iz iste smo duhovne zajednice. U tom smo smislu »zemljaci«. Dobro jedan drugoga poznajemo. Intimni smo. Kolegijalni smo. Jednaki smo. Ali, zato smo i ljubomorni na tu svoju jednakost. Ne damo lako nikome između »kolega« preda se. Nepovjerljivi smo prema svakome, tko bi htio iskočiti iz reda i stati pred druge. Prekritični smo prema toj svojoj svećeničkoj okolini. Prekritični i pomalo zavidni: zavidni svijesno, podsvijesno ili nesvijesno. Ima i u nama onog starog ljudskog otrova, što su ga, još davno, psiholozi iz naših redova nazvali: »invidia clericalis« ili »malitia clericalis«. Ako je tko od nas pametan i ako se ističe, javlja, nastupa, odmah ga svećenička braća stanu ispod oka gledati. Odmah mu se zna: »Važan je. Govori s visoka. Docira. Puca na mitru. Čast mu. Talentiran jest. Ali dosta nam je i njegove mudrosti.

Nije ni on svu pamet posrkao. Nije ni svaka njegova sv. Pismo. Ima i on svojih mana. Nije ni on dosljedan. Lako je teoretizirati i idealizirati iza katedre. Vidi se: nije nikada bio na župi. Da je na njoj bio, spustio bi i on malo durbin. Punoljetni smo. Nećemo skrbništva ni diktovanja«. »Nećemo, da ovaj vlada nad nama!« (Luk 19, 14.). A s onima »malima« između sebe, još smo brže gotovi. »Šta se on isprsuje! Goljo, župnik, kao i ja. Jedva se provlačio u gimnaziji. Zamucavao u bogosloviji na svakom ispitu. Uvijek kotirao kao »homo paucarum veritatum«. A sad, odjednom, postao neki pastoralni mentor. Htio bi da nam svima soli pamet. I piše — čovo. Izdaje tobože i neki listić. Odmah ću mu ga vratiti. »Ne sutor ultra crepidam!« Ostani ti lijepo među nama, kao »miles gregarius«, »inter deos minorum gentium«!

I tako nekoga izoliramo, nekoga ustrašimo, nekoga ismijemo, nekomu začepimo usta, nekomu ubijemo volju i ambiciju. A sve na štetu Božjoj stvari. Odbaci se mnoga dobra ideja. Usmrti mnoga plemenita inicijativa. Steriliziraju se talenti. Onemogućuju se jači ljudi, agilnije naravi. Svežu se mnoge dobronamjerne i marljive ruke. A svi se skupa pasiviziramo. I atomiziramo. Svi hoćemo da budemo najpametniji. Nitko ni od koga neće da prima ni da uči. Nitko ni s kim neće da surađuje. Nitko nikoga ne pita ni ne sluša. Ništa naše ne valja. Nitko među nama nije vrijedan. Nitko nije dobar.

Tkogod će se sladogorko nasmijati, pa reći: »Comèdie humaine«! Psihoza malograđanštine. Psihologija duhovne provincije i ostrakizma. Repriza nazaretske pobune protiv superiornog proroka. Jest. Ali još je to više kriza duša i savjesti. Još u nama svećenicima ima previše ponosa i egocentričnosti, toga istočnoga grijeha svih ljudskih generacija, a premalo iskrene, dobrohotne, nesebične, čiste, širokogrudne ljubavi Božje, premalo respekta prema najvišim interesima, Božjim i Kristovim.

Pazimo, da svojom opozicijom od opozicije, svojom pobunom protiv auktoriteta, svojom kritikasterijom i hiperkriticizmom, ne stanemo na put Božjim osnovama! Pazimo, da s braćom, kojoj ne damo, da rade i da se istaknu, ne istjeramo i Isusa iz svoga zavičajnog ili, bolje, domovinskog Nazareta!

»A sjeme niče i raste, da on ni ne zna«
(Mark 4, 27.)

U ČASOVIMA NEUSPJEHA

G. 1962., IX.

Mi smo svećenici, često, i kad smo najrevniji, ipak pomalo i nestrpljivi i sebeznali. Osjetljivi smo na svoj »interes«. Ne mora to biti, i nije to obično, — kod onih od nas, koji su koliko toliko svećeničke idealiste, — materijalni interes. Ali jest uvijek naše samosviješno i osjetljivo »ja«. Ne trpimo poraza. Ne želimo biti ignorirani ni zapostavljeni. Nećemo da dugo čekamo na rezultate svojih akcija. Odmah se, čim prvi put zapnemo, uznervozimo. Postanemo malodušni. Gubimo volju za rad. Napuštamo svoje apostolske planove. Protestiramo protiv onih, koji neće da nas razumiju, da nas slušaju, da nas slijede. Dižemo od njih ruke: prepuštamo ih njihovoj sudbini; osuđujemo ih, lomimo nad njima štap, bez puno promišljanja i rezerve. Htjeli bismo brze, bučne i potpune uspjehe. Željni smo lovorika. I nesvijesno mislimo na svoj prestiž.

Svagdanja je to pojava među nama. Svećenik defetista, razočaran i bezvoljan, jedan je od najčešćih svećeničkih tipova. Sto smo ga puta susreli u životu. Igrali smo, možda, i mi, koji put, tu nezahvalnu ulogu. »Ne mogu više ovdje! Ne mogu s ovim svijetom! Uzalud im propovijedam. Uzalud gubim prsa. Oni gone svoje. Tražit ću premještaj.« »Psuju mi mater i »popa« za leđima. Deset ih je svega bilo na listopadskoj pobožnosti. Veliko selo, a crkva i nedjeljom prazna. Još me sumnjiče. Učinili su me već »kalašem«, i spekulantom, i bludnikom!«

A ne ostane uvijek samo na riječima, ni na kolegijalnom jadanju pred svećeničkom subraćom. Povuku se, kojiput, i vrlo nesretne pastoralne konsekvencije. »Nijesam preko zime ni propovijedao. Komu ću? Svega ih četvero u crkvi!« »Pokušavao sam

sa katehizacijom, ali i prestao, kad je spalo na petero djece!« »Odmah mi se odsijeku krila na »pulpitu«. Kako ću govoriti praznoj crkvi? Ja sam se, dok sam bio na prijašnjoj župi, naučio na drukčiju publiku: crkva puna kao šibica; očima me gutaju!«

Tako govorimo, tako radimo, i ako nam savjest kaže, — mora nam kazivati, ako nijesmo naivni, — da to nije logika Evanđelja. Teoretski svi mi znamo pobiti tu crnu pastoralnu mudrost. Kad se o nama ne radi, znamo to i vrlo efektno i uvjerljivo. »Glavno je, da ti učiniš svoju dužnost, a uspjeh valja ostaviti Bogu!«, kažemo kolegi, kad je pao u depresiju. »Ne nagrađuje Bog uspjehe, nego nakane!« »Budi strpljiv! »Tiha voda bregove lomi!« Ne će nikada biti posve uzaludan naš svećenički trud. Uvijek nešto ostane u dušama. »Semper aliquid haeret!« Nitko ne zna, gdje će se i kada će se pokazati plodovi. Ima milost Božja svoje puteve. Njoj se ne žuri. Nađe ona i u najtvrđem ljudskom srcu nit dobre volje, na koju će nadovezati. Da samo jedna duša postane bolja i dođe bliže k Bogu, nijesi badava radio. Zar nije sv. Franjo Saleški kazao, da je i jedna duša dovoljno velika dijeceza za svakoga biskupa?« Citirat ćemo mu odmah Božji ukor uvrijeđenom Joni (Jon 4, 8. 11.) i malodušnom Iliji pod smrekom (3 Kralj 19, 4. 18.). Izdeklamirat ćemo mu, kao s nokta, ono iz psalma 125. (5. 6.): »Qui seminat in lacrimis, in exultatione metet«. Navest ćemo mu odmah dvadeset primjera iz povijesti Crkve, kako su mnoge velike i providencijalne akcije imale sitne početke i nailazile, u prvi mah, na bezbroj, naoko nesavladivih, poteškoća i zapreka. Odmah ćemo mu spomenuti arškog župnika i sv. Petra Kanizija, koji je svoju propovjedničku karijeru u Beču započeo s jednom jedinom bakom kao slušateljem, a kasnije je u istoj crkvi govorio hiljadama. Past će nam odmah na pamet i Isusovi plašljivi učenici Nikodem i Josip, koji su, u tili čas, pod Križem, dozreli do apostolskog herojizma (Iv 19, 38. 39.; Mark 15, 43.). Upotrijebit ćemo i Sheenov primjer, kako su oni isti apostoli, koji su, u svojoj sangviničnoj nestrpljivosti, htjeli da bace oganj na Samariju zbog njezine apatije prema evanđeoskoj propovijedi (Luk 9, 53. 54.), samo godinu, dvije iza toga došli u tu istu Samariju, svu obraćenu, da dijele Duha Svetoga (Dj Ap 8, 14—17.). Duhovito ćemo primijetiti, da je svaki prvi apostol i svaki prvi misionar, bilo gdje, započinjao s jednim slušateljem i vojevao na početku sam protiv sviju.

Teoretski je stvar jasna. Sentimenti su ono, što muti obzorje. One vječne »dvije mjere«. Ono vječno, ljudsko, izdizanje subjektivnoga nad objektivno, zadovoljstva i »sreće« nad dobro, naše slave nad Božju slavu. Sujeta je po srijedi. Uvijena, prikrivena, možda i nesvijesna.

Moramo se i tu, uvijek iznova, reorijentirati na Evanđelju i na Gospodinu. Ako nam već ne imponiraju ljudski primjeri i psihološke refleksije, mora nam imponirati božanski primjer i božanska pouka. »Nije učenik nad Učitelja!« (Mat 10, 24.; Luk 6, 40.).

A naš Učitelj, — Učitelj malo dukčiji od nas, i po kvalitetama, i po revnosti, i po požrtvovnosti, i po ljubavi k dušama, — doživljavao je pastoralne neuspjehe svaki dan. Vraćali su i njega dosta puta s gradskih vrata (Mat 8, 34.; Mark 6, 5. 6.; Luk 9, 53.). Odlazili su i od njega: »Teška je ovo besjeda, i tko je može slušati!« (Iv 6, 61.). Dizali su i na njega kamenje (Iv 8, 59.); — na nas, većinu, još nijesu. Nazivali su i njega vinopijom (Mat 11, 19.), i varalicom (Mat 27, 63.), i čovjekom, u kojemu je vrag (Iv 8, 48.) i koji s vragom radi (Mark 3, 22.). A ako su ga i slušali, rijetko su ga kada poslušali. Rezultat je njegovih triju apostolskih i spasiteljskih godina bio više nego skroman. Bilanca se je najbolje vidjela na Veliki petak. Bila je porazna. Na prste su se, skoro, mogle izbrojiti njegove pristalice. A protivnik mu je i dušmanin bio čitav jedan narod, koji je vikao: »Propni ga, propni!« (Iv 19, 6. 15.; Mark 15, 14.) i »Krv njegova na nas i na djecu našu!« (Mat 27, 25.). Ostavljen je bio od ljudi, a, naizgled, i od Boga, kad je umirao (Mat 27, 46.; Mark 15, 34.). Duhovi su došli istom kasnije, a pobjeda Evanđelja tek iza stoljeća, ako je uopće došla, još i danas.

A nitko ne može reći, da je Krista to iznenadilo. On je s tim unaprijed računao. On je sve to predvidio. Savršeno je, kao Bog, poznavao i psihologiju, — i onu dubinsku, — ljudskog srca, i vječne zakone obraćenja i milosti. Pa se, ipak, ni za tren, nikada, nije dao ni obeshrabriti ni pokolebati u svojoj revnosti. A pogotovu se nikada nije dao pasivizirati. Uvijek on jednako nastupa. Uvijek neumorno propovijeda. Nikada ne pada u razdraženost. Uvijek gleda u budućnost i nepokolebivo vjeruje u snagu i pobjedu Riječi Božje.

A kako je radio, tako je i govorio. Ne da ni učenicima, da rade drugačije. Sustavno ih uvodi u pastoralnu strpljivost i ustrajnost; uvijek iznova nastoji da pročisti i usmjeri isključivo na Boga njihove namjere. Slika im, toliko puta, tihi, postepeni, paradoksalni, rast Kraljevstva Božjega. Šta je drugo njegova prača o zrnu gorušičnom, o kruhu i kvascu, o kukolju i pšenici? Izrijekom po-

stavlja pred njih zakon: »Drugi je, koji sije, a drugi je, koji žanje!« (Iv 4, 37.). Ne da im, da se samo vesele, što im se duhovi pokoravaju, i da se žaloste, kad im se odmah ne pokore (Mat 17, 18.). Uspjeh će i nagrada doći kasnije, u nebu, gdje su njihova imena već upisana. Na to neka misle; tomu neka se vesele! (Luk 10, 20.).

I priča im priču,— onu pravu apostolsku i svećeničku, — o čudu zrijenja i žetve. Kad čovjek »baci sjeme u zemlju, i spava, i ustaje, noću i danju, a sjeme niče i raste, da on ni ne zna...« (Mark 4, 26—29.).

Svaki bismo je dan morali pročitati, tu Isusovu priču. Pa bi među nama odmah bilo manje svećeničkih pesimista i manje pastoralnog defetizma i histerije. I bili bismo odmah puno strpljiviji i sa sobom i sa drugima. Ne bismo tako tragično uzimali ni asketske ni pastoralne zastoje i poraze. Čuvali bismo se, da Bogu ne postavljamo ultimatume. Ne bismo, svojom mušičavom naglošću, kvarili mogućih i budućih Božjih planova.

Primjena je kao na dlanu. I aktualna je. I praktična je. Ne smijemo nikada propustiti nijedne svećeničke dužnosti, jer da je tobože naš trud uzaludan; jer da su tobože ljudi nepopravljivi. Ne smijemo nikada, od malodušnosti, biti u pastvi površni, bez elana i inicijative. Ne smijemo nikada, u vrijeme pastoralne »neutjehe«, napuštati nijedne pastoralne pozicije. Ne smijemo, ni pod kojom izlikom, prestati govoriti ni katehizirati. Dok radimo, još je uvijek moguć uspjeh; ne radimo li, on je nemoguć. Bilo bi i odviše preuzetno s naše strane, da mi svoju službu Bogu i dušama uvjetujemo svojim uspjesima, zadovoljstvom, priznanjem. Bog je jedini gospodar i duša i Božjeg sjemena u njima. Njegova su »vremena i časovi« (Dj Ap 1, 7.). Naše je raditi i moliti se. Najčišće su naše namjere i najveće naše zasluge, kad su pune znoja i trnja!

»Znate, da knezovi gospodare narodima — Među vama ne će biti tako!«
(Mat 20, 25. 26.)

SLOBODA I AUKTORITET U CRKVI

G. 1962., X.

Kad je govor o crkvenom auktoritetu, kojemu smo mi nositelji, nas svećenike ne mora nitko puno poticati, da ga afirmiramo i branimo. Prije bi nas trebalo poticati, da budemo, kad je naš auktoritet u pitanju, skromniji i širi. Ljudî, koji nastupaju s rigoroznim auktoritetom, osobito prema svojim vjernicima, u duhovnoj pastvi, i traže od njih slijepi posluh i ondje, gdje na nj nemaju prava, ima među nama i previše. Čovjeka već njegov egocentrični instinkt disponina na vlastoljublje, nametanje, diktaturu. Na zapovijedanje se je vrlo lako naviknuti. Na tom području veća je pogibao, da pogriješimo »per excessum«, nego »per defectum«. Puno je više među nama onih, na koje se tuže, da su prepotentni, nego onih, kojima prigovaraju, da su premeki i popustljivi. Nije »klerikalizam« posve bez razloga bio uvijek toliko napadan, kritikovan, mržen. A nije na nj bez razloga upozoravao ni sv. Petar, već članove prvog, apostolskog i mučeničkog, klera, tamo još na samu pragu kršćanstva (1 Petr 5, 2. 3.).

Stvar je puno delikatnija, kad joj pristupimo s druge strane: kad je uzmemo kao dužnost svećeničkog posluha, od nas višim, auktoritetima Crkve. Kad se i mi svećenici nađemo u ulozi podložnika. Kad više nijesmo subjekt; kad postanemo objekt crkvenog auktoriteta. Kad se nama samima valja prilagođivati i pokoravati jednoj višoj volji odozgor. Kad valja primati direktive, a ne ih davati; kad valja provoditi korekture onoga, što mi činimo i kako mi mislimo.

Ali, nije ni u tom smislu sve ni jednostavno ni jasno. I auktoritet ovako shvaćen traži puno opreza i mudrosti, kad ga valja

definirati i kad mu valja naći idealnu formu i idealan tip. Moramo se i tu čuvati jednako simplifikacije, kao i negiranja. Moramo nastojati, da problem uočimo inteligentno, a ne naivno. A vrlo smo ga često i shvaćali i primjenjivali naivno. Možda su Crkvi u toj točki više naškodile zlorabe i pretjerivanja, nego diranje u njezin auktoritet, barem u koliko je i jedno i drugo bilo, uglavnom, dobronamjerno i u koliko nije bio osporavan sam princip auktoriteta: otvorenim neposluhom, revolucijom, otpadom.

Nije auktoritet Crkve isto što i njezin infalibilitet. Njezin je auktoritet univerzalan, infalibilitet, naprotiv, strogo ograničen, i po nosiocu i po predmetu. A toliko se je puta to dvoje konfundiralo: ili se je uime auktoriteta tražio infalibilitet, i kad netko na nj nije imao prava, ili se je infalibilitet proširivao i na područja, gdje mu nije bilo mjesta.

Nije posluh Crkvi nikada slijep ni ropski; on uvijek mora biti i razuman (Rim 12, 1.) i topao, u stilu očinsko-sinovskih odnosa (1 Kor 4, 15.; Ef 6, 4.; Kol 3, 21.; Filem 10.; 1 Kor 4, 14.; 2 Kor 6, 13.). A još je manje vlast Crkve totalitarizam i »führer-stvo, gdje jedna glava zamjenjuje sve druge i gdje su svi, osim jednoga, prisiljeni da samo kimaju, aminaju, laskaju i plješću. Nema i ne može u Crkvi biti despotstva ni diktature; Evanđelje je njezinu auktoritetu dalo sasvim drugi, izrazito obiteljski i intimni, ton. »Znate, da knezovi gospodare narodima i da starješine nad njima pokazuju svoju moć. Među vama ne će biti tako!« (Mat 20, 25—28.; Mark 10, 42—45.; Luk 22, 25. 26.). Crkveni je auktoritet s jedne strane služenje, puno odgovornosti i ponizne nesebičnosti, a s druge strane bratsko kontaktiranje, koje se ne može ni zamisliti bez diskrecije, obzira i ljubavi (Mat 20, 26—28.; 23, 8—12.; Mark 10, 43—45.; Luk 22, 26. 27.; Iv 13, 12—15.; 1 Kor 4, 21.; 9, 12. 15. 18.; 10, 22. 23. 33.; 2 Kor 10, 8. 13.; 13, 10.; 1 Sol 2, 7.).

Nije ni inspiracija ni asistencija, koju je Krist obećao crkvenom poglavarstvu, nikakvo fizičko čudo; ne realizira se ona na spektakularan način. Ona je čudo moralnog reda; ona se realizira tihom Božjom Providnošću, skrivenim, otajstvenim, djelovanjem Duha Svetoga: na sto načina i kroz sto, i prirodnih, sredstava: molitvom, ali i razmišljanjem, studijem materijala, konzultiranjem izvora i auktora, diskrecijom u koracima i odlukama, suradnjom sa savjetnicima, stručnjacima, klerom, osluškivanjem mišljenja i želja sviju vjernih sinova i kćeri Crkve. Tko bi je shvatio kao neki karizmatički privilegij službe ili, još gore, kao neku

osobnu vidovitost, neku apriornu nepogrješivu intuiciju, fatalno bi je krivo shvatio. Nema inspiracije bez poniznosti, bez razbora, bez suzdržljivosti, bez osjećaja odgovornosti i samokritike.

Nijesu ni u crkvenom životu sve stvari bitne: ima ih dosta, u kojima nam je Krist ostavio puno slobode i prepustio ih našoj, ljudskoj, pameti i savjesti. Ne intervenira Bog jednako intenzivno na svim tim poljima. Nije auktoritet vanjske discipline u Crkvi, auktoritet crkvene diplomacije, auktoritet crkvenih tradicija i običaja, auktoritet crkvene znanosti, auktoritet crkvenih socijalnih, a pogotovu ekonomskih i političkih, shvaćanja, isti kao auktoritet Evanđelja, dogme, moralnih principa. A nijesu istoga auktoriteta ni sami ti principi i njihova konkretna i praktična, kazuistička, primjena. Božansko i ljudsko nije tu svagdje jednako raspodijeljeno. A notorno je, da u crkvenom životu uz božanske ima i ljudskih elemenata. Uz Božja svijetla ima u njemu i ljudskih sjena, i ljudskih slabosti. Bilo ih je u historiji, — svi se na njih tužimo; upire se na njih i sa najauktoritativnije strane; — zašto ih ne bi bilo i danas? Ne rješavaju ni kompetentni crkveni ljudi uvijek idealno zadataka, koje im je Bog stavio u ruke: griješe i u dobroj i u zloj volji; i zbog manjka intuicije i inteligencije, i od sebeljublja, taštine, svojeglavosti, pizme, ljubomore, zlorađosti, komocije, računa, straha. Moralno nepogrješivi nijesu ni najlegitimniji, ni najauktoritativniji, nosioci crkvene vlasti.

U sve se te momente valja zagledati, kad treba odrediti, ako već ne idealan i normativan, — teško je to, — a ono, koliko toliko, korektan stav prema ideji crkvenog auktoriteta u praksi. Napose baš stav, koji treba da zauzme svećenik-podložnik. Svećenik, koji je i sam aktivan faktor, a donekle i, barem djelomičan, nosilac toga istoga crkvenoga auktoriteta.

Jedno je sigurno: Ideal crkvenosti nije pasivnost. Crkvenost nije u tome, da čovjek i svećenik ne misli i da nema vlastitog suda. A nije ni u tome, da na sve šuti i da bude bez inicijative, nijem i inertan. Svi mi, — i lajici, a još više svećenici, — moramo izgrađivati mističnoga Krista Crkve. Po najboljoj svojoj savjesti. Po najboljim svojim silama i mogućnostima. Dobronamjerno i ponizno, ali i iskreno, i aktivno. Svi su sveci i svi veliki ljudi crkvene povijesti tako radili. Sveti Pavao, kada je, »in faciem«, oponirao sv. Petru (Gal 2, 11), sv. Irenej, sv. Ciprijan, sv. Atanazije, sv. Jeronim, sv. Bernard, sv. Karlo Boromejski, sv. Petar Kanizije, sv. Robert Bellarmin, sv. Ivan Don Bosco, i dalje re-

dom. I sv. Ignacije Loyola, auktor pravila za osjećanje s Crkvom. Predlagali su, sugerirali, kritikovali, opominjali, rezervirali se. Treba samo čitati njihove kritičke životopise i njihova originalna pisma. Smijemo to i mi. U pravoj formi, na pravom mjestu, u pravo vrijeme. Smijemo pledirati i za promjene i reforme. Razumije se, samo ako smo spremni da najprije sebe reformiramo i ako nam je kriterij Evanđelje, a inspiracija molitva. Od principijelnog kimavstva nema Crkva ništa osim, — mnogi su to već opazili, — veliku nevolju, da »vjerujemo« u protuslovne auktoritete i da danas aplaudiramo nečemu, što ćemo sutra grlato kritikovati, i da danas osuđujemo nešto, što ćemo već sutra morati prihvatiti, htjeli, ne htjeli. Nijesu ljudi, koji i u crkvenom životu provode lojalnu autokritiku i predviđaju događaje i potrebe vremena, manje crkveni od onih, koji sve hvale, i sve dogmatiziraju. Oni su od sviju najcrkveniji, jer se najviše približuju objektivnoj kršćanskoj i evanđeoskoj istini i čuvaju Crkvu od kompromitiranja ljudskom kratkovidnošću i inercijom. Primjera je puna i prošlost i sadašnjost.

Samo, — i to mi hoćemo posebno da naglasimo u ovom članku, sada, pred opći crkveni sabor, — sva ta naša evanđeoska i apostolska sloboda mišljenja, riječi i inicijative ima i svoje granice. Mislili mi o problematici crkvenog auktoriteta u pojedinostima ovako ili onako, njegove su bitne prerogative izvan diskusije. One su unaprijed sankcionisane i promulgirane od Gospodina, u Evanđelju. Njih je monumentalno opravdalo svih dvadeset stoljeća crkvene povijesti.

Crkvena hijerarhija zakoniti je nosilac redovite upravne i jurisdikcijske vlasti u Crkvi i prvi, najviši, najauktoritativniji, djelitelj svih sakramentalnih i milosnih darova u njoj. Crkvena hijerarhija, s Papom, Petrovim nasljednikom, na čelu, uvijek je nepokolebivo čuvala i autentično interpretirala poklad Evanđelja. Ona je uvijek bila, nadahnut i prosvijetljen, nosilac neprekinute crkvene tradicije u velikim, centralnim, pitanjima crkvene discipline. U njoj živi božanski instinkt za autentični duh crkvenosti i univerzalizma. I za kontinuitet crkvenog života kroz sva stoljeća. Za ono božansko, trijezno i vječno, što je Crkvu uvijek čuvalo od prenagljivanja i eksperimenata. Auktoritet je crkvene hijerarhije u svemu tomu, očito, nadljudski.

Računajmo s tim! I budimo uvijek spremni, da je, u tom, odano i djetinjski, i poslušamo i slijedimo! Krist to od nas apodiktično traži. Njegov je auktoritet stvarno u pitanju. On je apostolima, — a hijerarsi su njihovi nasljednici i legitimni nosioci njihove vlasti i auktoriteta, — rekao: »Tko vas sluša, mene sluša; tko vas prezire, mene prezire!« (Luk 10, 16.; Mat 16, 18. 19.; 18, 17. 18.; Iv 21, 15—17.).

»Ako vam dakle reknu: evo ga u pustinji, nemojte izlaziti; evo ga u sobama, nemojte vjerovati!« (Mat 24, 26.)

PROTIV LAKOVJERNOSTI

G. 1962.

Nema, možda, većega križa za kršćanske apologete naših dana od onog mnoštva svih mogućih »objava«, »proroštava«, »čudesa«, »ukazanja«, »poruka s neba«, »čudotvornih relikvija i moći, u koje su nekada u kršćanstvu, — često i uz blagoslov ili, barem, prećutan pristanak prominentnih, pa i auktoritativnih, crkvenih ličnosti, — mnogi, masovno, »vjerovali«; s kojima su, naveliko, operirali: i u pastvi, i na propovjedaonici, i u duhovnoj, pa i teološkoj, literaturi, a povijesna ih je eksegetska kritika, kasnije, definitivno i uvjerljivo, dementirala i potpuno ih, za historiju i znanost, dotukla. Mnogim plemenitim i dobronamjernim, ali kritičnim i inteligentnim, duhovima otešćavalo je to zadugo povratak k Bogu. A protivnicima kršćanstva, osobito onima bez savjesti i intuicije, koji se protiv Crkve bore, u prvom redu, pamfletima, olakšavalo je, uvelike, posao i postalo im glavnim, a nažalost, često, i vrlo moćnim i uspješnim oružjem u huškanju poluinteligencije i emancipiranoga, a neukoga svijeta protiv vjere i kršćanstva.

A, nažalost, puno se je toga, — i prepuno, — nakupilo kroz dugih dvadeset kršćanskih stoljeća. I utislo se u sve pore crkvenog života; sve do govora s oltara, do moćnika, relikvijara, po crkvenim svetištima i zavjetištima, do popularnih i tradicionalnih pobožnosti, pa i do liturgijskih tekstova. Čitave nekada slavne »tradicije«, tolike prve historijsko-crkvene celebritete, centre sekularnih hodočašća i litanija, obožavana »žića Marijina« i »objavljene« opise Muke Isusove iz usta raznih ekstatičarki i stigmatičarki, teme bezbrojnih, i glasovitih, crkvenih besjeda i peroracija, moramo danas, sve jednu po jednu, sa stidom i tiho, napuštati i

otpisivati iz inventara. Sve to, pred našim očima, neopozivo, odlazi u priče, legende, pobožne fikcije i mistifikacije, koje su, — treba iskreno reći, — tragično obmanjivale i fascinirale stoljeća. »Sveta Filomena« samo je sitnica, — nevina sitnica, — u tom velikom moru.

A krivci smo tomu, više manje, svi. I kler! Kler možda još najviše. Puku bi se još dalo oprostiti, kad u svojoj, neposrednoj i živoj, — više intuitivnoj nego refleksnoj, — vjeri ode predaleko, pa pobrka božansko s onim podsvijesnim i fantastičnim u sebi, što je također jedna od posljedica grijeha, koji nije čovjeku samo iskvario i oslabio volju, nego mu je i pomračio um, i intelektualno ga ponizio. Puno je žalosnije, kad i mi svećenici, koji stojimo u vječnom, najbližem, kontaktu sa autentičnom Božjom objavom, pa bismo, kao »učitelji u Izraelu« (Iv 3, 10.), morali budno stražiti nad njezinom čistoćom i uzvišenošću i strogo insistirati na distanci između njezine božanske provenijencije i problematičnih, samozvanih, ljudskih vjesnika i »tumača« Božjih misli i osnova, podliježemo psihozi mase i upadamo u stvarno vulgariziranje religije: u naivno, nekritično, legendarno, pa i nedogmatičko. I još postajemo, ne jedamput, tomu glavni misionari i apostoli. Makar i iz subjektivno najčišćih i najiskrenijih pobuda: daleko od svetogrdnog cinizma onih, koji su, pokatkada, i svijesno, i namjerice, izrabljivali tuđu vjeru i unovčivali tuđu lakovjernost i glupost.

Jedno nam ipak u svemu tomu služi na utjehu. I jednim se naša moderna apologetika može uvijek, čista obraza, braniti. Krist nas na to nije naveo. Nije ni njegovo Evanđelje. Nijesu ni njegovi apostoli. I na tom području dolazi jasno do izražaja sva božanstvenost Isusove osobe i više nego čudesna autentičnost inspiracije njegovih apostola i evanđelista. Čovjek, kad pažljivo čita Evanđelje, gotovo će instinktivno osjetiti, da je Krist mnoge od tih naših, kasnijih, ljudskih nevolja unaprijed i potpuno svijesno predvidio. I da je htio, da nas, i pozitivno, od njih imunizira i protiv njih naoruža. On, svojim apostolima, skoro emfatično, signalizira najveći oprez, kad pred njih istupe ljudi, koji hoće da ispred njega govore i da drugima »tumače« znakove vremena i nameću im svoje misli i svoje prognoze, a bez njegove službene legitimacije. Osobito u mutnim i turbulentnim vremenima crkvene povijesti. Osobito, kad je riječ o eshatološkim predviđanjima i slutnjama: koncu svijeta, sudnjem danu, drugom dolasku Gospodinovu. Nitko ne može reći, da s te strane pomalo ne iznenađuju,

a pomalo i ne alarmiraju Kristove riječi: »Gledajte, da vas tko ne prevari! jer će mnogi doći u ime moje govoreći: ja sam Krist; i mnoge će prevariti. Čut ćete ratove i glasove o ratovima. Gledajte, da se ne zbunite; jer to treba da bude, ali još nije svršetak!« (Mat 24, 4—6.; Mark 13, 6. 7.; Luk 21, 8. 9.). »I ustat će mnogi lažni proroci i prevarit će mnoge!« (Mat 24, 11.). »Tada, ako vam tko kaže: evo ovdje je Krist ili ondje, nemojte vjerovati!...!« (Mat 24, 23.; Mark 13, 21—23.). »Eto vam kazah unaprijed! Ako vam dakle kažu: evo ga u pustinji, nemojte izlaziti, evo ga u sobama, nemojte vjerovati!« (Mat 24, 25. 26.). »A za dan onaj i za čas nitko ne zna, ni anđeli nebeski, do Otac sam!« (Mat 24, 36.; Mark 13, 32.).

Nije Isus u ovim riječima, sigurno, »ex professo« razrađivao problem ni privatnih objava ni religioznog praznovjerja u svom njegovu opsegu. Ali očito je postavio jedan univerzalan princip: princip rezerve i kritičnosti prema svemu, što on nije rekao. Taj su princip apostoli onda i izrijekom aplicirali na sve samozvane religiozne »proroke« i »učitelje«. »Predragi, nemojte svakomu duhu vjerovati, nego iskušavajte duhove, jesu li od Boga: jer mnogi krivi proroci iziđoše u svijet!« (1 Iv 4, 1.). »Sve kušajte, a držite, što je dobro!« (1 Sol 5, 22.). »A molimo vas, braćo, — da se ne date brzo pokrenuti — i da se ne plašite, — kao da je već blizu dan Gospodnji!« (2 Sol 2, 1. 2.). »A ludih se zapitkivanja, i rodoslovlja, i svađa, i prepiranja o zakonu kloni, jer su beskorisna i isprazna!« (Tit 3, 9.). I ne daj, »da se bave bajkama!« (1 Tim 1, 4.). »U njima su (u Pavlovim poslanicama) neke stvari teško razumljive, pa ih neuki i nestalni izvrću, kao i ostala Pisma, na svoju vlastitu propast. — Čuvajte se, da prijevarom bezakonika ne budete odvučeni s njima!« (2 Petr 3, 16. 17.).

Morali bismo se svi, odmah i dobro, sjetiti tih apostolskih direktiva, svaki put, kad se pred nas postavi pitanje privatnih objava, ukazivanja, proročanstava, čudesa. Nikada ne ćemo pogriješiti, — zauzet ćemo ne stanovište racionalizma, nego stanovište vjere i Evanđelja, — ako se od njih, načelno i konsekventno, rezerviramo. Ako prije svakoga angažovanja tražimo pune i jasne dokaze i, zadnju, riječ Crkve. Ako nikada svojih kršćanskih koncepcija i nada ne gradimo na maglovitim, malim i nesigurnim ljudskim objavama, nego samo na velikoj, božanskoj, objavi Evanđelja. Podignut ćemo tim u svim pametnim očima auktoritet

Crkve. Prištedjet ćemo njoj i sebi mnoga poniženja i mnoge blamaže.

A nijesmo uvijek tako radili. Nijesmo ni u ove posljednje, moderne, decenije.

Ne mislimo mi ovdje samo na »lanac sv. Ante«, na »trodnevlje tame«, kad će gorjeti jedino blagoslovljene svijeće, na Gospine kipove, što rone suze i namiguju očima, na šljivičke i prozorske predstave u Bošnjacima i po svim drugim spiljama i gajevima širom naše domovine. Mi mislimo i na negdašnje, — i svećeničke, — propovjednike »križnog čuda« u Limpiasu, i na još uvijek vrlo problematičnu historiju Konnersreutha, i na popularizatore Malahijina papinskog »proročanstva«, i na bezbrojne, znane i neznane, Lukezije, proročice i proroke, vizionarke i vizionare, ratne i poratne, po samostanima i izvan samostana, kojima su i mnogi ljudi u talarima vjerovali i s velikim im žarom raznosili slavu, a desorijentirali male i naivne duše. Dobro se, i konkretno se, i živo se sjećamo svih tih neispunjenih proročanstava, obećanja i prijetnji, svih tih iluzija, autosugestija i naivnih ambicija. Puno bismo ih mogli citirati i u pojedinostima. Sjećamo se neslavnih svršetaka raznih Johanci i Đurđinki, uz koje se je klečalo i o kojima su se pisale brošure, pune pobožnog zanosa.

Ne bi trebalo, da se to olako zaboravi. A ne bi trebalo, ni da se to, ikada više, ponovi. Budimo jedamput na čistu s tim, da Duh Sveti ne vlada Crkvom ni svijetom istinom privatnih objava i čudesa, nego samo Istinom velike i božanske, mučeničkom krvlju i stoljetnim čudom Crkve auktorizovane, objave Evanđelja, Križa, Uskrsnuća! Službena je Crkva dobro zapamtila Gospodinovu lekciju: »Eto vam kazah unaprijed!« I do kraja se je u njoj utvrdila: žalosnim iskustvom stoljeća, i u svome krilu. Ona i danas, ona i pred našim očima, s dostojanstvenom upornošću, punom dosljednosti, suvereno ignorira sve sugestije onih, koji bi htjeli da joj svoje voljene privatne objave na silu utisnu u ruku kao kompas i ravnalo. Stanimo i mi uz Crkvu! Bit će onda naša vjera najprosvjetljenija, a naša pobožnost najčišća i najsolidnija. Bit će onda i naš, svećenički, apostolat ugledan, ozbiljan, auktoritativan, simpatičan, plodan. »Rationabile obsequium vestrum!« (Rim 12, 1.).

»Stražite dakle, jer ne znate, u koji će čas doći vaš Gospodin!« (Mat 24, 42.)

POZIV VELIKE ODGOVORNOSTI I FATALNOG RIZIKA

G. 1962., XII.

Ako mi svećenici nijesmo uvijek svijesni svojih velikih odgovornosti i čitave fatalnosti svoga položaja pred Bogom, radi tolikih Božjih dragocjenosti i radi tolikih života, — vječnih života, — što ih držimo u rukama, Isus nije za to kriv. On nas je na to, bezbroj puta, najozbiljnije, podsjećao u Evanđelju. I tako ozbiljno, da se čovjek, — u časovima, kad mu to živo izađe pred oči, — upravo prestraši i zadršće.

Nikada Isus ni apostolâ, — baš kao ni drugih ljudi, — nije u Evanđelju predstavio ni prikazao u ulozi gospodara, domaćina, samostalnih i neovisnih ljudi; on ih uvijek izvodi na pozornicu svojih evanđeoskih pouka, slika, priča, u ulozi sluga ili upravitelja. Vazali su, namjesnici, činovnici; nijesu suvereni. Nemaju oni nigdje u njegovim pričama svoga imanja, svoje očevine: tuđe je, kraljevsko je, Božje je, sve ono, čim rukuju. Sve je to pod teretom, pod hipotekom; u svemu su tome oni vezani ugovornim odnosom; za sve su to odgovorni jednomu puno višemu od sebe; morat će mu polagati račun: točan, pedantan, strog, rigorozan. Nije im ostavljeno na volju, hoće li i kako će raditi; moraju se držati uputa, pravila, normi, koje su dobili. Površnost, nonšalantnost, nebriga, kod njih je grijeh, koji se strogo kažnjava. Prva im vrlina mora biti savjesnost, vjernost, budnost. Njihova se karijera ne može svršiti neutralno, jednostavnim prekidom radnog odnosa, otkazom službe; u izgledu im je samo i uvijek: ili veliko priznanje i nagrada, ili teška i dugotrajna, vječna, kazna. Mogu biti samo jedno od dvoje: ili vjerne i dobre sluge, ili kažnjive lijenčine, pronevjeritelji, kriminalci, zločinci. A uporedo s tim uvijek je, otvoreno ili diskretno, naglašena i ideja, da se ne radi o sitnicama; da su po srijedi, da su u igri, goleme svote, veliki kapitali: zlato, talenti, imanja, gradovi, zemlje. Penje se to i do bajoslovnih, multimilijunskih, vrijednosti; i do deset tisuća talenata (Mat 18, 24.). Gospodar nikada ne zaboravlja na svoje pravo; on se uvijek vraća i vrši inspekciju, traži obračun (Mat 18, 23. 24.; Luk 16, 2.); obavlja saslušanja, daje ocjene, primjenjuje sankcije. Ozbiljno, dostojanstveno, bez pardona. I iznenada. U čas, kad nitko ne misli.

Treba samo pročitati, iz Evanđelja, Isusove priče o talentima i minama, o nepravednom upravitelju, o kraljevskim dužnicima, o bezbožnom bogatašu, o ludim djevicama, a prije svega one o slugama, što ih je gospodar ostavio, da mu čuvaju dvor i da njim upravljaju. Strahovito ozbiljno zvone u Isusovim ustima riječi: »I nekorisnoga slugu bacite u tamu najskrajnju!« (Mat 25, 30.), »Ludo, još ove noći iskat će od tebe dušu tvoju« (Luk 12, 20.), »Nikada vas nijesam znao; idite od mene, koji činite bezakonje« (Mat 7, 23.), »Zaista vam kažem: ne poznajem vas!« Mat 25, 12.), »Iz tvojih te usta sudim, zli slugo« (Luk 19, 22.), »slugo zli i lijeni« (Mat 25, 26.).

Svima su ljudima, — a kršćanima pogotovu, — namijenjene te opomene Gospodinove. Za sve ljude i kršćane one vrijede. Svi su oni, i kao stvorenja, i kao korisnici božanskih darova otkupljenja i milosti, u vazalskom odnosu prema Bogu; odgovarat će mu: i za božansku dragocjenost svoje neumrle duše, koju je Bog za sebe stvorio i sebi je kupio krvlju svoga Sina, i za talente, umne, moralne i milosne, koje im je Bog dao, da ga njima proslave i da ih iskoriste u svrhu svoga posvećenja i svoga vječnoga spasenja, i za svu djecu Božju, za svu svoju ljudsku braću, s kojom su se sretali u životu i koju su morali voljeti i pomagati.

Ali da su, — te opomene, — nama svećenicima, namijenjene i prije svih drugih i daleko iznad svih drugih, o tom još nije podvojio nijedan teološki i asketski pisac i nijedan tumač Evanđelja. Isus ih, nekoliko puta, izrijekom i u posve specifičnu i ekskluzivnu smislu, upravlja na svoje apostole; njihova stilizacija i kontekst aludiraju, više manje uvijek, na višu, povlaštenu, povjerljivu, delegatsku, kategoriju službeničkog i upraviteljskog personala, na one, koji imaju nad drugima vlast (Mat 24, 45.; Luk 12, 42.); sva snaga figure i najpuniji smisao alegorije realizira se samo, kad ih se primijeni na apostolski ili na svećenički poziv i misiju. Nama je, svećenicma, božanski Gospodar povjerio

i blago, i interese, kojih nikomu drugomu nije povjerio. Interese i dragocjenosti i kvalitativno i kvantitativno neprispodobivo veće od onih u rukama običnih vjernika. Mi smo upravitelji otajstva i milosti Božjih (1 Petr 4, 10.; 1 Kor 4, 1. 2.; 2 Kor 6, 4.). Mi svaki dan držimo živoga, Euharistijskog, Krista u rukama. Mi smo nosioci njegova izabranja (Luk 6, 13.; Iv 6, 71.; 15, 16. 19.). Mi smo auktoritativni reprezentanti Kraljevstva Božjega na zemlji. Mi smo profesionalni vjesnici i tumači istine Evanđelja. Nama je povjereno vječno spasenje mnogih drugih. Mi možemo onesvetiti i oskvrnuti Krv zavjeta svaki dan (Hebr 10, 29.). Mi možemo skriviti, da ljudi hule na riječ Božju (Rim 2, 24.; 14, 16.; 1 Tim 6, 1.; Tit 2, 5. 8.; 2 Kor 6, 3.). Mi možemo, duhovno, podignuti, ali i smutiti mnoge; možemo mnoge zauvijek spasiti, ali i mnoge zauvijek gurnuti u vječnu propast. I direktno, i indirektno: sablažnjavajući ih, zlorabeći, zavodnički, njihovo povjerenje, ili oduzimajući dušama zaštitu i pomoć milosti, svojim nemarom, svojom mlakošću, svojom grubošću i tvrdoćom. Mi misimo, mi dijelimo Euharistiju i sakramente, mi propovijedamo i ispovijedamo, mi ljude pripravljamo na smrt: dobro ili zlo, dostojno ili nedostojno i svetogrdno, sa srcem ili bez srca, dobropastirski ili najamnički, tatski, vučki. Na našem liku može ostati neprepoznata dobrota Božja; u našim rukama može ostati jalova milost Križa. Mi možemo, lakše od sviju drugih, i teže od sviju drugih, postati izdajice i apostate. Svaki je naš dan bogat ili pobjedama ili porazima; mi uvijek vučemo za sobom i druge; nijedna naša gesta nije potpuno neutralna. Mi se nikada ne možemo izvući od odgovornosti i otići u rezervu. Ne možemo, nikada, ni skinuti sa sebe svoga svećeništva i njegovih obveza. Svaki je od nas: »sacerdos in aeternum«.

Ne će nikomu biti teže polagati računa na dan suda nego nama svećenicima. »Komu je mnogo dano, mnogo će se od njega i tražiti!« (Luk 12, 48.), sudački je princip, koji je sam Gospodin istaknuo i formulirao. Ne će nikome biti ni teže umirati nego nama svećenicima. Puno će naša računska knjiga biti deblja nego u drugih. O svakoj misi, o svakoj ispovijedi, o svakom satu katehizacije, o svakoj riječi (Mat 12, 36.) i pogledu, morat ćemo davati račun Gospodinu: »Daj račun, kako si upravljao, jer više ne možeš biti upravitelj!« (Luk 16, 2.).

Da na to više mislimo, da se svaki dan sjetimo svoje svećeničke smrtne postelje, da češće pročitamo sve one scene sa Gospodnjim slugama iz Isusovih priča, nikada nitko od nas ne bi bio lakouman. A ne bi, šale, bio ni mlak, ni površan. Ne bi među nama bilo ni momačko-bećarskih, ni turističko-sportskih, ni kinsko-kavanskih, ni činovničko-računaških, ni begovsko-pašinskih tipova. Prepali bismo se. Uozbiljili bismo se. Tko bi se smio igrati s milošću Duha Svetoga (Ef 4, 30.) i s otajstvima Božjim (Gal 6, 7.)? Tko bi smio riskirati, da, kao duhovni malodobnik, slijepo i ludo, otpleše u vječnu smrt?

Sjetimo se toga barem sada u Adventu: kad se opet jedna naša svećenička godina bliži kraju! Advenat je vrijeme za nas. To je, po svojoj najdubljoj ideji, kulminaciona točka naše svećeničke odgovornosti, fatalnosti našega svećeničkoga poziva i života.

»Stražite dakle, jer ne znate, u koji će čas doći vaš Gospodin!« (Mat 24, 42.; 25, 13.; Mark 13, 35.; Luk 12, 40.). »Blago slugama, koje gospodar, kad dođe, nađe budne! Zaista vam kažem, da će se zapregnuti, i posadit će ih, i pristupit će, pa će im služiti!« (Luk 12, 37.). »Ako li pak rđavi sluga rekne u srcu svome: Ne će moj gospodar još za dugo doći, i počne biti drugove svoje i jesti i piti s pijanicama, doći će gospodar onoga sluge u dan, u koji se ne nada, i u čas,kojega ne zna, i odvojit će ga, i dat će mu dio njegov s licemjerima. Ondje će biti plač i škrgut zuba!« (Mat 24. 48—51.; Mark 13, 33—37.; Luk 12, 45—48.).

Nedavno čitao sam, u jednom američkom katoličkom časopisu, gdje neki svećenik komentira činjenicu, — sve na konkretnim primjerima iz svoje svećeničke okoline, — kako američki svećenici od reda umiru naglo i iznenada. On to tumači njihovom preopterećenošću, revnošću, prenaprezanjem. Ako je tako i gdje je tako, nije to ništa fatalno. Blago njima! Samo, znadu naglo i nepripravno umrijeti i svećenici, koji nijesu ni preopterećeni, ni revni, ni sveti. »Sacerdotum sors — inopinata mors!« A i oni dolaze na sud. I oni će morati Gospodinu polagati račun. Bože, smiluj nam se! Isuse, smiluj nam se! »De neglectu inspirationum tuarum, libera nos, Jesu!«

»Zašto ste strašljivi, malovjerni?« (Mat 8, 26.)

JUNAČKO SVEĆENIŠTVO

G. 1963., I.

Uvijek smo mi svećenici znali obilato propagandistički i homiletski iskorištavati svakoga junaka i mučenika, što ga je rodilo kršćanstvo. Ide to kojiput već i do dosade. Inteligentniji ljudi. koji nas slušaju, odavna znadu napamet sve te velike junake iz crkvene historije: u svakoj ih trećoj propovijedi spominjemo. Uvijek iste. Stjepana, Lovru, Sebastijana, Atanazija, Ambrozija, Grgura VII., Tomu Becketa i Tomu Moora, Kettelera, Merciera, Pija X., p. Pro-a. Sakrivamo se pod skute junaka, i kad sami nijesmo junaci. Osjećamo, da se drukčije ne možemo predstaviti kao zakoniti, autentični, duhovni baštinici Evanđelja, po kojemu je Krist na sve strane razasuo toliko velikih riječi o neustrašivosti, o junačkom svjedočenju za istinu, o vjernosti Bogu do zadnjega daha. A svaku je od njih i potpisao, na Križu, svojom krvlju.

Nevolja je samo, što o tom, tuđem, junaštvu moramo toliko govoriti. Jače bi bilo naše svjedočanstvo, kad ga ne bismo morali dokumentirati činjenicama iz daleke prošlosti; kad bi ono s nas progovaralo u životu. Kad bi ga ljudi na nama gledali. Na svima nama. Kao masovnu, svagdanju, pojavu. Kao našu opću svećeničku karakteristiku. Kao nešto, što je među nama postalo tip.

Nažalost, nije tako. Nije ni danas. A nije bilo ni nekada. Junaci su i u Crkvi uvijek bili iznimka. I svećenički junaci. Herojizam je privilegij pojedinaca, nije svojstvo masa. Mase se savijaju i lome. Većina se uvijek koleba, čuva, izmiče. Izmicala se je i u doba arijanizma; držala je s carem protiv Atanazija. Izmicala se je i u doba Grgurevske reforme: bila je u opoziciji protiv Pape; mrmljala je i opstruirala; iz samostana morao je

Papa sebi dovoditi saveznike. Izmicala se je i u doba reformacije; zar bi reformacija ikada bila uspjela da likvidira katolicizam u čitavim zemljama, u Engleskoj, u sjevernoj Njemačkoj, u nordijskim državama, da je kler kompaktno i odlučno ustao protiv novatora i protiv kneževske samovolje: »Cuius regio, illius religio!« i da je s pukom branio staru vjeru? Izmicala se je i u doba galikanizma i jozefinizma; treba samo dobro prolistati arhive: i one zagrebačke. Izmicala se je i u francuskoj revoluciji; većina francuskog nižeg klera stala je uz treći stalež, a polovina ih je skoro potpisala zakletvu na civilnu konstituciju; puno ih je manje izabralo gillotinu. Izmiče se i danas: i u Ukrajini, i u Kini, i drugdje. Manjina je ona, koja spasava pozicije Kraljevstva Božjega: ukopava se pod njih; brani ih i na lomača, i iz okova, i iz grobova. Manjina je ona, koja Crkvi čuva i svjetla obraz.

Junaci su uvijek manjina. I u Crkvi! Ali, svejedno! Dok je ona tu, dobro je. Samo neka nije pregažena. Samo neka se drži i neka ne spušta zastave! U nju gledaju ljudi. Kroz nju se afirmira božanska vitalnost kršćanstva. Iza nje stoji Gospodin sa svojim obećanjima: »Non praevalebunt!« (Mat 16, 18.).

Znao je Isus to. Gledao je on oko sebe, svaki dan, uplašena lica i skeptične poglede. Vikali su mu i oni, koji su mu bili najbliže: »Spasi nas, Gospodine, pogibosmo!« (Mat 8, 25.; Luk 8, 24.). Upozoravali su ga, da se čuva: »Učitelju, sad su te Židovi htjeli da kamenuju, a opet hoćeš da ideš onamo!« (Iv 11, 8.). Nastojali su, da ga zaplaše, i prenosili mu panične glasine i došaptavanja zlonamjernih: »Iziđi i idi odavle, jer Herod hoće da te ubije!« (Luk 13, 31.). Po noći su mu dolazili, da ih nitko ne bi kod njega vidio (Iv. 3, 2.; 12, 42. 43.; 19, 38. 39.). Pobjegli su od njega, kad je bio uhvaćen i svezan (Mat 26, 56.; Mark 14, 50.). Nije im se s njim dalo u zatvor. Sakrili su se i zaključali, što su znali najbolje, od straha; »propter metum Judaeorum« (Iv 20, 19.). Kukavno su ga zatajili; gradili su se, da ga ne poznaju; strah ih je bilo i jedne obične djevojke na vratima, i garavoga slugana uz vatru (Mat 26, 69—74.; Mark 14, 66—72.; Luk 22, 54—60.; Iv 18, 17. 18. 25—27.).

Samo, Isus ih nikada nije poslušao. I nikada im nije odobrio, da su takvi. Uvijek ih je zbog toga ružio; uvijek im je, — uzdržljivo i plemenito; on nije znao drukčije, — prigovarao i spočitavao. »Zašto ste strašljivi, malovjerni? Zar, još nemate vjere?« (Mat 8, 26.; Mark 4, 40.; Luk 8, 25.). »Malovjerni, zašto si posum-

njao?« (Mat 14, 31.). »Ne bojte se, ja sam; ne plašite se!« (Mark 6, 50.; Iv 6, 20.). Uzdajte se; ja nadvladah svijet!« (Iv 16, 33.). »Ne bojte se, ja sam; ne plašite se!« (Mark 6, 50.; Iv. »Mir vama; ja sam, ne plašite se!« (Luk 24, 36.). Pokazivao je, da ga boli njihova slabost (Mat 26, 31.; Mark 14, 27.; Iv 16, 32.). Nikada ih on nije na to naveo ni potaknuo. On se nije nikoga bojao. On nikada nije ni pred kim od straha uzmaknuo. Herod se je njega bojao; on Heroda nije. »Kažite onom liscu: Evo ja izgonim đavle i iscjeljujem danas i sutra« (Mark 6, 14. 16.; Luk 13, 32.). Ne da se on ni od Pilata terorizirati, a ni poniziti, svejedno što mu Pilat pokazuje na svoj »jus gladii«: »Zar ne znaš, da vlast imam ubiti te i vlast imam pustiti te?« On mu, — i onako do krvi izbičevan, u poderanoj haljini i s krunom od trnja na glavi, — odgovara samo, da mu kaže, kako je sitna sva ta njegova vlast pred onim, koji sudi svim ljudskim grijesima, pa će suditi i Pilatovu. »Ne bi imao nada mnom nikakve vlasti, da ti nije dano odozgor. Zato onaj, koji me predade tebi, ima veći grijeh!« (Iv 19, 10. 11.). Ne prekida on svoga propovijedanja, ne povlači on nijedne svoje riječi ni prijetnje, ni kad su ga Nazarećani povukli na brdo, da ga bace u ponor (Luk 4, 29.), ni kad su Židovi već bili prihvatili za kamenje, da ga njim zaspu (Iv 8, 59.). Neustrašivo on ide u Jeruzalem, i ako dobro zna i svima kaže, šta ga u njemu čeka (Luk 9, 51.; Mat 20, 18.). Ne vraća se on sa Maslinske gore, ni kad su se već čuli koraci rulje, koja se je približavala, da ga uhvati i sveže. Ne dršće on i ne gleda u zemlju, ni kad su se oko njega našli vojnici s golim mačevima. On ih dostojanstveno pita: »Koga tražite?« (Iv. 18, 4. 7.), i nastupa ne kao krivac, nego kao sudac i gospodar: »Ovo je vaš čas i vlast tame!« (Luk 22, 53.). On i u tom času naglašuje svoju duhovnu slobodu i priznaje apsolutnim samo Božji suverenitet: »Čašu, koju mi dade Otac, zar da ne pijem?« (Iv 18, 11.).

Znao je Krist vrlo dobro, kakve će konsekvencije morati da povuče svatko, tko prihvati životnu filozofiju njegove prve, velike zapovijedi: »Ljubi Gospodina Boga svoga svim srcem svojim!« (Mat 22, 37.; Mark 12, 30.; Luk 10, 27.). Bio je on potpuno svijestan čim će u praksi rezultirati konfrontiranje dvaju kraljevstava u svijetu, sukob između njega i »kneza ovoga svijeta« (Iv 14, 30.; 16, 11.); sukob alternativan i ultimativan (Iv 15, 18—21.; 16, 1—4.). »Ne može nitko služiti dvojici gospodara!« (Mat 6, 24.; Luk 16, 13.). Koji su njegovi, morat će pod križ i na križ (Mat 10, 17. 38.;

16, 24.; 23, 34.; Mark 8, 34.; Luk 9, 23.; 14, 27.). Valjat će se zamjerati na sve strane: i ocu i majci, i sinu i kćeri (Mat 10, 34—37.; Mark 13, 12.; Luk 12, 52. 53.; 21, 16.). Valjat će kidati veze (Mat 10, 34.; Luk 12, 51—53.). Valjat će trpjeti progone i tamnice. I život će valjati, mnogo puta, staviti na kocku. Valjat će ga i izgubiti, kojiput (Mat 24, 9. 10.; Mark 13, 9—13.; Luk 21, 12—19.).

Samo su junaci tomu dorasli. I Krist, stoga, to junaštvo, taj duh vjernosti do kraja, tu beskompromisnu dosljednost u opredjeljenju za Boga, za istinu i za dobro, svakom prilikom, u sto varijanata i pod sto slika, uporno i sa svom jasnoćom, propovijeda, traži, zahtijeva. »Što koristi čovjeku, ako sav svijet dobije, a dušu svoju izgubi!« (Mat 5, 29.; 16, 26.; Mark 8, 36.; Luk 9, 25.). »Tko mene zataji pred ljudima, zatajit ću i ja njega pred Ocem svojim nebeskim!« (Mat 10, 33.; Luk 12, 8. 9.). »Tko zamrzi i izgubi život svoj za mene, naći će ga!« (Mat 10, 39.; 16, 25.; Mark 8, 35.; Luk 9, 24.; Iv 12, 25.). »Ne bojte se onih, koji ubijaju tijelo, a duše ne mogu ubiti, nego se bojte onoga, koji može i dušu i tijelo baciti u pakao!« (Mat 10, 28.; Luk 12, 4. 5.).

Znao je Krist, čega nam najviše treba. Junaštvo Krist traži od nas. Junaštvo prije svega. Ljubav i žrtvu. Samo je jedamput u Evanđelju spomenuo razbor (Mat 10, 16.); junaštvo je spomenuo stotinu puta.

Uzalud je tu svako izmotavanje. Apostola ništa toliko ne diskvalificira koliko strah. Nikako nije u stilu Evanđelja ni velike istine, za koju moramo svjedočiti. Kompromitira je. Pokazuje, da u nju pravo ne vjerujemo. Nje nam je Krist povjerio, da je sakrivamo pod poklopac (Mat 5, 15.) i zagušimo u sobama i u mraku; on nas je poslao, da je propovijedamo sa krovova (Mat 10, 27.; Luk 12, 3.). On ne da, da se stidimo Evanđelja (Luk 9, 26.). Nije to dao ni njegov Apostol (1 Tim 6, 12.). Ni Timoteju ni nama. »Noli erubescere testimonium Domini nostri, neque me vinctum eius!« (2 Tim 1, 8.; Rim 1, 16.). Ni dok je bio u okovima (2 Tim 2, 9. 10.). Nije to dao ni sv. Petar: »Parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quae in vobis est, spe!« (1 Petr 3, 13—18.; 1, 6. 7.; 4, 12—19.; 5, 9.). Gospodin hoće, da se veselimo, ako nam se zbog njega rugaju i ako nas zbog njega napadaju. To je biljeg apostola i proroka (Mat 5, 11. 12.; Dj Ap 2, 22—24.; 2 Tim 2, 10.; 3, 10—12.; Hebr 10, 32—37.; 11, 35—38.; 12, 3. 4. 11—16.; 13, 13. 14.). Nije Evanđelje šutnja; Evanđelje je propovijed (Mat 28, 19. 20.; Mark 16, 15.; Luk 24, 47.)

i svjedočanstvo. »Coram gentibus et regibus« (Dj Ap 9, 15. 16.; 1, 8. 22.; 2, 32.; 3, 15.; 4, 33.; 5, 32.; 10, 39. 42.; 18, 5.; Luk 24, 48.; Iv 15, 27.; 1 Petr 5, 1.; 1 Iv 1, 2.). A svjedočanstvo se ne daje anonimno, ni pod tuđim odijelom. I kad nas istjeraju, valja da im još u lice dobacimo: »Ali ovo znajte, da se je približilo kraljevstvo Božje!« (Luk 10, 10. 11.; 9, 5.; Mat 10, 14.; Mark 6, 11.). Istina je uvijek totalitaristična i beskompromisna; ona ide do zadnje jote i do najsitnije zapovijedi (Mat 5, 18. 19.). Boga pravo častimo samo onda, kad ga otvoreno, nedvoumno, radosno, bez cjenkanja, bez iznimke, bez pridržaja, stavljamo ispred svakoga drugoga i ispred svega drugoga. I ispred sebe. I ispred života (Luk 14, 26.; Mat 10, 39.; 16, 25.; Mark 8, 35.; Luk 9, 24.; Iv 12, 25.). Afrontiranje svijetu u bitnosti je vjere. Junaštvo, — ono nenaoružano, pasivno, načelno, moralno, — specificum je i prva karakteristika kršćanstva.

Tako je, pa bilo nam to pravo, bilo krivo! Princip je jasan. Zato, što u njega diramo, i jesmo slabi. I bili smo uvijek slabi, kad smo u njega dirali. Kad smo bježali s fronte. Kad smo se čuvali i diplomatizirali. Kad smo se stiskali u Dubrovnik, među zidine, — po nekoliko stotina svećenika, — a gubili Hercegovinu. Kad smo pobjegli ispod vješala, za Eugenom Savojskim, a prepolovili katoličku Bosnu. Ljudi polaze samo za onima, koji čitavim srcem stoje uz svoje ideale. Samo junačko kršćanstvo osvaja. Samo junake ljudi vole, pa i kad sami nijesu junaci. Zečeva i skakavaca ne vole. Ni miševa u rupama. Ni spuževa, što su se zavukli u kućice.

Uzalud nam se je tužiti na zaplašenost i kukavštinu vjernika, dok mi prvi u tom pogledu ne napravimo reviziju. Razbor bez junaštva vrlo je laka i jeftina krepost. Od nje ne će nikoga glava zaboljeti. U praksi se izvrće u nerad, pasivnost, inerciju, čuvanje kože. Evanđeoska svakako nije. Nije ni crkvena. Crkva nas drukčije uči. Ako nemamo hrabrosti, valja da je steknemo i izmolimo. Valja da se, na euharistijskim oltarima, nahranimo »kruhom jakih« (Zah 9, 17.). U ove dane opće paganizacije više nego ikada!

»Spiritum, Domine, f o r t i t u d i n i s haec nobis tribuat mensa caelestis: quae sancti Josaphat Martyris tui atque Pontificis v i t a m pro Ecclesiae honore jugiter aluit ad v i c t o r i a m!«

»Dajite, i dat će vam se!« (Luk 6, 38.)

SVEĆENICI ŠTEDIŠE ILI SVEĆENICI OTVORENE RUKE

G. 1963., II.

Nije više škrtost, — ona klasična, gruba, — među današnjim svećenicima, ni izdaleka onako česta, kako je bila nekada. A nekada su je brojili među glavne, tipične, najčešće, svećeničke mane. I stavljali su je pred sve druge: baš jer je prostija od sviju drugih; jer najviše kontrastira ideji svećeništva kao staleža apostolata i davanja; jer je svijetu najodioznija, pa najviše odbija duše od Boga i od Crkve. Stoput su nam, u duhovnim vježbama, iznosili pred oči sliku svećenika, koji još na smrtnoj postelji drži grčevito u ruci kesu ili ključ od kase, od straha, da ga, još prije nego što je i oči sklopio, ne orobe njegovi ukućani i rođaci. Već su stali sa svih strana dolijetati kao strvinari i hijene na lješinu. Već po kući robe i otimaju se za plijen. A sve pred očima prečasnoga uje ili strike na izdisaju; još »za živa hadžije«. Ali on se, siromah, ni tada ne može da rastane od svojih dukata: više na njih misli nego na Boga, pred kojega će za tili čas izaći. Otet će mu ih iz šaka, kesu i ključeve, istom smrt, osim, dakako, ako mu ih prije silom ne istrgnu brat ili »nepuča«. »Ludo, ovu će noć iskati dušu tvoju od tebe, a to, što si pripravio, čije će biti?« (Luk 12, 20.).

Bili smo, u prijašnja vremena, s te strane i u prevelikoj napasti. Beneficijalni sistem pravio je od nas, kojiput i protiv naše volje, ekonome i financiere. Bili smo i mi, ovdje-ondje, evanđeoski bogataši, kojima bi prerodile njive, pa su morali razvaljivati stare, tijesne, žitnice i graditi nove, veće. »Za mnoge godine«. »Svojoj duši« (Luk 12, 17—19.). A duhovni život, a pastva, plakali su negdje u kutu kao pastorčad. Nije se lako moglo uporedo i Bogu služiti i mamoni (Mat 6, 24.; Luk 16, 13.). I peći rakiju uz kotao i razmatrati. I omjerati volove i konje po sajmovima i pisati propovijed, ispovijedati, ići redovito na katehizaciju.

Danas je napast na škrtost manja. Nijesmo više među bogatašima. Nemamo čim »upravljati« (Luk 16, 2.); nemamo što nadgledati; nemamo koga, u polju, nadzirati. Bog nam je istrgnuo iz ruku i dukate, i kupone, i vinograde, i kuće, i oranice i sjenokoše, kad ih se sami nijesmo htjeli odreći. Ali napast na pohlepu i na nepravdu nije ni danas puno manja. Ni danas nemamo plaće. I danas nam se valja nagađati i pogađati za ono malo lukna, bira, godižbine, redovine. I danas čekamo na intencije. Pa čovjek, i danas, može lako uprljati savjest. A još lakše može uprljati ugled svećeništva i dostojanstvo svete službe: ako mu je »draga para« i ako voli »ekonomisati« i »spekulirati«. I danas se mogu ogledati župe, baš kao ono u Evanđelju volovi i zaseoci. »Zaselak kupih, i valja mi ići da ga vidim! — Kupih pet jarama volova, i idem da ih ogledam!« (Luk 14, 18. 19.). Jesu li tusti? Je li »beneficium pingue«?

Ima, uostalom, i jedna finija forma svećeničke zaraze novcem. Ona korektna, legalna, razborita, »apostolska«. Štedimo. Ne nepravedno, ali previše. Ne s tuđim, nego sa svojim Ne da odnepravedno, ali previše. Ne s tuđim, nego sa svojim Ne da beneficijalne mognemo Crkvi, nego da joj pomognemo. Ne da beneficijalne dohotke dajemo sestrama i nećakinjama u miraz, ni da od njih gradimo kuće braći, nego da učinimo dobro svojoj crkvi, kakvim legatom iza smrti, da osiguramo fondove svome sjemeništu, mirovinu i bolesničku pomoć svojoj siromašnoj svećeničkoj subraći.

Nećemo da budemo rastrošni. Nećemo da uludo razbacujemo pare. Nećemo da kao svećenici provodimo luksus. Hoćemo da Božjim darovima rukujemo razložno i pametno, po sistemu, s olovkom i perom u ruci. A ne onako od oka, od danas do sutra. Dijeleći svakome: i kapom i šakom; i komu treba i komu ne treba. Igrajući se gospode i benefaktora. Puštajući, da nas svatko izrabljuje; da nas varaju i da nam se smiju, protuhe i vucibatine.

Ima i danas među nama dosta takvih svećeničkih štediša. Bilo ih je u Crkvi uvijek. Primjenjuje se ta metoda i u javnom crkvenom životu: sve se čini, da se stvore fundacije i kapitali za razne crkvene potrebe; da se osigura budućnost. Primjenjuju je i svećenici-pojedinci: štede za starost i za bolest, a onda, testamentarno, ostavljaju svoje uštede u dobre svrhe, »in causas pias«.

Toliko je toga, pokatkad, bilo, da bi Crkva, da su se sve te plemenite ambicije realizirale i da nijesu svećeničke ušteđevine i zaklade propadale, bila danas bez ikakvih financijskih briga, pa dapače i bogata. Za mnoge takve velike svećeničke zaklade, i kod nas, znala je sva naša katolička javnost; za druge, manje, iz svoje okoline, znamo svi mi stariji. Bilo da su se ostvarile, bilo da su se spremale i držale u blagajnama i pretincima, s gotovim nacrtima i oporukama. Pola milijuna mirnodobnih dinara bio je ostavio, za sjemeništa, u knjižicama i kuponima, ovaj ili onaj nepoznati seoski župnik. Kuću za svećenički mirovinski i starački dom mislio je, drugi jedan, kupiti. Toliko je i toliko, znalo se je, bio već uštedio neki kanonik za mramorni oltar ili za koralni zbor u katedrali. Do milijunâ se je već bila popela pokoja dijecezanska mirovinska ili bolesničko-pripomoćna zaklada. Čekala je u banci već gotova svota za novi župski stan, za nova zvona, za nove orgulje; pa i za novu, veliku, crkvu. Biskup je ostavio splendidno dotirane velike zakladne mise Gospi ili Srcu Isusovu na čast. Dijeceza je imala i kuća i domena, koliko hoćeš.

Ali, značajno: kao da se Bogu nije sviđala ta naša svećenička štedljivost i industrija! Kao da je neko prokletstvo pritiskivalo te svećeničke ostavštine, oporuke, legate, ušteđevine, fondove! Najveći ih se dio nije nikada ni realizirao. Nijesu, s formalne strane, bile valjane oporuke. Rođaci su ih, na sudu, pobijali i pobili. Na misteriozan način nestalo bi nečijih novaca, a i, presumptivne, oporuke. Bilo je s njima i pronevjera i spekulacija. Propadali su novci u bankama, koje su bankrotirale, akcije i dionice u poduzećima, koja su dospijevala pod stečaj. Svećenički su imućnici umirali naglo, bez oporuke, pa bi sve razgrabili rođaci. A glavno su učinili ratovi, ekonomske krize, devalvacija novca, nacionalizacije, od Josipa II. pa dalje. Svatko, tko je stigao, perušao je nemilice tustu gusku »manus mortuae«. Po dvaput smo i triput stvarali zaklade, i opet s njima počinjali iznova, jer su prijašnje bile propale. Isti je svećenik po dva, po tri rata dočekivao kao imućan čovjek, a izlazio iz njih bez igdje ičega. Za što je, još pred koju godinu, mogao kupiti kuću, postalo je bezvrjedan papir; nije više bilo dosta, ni da kupiš krevet. Ostajali smo, toliko puta, na goloj ledini. I — u rukama, na milost, Božjoj Providnosti.

Nije bilo blagoslova na našim parama. Ostajali smo bez njih. Ali nijesmo, na sreću, ostajali bez božanske zaštite. Nijesmo bez nje ni danas. Sve imamo, što nam treba. Crkva stvara, možda, više nego ikada prije.

Kad se čovjek svega toga sjeti i na to pomisli, i nehotice mu izlaze na pamet Kristove riječi: »Poslao sam vas bez kese i bez

torbe« (Luk 22, 35.), »Ne nosite zlata ni srebra ni novaca u svojim pojasevima« (Mat 10, 9.; Mark 6, 8.), »Od suviška dajite milostinju, i, eto, sve vam je čisto!« (Luk 11, 41.), »Idi, prodaj sve, što imaš, i podijeli siromasima, i imat ćeš blago na nebu, pa dođi, idi za mnom!« (Mat 19, 21.), »Ne sabirajte sebi blaga na zemlji, — nego sabirajte sebi blago na nebu, — jer, gdje je blago tvoje, ondje je i srce tvoje!« (Mat 6, 19—21.).

Čini se, da Bog više voli vjeru u Providnost nego štednju i razbor; nadnaravnu mudrost više nego onu naravnu. Davanje više nego sabiranje.

Ne ćemo, mi svećenici, pogriješiti, ako manje štedimo, a više, još za života, činimo dobro. Ako taremo suze, dok su još pred nama tople na očima, a ne istom, kad dođu pred nas na blagajnički prozor, sa ceduljom u rukama.

Jedan naš veliki pokojni biskup znao je često govoriti: »Čini, brate, dobro, dok si živ!« A drugi je, opet, uvijek ponavljao te riječi svoga prethodnika.

Ne treba nama svećenicima ušteda. Slobodniji smo bez njih. Sretniji smo bez njih. »Divitiae pungunt!« Što dobijemo, i dajimo! Ne treba nam novaca. Vraćajmo ih, što prije, ljudima, od kojih smo ih primili! Upotrebljujmo ih, smiono i širokogrudno, za aktualne potrebe Crkve i kršćanske ljubavi! Živimo od dana do dana! Od Providnosti, a ne od kapitala! Od molitve, a ne od bankarske pameti! Bliže je Evanđelju! Draže je ljudima!

Sve ostalo ostavimo Bogu! Ne ćemo se prevariti. »Numquid aliquid defuit vobis?« (Luk 22, 35.). »Date, et dabitur vobis!« (Luk 6, 38.).

»Tko vas prima, mene prima« (Mat 10, 40.)

LJUBAV, KOJU VALJA VRATITI

G. 1963., IV.

Mi svećenici živimo zapravo samo od Gospodinova kredita. U svakom pogledu. Ništa nije naše. Ako imamo kakve duhovne snage i kakve milosne vrijednosti u sebi, od njega je imamo. Loze smo na njegovu božanskom trsu (Iv 15, 4. 5.). Sva je naša vlast, sve je, što dajemo ljudima, njegovo; sve je to iznad nas; ništa od toga ne temelji se ni na našim zaslugama ni na prirodnim uzrocima; sve to dolazi iz otajstvenoga svijeta, koji nam je Krist otvorio: neposrednom, nadnaravnom, njegovom komunikacijom. Kao vidljiva, fizička, materijalna, realnost, sve to nije ništa; sve je to posve bezvrjedno. I voda, kojom krstimo, i kruh, kojim pričešćujemo, i ulje, kojim mažemo, i riječi, kojima opraštamo grijehe i posvećujemo duše.

I povjerenje je, koje uživamo, Gospodinovo. I čast, koju nam iskazuju. I pažnja, kojom nas susreću. I darovi, što nam ih daju. Hrane nas samo radi njega. Štuju nas i slušaju samo radi njega. I vole nas i maze samo radi njega.

A puno nas, ako ćemo pravo, vole i maze. U katoličkoj se Crkvi svećenici nikada ne mogu potužiti na vjerničke mase, — vjerničke, ne otpadničke, — da su spram njih hladne i krute. Ljudi su prema nama puni obzira. Svagdje nam daju prvo mjesto: i kad nas nikada dotle nijesu ni vidjeli. Pretpostavljaju, da smo dobri, i kad nijesmo. Otšute i oproste nam, i kad smo zavrijedili, da nam zamjere i da protestiraju. Progledaju nam kroz prste i naše mane. Šute o našim slabostima. Prikrivaju ih. Stide ih se za nas i mjesto nas. Iskažu nam ljubav, i kad je nijesmo zaslužili. Trpe nas i primaju, i kad im se osobno ne sviđamo; i kad im ničim drugim ne imponiramo, osim svojim svećeništvom.

I kad nijesmo ni pametni, ni kulturni, ni duhoviti, ni otmjeni, ni taktični. Primaju nas i u kuću. S poštovanjem, susretljivo, gostoljubivo. Spremni su nam uvijek ponuditi noćište, kad smo na putu ili se nađemo u tuđini. Spremni su nas uvijek, ako je potreba, posaditi sa sobom i za obiteljski sto. Spremni su uvijek s nama podijeliti i zadnji zalogaj. Čestitaju nam. Donose nam darove. Pozdravljaju nas na ulici. U ruku nas ljube. Hvale nas: kojiput i previše; i nekritično. Drže nas boljima, nego što smo. Gledaju u nas s povjerenjem. Ne boje nas se. Ne zaziru od nas. Ne sumnjiče nas. Ne plaše nas se. Ništa od nas ne sakrivaju. Boje nam se zamjeriti; boje nas se uvrijediti; boje nas se ožalostiti; boje nas se poniziti. A sve opet radi njega; radi Gospodina. Jer nas je on poslao. Jer nam je on dao u ruke svoju legitimaciju. Jer njega u nama gledaju i njega se u nama stide.

Kršćanski puk, ako je išta upamtio iz Evanđelja, upamtio je ono Kristovo: »Tko vas prima, mene prima!« (Mat 10, 40.; Luk 10, 16.; Iv 13, 20.).

Mi se tim koristimo. Mnogi od nas vrlo obilno i vrlo ležerno. Puno se ni ne otimamo. Puno se ni ne zahvaljujemo. Sasvim smo se uživjeli u te svoje svećeničke privilegije. Izgleda nam to pomalo kao neko naše pravo. Kao nešto, što nas ide; što smo zaslužili; što nam nitko ne smije osporiti, zanijekati, oduzeti. Pretendiramo na to bez puno sustezanja. Začudili bismo se, krivo bi nam bilo, kad nas vjernici ne bi tako susretali.

A zapravo nije tako. Da smo duhovno tenkoćutni, moralo bi nas to uvijek zbunjivati. Morali bi nas izvori tih simpatija i toga povjerenja utjerivati u strah i u nepriliku. Morali bismo se radi njih crvenjeti.

Koga ljudi štuju, i odgovoran je za to štovanje. Moralno odgovoran. Mora sam sebe pitati, je li ga vrijedan. Mora učiniti sve, što može, da ga bude vrijedan. A u slučaju, kakav je naš, gdje nas časte radi drugoga, mora čovjek slavu na toga drugoga i prenijeti. Mora je vratiti onomu, koga u njemu i za njim ljudi gledaju. I mora se s njim, što više, moralno identificirati. Mora ga reprezentirati ne samo pravno, nego i stvarno. Ne smije nositi kontradikcije u svome biću i u svojoj pojavi. Ne smije pomračivati ideala, koji predstavlja i u koji ljudi oko njega vjeruju; za koji manifestiraju.

Za svaki komplimenat, koji primi iz vjerničkih usta, za svaki dar koji dobije iz njihovih ruku, pravi će svećenik zahvaliti

Kristu. Njegov je. Okrenut će se u duhu k njemu; u njega će pogledati. Hvala ti, Učitelju! »Non nobis, Domine, non nobis!« (Ps 113, 1.). Sretan će biti, što ide za Gospodinom i što ga je Gospodin k sebi pozvao, što ga je izabrao između tolikih vrjednijih.

Nikada se ne će, pravi svećenik, radi toga uzoholiti; nikada biti nadut, tašt, bezobziran. Nema na to osobnog titula. Nije to zaslužio ni vlastitim trudom ni vlastitim vrlinama. Pokriven je tuđim odijelom; investiran tuđim auktoritetom. Treba da to pokaže čitavim svojim držanjem. Da bude to ljudskiji, bratskiji, ponizniji prema svakome, što ga više uzdižu. Da pokaže i licem i gestom, da dobro zna, komu je namijenjena ta pažnja i da je on nije dostojan. Da ljubav i usluge, svima, vraća i naplaćuje ljubavlju i uslugama. Ako su oni prema njemu dobri radi Gospodina, i on će, radi Gospodina, biti njima dobar. I zahvalit će im se. I veselit će im se, što su dobri i što vole Gospodina. Ne će to primati kao porez, kao daću, nego kao dar na Božji oltar. S puno pijeteta, ali i s puno finoće, ljubeznosti, skromnosti, harnosti.

I odgovornost će, pravi svećenik, osjećati pred tim izljevima štovanja, pred tim izrazima ljubavi, koje mu vjernici iskazuju. Pred njima i prema njima. Ako ih prima uime Krista, kao njegov predstavnik, onda Krista doista mora i predstavljati. Što vjernije, što dostojnije, što potpunije. Ne smije sluga i poklonika Kristovih stavljati u perpleksan, neprirodan, položaj, da se, dok mu se po dužnosti priklanjaju, uporedo s tim u srcu od njega odvraćaju. Da ga pod silu moraju štovati. Da to štovanje bude samo »actus imperatus« njihove vjere i njihove kršćanske savjesti. A da se njihova nutrinja i njihovo srce protiv toga, instinktivno, bune. Moramo i iz toga titula nastojati, da sve na nama bude, i objektivno, vrijedno štovanja; da vjernik u nama, spontano i konaturalno, prepozna i ugleda Krista. Krista u njegovoj moralnoj veličini. Krista u njegovoj dobroti i ljubavi. Krista u njegovoj ljudskosti i plemenštini. Krista u njegovoj krotkosti i poniznosti. Ali i Krista u njegovim finim, uvijek otmjenim, manirama. Bez bučnosti, bez surovosti i prostote, bez nametljivosti, bez afektacije, bez neozbiljnosti. Ali i bez drvenosti, dosade, primitivizma, bespomoćnosti. Moramo svojim skladnim nastupom odati čast Kristu, koga ljudi u nama gledaju, ali njim i počastiti svoje vjernike u času, kad u nama Krista gledaju. Ne smijemo im poklonstvo Kristu u nama pretvarati u nutarnju gorčinu i križ. Ne smijemo ih siliti, da se manifestirajući svoju vjeru crvene i stide. Mora nam

i to biti još jedan motiv više, da profinimo, ili barem profinjujemo, i svoju duhovnost, i svoj karakter, i svoj društveni nastup. Nikada to nije samo naša lična stvar. Uvijek smo, kao svećenici, odgovorni i Kristu i dušama.

Kadgod tko pred nama skine kapu s glave, kad nam god tko pristupi s povjerenjem i s pijetetom, kadgod nas tko poljubi u ruku, uvijek valja da nam to bude svećenički ispit savjesti. Moramo uvijek sami sebe upitati: A jesam li to zavrijedio? Moramo se uvijek pred Bogom poniziti i postidjeti. Moramo skrušeno pogledati u Gospodina.

Više možda nego igdje drugdje mora u toj točki, široko i lojalno, biti primijenjen Apostolov pastoralni princip o uzajamnosti u davanju i primanju između svećenika i vjernika: uzajamnosti duhovnih usluga i materijalnih dobara. »Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est, si nos carnalia vestra metamus?« (1 Kor 9, 11.).

Primaju nas »u ime proročko«, »u ime pravedničko«, »u ime učeničko«. Imaju pravo i na »plaću proročku«, i »na plaću pravedničku«. »Ne će — im — propasti plaća!« (Mat 10, 41. 42.).

Preko nas je moraju primiti. Kroz našu svećeničku revnost i ljubav. Kroz naš, dobri i sveti, svećenički primjer. Kroz našu apostolsku sô i svjetlost (Mat 5, 13—16.)!

Svi, koji nas štuju i primaju. »Svi, koji su u kući« (Mat 5, 15.)!

»Jao vama, koji se smijete, jer ćete tugovati!« (Luk 6, 25.)

NAPAST POSVJETOVNJAČENJA

G. 1963., IV.

Našega Gospodina ne može nitko citirati za teze, vanjskog, asketskog rigorizma u manihejskom ili u janzenističkom smislu. On nije bio tip pokornika u kostrijeti, s bičem o pojasu i sa mrtvačkom lubanjom u rukama. Na njemu je izvana sve bilo obično. Njegova je svetost sva bila skrivena u duši. Njegova je askeza bila askeza nutarnje, duhovne veličine; askeza volje, srca, namjera, ljubavi. On se sâm, izrijekom i više puta, distancira i od Ivanove pustinjačke strogosti i od farizejskog asketskog formalizma; od njihovih dugih postova i ostentativnih pokora i molitava. »Došao je Ivan, — niti je jeo niti je pio, — pa kažu: Vrag je u njemu. Došao je Sin čovječji, pa jede i pije, i kažu: Gledaj izjelice i vinopije, prijatelja carinicima i grješnicima!« (Mat 11, 18. 19.). »A kad postite, ne budite žalosni, kao licemjeri, koji nagrđuju svoja lica, da ih ljudi vide, gdje poste!« (Mat 6, 16.). »Možete li svatove natjerati, da poste, dok je ženik s njima?« (Luk 5, 34.; Mat 9, 15.; Mark 2, 19.).

Ne može Gospodina nitko citirati za teze asketskog rigorizma. Ali još manje može ga itko citirati za teze moralnog libertinizma, mondenosti, hedonizma, bonvivanstva. Kad je trebalo birati između Ivana i onih na drugoj strani, što su se oblačili u meke haljine, on nije ni časa krzmao, da sav stane na Ivanovu stranu. Mekoputnih i obijesnih uživača života nije naš Gospodin trpio. Nije ih nikada držao dostojnima udivljenja i zavisti. »Koga ste bili izašli u pustinju da vidite? Čovjeka obučena u meke haljine? Eno, koji meke haljine nose, u kraljevskim su dvorovima!« (Mat 11, 8.). Ondje, na Herodovu dvoru, uživaju u rodoskvrnoj razbludi; ondje raskalašena i polugola Saloma razvratno pleše;

ondje se goste i piju. Ali ondje sijeku i proročke glave. Herod im je u Evanđelju bio prototip i personifikacija; uživačima života (Mat 14, 3—11.; Mark 6, 17—28.; Luk 3, 19. 20.). No zato je Herod, u Evanđelju, morao osjetiti i svu duboku odvratnost, što ju je Gospodin ćutio prema takovu životu bez duše i bez smisla. Ni jedne ga riječi, kraljevskog bonvivana, nije Krist udostojao, kad su se, onako tragično, sreli u Herodovoj jeruzalemskoj palači, na dan Velikoga Petka. Krist ga je upadno ignorirao. Nije htio da mu odgovori ni na jedno jedino njegovo pitanje (Luk 23, 9—11.). S lutkom u grimizu neće on da govori. A sa skeptikom je Pilatom ipak govorio. Pilat je bio barem čovjek i mislilac (Mat 27, 11.; Mark 15, 2.; Luk 23, 3.; Iv 18,33—38.; 19, 9—11.). Od duhovnih beskičmenih i bezličnih Don Juana Gospodin s hermafrodita, od beskičmenih i bezličnih Don Juana Gospodin s negodovanjem odvraća glavu; mekoputno mu je, bonvivansko, mondenstvo mrsko; gadi mu se. On o njemu govori jedino sa sarkazmom. I u priči o ciničnomu, opakomu bogatunu, kojemu je sav smisao života bio, da leži, jede, pije i uživa (Luk 12, 19.); i u priči o onom drugom bezdušnom gavanu, koji se je odijevao u grimiz i svaki se dan raskošno gostio, dok su oko njega drugi skapavali od gladi (Luk 16, 19.). Obojicu ih je spremio u pakao (Luk 12, 20.; 16, 22.). Programatski se Gospodin okreće protiv bonvivanstva. Na najsvečaniji način: u besjedi na gori. Nema za takve blaženstva ni Kraljevstva nebeskog. »Jao vama, koji se — smijete, jer ćete tugovati i plakati!« (Luk 6, 25.).

Stil je kršćanstva sasvim drukčiji. Ono pledira za dostojanstvenu ozbiljnost života. Ono favorizira zamišljene i trijezne. »Blago onima, koji plaču, jer će se utješiti!« (Mat 5, 5.; Luk 6, 21.). Samo se pokorom ulazi u Kraljevstvo Božje: »Pokoru činite, jer se je približilo Kraljevstvo Božje!« (Mat 3, 2.; 4, 17.). Samo pokora spasava: »Ako ne budete činili pokore, svi ćete redom izginuti!« (Luk 13, 5.). Radost je kršćanstva radost posve drukčije, finije naravi, višega reda. Uživanje je to u stvorenoj i nestvorenoj, ljepoti, u stvorenoj i nestvorenoj, dobroti. Više je to radost duha nego radost sjetila. Oplemenjena je to i sublimirana radost, koja se otima od zemlje, koja ne griješi, koja uvijek tendira prema višemu, koja se konačno utapa i gubi u dalekim, otajstvenim, Bogom osunčenim horizontima vječnosti. Njezin je zadnji termin Bog; njezin konačni stadij nebo. Krist je volio prirodu, i cvijeće, i djecu, i dobre ljude, ali nada sve je volio vječne stanove svoga božanskoga Oca. »U domu moga Oca mnogi su stanovi. — Idem

da vam pripravim mjesto. — I uzet ću vas k sebi« (Iv 14, 23.), rekao nam je. »I obradovat će se vaše srce, i radosti vaše nitko ne će uzeti od vas!« (Iv 16, 22.). Kršćanska je radost nužno povezana s Bogom i s nebom. Ona je uvijek na svoj način uskrsna (1 Kor 15, 57. 58.). Njezina je intonacija i kulminacija uvijek nadnaravna. »Ne bojte se, maleno stado, jer bi volja Oca vašega, da vam dadne kraljevstvo!« (Luk 12, 32.). »Radujte se, što su vaša imena napisana na nebesima!« (Luk 10, 20.).

Veliki, sudbonosni nesporazum između Krista i svijeta primarno se i odvija baš na tom terenu. Krist tendira prema radosti duha i vječnosti, a svijet tendira prema radosti uživanja u tijelu i u zemlji. Uživanje u tijelu, utapanje u materiji, njegov je tragični, istočni, grijeh. Ono, što ljude masovno odvodi od Boga, sve su to grijesi tijela i naslade; sve je to obožavanje materije. Blud, neumjerenost, zlato kao inkarnacija materije, uvijek stoje na čelu liste poroka; tipična su signatura svih otpada i svih poganstva. Haremi, vino, luksus, »panis et circenses«, izlaze uvijek iznova na pozornicu, u svim mogućim nuancama. Na istoku i na zapadu; u doba Noino, u sodomske dane, u one Lukulove i Kleopatrine i Neronove, u one izrođenoga renesansnoga i dvorskoga kršćanstva.

Nije ni danas drukčije. Svijet i danas »uživa« i »raduje se«, pjeva i luduje. Nije se nimalo promijenio njegov ukus. Sadržaj je njegova stvarnog života isti. Ako se je što promijenilo, promijenilo se je samo ime i etiketa. Danas to zovu »standardom«, modernom kulturom, borbom za socijalni progres i društveni napredak. Ali u praktičnoj interpretaciji sve je to i danas samo grčevito i požudno pružanje ruku za punim zdjelama, za čašom, za mesom, za provodom. Sve je to utapanje u bučnoj pomami sjetila. Sve je to samozadovoljavanje do besvijesti i zaboravi. Sve je to smijeh i hihot. Naše plaže. Naši plesovi. Naši barovi. Naša modna golotinja. Naši stadioni. Naši hoteli i zabavni lokali. Naše revije. Naše kinske i kazališne pozornice. Naša televizija. Naša zabavna štampa. Naše ilustracije i magazini. Pa i naša društvena konverzacija. Pa i naš novi bračni moral. Uvijek samo uživanje, koje zaboravlja na Boga u sebi i oko sebe. Uvijek kobna, mrtva šutnja o vječnosti. »Haec fuit iniquitas Sodomae — superbia, saturitas panis et abundantia et otium!« (Ezek 16, 49.). Zar nije i jedan od modernih mislilaca, — ne sjećam se sada, koji; možda Huxley, — rekao i za našu

»kulturu«, da joj je jedini praktični ideal: umjetnost iživljavanja seksusa bez tereta i bez posljedica?

Uživački stil života. On je negacija Evanđelja i njegov antipod na čitavoj liniji. A on se je danas suvereno nametnuo svijetu. On ga je preplavio. On ga predstavlja. On je za sobom povukao mase.

Sa sviju strana kuša da infiltrira i nas kršćane. A ta je infiltracija smrtna pogibao našemu kršćanstvu i našemu svećeništvu. I glavna pogibao. Pogibao i teoretska i praktična. Ne zna se, šta je za nas gore i fatalnije: teoretski obožavati taj uživački svijet oko nas i gledati u njemu životni ideal, ili ga konkretno kopirati; u praksi prihvaćati njegove poglede i manire, svijesno ili nesvijesno.

A u velikoj smo kušnji, da to učinimo. I mi svećenici. I nas taj sjajni kumir poziva, da pred njim padnemo na koljena (Mat 4, 9.; Luk 4, 7.). Htio bi nas fascinirati. Nameće nam se; želi da nam imponira. Svejedno, u kojoj formi. Kao svijet ljepote, kao svijet snage, kao svijet znanja, kao svijet humanosti, kao svijet pobjednoga i oslobođenoga čovještva. Sa naličja on je uvijek isti. Svijet uživačkog otpadništva. Svijet detroniziranoga Boga, zaboravljene vječnosti, ponižene duše.

Mondenost je u svetištu danas naš prvi svećenički neprijatelj. Posvjetovnjačenje je danas naša velika napast. Da se sa svijetom počnemo smijati. Da sjednemo s njim u njegova sportska kola. Da se zaljubimo u njegovu televiziju. Da uzmemo u ruke njegove ilustracije. Da se svratimo u njegov hotel. Da se umiješamo među posjetnike njegova korza i njegove plaže. Da se obučemo kao on. Da rezoniramo o životu, o braku, o društvenim idealima, na njegov način. Da se oduševimo za njegov alogični način mišljenja i za njegov konfuzni stil. I — da kažemo, da moramo svoje kršćanstvo urediti po njegovoj fazoni.

Jao onima između nas, koji su to učinili ili se spremaju da to učine! Pobjegli su od Kristovih radosti i sa njegove gore blaženstva!

Modernizam je hereza naših dana. Moralni modernizam još više nego onaj dogmatički!

»Zato je svaki mudri učitelj u kraljevstvu nebeskom sličan domaćinu, koji od blaga svojega iznosi novo i staro« (Mat 13, 51. 52.)

NOVO I STARO PRED SABOROM

G. 1963., V.

Krist svakako nije bio tradicionalista ni konzervativac iz principa. Ako itko, on je svijet ispunio i novinom i novostima. Nije uopće moguće ni pobrojiti sva ona mjesta iz Evanđelja i iz apostolskih spisa, u kojima se, ponajviše emfatično, ističe biljeg novosti na liku Kristova otkupiteljskog poslanja. Sve je u Kristovim ustima i u njegovim rukama novo. »Ecce nova facio omnia!« (Otkr 21, 5.). »Vetera transierunt, — facta sunt omnia nova!« (2 Kor 5, 17.). Krist unosi u svijet: novu objavu, novi kult, novu vjeru, novu žrtvu, novi zavjet (Mat 26, 28.; Mark 14, 24.; Luk 22, 20.; 1 Kor 11, 25.; 2 Kor 3, 6.; Hebr 9, 15.), novo svećeništvo, novu istinu, novi zakon (Hebr 8, 10.), novu zapovijed (Iv 13, 34.), novi moral, novi brak, nove društvene i međuljudske odnose, novo spasenje, novoga čovjeka (Ef 4, 24.), novi život, novi mir, novo nebo i novu zemlju (2 Petr 3, 13.). On, kao nitko prije njega, radikalno kida sa zabludama prošlosti i daje životu čovječanstva sasvim novi pravac. Njegova pojava, njegov nastup, predstavlja najveći prijelom u čitavoj dotadašnjoj povijesti svijeta i religije. On zamjenjuje partikularizam univerzalizmom, sebičnost i uskoću dobrohotnošću i širinom, despotstvo i robovanje jednakošću i bratstvom sviju, rat i mržnju mirom i ljubavlju, silu i bespravlje pravom i slobodom, lažljivu lukavost diplomacije strahopočitanjem pred istinom, antagonizme svake ruke solidarnošću i jedinstvom, životinjsku logiku krvi i mesa duhovskom logikom otkupljenja i milosti, tijesto zloće i pakosti novim beskvasnim kruhom svetosti i istine (1 Kor 5, 6. 8.; Gal 5, 9.). Sinajska je teokracija dokinuta; sinagoga je razvlašćena; Izrael je prestao biti izabrani

narod; poganima je otvoreno svetište; sve su staleške i rasne razlike izbrisane zauvijek (Mat 8, 11.; 28, 19.; Luk 13, 29.; Dj Ap 1, 8.; 2, 39.; Gal 3, 28.; Kol 3, 11.). Novo je carstvo Božje stupilo na pozornicu (Mat 3, 2.; 4, 17.; 10, 7.; Mark 1, 15.; Luk 10, 9. 11.). Duhovni svijet dobio je novi centar, novu prijestolnicu, novu glavu. Društvo je, po Kristu, poprimilo novu fizionomiju i novo lice.

I nije se Krist u toj svojoj božanskoj reformi nikada i ničim dao pokolebati ni zaustaviti. Odlučno ide on svojim putem naprijed, mimo svih zapreka. Suvereno on ignorira, — gdje je god to smatrao potrebnim, — sve predrasude; sve ono, što je bilo odživjelo, trulo, anahronično (Mat 15, 14.; 16, 4.; 21, 43.). Svoje mlado vino stavlja on u nove mjehove (Mat 9, 17.; Mark 2, 22.; Luk 5, 37. 38.).

Ali, Krist nije bio ni novator, ni revolucionarac, iz principa. On nije nikada rušio, da ruši. On staroga nije uklanjao, gdje to nije trebalo, ni prije nego što je trebalo, ni više nego što je trebalo. Pazio je na kontinuitet. Štovao je iskustvo i tradiciju. Nije dao, da itko u njegovo ime počupa sa kukoljem i pšenicu (Mat 13, 29.). On u svemu i priznaje (Mat 23, 2. 3.) i opslužuje stari zakon, doklegod on »de iure« postoji. Dolazi u hram, slavi Pashu, plaća hramski porez, šalje gubavce pred svećenike, izlazi pred visoki svećenički sud. Nije on odmah prešao ni na evangelizaciju poganskoga svijeta; čekao je, strpljivo, da Izrael najprije odbije Božju ponudu, da mu bude posrednik (Mat 10, 56.; 15, 24.). Nije on ni svojih apostola, ni židovskih kršćana, natjerao, da odmah prekinu sa starozavjetnom obrednom praksom: još godinama i decenijima apostoli će dolaziti u hram, a židovski će se obraćenici držati svojih otačkih predanja. Polagano, postepeno i mirno treba da se stari zakon pretoči u novi. (Mat 5, 17. 18.). Mojsije nije Kristu ni protivnik ni rival, nego svjedok i saveznik (Iv 5, 39. 46. 47.; Mat 17, 3.; Mark 9, 3.; Luk 9, 30.). Objava sazrijeva: sinagoga je pedagog i provodič do Evanđelja (Gal 3, 24. 25.; Kol 2, 17.; Hebr 8, 5.). Stari je Zavjet Crkvi riječ Božja kao i Novi (2 Tim 3, 16.; 2 Petr 1, 19—21.). Psalmi su i danas glavna molitva Crkve.

Krist ne voli izlomljenih linija. On u svojoj božanskoj dalekovidnosti i širini sve sintetizira. Staro i novo. To je autentična i auktoritativna direktiva, koju on daje apostolatu i Evanđelju. »Jeste li shvatili sve ovo? — Zato je svaki mudri učitelj u kraljevstvu nebeskomu sličan domaćinu, koji od blaga svojega iznosi novo i staro!« (Mat 13, 51. 52.).

A možda nikada ova Gospodinova maksima nije bila za crkvene ljude aktualnija nego danas. Danas, kad savremena Crkva traži svojoj evanđeoskoj misiji nove puteve; kad se u njoj, s toliko strana, podižu glasovi za revizijama i reformama svake ruke; kad je zrak oko nas pun novih ideja, originalnih prijedloga, smione kritike; kad je inicijativama i odozgor i odozdol širom otvoren ventil. I na najnovijem crkvenom saboru, kojemu nas je Providnost učinila savremenicima i svjedocima.

Novo je, očito, danas favorit i u psihologiji crkvenih ljudi. Za nj ne treba praviti reklame. Ono ima, koliko hoćeš, vatrenih pobornika i propagatora. Vidi se, da živimo u jednome vremenu, gdje je promjena postala ljudima psihičkom potrebom, gdje je kritika postala modom, a sloboda mišljenja i akcije idolom i pasijom. U jednom vremenu, gdje ljudi mnogo više osjećaju, nego što misle, i gdje je sugestibilnost i aperceptivnost za impresije potisnula u pozadinu refleksiju i svijest intelektualne i moralne odgovornosti.

Potrebnije je danas, čini nam se, signalizirati oprez i rezervu pred novostima. Pogibao je, da ne odemo predaleko; da se ne prenaglimo. Da čupajući anahronizme, prave ili fiktivne, ne počupamo s njima i punovrijedne tekovine prošlosti i tradicije. Ima i »staro« svoj »raison«. Neosporan. Krupan. Providencijalan. Nezamjenjiv. Sakrosanktan.

Ono, što je u Crkvi božanstveno i vječno, sve je staro. Ona se svojim apostolstvom i nepromjenljivošću svoga vjerskoga poklada i svojih moralnih zasada jedino i može legitimirati kao Kristova Crkva. Nov može u njoj biti samo okvir; nove mogu biti samo sitnice. Priznanje, da se je u njoj išta bitno izmijenilo ili da joj išta bitno manjka, značilo bi oteti joj karizmu istine, aureolu nepogrješivosti, i zanijekati joj njezino božansko poslanje. Svaka je reforma u Crkvi nužno samo reforma oblika, a ne reforma sadržaja i ideje. Svaka je samo vraćanje na prve izvore, a nije odalečivanje od njih. Osporavanje bilo čega, što je Crkva jednom prije auktoritativno učila, hereza je i otpad. Starost je stigma pravovjerja. Zabluda je u vjeri zabluda baš po tome, što je nova i što je nema na početku; što je prekinula ravnu spojnu liniju od Krista do nas; što je pokušala da izmijeni predaju, mjesto da

je produbljuje. Integralizam je i u 16. stoljeću bio jedini odgovor Crkve na izazov reformacije.

Nemoguć je i sa teološkog stanovišta potpuno besmislen svaki ekumenizam, koji bi od katoličke Crkve tražio reviziju njezinih načelnih stavova. Crkva ne može ni od svojih dogmatičkih ideja, ni od svoje konstitucije, ni od svoga moralnoga učenja ništa žrtvovati i ništa na njima revidirati. Ona je u tom smislu uvijek bila totalitaristična: i u Isusovo doba (Mat 5, 18. 19.; 18, 17.; 24, 35.; 28, 20.; Luk 16, 17.), i u Pavlovo (1 Kor 16, 22.; Gal 1, 8. 9.). Jedinstva u kršćanstvu ne može biti na račun istine. Put do sjedinjenja i pravi ekumenizam samo je u širini kršćanske ljubavi i u strpljivom, koncilijantnom, taktičnom, izlaganju istine onima, koji je traže.

Nije misionarsko poslanje Crkve prema modernome svijetu u tome, da ona sebe svijetu, pa ni atomskom, prilagodi, nego u tome, da ga, svijet, predobije, da se on njoj prilagodi. Istini i dobru, što ih je ona sačuvala, a on izgubio. Baš ono, što je očima modernoga svijeta na Crkvi najmrže i najnesavremenije, predstavlja njezinu najveću snagu: u tom je lijek i preporod. U vjeri, u molitvi, u ispovijedi, u sakramentima, u samozataji, u moralnoj beskompromisnosti, u djevičanstvu, u disciplini nagona, u transcendentalnom shvaćanju života. U otkupljenju, a ne u naturalističkom humanizmu. Nikada se Crkva toga ne može odreći. Nikada se ona toga ne će postidjeti. Nikada ona toga ne će prikrivati. Nitko Crkve ne može sa svijetom pomiriti: baš kao ni Krista (Iv 3, 20.; 7, 7.; 15, 18. 19. 23.; 1 Iv 3, 13.). Ona će uvijek, kao i Krist, pred licem svijeta ostati »sacramentum absconditum a saeculis in Deo« (Ef 3, 9.); znak, protiv kojega će se govoriti (Luk 2, 34.); sablazan i ludost (Rim 9, 33.; 1 Kor 1, 23.; 1 Petr 2, 8.); kamen ugaoni, koji je svijet odbacio (Mat 21, 42.; Mark 12, 10.; Luk 20, 17.; Dj Ap 4, 11.).

U Crkvi je nagomilano iskustvo stoljeća. Ona je baštinica pameti i srca mnogih kršćanskih generacija i mnogih kršćanskih genija vjere i duha. Njezina su opredjeljenja, — jednako na polju kulture i socijalnih problema, kao i na polju konkretne organizacije vjersko-crkvenog života, — plod mnogih traženja, razočaranja, pokušaja i revizija. Crkva je razborita, baš jer je stara i iskusna. Mudrost je uvijek dar starosti. Kroz stotine godina iskušavali su se u Crkvi načini i metode, a od njih se zadržavalo i prenosilo od stoljeća na stoljeće samo ono, što se je pokazalo

vrijedno i vitalno. Neozbiljno bi bilo od nje tražiti, da se toga olako odreče, za volju bilo čijem modnom ukusu. Mode prolaze, a iskustva staju. Ona su uvijek dragocjen kapital. S njima valja uvijek postupati diskretno i sa strahopočitanjem. I kad ne tangiraju dogmi! I u koliko ih ne tangiraju! Upravni sistem Crkve, tako jednostavan, a tako efektan, uvijek na bazi osobne odgovornosti i elitnoga školovanja, tradicionalna katolička askeza sa svojim finim i izrazito realističkim poznavanjem ljudske psihe i naravi, celibat katoličkoga svećenstva, bogat moralnim auktoritetom, ali i pokretnošću i slobodom, katoličko redovništvo sa svojom čudesnom ekspanzivnošću, vitalnošću i duhovnošću, papinstvo kao oličenje kršćanskog univerzalizma i kompaktnosti, bogatstvo liturgijskih formi, ali disciplinovano i kontrolirano, kult svetaca sa svojom intimnošću i ljudskošću, euharistijska i marijanska pobožnost, sva okupljena oko misterija Križa i Otkupljenja, sve su to, i sa nadnaravnog i na naravnog stanovišta, kapitali od neprocjenljive vrijednosti. A sve je to staro. Sve je to katolička tradicija. U tomu se velikim dijelom i krije, tim se i tumači, čudni fenomen neprijeporne nadmoći katoličkog kršćanstva nad drugim vjerskim zajednicama. Sve to na sebi nosi otiske ruku jedne nadljudske, božanske, Volje i Providnosti.

I mnoge, po svojoj naravi vanjske i sporedne, forme tradicionalnog crkvenog života, — a baš na tom polju katolički je svijet najviše željan reformi, — kriju u sebi puno više vrijednosti, nego što to misle njihovi grlati modni kritičari. I latinski jezik u crkvenom životu, — fraza je, da on nije bitno doprinio formaciji jedinstvene katoličke kulture i svijesti na kršćanskom zapadu; šta, uostalom, da ostavimo po strani klasični primjer rimskoga carstva, drži islam kompaktnim, monolitnim i ekspanzivnim, od Kine do srca Afrike, kroz tolike vjekove, nego arabizam i uporno insistiranje na svakom slovu iz kurana; zašto se i grčka crkva, i sve istočne crkve, i svi poganski kultovi, drže, s toliko tvrdoće, svojih arhajičnih, sakralnih, liturgijskih jezika i tradicija?, — i skolastika, i peripatetička filozofija, sa svojom lucidnom logikom i jasnoćom pojmova i odlučnom prevlašću racionalnoga nad afektivnim, i specifični disciplinarni propisi za duhovne osobe, i posebna, historijska, svećenička nošnja, liturgijska i izvanliturgijska, i šarenilo redovničkih odora, i tradicionalna sveta umjetnost u svim svojim granama, sve je to i danas jednako i nemoderno i moderno, kao i u dane nominalizma, reformacije, rococo-a,

kantizma, pa i renesanse. Nemoderno i »anahronično« za »duh vremena«, onda i sada, ali blizu duhu kršćanstva, istinskoj kulturi, psihološkim zakonima ljudske duše. Crkva, s pravom, u svemu tomu gleda više na ono vječno i zdravo u čovjeku, na »sensus communis«, na tradicionalni ljudski i kršćanski ukus, nego na onaj efemerni, modni, u stvari duhovno siromašan i dekadentan. Ona se može samo dičiti, kad, i u umjetnosti, brani ne samo religiozni osjećaj, nego i zakone prirodnog zdravog ukusa protiv dekadence i snobizma svih mogućih »izama« i apstraktnih modnih kreacija bez duha. I kad se ta fasada Crkve reformira, ona se mora reformirati sa pijetetom i diskrecijom, kao stara kućna svetinja doma Božjega. Ali, razumije se, i sa širinom. I sa lokalnim varijacijama, — zašto ne, — prema prilikama, tradicijama, potrebama, ukusu, pojedinih krajeva i naroda; samo, dakako, u okviru općeg, jedinstvenog, zakonodavstva i pod rukom i nadzorom najviše, centralne, crkvene vlasti.

Zamislimo se u sve to ozbiljno! Bit ćemo onda puno uzdržljiviji i u kritici dosadašnjeg crkvenog života, i u pledlranju za radikalne promjene. Čuvat ćemo se ekstrema i nebuloznih, nejasnih i nedorečenih formulacija.

Naš se katolički osjećaj opravdano buni, kad nam i sa katoličkih tribina govore o kraju tridentinske, — valjda dogmatičke i netolerantne, — ere u životu Crkve, ili kad se svako, i pozitivno, isticanje specifičnih katoličkih teza, principa, ideja, svaka, i zakonita, i elementarna, obrana crkvenih prava naziva »provokativnom«. Nema to nikakva smisla. Nijesu tradicionalne forme ono, što odbija svijet od kršćanstva; njega odbija sadržaj kršćanstva: »ludost križa« (1. Kor 1, 18. 21. 23.; 2, 14.; 3, 19.).

Ne smijemo dopustiti, da ljudi dobiju dojam, da je katolicizam Crkve na rasprodaju. Ne iznosimo ga mi na licitaciju. Nijesmo ga spremni prodati ni za kakve, ni realne ni irealne, unijske nade. Nijesmo prosjaci ni pred čijim vratima. Put je do unije, — unije u jednoj Crkvi, — čežnja za Kristom, ljubav i molitva, nije kompromis na račun istine, nije sistem »sestrinskih crkava«, nije »irenizam«. Ne možemo prijeći na pozicije, koje je Crkva već jednom, zauvijek, osudila. Što su stoljeća rastavila, ne da se u čas sastaviti ni ljepilom najvrućih želja, a ni regionalizmom u crkvenom životu, koji bi samo olabavio veze katoličkog jedinstva i otvorio vrata latentnim centrifugalnim tendencijama u stilu galikanizma i nacionalnog i državnog kršćanstva.

Ako u pokojem kraju svijeta neke zelote modernog katolicizma toga ne vide, mi vidimo. Nijesmo se, mi Hrvati, Bogu hvala, ni u 16. i 17. stoljeću pokajali, što smo bili oprezni i nepovjerljivi prema »novostima«. Nijesmo ni u 19. i 20. Ne ćemo ni danas. Mi smo za novo, ali smo, još više, i za staro.

Dobro je, čini nam se, i s te strane, što je došlo do pauze na koncilu, iza kako su se konfrontirala stanovišta. Sve su tendencije čule, na prvim saborskim sesijama, i svoju kritiku, naišle na repliku, poslušale i »drugo zvono«. Ekstremi će se retuširati. Sve, što je u Crkvi dobronamjerno, — a to je ogromna većina, — naći će se, mi se pouzdano nadamo, na zlatnoj sredini. Uz novo, ali i uz staro. »Christus heri et hodie!« (Hebr 13, 8.). Puno se, svi, moramo moliti Duhu Svetomu, da budemo, u ove velike dane, kršćanski široki, superiorni i prosvijetljeni. Da ne naglimo s odlukama, barem ne sa onim definitivnima. Da se držimo mudrog Apostolova savjeta: »Omnia — probate; quod bonum est, tenete!« (1 Sol 5, 21.; 1 Iv 4, 1.).

»Accende lumen sensibus, infunde amorem cordibus!«

»I u koji god grad uđete i prime vas, jedite, što se donese pred vas!« (Luk 10, 8.)

PROTIV KLERIKALNOG KASTINSTVA

G. 1963., VI.

Krist nije nikada bio čovjek kaste, čovjek iz zatvorenoga kruga. Farizejski način mišljenja i nastupa, njihov pastoralni mentalitet, bio je Isusu onoliko mrzak, uz drugo, baš zbog farizejske ekskluzivnosti i uskoće. Gospodin je od njega ostentativno zazirao; on ga je javno i glasno osuđivao. Odurna mu je na farizejima bila njihova ohola staleška samosvijest i umišljenost, njihov prezir puka, — »turba haec, quae non novit legem: maledicti sunt« (Iv 7, 49.), — njihovo ignoriranje žene (Iv 4, 27.), njihovo bježanje od grješnika, carinika, pogana (Mat 9, 11.; Mark 2, 16.; Luk 7, 39.; Iv 18, 28.), njihova bešćutnost i tvrdoća prema ljudskim nevoljama, duhovnim i tjelesnim (Mat 12, 12.; 15, 6.; 23, 14. 23.; Mark 2, 24.; Luk 10, 31. 32.; 11, 46.; 13, 15.; 14, 5.; 16, 14; Iv 6, 4. 5.), njihova kastinska začahurenost (Mat 23, 6. 7.; Luk 18, 11.; Iv 7, 48.), njihovo kruto insistiranje na formama, tradiciji, zakonu, običaju (Mat 15, 2. 6. 9.; Mark 7, 5. 7. 8. 9.), njihovo sitničavo nepovjerenje prema svakome, tko nije usvajao njihovih ideja ni pripadao njihovoj školi (Luk 18, 9.), njihovo osuđivanje i potcjenjivanje svega i svačega (Luk 18, 11.). Nijesu voljeli ljudi. A Bog ljude voli. Nijesu ih razumijevali, a Bog ih razumije. Rastavljali su ih i dijelili na razrede i kaste, a Bog želi, da ljudi budu braća i da se vole (Mat 23, 8.). Hladnoću su unosili u život, a Bog traži, da njegov svijet bude topao. S tvrdoćom su i ravnodušnošću tretirali ljudske probleme, a Bog suosjeća sa svakom ljudskom nevoljom i hoće, da vrhovni zakon života bude milosrđe i ljubav (Mat 5, 7.; 9, 13.; 12, 7.; 23, 23.; Luk 6, 35. 36.; 12, 33.). Škrti su bili i suhi (Luk 16, 14.), a Bog voli gostoljubive i podatne (Luk 6, 38.; 7, 44—47.; 12, 15.).

Krist je bio čovjek i »Sin čovječji«. On se nije zatvarao od široke rijeke života, što je oko njega tekla. Svijet je bio njegov, a on je bio svjetski, baš zato, što je u svijet i k svijetu bio i poslan (Iv 1, 9—12.; 3, 16. 17.; 9, 5.; 12, 47.; Hebr 10, 5.; 1 Iv 4, 9.). On se je među ljudima osjećao, — i osjećao i vladao, — po domaću, kao jedan od njih. Nije ih se klonio: tražio ih je (Mat 18, 12.; Luk 19, 10.), zvao ih je k sebi, dočekivao ih je raskriljenih ruku, pozdravljao ih je kao braću, grlio ih sve, blago i intimno (Mat 12, 18.).

Krist se nije povlačio od ljudi. A razlikovao se od njih, dakako, jest. Ali samo u jednoj stvari: po tome, što je bio od njih bolji. U svemu drugomu bio im je jednak (Hebr 4, 15.). Bio je Židov, Galilejac i pučanin, kao i oni oko njega. Govorio je njihovim jezikom i služio se njihovim idiomima. Jeo je s njima: sa farizejima i književnicma (Luk 7, 36.; 14, 1.), ali i sa cariničkom gospodom (Mat 9, 10. 11.; Mark 2, 15. 16.; Luk 5, 29. 30.; 19, 5. 6. 7.), i sa pobožnim ženama (Mat 26, 6. 7.; Mark 14, 3.; Luk 10, 40.; Iv 12, 2.), i sa seljacima i ribarima (Mat 8, 15.; Mark 1, 31.; Iv 2, 2.). Dolazio je u njihovu zbornicu i sjedao, gdje bi ga slučajno zapalo mjesto (Mat 4, 23.; 9, 35.; 13, 54.; Mark 1, 21.; 3, 1.; 6, 2.; Luk 4, 16. 20.; 6, 6.; Iv 6, 60.). Ulazio je u njihove lađe i pekao s njima ribu (Mat 13, 2.; Mark 4, 1.; Luk 5, 3.; Iv 21, 9—13.). Pio iz njihova zdenca i iz njihova suda (Iv 4, 6. 7.). Jašio na njihovim magarcima (Mat 21, 7.; Mark 11, 7.; Luk 19, 35.; Iv 12, 14.). S njima, u skupini, hodočastio u Jeruzalem (Luk 2, 44.). Noćivao po njihovim kućama i svratištima (Mat 21, 17.; Iv 1, 39.; 3, 2.; 12, 1. 12.). Plaćao porez kao i oni (Mat 17, 23—26.). Nije reflektirao na privilegije. Nije za sebe nikada tražio posebnog mjesta. Nije se nikada gurao na začelja (Luk 14, 7—10.). Njemu nije ništa smetalo. da se oko njega tiskaju mase i da ga povlače za rukav ili za skute (Mark 5, 31.; Luk 8, 42—45.). Bio je pravi narodni čovjek od glave do pete: demokrata, kojemu s te strane ne može ozbiljno prigovoriti ni najčistokrvniji proleter iz 19. ili 20. stoljeća.

Tako Krist. A mi, njegovi apostolski i svećenički nasljednici?

Nažalost, mi nijesmo baš uvijek tako blizu našim vjerničkim, lajičkim, masama. Mi se od njih puno manje od Gospodina razlikujemo finoćom i dobrotom duše, ali zato, često, puno više svojim gospodstvenim, da ne reknemo kastinskim, manirama. Mi kojiput samo što se nijesmo ogradili bodljikavom žicom od svoga stada, od katoličkog lajikata, od vjerničkih masa. Mi šale ne izlazimo iz svo-

ga svećeničkoga bunkera. Držimo se, uglavnom, samo svoga staleškoga društva. Rijetko se umiješamo među one bez tonzure, kao njima jednaki. I previše smo potrčni, da sjedimo, dok drugi stoje. Ne branimo se puno od prvih mjesta: ni za stolom, na na priredbama. Dobro čuvamo svoju desnu stranu, kad šećemo s kojim svjetovnjakom. Pomno pazimo, da nam drugi na ulici prvi skinu šešir. Vjernici moraju osjetiti kao posebnu i rijetku počast, kad smiju s nama ručati. Oni obični, neposvećeni, valja da navuku rukavice, kad s nama govore. Nije nam mrsko, ni kad nam se mali ljudi, i previše učtivo i servilno, klanjaju, ni kad nas se boje i pred nama ustaju, ni kad nam, naivno, kade i laskaju.

A ipak bismo, čini se, bili bliže Gospodinu, kad bismo manje pazili na tu svoju svećeničku »čast« i »ugled«. — u praktičnom vjerničkom ambijentu imat ćemo ga i bez toga dosta, i previše, — a više se i neposrednije miješali i izjednačivali sa svojim vjernicima. U društvenom životu prije svega. U civilnim stvarima. Za stolom. Na priredbama. Kad bismo tu, gdje oni ni po čemu nijesu manje vrijedni od nas, s njima, bratski, dijelili časnija mjesta. Ne vrijede tu pravila iz crkve ni iz kora u crkvenom prezbiteriju. I kad bismo se, življe i toplije, interesirali za njihove brige, radosti, probleme. I kad bismo, češće i slobodnije, s njima sjedali za sto. Zar nam nije Gospodin, sâm, rekao u Evanđelju: »I u koji god grad uđete i prime vas, jedite, što se donese pred vas!« (Luk 10, 7. 8.; 9, 4.; Mat 10, 11.). I kad bismo se s njima spremnije upuštali u razgovor, u debatu, u savjetovanje. I kad bismo ih više pitali i više slušali i u duhovnoj pastvi. Veselili se njihovoj inicijativi. Puštali ih, i da kritikuju. Bolje, i da nam kojiput prigovore, nego da se pasiviziraju i da se osjete zapostavljenima i bespravnima u kući Božjoj. Da pomisle, da ih držimo pod kuratelom i u statusu maloljetnika. Pa da se od nas duhovno zatvore. Za njih smo tu; trebamo ih; upućeni smo na lajički apostolat. Bez njihove se pomoći danas uopće ne možemo afirmirati.

Gospodin nam je, po našoj službi, dao prvo, privilegovano, odijeljeno mjesto na oltaru i u crkvi, gdje smo drugima učitelji i oci, i ako im ni tu nijesmo gospodari (Luk 22, 25—27.; Mat 20, 25—28.; Mark 10, 42—45.; Iv 13, 4—15.; Ef 6, 4.; Kol 3. 21.). Sluge smo i djelitelji (1 Kor 4, 1.). Moramo prati noge braći (Iv 13, 14. 15.). Neka nam to bude dosta! Ne tražimo, civilnih, privilegija uime našega svećeništva! Ne ćemo ga tim uzvisiti; tim ćemo ga samo osiromašiti i ojaloviti. Što smo bliže ljudima i životu, to na

njih više možemo i djelovati. Apostolski djelovati. Na korist njihovim dušama. Što nas se manje boje i što nas manje »respektiraju«, to će nas više voljeti. Bolje je, da nas štuju radi naše dobrote, nego radi našega talara i našega upetoga i nepovjerljivoga držanja.

Ne pledirамо mi ovdje protiv plemenite svećeničke otmjenosti. Ona je dvojnik duhovnosti i nerazdvojan pratilac viših darova i viših duhovnih ambicija, oko kojih se moramo trsiti. Ne smije naše vladanje biti kao i u drugih; ne smije biti s ulice; ne smije biti vulgarno ni trivijalno. Bili gdje bili, vazda moramo biti, kao i naš Gospodin, bolji, plemenitiji, finiji, duhom veći, od onih, koji u nas gledaju ili oko nas stoje i prolaze. Mi ovdje pledirамо samo protiv svećeničke zakopčanosti, začahurenosti, aristokratizma.

Bilo je u svim onim počastima, koje su se nekada davale kleru, puno više šuplje konvencionalnosti i ljudskoga duha, nego onoga evanđeoskoga i Božjega. Apostoli su bili demokrate. I Petar i Pavao (1 Petr 5, 3.; Dj Ap 10, 26.; 14, 14. 17.; 20, 37. 38.). A demokrata je bio i onaj, koji ih je poslao: naš Gospodin. Demokratsko mora biti i naše kršćanstvo; i naše svećeništvo. A kastinstvo i klerikalizam nijesu nikada bili kršćanski. Ni onda, kad su, i u kršćanskom svijetu, i u crkvenom životu, bili u modi.

»Cavete a Scribis!« (Mark 12, 38. 39.; Mat 23, 6—8.; Luk 20, 46. 47.).

»Idite po svemu svijetu i propovijedajte Evanđelje svakome stvorenju« (Mark 16, 15.)

NAŠE PROPOVIJEDI

G. 1963., VII—VIII.

Nije nam nikako na čast, da se je toliko puta, i sa katoličke strane, moralo priznati, da protestantski pastori bolje propovijedaju od nas, katoličkih svećenika. Da dužnost propovijedanja uzimlju s više ozbiljnosti. Da više paze na izbor zgodnih i aktualnih tema. Da se za propovijed savjesnije pripravljaju. Da propovijedi solidnije obrađuju: i po sadržaju i po formi. Da su im propovijedi, općenito, i sa stilske i sa govorničke strane ljepše i efektnije nego one prosječne u nas. Nije, — osobito u vjerski izmiješanim krajevima Evrope i Amerike, — rijedak slučaj, da i inače korektni katolički vjernici odlaze u protestantske crkve, da čuju »dobru propovijed«. I u misijama imaju s te strane bolju reputaciju od nas.

Protestanti su oduvijek propovijedanju davali prvo mjesto u svojoj duhovnoj pastvi. Svoje duhovnike, pastore, oni mnogo puta nazivaju jednostavno »propovjednicima«: na njemačkom »Prediger«. Dolazi to, znamo, od njihova učenja, da je »riječ Božja«, sv. Pismo, jedini auktoritativni izvor objave i glavna stvar u djelu spasavanja, pa stoga i u vjerskom životu. Bog dušâ, po njihovu shvaćanju, ne spasava prvotno kroz Crkvu i njezine tajne, sakramentalnom milošću, nego jedino milošću vjere u Isusa, koja se, opet, u duši budi najviše po riječi Božjoj: po čitanju i propovijedanju Sv. Pisma.

Protestanti su nas, eto, pretekli na skripturističkom i homiletičkom polju. A ne bi trebalo da tako bude. Mi jesmo euharistijska i sakramentalna Crkva; ali nijesmo zato prestali da budemo i Crkva Evanđelja. Baš jer smo stara, apostolska, Crkva, uvijek

ćemo, do kraja, biti i propovjednička Crkva. Evanđelje je Gospodinovo bilo propovijed. U vremenskom redoslijedu prije svega propovijed. Najprije je Krist stao propovijedati i učiti; istom kasnije ustanovio je Crkvu i sakramente. »Otada poče Isus propovijedati i govoriti: Pokoru činite, jer se je približilo Kraljevstvo nebesko!« (Mat 4, 17. 23.; 9, 35.; Mark 1, 39.). Gospodin nije osobno krštavao (Iv 4, 2.), ali propovijedao je osobno, od početka svoga javnoga nastupa pa do kraja, do zadnji dan pred svoju Muku (Mat 26, 1.). Tko se je god htio spasiti, morao je najprije u njega povjerovati. A vjere nema bez slušanja i propovijedi (Rim 10, 14.). I apostolska je misija na prvom mjestu bilo propovijedanje; »ministerium verbi« (Dj Ap 6, 2. 4.). Apostole je Gospodin poslao, da propovijedaju: najprije po židovskoj zemlji (Mat 10, 7.; Luk 9, 2.), a onda po svemu svijetu: »praedicare populo et testificari« (Dj Ap 10, 42.). Izrijekom im je rekao: »Idite po svemu svijetu i propovijedajte Evanđelje svakome stvorenju!« (Mark 16, 15.). I kojigod od apostola nastupa na pozornici prve Crkve, nastupa uvijek i prvotno u ulozi propovjednika Evanđelja (Luk 9, 6.; Dj Ap 2, 14.; 3, 12.; 8, 25.; 10, 28.; 13, 5.; 20, 25.; 28, 31.; Rim 1, 15.; 10, 8.; Gal 1, 23.; Ef 3, 8.; 2. Tim 4, 2.; 1 Petr 1, 12. 25.). Sv. Pavao za sebe izrijekom kaže: »Non enim misit me Christus baptizare, sed evangelizare!« (1 Kor 1, 17.).

Ne može se stoga Crkva nikada odreći svoje propovjedničke funkcije, doklegod hoće da ostane uz Evanđelje i uz svoju misiju nastavljanja i perpetuizacije apostolske službe. Nije je se nikada ni odrekla. Od stoljeća do stoljeća, — i u najteže, najprimitivnije, dane ranoga srednjega vijeka, — redaju se na njezinim oltarima i ambonima biskupske i svećeničke generacije, što propovijedaju riječ Božju. Klasično ili jednostavno; u formi starokršćanskih, otačkih, homilija, u misionarskim kampanjama sredovječnih propovjednika-svetaca, u blještavoj crkvenoj retorici zlatnoga vijeka, u pomalo kozerijskom tonu Abrahama a Sancta Clara ili u modernim televizijskim nagovorima biskupa Sheena; ali — propovijedaju. Kako se je u katoličkoj Crkvi uvijek misilo, i krstilo, i krizmalo, i ispovijedalo, tako se je u njoj uvijek i propovijedalo. Crkva ili, bolje, Duh Sveti u njoj, nijesu dali, da ta bitna svećenička obveza ikada ozbiljno ode u zaborav: ni u najžalosnijim periodama opadanja discipline u kleru i nazatka crkvenog života. Nema gotovo crkvenoga sabora, ni općega ni partikularnoga, da ne govori o dužnosti propovijedanja riječi Božje. A

iza Tridentinuma je praksa na tom području i kodificirana, i konstantna, i univerzalna, i uniformna. Nema nigdje na katoličkom svijetu nedjelje ni zapovjednog blagdana, a da se u svakoj pastoralnoj crkvi ne čuje barem jedna propovijed. I nema, više manje, nijedne devetnice i trodnevnice, nijednog Puta križa, nijednog jubileja, nijednih misija, nijedne korizme, nijednog svibnja, a da nijesu povezani s propoviješću ili s ciklusom propovijedi.

A tako će to u katoličkoj Crkvi uvijek i ostati. Neozbiljno bi bilo i pomisliti, da će u njoj ikada živa riječ Evanđelja biti zamijenjena kakvom bilo drugom, novom, formom religiozne propagande. Propovijedanje je nalog Gospodinov i apostolska tradicija. Ali i da nije, ni najsavršenije moderno sredstvo komunikacije ne može se, po svom psihološkom efektu, mjeriti s onim od sviju njih najljudskijim: gdje čovjek čovjeku, — ljudima, — predaje svoju misao čitavim svojim bićem; ne samo glasom, nego i okom, i licem, i gestom, i kretnjom, i pojavom; sinhronizirano i koncentrično; u ambijentu svetoga mjesta. Treba samo pogledati u lice i u oči najprije ljudima, koji u crkvi slušaju propovijed, a onda onima, koji sjede uz radio ili uz televizijski aparat, da čovjek odmah uoči, da se tu ne radi o gradualnoj razlici, nego da su to dvije bitno različne stvari.

Problem za nas nije u materijalnoj i kvantitativnoj strani propovijedanja. S te strane ne treba našemu katoličkom propovijedanju nikakve reforme. Redovito se propovijeda. Dovoljno se propovijeda. Više ne bi ni trebalo. Barem, kad je riječ o duljim propovijedima: drugo su nagovori od nekoliko riječi, sadržajnih i konciznih.

Problem je u kvalitativnoj stvari našega propovijedanja. A tu, — moramo biti iskreni, — puno zapinje i škripi. Loše i nesolidno propovijedamo. Propovijedamo bez dovoljno priprave. Ne pogađamo načina. Ne propovijedamo evanđeoski. Unosimo u propovijed svoje slabosti i mane, svoju neozbiljnost, naivnost, neukus.

Mnogi se od nas ne pripravljaju, kako treba, na svetu funkciju propovijedanja. Ni onda, kad bi mogli. Ni onoliko, koliko bi mogli, i kad su u najvećem poslu. Odiozan je to teret njihovoj komociji. Previše su za to površni i rastreseni. Pa improviziraju. A dobra se propovijed ne da improvizirati. Dobra se propovijed smišlja i mozga, dane i dane. Utvrđuje se tema, traže se misli, bira se forma: što ljepša, što efektnija, što originalnija, što duhovitija. Dakako, prirodna i ukusna, nikada iskonstruirana, eksotična, bizarna. Dobra se propovijed piše i uči na pamet. A u najmanju se ruku skicira i studira. Ne može nikakav talenat zamijeniti priprave. I kod najboljega se govornika odmah vidi, govori li pripravan ili nepripravan; je li propovijed sastavio i napisao, ili nije. U napisanoj se propovijedi čovjek lako ne ponavlja; ne će s njom ni preko mjere oduljiti. Svaka je klasična propovijed bila napisana i naučena: i Ambrozijeva, i Hrizostomova, i Leonova, i Grgurova, i Bernardova, i Bossuetova. Faulhaber, kažu, nije uopće htio ni da govori »ex abrupto«: ni u zdravicama i prigodnim nagovorima. A Segneri je, kad su ga pitali, koja mu je propovijed bila najbolja, odgovorio sasvim iskreno: »Ona, koju sam najbolje naučio na pamet!« Gdje je red, gdje su snažne misli, gdje je slijed logičan, gdje je originalan i fin način izražavanja, gdje je eufonija rečenice, tu je uvijek i priprava, i pisanje, i učenje. Lako je onda dodati, izmijeniti, aktualizirati, konkretizirati, pa i improvizirati, kad treba. Čovjek vlada predmetom i konceptom. Ne će zamucavati ni zastajati. A ne će biti ni rob teksta i slova.

Drugi opet, i ako se pripravljaju, — pa i po tuđim tekstovima; ništa zato, ako su samo dobri, — zaboravljaju, da je propovijed riječ Božja, a ne ljudska, i da ona ima i svoje nadnaravne zakone. I za one, koji je pišu, i za one, koji je govore. Ne smije propovijed nikada biti novinska kozerija, u reportažnom stilu i u modnoj maniri. »Non in persuasilibus humanae sapientiae verbis!« (1 Kor 2, 4.). Nije propovijed socijalni, a pogotovu nije politički ili tehnički traktat. A nije propovijed ni psovanje i grdnja. A nije ni pobožna legenda (1 Tim 1, 4.; 4, 7.; 2 Tim 4, 4.; Tit 1, 14.; 2 Petr 1, 16.). Propovijed je riječ Božja. Ona mora navješćivati Evanđelje. Ona mora u svijet unositi Krista Propetoga (1 Kor 1, 23, 24.). Ona mora ljude dovoditi k Bogu i k izvorima milosti. A u tomu nije, — i ne može biti, — sapeta nikakvim shemama: ni liturgijskim, ni dogmatičkim, ni katehetičkim, ni skripturističkim. I za nju vrijedi ono Apostolovo: »Vivus est enim sermo Dei, et efficax, et penetrabilior omni gladio ancipiti!« (Hebr 4, 12.). Može tretirati sve objekte. I zapravo ih, sukcesivno, mora sve tretirati. Ali sve i uvijek samo kroz prizmu autentičnog kršćanstva i doživljenoga Krista. Krist mora iz nas propovijedati. Moramo ga prije u sebe upiti: molitvom, razmatranjem, teološkim studijem, milosnim i čistim životom. Moraju naše riječi sa propovjedaonice ili sa oltara nositi biljeg iskrenog kršćanskog uvjerenja i pečat životne dosljednosti. Ne može svećenik zanemari-

vati lični duhovni život, a dobro propovijedati. Manjak duhovnog života uvijek sterilizira našu svećeničku rječitost. Bez toga ćemo samo frazirati, mlatiti praznu slamu, upadati u dosadnu »moralizaciju«, neukusne tautologije, šuplji patos, »aërom verberare« (1 Kor 9, 26.), biti »aes sonans aut cymbalum tinniens« (1 Kor 13, 1.), trublja, koja daje sumnjiv i kriv glas: »incertam vocem« (1 Kor 14, 8.). »Nemo dat, quod non habet!« »Pectus est, quod disertos facit!« »Od punine srca usta govore!« (Mat 12, 34.).

Krista moramo štovati u njegovoj riječi. Njega citirati prije svih drugih auktoriteta. Uzimati primjere prvotno iz Svetoga Pisma, kao i on. Iznositi i prikazivati njegove ideje dostojno i inteligentno, ne naivno i simplicistički. Sve koncentrirati oko njegovih vječnih istina, oko njegovih moralnih zakona, oko bitnih ciljeva njegova Otkupljenja, oko milosnog, sakramentalnog i molitvenog, života. Uvijek nanovo, uvijek aktualno, konfrontirati božansku mudrost njegove Milosti i Križa s ludošću svijeta i grijeha u nama i oko nas.

A radi Krista moramo štovati i svoje slušatelje, njegove i naše vjernike. Solidan mora biti duhovni kruh, što im ga, u njegovo ime, lomimo (Hebr 5, 12. 14.). I onda, kada propovijedamo »malima« ili na selu! Popularnost i praktičnost izlaganja, — a treba da govorimo popularno i praktično, »ad captum«, za dobro duša, a ne za prestiž i slavu, — ne smije se nikada izroditi ni u površnost ni u trivijalnost.

Propovjednici smo. To je bitan sastavni dio našega svećeništva. »Si evangelizavero, non est mihi gloria; necessitas enim mihi incumbit!« (1 Kor 9, 16.). Ne smijemo ga nikada zanemarivati ni zbacivati sa leđa. Propovjednici smo. Propovijed je jedna od velikih Kristovih svetinja u našim rukama. Ne smijemo je nikada profanirati. A pogotovu ne prodavati. »Sermo Dei pretiosus!« Propovjednici smo. Veliku istinu, veliku ljubav, veliko dobro, veliko spasenje, veliki mir, donosimo svojim propovijedanjem svijetu. Dobrotvori smo mu, svojim propovijedanjem (Rim 10, 15.). Volimo svoju propovjedničku službu! Budimo na nju ponosni! Budimo svijesni odgovornosti, koju nam ona nameće! Pred Bogom i pred čovječanstvom!

»Vae enim mihi, si non evangelizavero!« (1 Kor 9, 16.).

»Nebo će i zemlja proći, ali riječi moje ne će proći!« (Mat 24, 35.; Mark 13, 31.; Luk 21, 33.)

CRKVA, ZA KOJOM STOJI BOG

G. 1963., IX.

Ništa možda nije u, konkretnom, kršćanskom i crkvenom životu teže nego dobro balancirati, držati pravu ravnotežu, s jedne strane između istine i ljubavi, a s druge strane između božanskoga i ljudskoga u Crkvi. Osobito onda, kad hoćemo da se apostolski aktiviramo, pa pružamo ruku onima s druge strane granice: inovjercima, otpadnicima, grješnicima, modernom i mondenom svijetu oko sebe. Uvijek smo tada u pogibli, ili da se previše ukrutimo na pozicijama istine i načela, ili da se previše zaletimo u ustupcima, koncesijama, popustljivosti, kompromisu. I sveci su u crkvenoj historiji s tim muku mučili i bili zbog toga sumnjičeni, kritikovani, osuđivani, desavuirani: i sa najviših mjesta, i iz najdobronamjernijih usta. »De nimia indulgentia erga lapsos«, kao sveti mučenik-papa Marcelin, ali i zbog prevelike ili »prevelike« krutosti i intransigentnosti. Suvišno je spominjati osobe i imena: i iz starije i iz novije crkvene povijesti.

I danas je taj problem aktualan. I vruć je. U tenzijama između »konzervativnih« i »progresivnih«. U uzbuni oko »ekumenizma« i »reformi«. Opet su pokoji Newman i Manning ukrižili mačeve.

U težnji, da budemo što širi, što objektivniji, što pristupačniji, da vrata držimo što više otvorena, mnogoštošta koncediramo, što prije ne bismo nikada koncedirali; spremni smo na reviziju mnogih tradicionalnih teza i stanovišta; podvrgavamo sami sebe vrlo oštroj, kojiput i nemilosrdnoj, kritici.

A odemo kod toga i predaleko. Uvijek se i u životu Crkve ponavlja ono staro, vjekovno, tragično, ljudsko iskustvo: »Omne nimium vertitur in vitium!«

Nije, sigurno, zlo, kada danas o svojim šansama govorimo poniznije i realističnije nego negda, pa sami sebe iskreno podsjetimo, da u modernom svijetu sve više postajemo manjina i da više nikako nijesmo gospodari i arbitri situacije. To je samo koncesija istini i dobrodošla injekcija našoj apostolskoj revnosti i odgovornosti: moramo računati sa činjenicama; moramo se snalaziti; moramo se pregrupisavati, obazirati za rezervama, mijenjati taktiku.

Nije zlo, ni kada se otvoreno deklariramo za princip slobode savjesti i uvjerenja na svim područjima, a protiv metoda duhovne prisile, idejnog diktata, kulturnog totalitarizma, pa počinjemo za sebe, mjesto privilegija, tražiti samo pravo jednakih mogućnosti i lojalne idejne utakmice. Tim se, zapravo, samo vraćamo k originalnim i mjerodavnim inspiracijama Evanđelja i apostolske misionarske mudrosti. Nije ona znala ni za kakvo, fizičko, ograničavanje ljudske slobode u božanskim stvarima: nijesu nas ni Krist ni Pavao uveli u savezništvo s carevima, a nijesu nas ni naveli na evangelizaciju ognjem i mačem. Tim samo usvajamo taktiku, koja je u današnjem stadiju historije jedino moguća i jedino lojalna i časna. Ne će nitko pametan danas zaplakati za inkvizicijom.

Nije zlo, ni kada se težište crkvenog apostolata sve više prenosi na misije i na lajikat. Tim se samo katolički život usmjeruje u pravcu, koji je za kršćanstvo oduvijek bio karakterističan: k univerzalizmu, vanjskom i nutarnjem. Crkva tako postaje, ne samo u teoriji, nego i u praksi, općom Crkvom svih naroda i svih ljudi. Njezina se sudbina intimno isprepliće sa sudbinom čovječanstva, kojemu ona mora da donese otkupljenje. U njoj se mobiliziraju sve energije, sve ambicije, svi talenti, sve specifičnosti, sve plodne ideje, individualne i kolektivne. Izlazimo na svježi zrak i u široki svijet iz ustajale, sparne, jednolične atmosfere u tijesnim rezervatima bijele rase i iz naših klerikalnih i sakristijskih bunkera.

Nije zlo, ni kad, s puno više otvorenosti nego dosada, počinjemo u životu i povijesti Crkve lučiti ono, što je u njoj božansko, pa stoga i veliko, i plodno, i sveto, od ljudskih bijeda, računa, himbi, fanatizama, kratkovidnosti, koje su, katkada i kroz vjekove, nagrđivale njezino lice i okivale njezinu evanđeosku prodornost i slobodu. Boga tim stavljamo u sredinu događaja, ne ljude; čistimo tim božanski lik Crkve od ljudske rđe, koja ga je unakazivala i izjedala; odbijamo, najefektivnije, sve sumnje i prigovore na račun njezine nadnaravne misije; svrstavamo se pod zastavu najpunije idejne i etičke lojalnosti.

Nije zlo, ni kad skidamo kapu pred svim onim, što je ikada bilo dobronamjerno i pozitivno na strani drugih konfesija, strujanja, pokreta, i kad honoriramo opravdane pretenzije, dobru volju i pružanje ruku za Bogom svagdje, gdje ono postoji. Nije, ni kad s njima ulazimo u častan dijalog, ni kada se upuštamo s njima u suradnju u svemu onome, što je plemenito i s moralne strane bez prigovora, i gdje nam se ideali dotiču. To je duh Isusove širine; tim samo jačamo i konsolidiramo frontu dobra: stičemo mu saveznike.

Nije zlo, ni kad se katolicima, — katolicima lajicima prije svega, — prizivaju u pamet njihove socijalne dužnosti, služba miru i rasnoj jednakosti, odgovornost prema budućnosti svijeta i kulture. Kršćanstvo mora biti i kvasac ovozemaljskog blagostanja i pravde ljudima. Ono je uvijek i nosilac sveljudskog bratstva i društvenog blagoslova. Gospodin nas je tomu učio, svojim primjerom. Valja da i na tom polju popravljamo propuste i nadoknađujemo manjke.

Prinove, nove metode, novi pogledi, u svemu su tome na mjestu. Nitko ozbiljan ne će tomu prigovoriti. Ni Bog ni ljudi. Reakcija je u svijetu, već na prve takve pokušaje s katoličke strane, bila u svim pravcima pozitivna. Podiglo je to auktoritet Crkve, proširilo njezin akcioni radius, otvorilo joj nove mogućnosti, nove perspektive, nove veze, nove nade.

Zlo je samo, kad mi u toj težnji za širinom i približavanjem zaboravimo, da za nama, za katoličkom Crkvom, stoji i Bog: kad počnemo gubiti jasnu nadnaravnu orijentaciju; kad stanemo miješati prirodno-socijalnu i moralno-vjersku sferu, standard i otkupljenje, kruh i sinovstvo Božje, socijalnu i rasnu pravdu i Kraljevstvo nebesko, evanđeoski moral i moderni pseudokršćanski »moral situacije«, slobodu savjesti i idejnu anarhiju, neutralnost prema istini, ignoriranje objave i crkvenog auktoriteta; kad se okrenemo prema katoličkom pragmatizmu; kad sebi nametnemo ograničenja, koja nijesu nikako kompatibilna sa Gospodinovim shvaćanjima iz Evanđelja; kad dobijemo volju da, u svojoj, i odviše ljudskoj, diplomaciji, smekšavamo, revidiramo, dementiramo, i Go-

spodina. Na moralnom ili na doktrinalnom području, svejedno. Otvorenom kritikom ili zamaskiranim aluzijama. U seksualno-bračnim odnosima ili u onim socijalno-društvenim. A sve to bez Gospodinove legitimacije i bez njegova pristanka.

Nažalost, ima toga, baš u ove naše dane, dosta. Puno je lakše biti originalan, koncilijantan, dobar, nego pametan i nadahnut u Bogu. Ljudi zaboravljaju, da se »jedna, sveta, katolička i apostolska Crkva« ne može nikada staviti u isti red s drugima, osim u formi metodičke sumnje. Ljudi ne misle, da životne koncepcije Evanđelja i njegov moral ne mogu ni s jednom drugom životnom mudrošću ući u kompromis. Ima Crkva svoja načela, od kojih ne može odstupiti. Ima i svoju logiku života, s kojom nikada ne može izići na burzu. Ima i svoju plemenitu samosvijest: osjeća Boga i Krista u sebi i za sobom.

I kad neki moderni propovjednici pokore, skrušenja i samokritike na katoličkoj strani grme danas protiv katoličkog »triumfalizma« u načelu, valja im odgovoriti, da bez triumfalizma Crkva uopće ne može biti. Nikada nije ni bila. Ni onda, kad je, po ljudskim mjerilima, bila još sitnija i slabija nego danas. Ni u doba sv. Pavla (1 Kor 15, 28. 54. 57. 58.; Ef 1, 4—14.; 5, 27.; Kol 1, 12—23.; 1 Tim 3, 15.; Hebr 10, 35.; 12, 22—28.). A naš je Gospodin, kad ju je osnivao, na svaki način bio triumfalista. Inače ne bi govorio: »Dana mi je sva vlast na nebu i na zemlji« (Mat 28, 18.). Ne bi ni onoliko insistirao na svakoj črknji iz zakona (Mat 5, 18.), i emfatično uzvikivao: »Nebo će i zemlja proći, ali riječi moje ne će proći!« (Mat 24, 35.; Mark 13, 31.; Luk 21, 33.; 12, 32.; Mat 15, 13.; Iv 16, 33.; Mat 16, 18.).

Kršćanstvo je, i kad je najblaže u postupku i najšire u taktici, uvijek integralistično u načelima. Ni ono neće da zna za ideološku koeksistenciju. Ono uvijek vjeruje u svoju božansku misiju i u svoju konačnu pobjedu. Ono nikada ne priznaje svršenih činjenica. Ono nikada ne adorira ljudskih veličina. Ono uvijek upire oči u drugi svijet. Tko na to ne pazi, past će, prije ili kasnije, u racionalizam, naturalizam, relativizam, subjektivizam, modernizam, sekularizam, lajicizam.

Duhovito je, ovih dana, napisao jedan američki katolički publicista: Po onomu, kako danas neki katolički teolozi pišu o Lutheru, trebalo bi Luthera imenovati Monsignorom.

Rečeno je to u persiflaži. Ali u tu se je persiflažu vrijedno zamisliti!

> »Nosite to odavle, i ne pravite od doma Oca mojega kuće trgovačke!« (Iv 2, 16.)

ZAKONI SVETE UMJETNOSTI

G. 1963., X.

Nije Isus, sigurno, kad je istjerivao trgovce iz hrama i kad je, s bičem u ruci, protestirao protiv profanacije kuće Božje, direktno mislio na naše današnje polemike o »modernoj« crkvenoj arhitektonici i umjetnosti. Jeruzalemskom hramu nitko nije mogao prigovoriti, da oni, koji su ga gradili, pa i Herod Veliki, nijesu pazili na njegov sakralni karakter, ni da su u njegove forme unosili elemente, koji bi vrijeđali religiozni osjećaj, tradiciju, Mojsijev zakon. Bio je on sa svake strane veličanstvena i Boga dostojna građevina (Mat 24, 1.; Mark 13, 1.; Luk 21, 5.). Nered, na koji se je Isus tu oborio, nije bio u zidovima ni u ornamentima, nije bio ni u manjku estetike i ukusa; on je sav dolazio iz pokvarenih i onesvećenih ljudskih duša.

Estetske norme nijesu nikada Isusu bile glavno. Nijesu ni danas. Ako ga samo u njima duše ljube i ako su željne Boga i pravde, njemu ništa ne smeta umjetnički primitivizam naših seoskih crkava; on ne će zaružiti nijedne snaše ni bake, koja slabo pjeva ili koja previše trepeće očima i mljacka ustima, kad mu se moli. Sa siromašnima u duhu on je strpljiv i dobar.

Samo, mi svećenici ne bismo smjeli, u tom smislu, biti »siromašni u duhu«. Na nama leži odgovornost i za stvari, koje ljudi iz puka, u svojoj naivnosti, ni ne opažaju, a one opet nagrđuju lik Gospodinov i lik njegove Crkve u očima svijeta. Mi smo svećenici odgovorni, — i pred Bgom odgovorni, — za umjetnički i estetski izgled naših crkava. Boga, koji je ljepota i sklad, dostojni su, objektivno, samo lijepi i skladni darovi. Njegove misli i njegova otajstva smiju se izricati samo simbolima i duhovnim jezikom,

koji je otmjen, uzvišen i svet. Atmosfera njegovih crkava i hramova mora biti sva zadojena i sva natopljena autentičnim duhom njegova Evanđelja.

U tom je zapravo sva problematika i moderne umjetnosti, u koliko se ona približuje svetištu i u koliko ulazi u religiozni život i kult.

A nije to uvijek, u praksi, bilo rješavano s dovoljno tankoćutnosti i takta. Pustili smo bili, da nam, kojiput, svjetski ljudi nameću i u crkvi svoj ukus. Podlijegali smo, pokatkada, nekritično modnim parolama. Bili smo, često, i previše popustljivi, nesvijesni i nesamostalni. Unosili smo, nerijetko, u crkvu i stvari, na koje bi se Gospodin, sigurno, barem namrštio, ako već na njih ne bi poletio bičem.

Nema smisla pretjerivati. Nije nijedan od tradicionalnih stilova u Crkvi dogmatiziran. Svi su oni i nastali kao plod evolucije i stvaranja uvijek novih formi u sakralnoj umjetnosti. Ni na modernu umjetnost u principu nije se nitko sa auktoritativne crkvene strane bacio anatemom. Toliko kulturne intuicije već imamo, da smo još odavna opazili, kako je ljepota beskrajno bogata oblicima i mnogovrsna u izražajnim mogućnostima. A i da su njezini produkti uvijek nošeni i duhom vremena, i utjecajem okoline, i zahtjevima i svojstvima materijala. Danas se drukčije gradi nego u trinaestom stoljeću. A drukčije se i misli i osjeća. Kakvu bijednu figuru pravi s te strane pokoja naša nova seoska »gotska« crkva; na kojoj od gotike nije ostalo ništa osim onaj kusasti, četvrtasti toranj sa zašiljenim krovom, poput golubinjaka!

Ne nastupamo mi protiv moderne umjetnosti u principu. Ne zatvaramo joj mi »a priori« ni ulaza u svetište.

Ali mi tražimo, — tražimo kao ljudi i mislioci, — da ona zbilja bude umjetnost: da njezina djela budu lijepa; da se sviđaju: »ut visa placeant«. A kao kršćani i svećenici tražimo opet, da ona, kad hoće da uđe u crkvu, bude zbilja sveta umjetnost: da ne dira u osjećaj strahopočitanja pred Bogom i pred njegovim svetinjama; da ne bude u neskladu sa religioznim osjećajem vjernika; da ne djeluje profanativno; da ne spušta vjerskog doživljaja do na rub komunog, svagdanjeg, kričavog, dekadentnog, neprirodnog. U Crkvi mora umjetnost služiti religiji; mora se sublimirati; mora govoriti pobožnim jezikom vjere. Umjetnik, koji sam ne vjeruje, ne može religiozno ni stvarati. A što dublje religiozno osjeća, to će, ako je talentiran, i njegova religiozna umjetnost biti uvijek dublja i jača.

Kad pitanje treba konkretizirati, — a o tomu se u ovom članku i radi, — dvije nam stvari odmah padaju na pamet.

Prirodno je, da će se danas nove crkve sve više graditi u savremenom stilu. I da će se graditi prema zahtjevima standarda od danas: sa modernom rasvjetom, ventilacijom i grijanjem, s podom od toplih materijala, sa vodovodom i toilettom, sa dvoranom i čekaonicom. S tim treba računati kao s činjenicom. Samo, i te moderne crkve morat će biti lijepe; inače će biti samo ruglo od crkve. I morat će biti funkcionalne. I u bogoslužnom smislu funkcionalne. Mora i u njima biti istaknut oltar; mora se u njima vjernička općina ugodno osjećati; moraju disati atmosferom pobožnosti; moraju biti akustične; mora u njima dobro biti riješeno pitanje propovjedaonice, kora, krstionice, ispovjedaonice, klupa, zvona, atrija. Nije crkva ni magazin, ni društvena dvorana, ni socijalno zborište, ni »kuća trgovačka«. Ne smije se na crkvu primjenjivati ni samo ekonomičnost, ni samo praktičnost, ni princip »demokratizma«, ni sistem socijalne štednje. U crkvi pruža čovječanstvo ruke za vječnošću; u njoj daruju vjernici Bogu sve, što imaju najljepše: dušu, ljubav, ljepotu. Prljav, primitivan, prost dar vrijeđa i ponizuje Boga (Mal 1, 8.); on demoralizira i vodni vjersku svijest. Planovi za nove crkve moraju biti izrađivani od arhitekata stručnjaka i vjernika, i moraju biti odobreni od nekoga, tko se dobro razumije i u zakone svete umjetnosti i u liturgijsko-pastoralne norme. Nikakve improvizacije nijesu tu na mjestu. I nikakve »svršene činjenice«. I nikakve spekulacije s uštedama. I nikakvi eksperimenti.

A, onda, »apstraktnoj umjetnosti« valja iz načela zatvoriti vrata crkve. Očito je dekadentna i bolesna: zadahnuta je duhom snobizma i originalnosti pod svaku cijenu; daleko je od prirodnosti i racionalnosti; protivi se zdravom, kolektivnom, općenito priznatom, ukusu i svima razumljivom umjetničkom jeziku. Djeluje profanativno; odbija i smućuje vjerničke mase. U totalnom je neskladu sa tisućljetnim tradicijama Crkve. Osuđuju je i umjetnički realisti izvan kršćanstva. Odbacuju je sve vitalne ideologije. I marksistička. Nema auktoriteta. Unosi u religiju skrajnji subjektivizam i anarhiju.

Ideal je i ovdje u zlatnoj sredini. A neka nitko ne kaže, da ona nije moguća! Moguća je. Tko ne vjeruje, neka ode u Beograd,

pa neka razgleda, i izvana i iznutra, novu franjevačku crkvu sv. Ante! Plečnikovu crkvu. Sva je originalna i moderna. Ali i sva je klasična, i pobožna, i liturgijski funkcionalna. Vidi se, da joj je nacrte izrađivao arhitekt vjernik. Svaki je detalj pomno biran i znalački obrađen. Svaki je nešto za se: mala umjetnina u minijaturi. Svaki svijećnjak; svaki oltarski stupac. Svaka asimetrija ima svoj smisao i svoje opravdanje. Nitko ne će reći, da Plečnikovi oltari ili kipovi u njoj, — baš onakvi, kakvi su, — nijesu i lijepi i religiozno efektni. Sve je usklađeno. Sve je rađeno s ambicijom i s ljubavlju. Upotrebljavani su najbolji materijali: mramor, bronca, mozaik, plemenito drvo. Na Bogu se u toj crkvi nije štedjelo. Gradili su je, očito, ljudi od kulture i ukusa. A gradili su je s pijetetom: profane i nestručne ruke nijesu se u nju miješale. Gradili su je, kao svaki monumenat, — kao i sredovječne katedrale, — decenijima.

Evanđelje i Gospodin i ovdje će nam biti najbolja inspiracija. I kad gradimo crkve, i kad ih ukrašujemo, i kad ih providamo inventarom, i kad ih islikavamo, moramo gledati na Isusa. Pa ćemo već pogoditi pravo. Bit ćemo i skladni i pobožni, kao i on. Ne ćemo se onda trebati bojati ni njegova biča, ni njegova plamenoga oka, ni njegova rasrđenoga povika: »Nosite to odavle, i ne pravite od doma Oca mojega kuće trgovačke!« (Iv 2, 16.; Mat 21, 13.; Mark 11, 17.; Luk 19, 46.).

»Kako vi možete vjerovati, kad primate slavu jedan od drugoga?« (Iv 5, 44.)

BEZ LASKANJA i ZDRAVIČARSTVA

G. 1963., XI.

Isus nikada i nikomu nije laskao. Pohvalio jest mnoge, kad bi zaslužili. I Petra, i Magdalenu, i Zaheja, i ženu bolesnu od krvotoka, i zahvalnog gubavca iz Samarije. Ali i tada bi njegova pohvala uvijek bila trijezna. Nije Gospodin volio superlativa. A kadio nije uopće nikome. Pogotovu nije u lice. Samo nekoliko puta udario je Krist u žice formalnog elogija. Ali to su onda bili ljudi, koji su tako visoku hvalu u potpunosti i zasluživali. Morali su učiniti nešto herojsko. Kao stotnik iz Kafarnauma (Mat 8, 10.; Luk 7, 9.). Kao žena Kananejka (Mat 15, 28.; Mark 7, 29.). Kao veliki sv. Ivan. Za Ivana je Isus, odista, jednom, našao riječi, koje su zvonile superlativima i plemenitim patosom. Samo, — značajno, — ni njih nije izrekao pred Ivanom. Pa ni pred Ivanovim učenicima i poslanicima. Pričekao je, da oni odu (Mat 11, 7.); onda je istom Ivanu ispjevao himnu: kao hrastu, isposniku, proroku, mučeniku (Mat 11, 7—11.).

Možda bismo i mi svećenici od ove Isusove manire mogli štogod naučiti. Pa da budemo malo suzdržljiviji, kad jedan drugoga hvalimo. I da uopće što manje, glasno i javno, hvalimo. Sebe nikada, a druge, kad treba, ozbiljno i odmjereno. Da se uopće čuvamo tamjana, fraziranja i svake kićene rječitosti, kad su u pitanju ljudi. Da rječitost i tamjan pričuvamo samo za Boga. Da se u tom pogledu i mi nadahnemo duhom Crkve, kojoj smo svećenici i glasnici. Samo Bogu pjeva ona prefacije. Samo njemu govori: »Tu solus Sanctus. Tu solus Dominus. Tu solus Altissimus, Iesu Christe!«

Na sreću, pritisnuti strahovima, mukom i prečim brigama, ali i pod društvenom presijom vremena, koje za fraze i za titule

pokazuje sve manje smisla, u zadnje smo doba ipak u tom puno škrtiji nego generacije prije nas. Više u dijecezanskim glasilima ne čitamo zdravica sa svečanih ručaka ni »klasičnih« pozdrava sa službenih čestitanja, koji su, kao pred pedeset godina, počinjali, — mogu vam za to uvijek citirati vrelo, auktora, tekst, godinu i broj časopisa, — intitulacijom visokom slavljeniku, sve istoj osobi: »Presvijetli gospodine biskupe! Prečasni gospodine veliki prepopošte! Veleučeni gospodine doktore svetoga bogoslovlja!« A ni župnici ne razbijaju više sebi glave, kad valja da se, na krizmenom ručku, dignu i zazovu u pomoć svoju pjesničku muzu: prije pečenke ili »iza pečenke«.

Zdravičarstvo je nekada bilo prava kulturna pošast, prava društvena i socijalna bolest: osobito u našim stranama, a napose baš za svećeničkim stolom i u svećeničkim krugovima. Živjeli smo tada još u sjeni feudalizma i njegovih tipičnih manira. Nije čovjek mogao mirno ni ručati, — ni ručati ni večerati, — od bezbrojnih, a dosadnih i šupljih, tirada i zdravica. Svaka je nova čašica vina donijela nekomu od prisutnika »sto pet let« i »lijepo ime«. Svatko, tko je sjedio za stolom, bio je velika duša, dobrotvor i heroj, Božji miljenik, muž pun jake ljubavi prema Bogu i narodu.

A sistem zdravičarstva i kađenja prenio se je onda, — da i ne govorimo o jubilarnim propovijedima i nadgrobnim slovima, — i u katoličku štampu. Pokoji »dopis« u njoj nije ni bio drugo do, direktno ili indirektno, veličanje pojedinih katoličkih ličnosti i njihovih zasluga. A, dakako, svećenici su bili glavni favoriti u tim panegiricima, u tim plitkim i neukusnim slavopojkama. Svaka se je sitnica reklamirala i izdizala do neba. Sva je katolička javnost širom domovine morala znati za našu novu sliku, za naš novi Križni put, za naše novo zvono. I morala je pročitati sve glavne pasuse iz zanosnih govora, koji su se na župskoj slavi izrekli. I sve komplimente, koje je dopisnik, i kapom i šakom, dijelio »našemu revnom i uzornom župniku«, a kojiput i »uzorni župnik« sam sebi. Uz fotografiju ili bez fotografije, kako kada.

Na sreću, i toga je danas manje. Malo je časopisa, pa uredništva štede prostor za važnije i pametnije stvari. A i mentalitet publike postaje ipak pomalo ozbiljniji i kritičniji. I svećeničke publike!

O tom se mentalitetu, na koncu, jedino i radi. Nije to samo sujet za kozerije i satire; to je i problem naše duhovne, asketske, pa i pastoralne, zrelosti.

Što ljudi negdje više jedan drugome kade, to uvijek manje jedan od drugoga očekuju i zahtijevaju. Mjerila se moralne vrijednosti i zasluge sve više snizuju. I gdje se god ljudima puno laska, malo se misli na Boga. Ljudi su se tada zabavili svojom slavom i svojim ambicijama. A na Božje su ideale zaboravili.

Možemo toj istoj misli dati i drugu verziju. U velikim se vremenima ne pjevaju i ne pišu ode. »Inter arma silent musae!« A kršćanska su vremena uvijek velika. I onda, kad nijesu vremena prijeloma, krvi i grča, kao ova naša današnja. Uvijek su to vremena Kraljevstva Božjega i Božjega dolaska u svijet. Nijesu ona za zdravice i fraze; ona su za rad, za žrtve, za apostolat. »Kraljevstvo nebesko silu trpi!« (Mat 11, 12.). Po njima je pala sjena vječnosti, u kojoj će kotirati samo stvarne veličine i istinske zasluge; gdje će velik biti samo Bog.

Na svaki način, stil Evanđelja nije stil zdravičarstva i ljudske hvale. Evanđeoskim svaćanjima dao je Krist, jedamput zauvijek, drukčiju intonaciju. »Što me zoveš dobrim? Nitko nije dobar do li jedini Bog!« (Mark 10, 18.; Mat 19, 17.; Luk 18, 19.). I zatvorio je zauvijek vrata vjere i Kraljevstva Božjega svima onima, koji su primali slavu jedni od drugih i jedni je drugima zajimali, da im je oni vrate (Luk 14, 7. 12.). »Kako vi možete vjerovati, kad primate slavu jedan od drugoga, a slave, koja je od jedinoga Boga, ne tražite?« (Iv 5, 44.; 12, 43.), govorio je farizejskim slavohlepnicima. On je za se ni od koga nije ni tražio ni primao. On ju je svu davao Ocu i jedino ju je od njega očekivao. »Ja ne tražim svoje slave; ima, koji traži i sudi!« (Iv 8, 50.).

Nijesmo mi svećenici advokati, da očekujemo aplauz od publike, ni da osiguravamo svojoj parničkoj stvari, svojoj klijenteli, »captatio benevolentiae« pred sucima. Mi smo »sluge Božje«; naša je jedina ambicija, da nas Gospodin pronađe vjernima (1 Kor 4, 1—5.; 2 Kor 6, 4.; Ef 5, 6—8.). Za nas vrijedi kao zakon i uputa ono njegovo: »Kad ste učinili sve, što vam je zapovjeđeno, recite: sluge smo nekorisne; učinismo, što smo bili dužni učiniti!« (Luk 17, 10.). Njegov nam je Apostol pokazao primjer: »Non quasi hominibus placentes, sed Deo, qui probat corda nostra. Neque enim aliquando fuimus in sermone adulationis, — nec

quaerentes ab hominibus gloriam, neque a vobis, neque ab aliis!« (1 Sol 2, 4—6.).

Što manje među nama svećenicima bude gozbi, futilnih ćaskanja i šupljeg zdravičarstva, to će više među nama biti Božjega duha i apostolske ozbiljnosti. I u govoru, i u akciji. A ako koga već treba pohvaliti, pohvalimo ga u Gospodinu! »Qui autem gloriatur, in Domino glorietur! Non enim, qui seipsum commendat, ille probatus est: sed quem Deus commendat!« (2 Kor 10, 17. 18.; 1 Kor 1, 31.). A kanonizirati nemojmo uopće nikoga! Nijesmo kompetentni; nemamo na to prava. »Omnes, peccaverunt et egent gloria Dei!« (Rim 3, 23.). »Qui — iudicat me, Dominus est!« (1 Kor 4, 4. 5.).

»Kojima oprostite grijehe, oprostit će im se« (Iv 20, 23.)

PASTORALNI PROBLEM ISPOVIJEDI

G. 1963., XII.

Dogmatika ispovijedi ne predstavlja ni za koga u kršćanstvu problem. I ispovijed je među ona tri, glavna, sakramenta, za koja se je Krist na poseban način pobrinuo, da nitko, tko vjeruje, ne može o njima posumnjati. Krst, Euharistija, ispovijed. Nije ih mogao jasnije ustanoviti ni točnije definirati, u njihovoj naravi, namjeni, učincima, nego što je to učinio. »Idite — i naučavajte sve narode, krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga« (Mat 28, 19.). »Koji uzvjeruje i pokrsti se, spast će se!« (Mark 16, 16.; Dj Ap 1, 5.). »Uzmite i jedite; ovo je tijelo moje — Pijte iz njega svi; jer je ovo krv moja novoga Zavjeta, koja će se proliti za mnoge, na otpuštenje grijeha!« (Mat 26, 26. 28.). »To činite meni na uspomenu!« (Luk 22, 19.; Mark 14, 22. 24.; Luk 22, 19. 20.; 1 Kor 11, 24. 25.). »Primite Duha Svetoga! Kojima oprostite grijehe, oprostit će im se; kojima (ih) zadržite, zadržat će (im) se!« (Iv 20, 23.). Tkogod čita Evanđelje, mora se na ta tri sakramenta namjeriti. I mora odmah osjetiti, što oni znače u ekonomiji ljudskoga spasenja. Da su to središnja otajstva vjere; da su to glavna vrela milosti. Najsvečanije i najznačajnije zgode iz svoga života izabrao je Isus, da ih promulgira. Euharistiju iza velikog stvoriteljskog i kraljevskog čuda s hljebovima u pustinji (Iv 6, 1—72.) i u predvečerje svoje Muke, krst pred ulazak u nebo, u času svoje konačne divinizacije i proslavljenja, a ispovijed licem na Uskrs, na završetku svoga otkupiteljskog djela, kao njegov najdragocjeniji najslađi plod.

Simbolika je, u ovom zadnjem slučaju, s ispoviješću, i odviše jasna. Ispovijed je uskrsni sakramenat. Kroz nju uskrsavaju duše, koje su bile duhovno umrle. Ona je uzročnik i zalog duhovnog uskrsa čovječanstva, milosnog preporoda svijeta.

O dogmatici ispovijedi nije potrebno govoriti. Sve, što je s te strane trebalo reći, rekao je Tridentinski sabor: apodiktično i s emfazom, koja iznenađuje u jednoj izrazito dogmatičkoj definiciji.

Ispovijed danas, u katoličkom kršćanstvu, nije više dogmatički problem. Ali pastoralni jest i danas. Praktični pastoralni problem, ne teoretski. Nijesmo još uvijek dovoljno svijesni sve njezine važnosti za praktičnu i konkretnu afirmaciju kršćanstva. Za ono, što zovemo kršćanskim vjerskim preporodom, a što je danas, u doba II. vatikanskog sabora, na svim ustima i u svim srcima. Za ono, na čemu nam svi inteligentni nekatolici i inovjerci zavide i u čemu gledaju najjači naš adut i našu nedostiživu prednost.

Da kažemo odmah, na što pritom najviše mislimo! Promašena je iz temelja svaka pastoralna i kampanja i metoda, koja ispovijed, pod kojim bilo pretekstom, poturuje u pozadinu. Pretvorit će se odmah u frazerstvo i u šuplju pompu, pa makar bila najgrandioznija po organizaciji i najambicioznija po programu. Ne počinje od korijena; ne liječi duša; ne ide u dubinu: onamo, gdje se duša neposredno sreće s Bogom; oko u oko. Obilazi glavni problem; ne liječi najteže i najkrvavije rane: intimnog otpada od Boga, tajnoga grijeha, prerezanih žila u milosnom krvotoku. Pod sjajnom fasadom sve će i dalje gnjiti u duši. Imat ćemo pravdu »obijeljenih grobova«: bez milosti i bez ljubavi. U ispovijedi se duša realno okreće k Bogu. U ispovijedi se stvarno revidiraju zablude. U ispovijedi se iz vjerovanja potežu zadnje i najradikalnije konsekvencije. Bez ispovijedi je moguća mrtva vjera, živa nije. Ispovijed dokumentira iskrenost obraćenja. Kroz nju ne progovaraju usta; kroz nju progovaraju duše.

Nigdje ne više nego u ispovijedi ne dodiruju sakramentalna milost i psihološki zakoni ljudske duše. Milost tu djeluje u psihološki optimalnim uvjetima. Po zakonu konstantne pažnje, ustrajnih naprezanja, uvijek iznova ponavljanih dobrih odluka. Na posve individualnoj bazi, u atmosferi najstrože diskrecije i povjerenja, uz punu izolaciju od svih nepovoljnih vanjskih utjecaja, na najkonkretnijem materijalu, u najosnovnijim moralnim obvezama. Pod nožem je tu čitav čovjek: bez konvencionalnog kostima i maske. I s najboljom voljnom dispozicijom: tko klekne u ispovjedaonicu, u načelu je već kapitulirao pred Bogom; spreman je na zaokret, reviziju, naknadu. Pomirio se je s operacijom. Prihvatio je sve uvjete. Na koljenima je pred Bogom. Rekao je već odlučni: »Sagriješio sam Gospodinu!« (2 Kralj 12, 13.). Načinio je već prvi

korak na putu k Bogu. Valja mu samo pomoći, da napravi i drugi: da ne posusta; da se ne vrati s pola puta.

A ne vrijedi to samo za individualni kršćanski život. Nije ispovijed samo Božja pobjeda nad jednom dušom. Od ispovijedi polazi i kolektivna rekristijanizacija svijeta i društva. Ljudi, koji se ispovijedaju, praktični su kršćani. I što ih se više ispovijeda, u župi, u gradu i narodu, to je i kršćanstvo, u svakom tom ambijentu, jače. Od ispovijedi polazi i apostolat. Tko se kroz ispovijed preda Bogu, on će za Boga i raditi. Tko zamrzi grijeh, on će grijeh i potiskivati: gdje se god na nj namjeri. Tko osjeti sreću pravde, on će je prenositi i na sve one, koje voli: i na svoju okolinu. Ispovijed stvara praktične kršćane, a svaki je praktični kršćanin uvijek i apostol. Apostol, kojemu se u ispovijedi i po ispovijedi otvaraju i oči i perspektive, koji u ispovijedi dobiva direktive i zadaće. Ispovijed je uvijek, ako je dobra, i odgoj, i pouka. Vjerska pouka, moralna pouka, apostolska pouka. Tko se ispovijeda, dovodit će i druge na ispovijed. I u crkvu. I k Bogu.

Neka netko to, u praksi, ospori, ako može! Župa, gdje se svijet mnogo ispovijeda, uvijek je vjerski aktivna. A ona, gdje se svijet malo ispovijeda, — a malo se ispovijeda ondje, gdje župnik bježi od ispovjedaonice, — uvijek duhovno spava. Sa procentom vjerskog buđenja uvijek raste i procenat ispovijedanja. I obratno. Sa nazatkom u vjerskom životu opada i broj ispovijedi. I obratno. Katolička se elita, katolički se lajički apostolat, novači uvijek od svijeta, koji se često ispovijeda. Duhovna zvanja isto tako. Uzorne i brojne kršćanske obitelji isto tako. Svatko, tko vodi ozbiljan duhovni život, ozbiljno se i često ispovijeda. Gdje se svijet gura oko ispovjedaonica, gura se i oko oltara. Nema ni vjerskog neznanja, ni vjerske mlakosti, gdje je ispovijed u časti. Svaki je ženski samostan svet i pun Božjega duha, koji ima dobra i sveta ispovjednika. Kriza je samostanskog života ponajviše kriza samostanskih ispovjednika. I svećenički duh u praksi najbolje se mjeri po ispovjedničkoj revnosti. Tko se izvlači od ispovijedanja i tko površno ispovijeda, nema ga!

Treba da iz toga povučemo pastoralne konsekvencije. Mjesto svakog teoretiziranja o putevima katoličke obnove, počnimo revno i dobro ispovijedati! Ustrajemo li u tome, pola smo posla učinili, ostvarili smo više od pola svoje apostolske zadaće. Sve će više ljudi oko nas prakticirati kršćanstvo; sve će više Crkva imati aktivista i apostola.

Samo, dakako, ispovijedanje je apostolat jedino onda, kad je dobro. U mehaničkoj ispovijedi, na brzinu, u hitnji, na vrat na nos, mogu vjernici dobiti odrješenje od grijeha, ali ne mogu, bez čuda milosti, dobiti ni pouke, ni utjehe, ni apostolskog oduševljenja. A dobro ispovijedati može samo dobar svećenik. I revan svećenik. I strpljiv svećenik. Svećenik, komu je sveta pasija, da u svaku dušu, koja pred njega klekne, unese i strah Božji, i ljubav Božju, i sve velike ideje Evanđelja. Da se svakoj toj duši približi. Da se za svaku zainteresuje. Da svaku zagrli. Kroz ispovijed valja pokršćanjivati i posvećivati duše. A duše će onda pokršćaniti i posvetiti svijet. Svaku nam je dušu, koja pred nas klekne da se ispovjedi, Krist poslao, da joj navijestimo, »što valja da čini« Dj Ap 9, 6.; 10, 6. 33.). I da od nje učinimo, malo pomalo, »posudu izabranu« (Dj Ap 9, 15.).

U tomu je pastoralni problem ispovijedi. U tomu je i odgonetka praktičnog svećeničkog apostolata. Ispovijedajmo svake nedjelje, svakog blagdana, svakog Prvog petka, svakog jutra, svaki dan!

»Tako neka svijetli svjetlost vaša pred ljudima, da vide vaša dobra djela« (Mat 5, 16.)

KRIVI PUBLICITET I KRIVA POPULARNOST

G. 1964.

Kršćanstvo nikada nije bilo, po svojoj ideji, okultna religija, vjera iz podzemlja, i ako su ga dosta puta bili u nj satjerali. Ne samo u doba katakomba! Kršćanstvo nije tražilo mraka: mrak traže samo sove i kradljivci. Kradljivci novaca i kradljivci, grabljivci, duša. A krćanstvo nije došlo na svijet, ni da krade ni da ubija duše: ono je na svijet došlo, da spasava i da donosi život (Iv 3, 15. 16.; 10, 10.; Mat 18, 11.; Luk 19, 10.). Krist nije svoje vjere zamislio po kroju »eleuzinskih misterija«: sa tajnim sastancima, sa eksotičnim i ekstatičnim obredima, sa kultom više mudrosti i sakrivene istine, samo za rijetke i izabrane. Kršćanstvo niti je imalo tajnih parola, niti povjerljivih nauka za »prosvijetljene«, niti je ikada upotrebljavalo taktiku konspirativnosti, anonimnosti i pseudonima. Ako su i kršćani kojiput između sebe signalizirali govorom simbola i podržavali »disciplinam arcani«, bilo je to samo privremeno i pod pritiskom nasilja sa strane: nikada iz vlastite pobude. Tajnim sektama bilo je ono uvijek načelan neprijatelj. I »ložama« isto tako: zvale se one masonske, ili gralske, ili »deutschmeister«-ske, ili šlarafijske, ili kako drukčije. Nikada Crkva nije dala sistemu »nevidljivih prstiju« u svoje redove, pa ni pod izlikom uspješnijeg apostolata i oligarhije najboljih i najsposobnijih. Nije voljela zakulisnih metoda; nije u izolaciji i zakrabuljenosti gledala svoju snagu. Uvijek je podignuta vizira ulazila u svijet.

Krist nije zborovao po šumama, niti se je povlačio u bunkere i škripove, pa pred njih postavljao straže i promatrače. On je propovijedao po sinagogama, na trgovima, po ulicama, u lukama i pristaništima, u hramu. Svatko je mogao notirati i kontrolirati

svaku njegovu riječ, svaki njegov korak. S plemenitom emfazom poziva se on na to na preslušanju pred velikim svećenikom Anom. »Ja sam javno govorio svijetu; ja sam učio u zbornici i u hramu, kamo svi Židovi zalaze; i ništa nijesam tajno govorio. — Pitaj one, koji su slušali, šta sam im govorio!« (Iv 18, 20. 21.). Nikakve tjeskobne diskrecije nije on tražio ni od svojih učenika. Naprotiv: izrijekom ih, »prijatelje svoje« (Luk 12, 4.), upozoruje, da i ono, što su, možda, od njega čuli na osami, slobodno navijeste i svima drugima. Neka se ništa ne ustručavaju, i neka ne nikoga ne boje! »Ne bojte ih se dakle! Jer nema ništa sakriveno, što se ne će otkriti, ni tajno, što se ne će doznati. Što vam govorim u tami, kazujte na svjetlosti, a što na uho čujete, propovijedajte sa krovova!« (Mat 10, 26. 27.; Luk 12, 2. 3.). Crkva, što će je on osnovati, širit će se samo javnim propovijedanjem i neustrašivim, otvorenim, osobnim, svjedočenjem za njega i za njegovu istinu. »Idite po svemu svijetu i propovijedajte evanđelje svakome stvorenju!« (Mark 16, 15.). »I bit ćete mi svjedoci u Jeruzalemu, i po svoj Judeji i Samariji, i do kraja zemlje!« (Dj Ap 1, 8.; Luk 24, 48.). I »do svršetka svijeta« (Mat 28, 20.). Grad na visokoj gori (Mat 5, 14.), u koji će upirati oči čitav svijet, mora biti ta njegova Crkva. Svijeća na svijećnjaku, koja će »svijetliti svima, koji su u kući« (Mat 5, 15. 16.). On ne da, da je itko, iz kakvih bilo pobuda, zasjenjuje ili sakriva: da je poklapa sudom, varićakom (Mat. 5, 15.).

Nije kršćanstvo nikako u načelu protiv publiciteta u manifestiranju vjerskog života i vjerske svijesti. Ne povlači se ono od javnosti. Ne uklanja se ono sa pozornice svijeta i života. Mora mu se stoga i predstaviti. Treba da ga ljudi »vide« (Mat 5, 16.). Mora se konfrontirati s onima, kojima hoće da govori, koje hoće da osvoji, koje hoće da uvjeri i predobije. Mora im pokazati svoju legitimaciju.

I kad je pokojni papa Ivan XXIII. bacio u kršćanski svijet svoju glasovitu i historijsku parolu »aggiornamenta«, posavremenjenja, crkvenog života u naše atomske dane, — apostolskog izlaženja u susret modernom čovječanstvu, — nije on tim nikako izišao iz okvira stare, tradicionalne, pastoralne mudrosti Crkve. On je samo pomladio, aktualizirao, apostolsku taktiku sv. Pavla, koji se nije ustručavao otići ni na areopag, da propovijeda epikurejcima i stojicima (Dj Ap 17, 18. 22.), ni potražiti kontakt sa ljudima iz careve kuće, »de Caesaris domo« (Filip 4, 22.). Njemu njegova pastoralna taktika nije branila, da, kad je trebalo, započne svoju apostolsku propovijed i od citata poganskih pjesnika, i od natpisa na kumirskom oltaru »nepoznatoga boga« (Dj Ap 17, 23. 28.); da se sprijatelji sa rimskim prokonzulom na Cipru (Dj Ap 13, 7. 12.); da se solidarizira sa farizejima u vjeri u uskrsnuće (Dj Ap 23, 6. 9.); da, s puno takta, prodrma savjest i podmitljivom carskom namjesniku (Dj Ap 24, 10. 24. 25. 26.) i polupoganinu kralju na židovskom prijestolju (Dj Ap 26, 1—32.), kad su ga pustili, da pred njima govori u Cezareji. Htio je da svima bude sluga i »dužnik«, — Židovima, »Grcima i barbarima«, — kako bi ih sve predobio za Krista (Rim 1, 14.; 1 Kor 9, 19—22.). »Da svi svagdje čine pokoru!« (Dj Ap 17, 30.).

Sve je to samo konsekvencija centralne kršćanske ideje, da je Kraljevstvo Božje namijenjeno svima narodima i da Bog hoće da sve ljude spasi i privede k spoznaji istine (1 Tim 2, 4.). A put je do ljudi i do ljudskog srca samo jedan: razumijevanje i ljubav, štednja i obzir. Meka mora biti ruka, koja njeguje duhovnu nejačad (1 Sol 2, 7.). Mora se čuvati, da ne pozljeđuje starih rana. Mora koješta prešutjeti i preko koječega prijeći. I preko mnogih starih grijeha. Onako kao sv. Petar, koji je u svojoj propovijedi u hramu pokrio i bogoubilački grijeh onih, koji su propeli njegova Gospodina, samo ne bi li i njih priveo k njegovu oproštenju i spasenju: »I sada, braćo, znam, da iz neznanja učiniste, kao što i knezovi vaši!« (Dj Ap 3, 17. 19. 25. 26.).

Moramo ući u dijalog sa modernim svijetom. Moramo izaći preda nj sa svojim programom. Moramo tražiti načina, kako da ga udobrovoljimo i predobijemo, da posluša našu pouku i propovijed. Potreban nam je publicitet, potrebna nam je popularnost: i u njegovim očima. Potrebno je otkrivati afinitete i dodirne točke. Potrebno je oprezno prilaziti k njegovim zabludama i grijesima. Potrebne su nam simpatije i pred onim, »qui ex adverso est« (Tit 2, 8.).

Jedno samo ne smijemo pritom zaboraviti. Da Božje svjetiljke u našim rukama, — svjetiljke vjere i dobrih djela, — moraju i pred njim svijetliti. A da ih ne smijemo turati pod sud. Nikakvoj jeftinoj popularnosti za volju. Nikakvoj pastoralnoj taktici, koja bi nas odvela među demagoge, revolucionare i novotare; udaljila nas od istine i dobra.

A čini se, da ih danas po katoličkom svijetu ima dosta, koji u toj točki nijesu pogodili ni Gospodinovih ni papinskih intencija. Pa nas, možda i dobronamjerno, ali s pravom neofitskom neozbilj-

nošću i, još više, s neofitskom nasrtljivošću i upornošću guraju na teren, koji nije evanđeoski. Hoće da nas natjeraju u zagrljaj modernome svijetu tim, što ćemo mi njega kopirati, mjesto da mu se nametnemo, duhovnom superiornošću kršćanstva, pa da on kopira nas.

Jest, sigurno, jedna vrst »aggiornamenta«, i kad se sa programa religioznih kurzeva za inteligenciju skidaju dogmatičke, moralne i skripturističke teze, pa zamjenjuju onim »aktualnijima«: o integraciji, razoružanju, nuklearnom ratu, hiperpopulaciji, komunizmu, prema tekstovima iz moderne profane literature, a u cilju, »da se na nov, eksperimentalan, način pristupi pouci o vjeri«. Jest, i kad se na stranicama uglednih katoličkih tjednika tretira pitanje, ne će li nas hiperpopulacija prisiliti, da napustimo dosadašnji »prirodni zakon«, koji je zabranjivao umjetno ograničivanje poroda i upotrebu antikoncepcijskih sredstava, pa da ga žrtvujemo »jačemu« prirodnom zakonu samoobrane (»selfpreservation«), i kad se urgira »planiranje obitelji« kao jedna od danas najaktualnijih kršćanskih dužnosti. Jest, i kad se u katoličkim ilustracijama, očito u dokaz »aggiornamenta«, na pobudu vjernicima i inovjercima, iznose slike sa športskih utakmica, gdje duvne pušu, sa galerija, u trublje, navijajući za svoje miljenike klubove. Samo, je li to »aggiornamento«, za kakav je pledirao Ivan XXIII. i za kakav pledira Pavao VI.? Je li to autentična interpretacija i aplikacija Gospodinove riječi: »Tako neka svijetli svjetlost vaša pred ljudima, da vide vaša d o b r a d j e l a i s l a v e O c a v a š e g a n a n e b e s i m a!« (Mat 5, 16.)?

Mi se bojimo, da nije. Da je to prije put u deformaciju katoličkog i crkvenog života, nego u njegovu instauraciju i reformaciju. Snižavanje moralnih standarda, ulagivanje svijetu i njegovim moralnim plitkostima i bijedama, »humanizacija«, a zapravo naturalizacija vjere, ne će nimalo podići reputacije našemu katoličanstvu u očima onih, koji traže Boga. A bučna, sajamska, reklama, popularnost, stečena sekularizacijom manira, sekundiranjem liberalnom i mondenom svijetu oko nas, povodljivošću za modnim mentalitetom i modnim idejama, bliže je grijehu nego pravdi. Apostol ju je, uza svu svoju široku dušu, radikalno otklonio: »Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem!« (Gal 1, 10.). A još prije njega otklonio ju je naš Gospodin. Isusov odgovor na sugestiju njegovih ambicioznih rođaka, željnih reklamnog publiciteta i popularnosti po jeruzalemskim vašarištima, da se i on »pokaže svijetu«, bio je samo jedno energično: »Ego autem non ascendo!« (Iv 7, 2—10.).

Bolje će biti, — i za nas, i za Crkvu, i za svijet, — da se mi, današnji katolici, ugledamo u svoga Gospodina radije nego u naše katoličke duhovne malodobnike, koje je hipnotizirala velika iluzija »kulture i progresa«, ali bez duha i svijetla. Prvi preduvjet svakoj reformi, svakom apostolatu, svakom »aggiornamentu«, u Crkvi jest posvećenje. »Posveti ih istinom! Riječ je tvoja istina!« — »I ja posvećujem sebe za njih, da i oni budu posvećeni istinom!« (Iv 17, 17. 19.). Posvećenje uma živom vjerom i tvrdim insistiranjem na nauci i moralu Evanđelja. Posvećenje srca molitvom, samozatajom i ljubavlju.

Gospodin je to rekao. Njegova je to oporuka!

»Učinit ću vas ribarima ljudi!« (Mat 4, 19.)

SVEĆENICI VELIKIH ZAHTJEVA

G. 1964., II.

Među slikama, kojima je Isus volio prikazivati apostolsko zvanje i život, — pastira, pazikuće, radnika u polju i u vinogradu, trgovca s tuđim kapitalom, — jedna je od najkarakterističnijih ona ribara. Nju je Krist najprije upotrijebio, — odmah, kad je pozvao prve apostole: Petra, Andriju, sinove Zebedejeve (Mat 4, 18—22.; Mark 1, 16—20.; Luk 5, 1—11.); — nju je izrijekom i jasno protumačio, — apostoli će biti ribari ljudi (Mat 4, 19.; Mark 1, 17.), ribari duša; — ona je postala i najpopularnija u duhovnoj književnosti, kad je govor o apostolatu i svećeništvu. A tako je zgodna po svojim analogijama sa svećeničkim pozivom, da je Isus, sigurno, nije upotrijebio samo, jer je bila od sviju drugih najbliža duhovnom svijetu njegovih prvih učenika, koji su bili ribari po struci, nego i radi njezine unutarnje figurativne snage i zgodnosti za zornu pouku.

Mnogi su potezi s te slike već na prvi pogled puni i značenja i simbolike. Bezbroj su puta iskorištavani u duhovnim poukama svećenicima i kandidatima svećeništva. More je, — široko more, bez granica, — kao stvoreno, da reprezentira čovječanstvo i svijet. Ribe su u njemu slobodne, miješaju se, ima ih svakakvih: »dobrih i zlih« (Mat 13, 48.), plemenitih i malovrijednih. Nije ih lako uhvatiti, uloviti. Treba biti vješt poslu, okretan i strpljiv. I u društvu ih, najviše, valja loviti. Ribarsko zvanje sili na solidarnost. A traži se, za uspjeh u ribarenju, i mnogo sreće: sreće ili Božjega blagoslova; već prema tomu, kako tko shvaća život. Bogat ulov uvijek je riziko i šansa (Luk 5, 4—10.; Iv 21, 6, 7. 11.). Iz lađe se najbolje ribari: analogija se s lađicom Crkve, s Petrovom lađicom (Luk 5, 3—8.), sama od sebe nameće.

Rjeđe se je, u asketskoj i svećeničkoj, literaturi uočavao drugi jedan potez s ove Gospodinove, ribarske, slike. A zapravo je on, u praktičnoj primjeni, možda još najupotrebljiviji, najplodniji, najaktualniji. Svakako, Gospodin je i na njega mislio, kad je izabrao baš ovu sliku, da njom osvijetli i ilustrira narav i značaj apostolata u Kraljevstvu Božjem.

Ribarsko je zvanje teško zvanje. Ne broji se među ona gospodska. Jedno je od najtežih: i među manualnim, ručnim, zvanjima. Teže je i od posla na kućnoj ekonomiji. Teže je i od seljačkog. Teže je i od obrtničkog. Teže je i od nadničarskog. Seljak radi na uskom, dobro poznatom, dragom, komadu, grudi, zemlje, oko svoje kuće. Obrtnik, sluga, nadničar, imaju barem krov nad glavom, i njihov se rad vidi i plaća. Ribar radi u puno težim uvjetima. I uz puno veći riziko. Profesionalni ribar, dakako, o kome Isus i govori. Drugo je gospodski, sportski, ribolovac, koji lovi ribu sebi za odmor i zabavu. On mirno sjedi, pod svojom nepromočivom kabanicom i u svom kožnom kaputu s krznenom postavom, na tronošku na obali, i baca ležerno svoju finu, najlonsku, udicu sa elegantnog ribarskog štapa; ako zalazi u vodu, zalazi u nju samo u čizmama do kukova; do rijeke se doveze autom ili željeznicom; nosi u torbi i narezaka, i biskvita, i butilju vina ili rakije, i termos-bocu s vrućim čajem. A, dok je kod kuće, sva mu je briga, da se što prije nađe sa svojim ribarskim društvom oko gurmanskog brodeta ili masnog ribljeg paprikaša u ribljem restoranu, guckajući svoju čašicu opola i pričajući ribarske priče i laži. Svega toga nema kod profesionalnog ribara: osobito kod onoga iz primitivne ribarske sredine, kakva je bila ona, koju je Isus gledao oko sebe uz žale Genezaretskog jezera.

Nema ribar uredna sna: više radi po noći, nego po danu; više je na vodi, negošto je kod kuće. Jede neuredno i sirotinjski: palente, crnoga kruha iz torbe i koju suhu smokvu; a ribe, ako je ulovi i sam sebi ispeče na žeravi. Drveni mu je, tvrdi, čamac i naslonjač, i postelja, i pokrivalo, i jastuk. Kad je na ribanju, ništa ga ne brani ni od sunca, ni od kiše, ni od vjetra. Pokisne, do kože, svaku drugu večer. A ruke mu uvijek izuljane od vesala i konopa. Kad je bura ili jugo, i glava mu je, bezbroj puta, u torbi. Ni nije ribar, ako se nije kojiput izvrnuo iz barke i pod silu okupao u moru. A nema mu se čuvati; mora na more, i kad predosjeća buru; valja zaraditi kruh, sebi, ženi i djeci. Tvrd kruh i nesiguran kruh. Šta se puta vrati prazna čamca kući! »Neće riba!« Izdala sezona. Ostali jalovi »mrakovi« za »plavu ribu«. Pokidale se mreže. A teške i jesu, te klete mreže; i kad ih valja bacati, i

kad ih valja vući, i kad ih valja krpiti. U vječnoj nesigurnosti za eksistenciju živi siromašni ribar. Vidiš mu to odmah na kapi i na odjeći. Ne može ribar biti razmažen ni nježan. Osmagao je od sunca; lice mu je išibano burama i izbrazdano brigama i naprezanjima; svaki je skoro žilav i mršav.

A, eto, nas je svećenike Isus poslao u »ribare«. Dao nam je tim vrlo ozbiljnu »maršrutu«. Očito ne želi, da sebe žalimo, ni da ljenčarimo. Očito neće da nas gleda u ulozi mekušaca i bonvivana. Ne obećaje nam puno počinka. Ne voli, da budemo previše elegantni. Da puno izabiramo. Da ležimo na perinama. Ne smijemo biti gurmani ni sladokusci. Ne smijemo ni očekivati ni puštati, da nas puno dvore i da oko nas oblijeću s »ponudama«, slatkišima, ljekovima i termoforima. Gospodin hoće, da otvrdnemo. Da budemo spremni mnogošta podnijeti i otrpjeti. Da se previše ne tužimo: na svaku malenkost. Da ne budemo hipohondri u reverendi. A da ustrajno radimo. I kad nema ribe. I kada dugo treba čekati na lovinu. Ozbiljan je posao apostolat i pastva. Tko revno osvaja i spasava duše, morat će puno toga pretrpjeti i žrtvovati. I mnogočega će se morati veledušno odreći. Ne će moći ni plandovati, ni komotizirati, ni puno putovati i trčati za zabavom i odmorom.

Svi bismo se, mi svećenici, morali toga često sjetiti. Te svoje ribarske fizionomije, toga svoga ribarskog životnog stila. I stari, kad počnemo, s godinama, zanovijetati, čuvati se i obilaziti doktore i kupališta. A pogotovu oni mladi, što su se istom prihvatili vesala i mreža, ili se tek spremaju, da ih se prihvate. Nije zvanje, u koje ulaze, za komotiziranje ni za prijevremenu »penziju«. Nije ni za velike standardne zahtjeve. »Sin čovječji nema gdje ni da zakloni glave!« (Luk 9, 58.; Mat 8, 20.), rekao nam je Gospodin svima unaprijed. Tko hoće da nikada ne ogladni i da ga nikada ne zaboli trbuh i ne žigne u krstima, bolje će učiniti, da negdje drugdje potraži sebi kruha. »Non est aptus regno Dei!« (Luk 9, 62.).

Po onomu, što čovjek kojiput vidi i čuje, problem nije ni kod nas posve neaktualan. Mnogi počnu »bolovati« i omotavati se pojasima već od sjemenišnih godina. Stanu još kao bogoslovi i mladomisnici obilaziti specijaliste, klinike i toplice. I prije reda se počnu tužiti na živce. A još ih je više, koji, čim izbiju na župu, odmah, već prvi dan, prezentiraju kuharici svoju dijetalnu tablicu. »Ovo jedem, ovo ne jedem. Ovo volim, ovo ne volim! A najvolim — meso!« Na svoju nesreću! Bijele kave ne piju iz principa. To

je za babe i za časne sestre. Dodijala im je u bogosloviji. Nego neka im za doručak donese koju rezu pršuta, čašicu rakije i »dvicu« crne! Ne mogu gladni raditi. Bog ih duži, da se brinu za svoje zdravlje i radnu kondiciju. Pa se ljudi svaki put namrgode, kad je u župskom stanu bezmesni dan. A petak dočekaju zlovoljno. Za seljačkim stolom ne mogu ničega ni okusiti. Odvikli se. Vole, da im njihovo dadu u novcu. Pa će oni ručati kod kuće ili u gostioni. A nijesu ni za kakvu planinsku župu: ne podnose ni studeni ni samoće. I već prve godine zatraže godišnji dopust: moraju na more ili u inozemstvo. I svakome izbrajaju, na što oni sve imaju pravo, kao akademski školovani ljudi.

Ne bi imalo smisla generalizirati. Uz neopravdane zahtjeve ima, sigurno, i opravdanih. A ne možemo ni u svemu ostati pri spartanskim navikama naših otaca i djedova. Vrijeme je takvo. Samo, ako ćemo općenito i načelno govoriti, teško da je to u stilu ribarskog poziva. I bilo bi, čini se, i korisno i potrebno, da se i o tom kojiput progovori: i u ekshortama, i u duhovnim vježbama, i u pastoralnim predavanjima, pred svećenicima i klericima. Neki ljudi nijesu toliko inteligentni, intuitivni, samokritični, da sami mogu povlačiti konsekvencije iz principa: da sami mogu pogoditi način i mjeru. Pa izazovu na terenu čuđenje u svojoj novoj okolini. I među lajicima! Stanu ljudi o njima pričati anegdote i začinjati ih drastičnim narodnim poslovicama na njihov račun.

Problem je to u nas još delikatniji nego drugdje. Sinovi smo siromašna naroda. Pastoriziramo u primitivnim sredinama. Odlazimo kao svećenici ponajviše na sela. Oko nas se i preskromno živi. Većinom se i novačimo iz jednostavnih obitelji, sa sela i iz puka. Ne smiju ljudi dobiti dojma, da smo otišli u svećenike, samo da zamijenimo opanke cipelama, puru i mlijeko pečenicom i vinom, plug kašikom i kruhom bez motike. Siromasima moramo u prvom redu propovijedati Kraljevstvo Božje (Mat 11, 5.; Luk 4, 18.; 7, 22.). A nijesmo za to zgodni, — ni nadnaravno, ni psihološki, ni sa stanovišta pastoralne taktike, — ako smo od njih previše daleko po životnim uvjetima: ako smo postali klasni renegati i otišli u novopečenu gospodu. Ako propovijedamo skromnost i dragovoljnu samozataju, a sami je ne vršimo.

Uživači života, ljudi velikih zahtjeva, ne mogu biti ribari. A Gospodin svima nama, svećenicima, govori: »Pođite za mnom, i učinit ću vas r i b a r i m a ljudi!« (Mat 4, 19.; Mark 1, 17.).

»Sin čovječji nije došao, da mu služe, nego da služi« (Mat 20, 28.; Mark 10, 45.)

SLUGE BOŽJE, NE LJUDSKE

G. 1964., III.

Nijesu nam ništa novo rekli oni »moderni« katolici, koji govore, da je jedan od prvih uslova reforme Crkve, da se ona, pokajnički, deklarira kao Crkva služenja čovječanstvu, mjesto da, kao dosada, nastupa na pozornici svijeta u ulozi učiteljice i vladarice. Oni su tim samo okrnjili i simplificirali jednu prastaru evanđeosku istinu, koja je oduvijek nadahnjivala autentični život Crkve, Zaručnice Božje. Pomalo su i smiješni, ako zbilja misle, da Crkvi sugeriraju »nove ideje«. Sve, što je, eventualno, u tim njihovim idejama dobro i pozitivno, pravednici su i sveci Crkve i znali i praktikovali još puno bolje i od njih i od nas. Ako tkotoga u Crkvi nije »znao«, to su bili samo ljudi, koji nijesu njezinim duhom ni živjeli: koji su bili kršćani i crkveni ljudi samo imenom i, možda, službom, a ljudi svijeta srcem.

Svetoga Pavla nije nitko trebao učiti, da je njegova zadaća služenje. On, na svakoj stranici svojih poslanica, govori, kako je on »sluga Isusa Krista među narodima« (Rim 15, 16.). »Iako sam slobodan od sviju, svima sebe učinih slugom, da ih što više predobijem!« (1 Kor 9, 19.). Njegovo je gospodovanje bilo tkalački stan (Dj Ap 18, 3.; 20, 34.), a njegov glavni posjed zavežanj sa kabanicom i sa knjigama (2 Tim 4, 13.). Ni sv. Grgura Velikog. On je sebi, kao papa, iz vlastite pobude, izabrao ime, koje je najbolje odgovaralo njegovoj vrhovnoj pastirskoj službi u Crkvi: »sluga sluga Božjih«. A nije toga trebalo sjećati ni sv. Karla Boromejskog, ni kardinala Manninga, ni sv. Pija X., ni kardinala Ferrari-ja. Svi su oni služili, i kad su zapovijedali i učili.

Tko hoće, da, bilo u toj točki, bilo u kojoj drugoj, reformira današnje ili buduće kršćanstvo, treba samo da nas, mjesto svih drugih savjeta, vrati k Evanđelju. Treba da nas, jednostavno, pošalje u školu Gospodinu i njegovim apostolima i svecima. I, što je glavno, treba da se sam odmah upiše u tu njihovu školu. Sve ćemo onda razumjeti. I sve ćemo učiniti, što treba. Sve, što od nas traži Bog; sve, što od nas, s pravom, očekuje čovječanstvo.

Zar se uopće misao služenja u Crkvi može bolje, ali i točnije, i snažnije, i impresivnije, formulirati, nego što je to učinio Krist, onom svojom velikom riječi: »Sin čovječji nije došao, da mu služe, nego da služi i da život svoj dadne u otkup za mnoge!« (Mat 20, 28.; Mark 10, 45.)? A ako je trebalo izrijekom reći, da ta njegova, spasiteljska, funkcija služenja prelazi i na druge oko njega, on je to rekao tako jasno, da je svako izmicanje i svako protivljenje naprosto nemoguće. On je to i formalno kodificirao: za sve službenike i vjesnike Evanđelja, za sve nositelje vlasti i auktoriteta u Crkvi. Treba samo pročitati, kako on, na Posljednjoj večeri, poučava apostole o smislu i karakteru njihova starješinskog poslanstva i funkcije. »Kraljevi nez abožački gospodare narodima, i koji imaju vlast (po smislu: čine samovolju) nad njima, zovu se dobrotvori. A vi nemojte tako; nego, koji je veći među vama, neka bude kao manji, i koji je starješina, neka bude kao sluga!« (Luk 22, 25. 26.; Mat 23, 11.). A nije on to apostolima rekao samo tada. Kadgod su oni pokazivali volju da gospoduju i gospodare, on im tu ambiciju drastično izbija iz glave. I doslovce ih vraća na funkciju i dužnost služenja. Služenja svima. I onoga, koji je među njima najveći i prvi! Što mu je viši auktoritet, to mu je i veća, i šira, obveza služenja. »Koji hoće među vama da bude prvi, neka bude s v i m a sluga!« (Mark 10, 43. 44.; Mat 20, 25—28.). I sasvim konkretno ih on uvodi u tu funkciju služenja. Na svom vlastitom primjeru. S jednim neočekivanim i nevjerojatnim radikalizmom. I noge moraju prati djeci Božjoj, kako ih je i on njima oprao. »Dadoh vam primjer, da, kao što ja učinih vama, i vi tako činite!« (Iv 13, 1—16.).

Samo, Krist se je pobrinuo, i da tu svoju nauku o služenju zaštiti od svih falzifikata. On je nije ostavio interpretaciji nezvanih i naivnih. On ju je sam autentično interpretirao.

To je božansko služenje. To je služenje, kojim Bog »služi«. Služenje od dobrote i ljubavi, ali auktoritativno i puno dostojanstva. I dostojanstva, i samosvijesti. Nema u tom služenju ni ra-

isona ni mjesta servilnosti. Nije to služenje ljudskim mušicama i samovolji, nego ljudskome spasenju. Nije to služenje zemlji, tijelu, ljudima, nego nebu, duhu, Bogu u ljudima. Nije to podaničko služenje, nego očinsko. Otac služi svojoj djeci, ali ih i odgaja, i upućuje, i kara, i kažnjava. On je opet u kući prvi; nije zadnji. Njega svi štuju i slušaju. On ima ne samo pravo, nego i dužnost da govori. Ne smije ni za tren izgubiti samosvijesti ni samopouzdanja.

S te je strane scena sa Posljednje večere upravo klasičan komentar Kristovoj i kršćanskoj ideji služenja. Krist, kad služi, »zna, da mu je Otac sve dao u ruke i da je od Boga izašao i k Bogu da ide« (Iv 13, 3.). On je i u tom času Učitelj i Gospodin. Svijestan je toga. Emfatično to naglašuje. »Vi zovete mene Učiteljem i Gospodinom, i pravo velite, jer jesam!« (Iv 13, 13.). Spasiteljska je i Otkupiteljska funkcija to njegovo služenje; to je božansko poslanje odozgor. Samodiktat ljubavi s neba. Evanđelista scenu tako i uvodi. Daje joj odmah od početka jedinu pravu intonaciju i najefektniji uvod i proslov: »Kako je ljubio svoje, — do kraja ih je ljubio!« (Iv 13, 1.).

Crkva, u svom služenju čovječanstvu, samo nasljeduje, imitira, Gospodina. Ona je čovječanstvu majka, nije služavka. Ne služi ona nikome od straha ni za plaću. Njezino je služenje odgajanje i spasavanje: učenje, svjetovanje, opominjanje, pomaganje. Ali, kad treba, i protest. Ne služi ona začepljenih usta ni sa lokotom i brnjicom na nosu. Nije zadaća kršćanstva aminanje i kimanje; njegova je funkcija ispravljanje, obnova, otkupljenje, duhovno hranjenje. Nije Crkva tu, da bude, — bilo kojemu od svjetovnih faktora, foruma, veličina, — sudski glasnik, ovrhovoditelj, korteš, organ za reklamu i propagandu. Ne će ona nikada biti ni ideolog modernom ekonomizmu, koji bi htio da svu inteligenciju, kulturu i energiju čovječanstva upregne isključivo pod kola »idealu« standarda i materijalno-socijalnog blagostanja. Crkva je nosilac duha, propagator viših, duhovnih i nadnaravnih vrijednosti, propovjednik vječnosti i Kraljevstva Božjega: predstavnik Boga u čovječanstvu; zastupnik i branitelj Božjih interesa i interesa Otkupljenja na zemlji i među ljudima (Hebr 10, 14.). Njezin je humanitet nadnaravni humanitet. A njezino služenje isto tako. Ona direktno služi samo nebu, zemlji jedino indirektno. Tko njezinu misiju naturalizira i svodi u činovničko-poslovne kategorije i paragrafe, profanirao ju je i ponizio.

Moramo i mi svećenici služiti. Ne samo Bogu, nego i ljudima i čovječanstvu: svojoj ljudskoj braći. Moramo, u toj službi, biti ponizni, i nesebični, i požrtvovni. Ne smijemo prvotno živjeti za sebe: »non sibiipsi vivere«. Ne smijemo ni gospodovati ni gospodariti. Sluge smo i sami; nijesmo gospodari. »Servi inutiles!« (Luk 17, 10.). Ljudi smo, nijesmo nadljudi. Ne smijemo tući svojih drugova (Luk 12, 4. 5.): ni nemilim riječima, ni teškim nametima, ni prevelikim zahtjevima i strogošću. A ni krutim, hladnim, diktatorskim nastupom s visoka. »Neque ut dominantes in cleris!« (1 Petr 5, 3.). Radi ljudi smo i za ljude postali svećenici. »Omnis — pontifex — pro hominibus constituitur!« (Hebr 5, 1.). Posrednici smo i djelitelji božanskih darova (1 Kor 4, 1.), nijesmo im vlasnici. »Hic iam quaeritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur!« (1 Kor 4, 2.; Mat 24, 45.; Luk 12, 42.). Satrapski i begovski tip u svetištu spada u nj isto onako kao i šaka na oko. Njega čeka gorki prijekor Gospodinov, kroz proroková usta: »Vae pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos! — cum austeritate imperabatis eis et cum potentia!« (Ezek 34, 2. 4.).

Samo to ne znači, ni da se svećenik smije uvući u kut i sam sebe staviti u ulogu slugana, koji samo šuti i čeka, u redu, na komandu. Ne smijemo nikada zaboraviti, da predstavljamo »Učitelja i Gospodina« u čovječanstvu. I da u njegovo ime govorimo i nastupamo. I pred vjernicima i pred onima vani. I pred velikima i pred malima. Nijesmo mi ni kuhari i konobari u blagovaoni svijeta, ni lakaji u njegovim salonima, ni inženjeri u njegovim bureau-ima i tvornicama. »Non est aequum nos — ministrare mensis!« (Dj Ap 6, 2.). A još smo manje izvikivači parola i kuriri u predsobljima. Nije naše miješati beton za zgradu budućega svijeta; naše je ubacivati Božje misli u njegove planove. Naše je posvećivati sebe za svijet (Iv 17, 19.) i svijet za Boga i u Bogu. Po uputama božanskog projektanta i arhitekta. S Božjom legitimacijom u ruci! Sa dobrotom, ali i sa auktoritetom oca! Sa neustrašivošću suca!

Nadničarenje na tuđim njivama stalo je Crkvu već mnogo puta i slobode i ugleda. Služimo, i služit ćemo, čovječanstvu, ali uvijek samo na strani našega Gospodina: na poslu Otkupljenja! »Nolite fieri servi hominum!« (1 Kor 7, 23.).

»Trgujte, dok se ne vratim!« (Luk 9, 13.)

INDIVIDUALNI TALENTI — INDIVIDUALNE ODGOVORNOSTI

G. 1964., IV.

Ne će nitko, iza kako pročita Isusovu evanđeosku priču o talentima (Mat 25, 14—30.) ili onu o minama (Luk 19, 12—27.), reći, da Bog daje svima ljudima jednake milosti: ni vanjske ni nutarnje. Nekome on dadne pet talenata, nekome dva, a nekome samo jedan (Mat 25, 15.). Nemarnom sluzi oduzimlje minu, drugome, revnijemu, daje ih još više, u izobilju i punini (Luk 19, 24—26.). Gospodar je svojih novaca, svojih milosti. Nije ni prema kome u obvezi. I nitko mu ne može prigovoriti, zašto tako čini. Izrijekom pridržaje Isus Bogu i sebi punu slobodu u stvarima milosti. One njegove riječi iz priče o radnicima u vinogradu: »Prijatelju, ne činim ti krivo. — Ili zar ja nijesam vlastan učiniti, što hoću?« (Mat 20, 13—15.) zvone upravo kao formalna teološka deklaracija na tu temu.

Gradualna je, kvantitativna, pa, — u koliko je u stvarima milosti kvantiteta uvijek i kvaliteta, — i kvalitativna razlika u milosnom davanju i primanju posve jasno izrečena u Evanđelju. Ona specifična, po vanjskim formama, nije. Ona se podrazumijeva. Na nju Evanđelje upućuje više indirektno i virtualno. Isus i onima, koje je odabrao, daje razne misije, različne dužnosti i zadaće. Ne zove sve u apostole: mnoge ostavlja i u svijetu, — i u kućaničkom staležu, kao Mariju, Martu, pobožne žene, i uz carinički stol, kao Zakeja (Luk 19, 1—10.), i na ulici, kao 40-godišnjeg bolesnika u Bethesdi (Iv 5, 1—16.) i slijepca od rođenja (Iv 9, 1—39.), — ili ih šalje, da navješćuju kraljevstvo Božje, ali bez oficiozne legitimacije, kao izliječenoga bjesomučnika iz Gerasenske zemlje (Mark 5, 18—20.). A to se zna, tim se odmah, za svakoga od njih, stvara i poseban, milosni, stil života. Imamo, eto,

u samu Evanđelju, autentičan dokaz i dokumenat za mnogovrsnost kršćanske askeze i kršćanskih karakternih tipova.

Još je jasnije tu istinu, samo koju godinu kasnije, — u doba već organizirane Crkve; kad je problem postao aktualan i u praksi, — formulirao sv. Pavao. On već izrijekom, pa i emfatično, govori o diobi funkcija i darova u mističnom tijelu Crkve. »Omnia — membra non eundem actum habent!« (Rim 12, 4.). »Unusquisque proprium donum habet ex Deo: alius quidem sic, alius vero sic!« (1 Kor 7, 7.). »Divisiones — gratiarum sunt, — divisiones ministrationum sunt, — divisiones operationum sunt, idem vero Deus!« (1 Kor 12, 4—6.). »Numquid omnes apostoli, — prophetae, doctores?« (1 Kor 12, 29.). »Haec — omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis, prout vult!« (1 Kor 12, 11.). »In aedificationem corporis Christi!« (Ef 4, 12.).

Teoretski je dakle stvar izvan diskusije. Sa teološke strane, ali i sa filozofske. Postulat je to bogatstva božanskih ideja: neiscrpljive komunikativnosti Božjega bića u stvorenim oblicima. Traži to zakon individualiziranja, koji je Bog tako izrazito utisnuo u lice svijeta: fizičkog, pa, analogno, i duhovnog. Svaka zvijezda sja drukčijim sjajem; »Stella — a stella differt in claritate!« (1 Kor 15, 41.). Nijedan list u šumi nije potpuno jednak. Nijedan ljudski obraz nije bez svojih specifičnih crta. Bezbroj ima nijansa u ljudskim karakterima i temperamentima. Svaki anđeo pripada drugom redu i ima pred Bogom svoje »ime« (Iz 40, 26.). I svima njima, — i anđelima i ljudima, — prilazi milost Božja na jedan poseban način. Mnogovrsno i originalno. »Multiformis sapientia Dei!« (Ef 3, 10.). »Sicut boni dispensatores multiformis gratiae Dei!« (1 Petr 4, 10.). Bog uživa u neiscrpljivosti, šarenilu, ljepoti, beskonačnosti svojih kombinacija. Kroz to se on, na još jedan, — psihološki tako efektan, — način, objavljuje svakom stvorenom umu. I to je jedan od pojavnih oblika njegove vanjske slave.

A najljepšu i najkonkretniju ilustraciju toj, velikoj i lijepoj, teoretskoj istini vjere pruža nam historijski lik Crkve. Na njezinoj pozornici nastupaju njezini veliki ljudi samo kao individualne ličnosti. U naravnom, ali i u nadnaravnom, milosnom, religioznom životu. I apostoli, i sveci, i pape, i velikani kršćanske obnove, kulture, ljubavi. Nijesu to slike iz serije, nijesu to kopije; to su tipovi. Svaki je drukčije obojen; svaki drukčije diše, govori, nastupa; svaki ima i svoje specifične ideje i ideale: drukčije je

osvjetljenje, drukčija sjena. Treba samo pročitati po nekoliko redaka iz Petrovih, Pavlovih, Ivanovih poslanica. Ili iz one Jakovljeve ili Judine. Odmah ćeš spontano osjetiti, da to govori i piše svaki put drugi čovjek; da su to ljudi različita i karaktera, i temperamenta, i inspiracije, i tematike. Nije ih milost, nije ih Evanđelje, učinilo ni jednakima ni jednoličnima. Nije milost u njima ugušila ni osobe, ni naravi, ni spola; ona je na njih nadovezala, s njima se simbiozirala. Mirni, pokorom pročišćeni, ali i auktoritativni, poduhovski, Petar govori i piše drukčije od impulzivnoga, vatrenoga, emotivnoga, energičnoga Pavla. Ivan ima svoje teme: on se raznježuje i rastapa pred misterijem ljubavi. Jakov je uvijek asketski odmjeren, strog, ozbiljan. Iz Judine poslanice progovara Židov više nego i iz jedne druge. Svakomu je od njih milost dala pomalo i drugi smjer i drugi jezik. O kakvoj se uniformnosti i ponavljanju ne može ni govoriti. Sa svecima je isto tako. Ima među njima pravih psihičkih i asketskih antipoda: Augustin i Jeronim, sv. Petar od Alcantare i sv. Filip Neri, sv. Franjo Asiški i sv. Ignacije Loyola, sv. Ivan Kapistran i sv. Vinko Paulski, sv. Ruža Limska i sv. Terezija od Maloga Isusa, bl. Nikola Tavelić i časni sluga Božji Leopold Mandić. Drukčija je, — mora biti drukčija, — svetost jednoga biskupa, a drukčija svetost jedne djevice, udovice, redovnice. Kod papa možemo biti, u dokumentaciji naše teze, i ultrasavremeni. Pijo X., Pijo XI., Pijo XII., Ivan XXIII., Pavao VI.: sve velike i svete pape, a svaki je opet drukčiji.

Nema u kršćanstvu reglementiranja, nema uniformiteta, nema šablone. Kršćanski je svijet religiozno i milosno živ; nije dosadan ni sluzav. A bio bi i dosadan i sluzav, kad bi ga sačinjavale brojke, — pa i karakterne i asketske brojke, — a ne ljudi i osobe.

Treba da i mi svećenici povučemo iz toga konsekvencije. I da iz toga nešto naučimo. Nešto, što će pokoga od nas i utješiti. A pokoga i ublažiti, i skrušiti.

Nijesmo ni mi svećenici svi jednaki. Ne moramo ni biti. Ne samo po talentima, položajima i uspjesima: to je još najmanje. I odviše je očito, da s te strane svi nijesmo jednako primili: ne će se od nas ni jednako tražiti. Nego ni po tipu naše službe Bogu, naše svećeničke kreposti, naše molitve, naših pastoralnih metoda, naših teološko-znanstvenih, kulturnih i historijskih simpatija i antipatija, našega javnoga nastupa, naših društvenih manira, naših organizacijskih i apostolskih kombinacija i koncepcija. Široko je

Evanđelje: ima u njemu mjesta za najrazličnije temperamente i tipove. I za ozbiljne i za vesele. I za aktivne i za refleksivne i »kontemplativne«. I za ideologe i za pastoralce. I za »konzervativce« i za »progresivce«. I za liturgičare i za akcionaše. Naivno je, — intelektualno, ali i asketski naivno, — tražiti, da drugi svećenici budu u svemu po našemu »zlatnome rezu« i po našemu ukusu. Dosta je, da budu po Kristovu. A Krist je bio puno »mnogoličniji« od nas ljudi. I puno svestraniji. Okupljao je u svom bogočovječjem liku mnogo više različnih nota i finih, iznijansiranih, crta, nego što ih ima u našim ljudskim likovima. I puno je širokogrudnije tretirao psihologije i karaktere od nas. Razumijevao ih je. Znao im je pristupiti. A znao ih je, milosno i apostolski, i iskoristiti. U njihovu stilu. Na pravom mjestu. Po planu i kroju izrađenu baš za njih. On tretira svakoga svoga slugu različito i individualno. »Prema njegovoj moći« (Mat 25, 15.).

Ne moramo se gristi, što nijesmo uvijek kao drugi, ni kada te druge cijenimo, ni kad do njih i drugi mnogo drže. Opet možemo biti dobri. I dobri i korisni. Ima Bog i za nas zadaću. Možda i zadaću, koju drugi, — »jači« i »svetiji«, — ne bi mogli izvršiti. Imamo i mi svoje klijente, svoje simpatije, svoje afinitete. Ali imaju ih i naše svećeničke kolege. Možemo im biti kritičari. Ali ne smijemo im biti — cenzori. Ne smijemo evanđeosku slobodu misli, riječi i akcije tražiti i čuvati samo za sebe, a na sve, koji misle drukčije od nas, primjenjivati ostrakizam, izolaciju, indeks i crvenu olovku.

Jedno je glavno. A to je: da svi budemo u službi Gospodinovoj. Da svi od njega učimo. I da ga svi ljubimo. Da on kroz nas prosijeva. U svemu onome, što je bitno. A ono, što je samo ili najviše naše, da on, sve intenzivnije, prožme, oblikuje, profini.

Kad se radi o principima, nema dviju svetosti, nema ni dviju kršćanskih pravdi. Ali kad se radi o njihovim formama, o tipovima kršćanskog čovjeka, o asketskim stilovima i sistemima, ima ih — stotinu.

Različni su i s te strane talenti, koje smo dobili. Trgujmo s njima! S onakvima, kakvi su. Ali — trgujmo! I donosimo ih Gospodinu natrag s kamatama!

Univerzalni zakon s toga područja jedan je i isti za sve ljude s apostolskom misijom: »Negotiomini, dum venio!« — »Trgujte, dok se ne vratim!« (Luk 19, 13.).

»Sve dakle, što hoćete, da čine vama ljudi, činite i vi njima!« (Mat 7, 12.)

BRAĆA ILI NEBRAĆA

G. 1964., V.

Nijesu ni apostoli uvijek bili plemeniti i fini, prije nego što su, u punini, primili duhovski dar posvećenja i milosti. Nijesu, i ako su, i dotle, svaki dan, pred sobom gledali Učitelja, koji je sa svima bio plemenit i fin. Ono sitno ljudsko, ona naša vječna, despotska, nervoza, nestrpljivost, grubost, znala je i iz njih mnogo puta provaliti. Znali su se i oni otresati na ljude, koji bi im dodijavali svojom nasrtljivošću (Mat 15, 23.; 20, 31.; Mark 10, 43.; Luk 18, 39.); znali su i oni potjerati djecu od Isusa i biti bez osjećaja za nepisana prava materinske ljubavi (Mat 19, 13. 14.; Mark 10, 13. 14.; Luk 18, 15. 16.); znali su i oni planuti plamenom okrutne osvetoljubivosti, kao ono »sinovi groma« (Mark 3, 17.) pred vratima samarijskoga grada (Luk 9, 54.).

A nijesu uvijek bili fini ni jedan s drugim; i ako ih je Isus neprestano učio, da su braća i da se moraju bratski podnositi i paziti (Mat 23, 8—12.; Iv 13, 14. 15. 34. 35.; 15, 12.). Svaki su čas među njima izbijale afere i aferice; često su se prepirali i svađali oko malenkosti. Toliko bi ih puta Gospodin iznenadio, kad bi mu se iza leđa objašnjavali i sitničavo izravnavali svoje male račune (Mark 9, 32. 33.; Luk 9, 46. 47.). Svaki je htio da bude najpametniji i najbolji; svaki je mislio, da smije druge ispravljati i koriti (Mat 26, 8. 9.; Mark 14, 4. 5.). Bilo je među njima pomalo i rivalstva, i naivnih ambicija (Mat 18, 1.; 26, 33. 35.; Mark 14, 29. 31.; Luk 10, 17.; 22, 33.), i zavisti, i ljubomore (Mat 17, 18.; 18, 21.; Mark 9, 27. 37.; Luk 9, 49.). Nepovjerljivo su gledali jedan na drugoga i zlorado se zadirkivali i peckali: bili su i previše potrčni, da jedan drugoga osude i da jedan na drugome ironično i sa srditom bezobzirnošću konstatuju slabosti i ambicije

(Mat 20, 24.; Mark 10, 41.). Bilo je i među njima teških i tvrdoglavih karaktera: jedva da je Toma Blizanac bio jedini čovjek te ruke u apostolskom zboru (Iv 20, 25.). Znali su, sigurno, i drugi, ovdje ondje, prosipati pamet i igrati se prkosne opozicije: opozicije, ako već ne Učitelju, a ono svojim apostolskim kolegama i drugovima. I u najsvečanijim i najsvetijim časovima ispadali bi iz uloge i iz takta, pa zaboravljali i na želje svoga Gospodina i na zajedništvo ideala, koji su ih vezali (Luk 22, 24.). Nije ih ni atmosfera velikoga mesijskog zanosa i očekivanja, u kojoj su živjeli, ni blizina Kraljevstva Božjega, u koje su vjerovali, mogla da posve pročisti i oslobodi od tih, i odviše duboko u svakom ljudskom srcu ukorijenjenih, mana.

Sve je to i odviše očito. Nije možda uvijek iz teksta Evanđelja, ali iz podteksta svakako jest. Da su Isusovi apostoli i učenici uvijek bili između sebe bratski solidarni i složni, ne bi se Isus onoliko puta, baš pred njima, morao vraćati na tu temu (Mat 18, 2—4.; 20, 25—28.; 23, 8—12.; Mark 9, 34—36.; 10, 42—45.; Luk 9, 46—48.; 22, 25—27.; Iv 13, 14. 15. 34. 35.; 15, 12.).

Kasnije je, dakako, bilo drukčije. Kalvarijska objava, puna strpljivosti i praštanja, a onda auktoritativnost Gospodinova nastupa iza Uskrsnuća, kad su bile pale sve rezerve i sve sumnje, smekšala ih je i razoružala. Kod izbora novoga apostola, Matije, nema više ni traga sporovima ni opoziciji; apostoli su »jednodušni« i »postojani« (Dj Ap 1, 14.): drže se skupa (Dj Ap 1, 21—26.). Pred veličinom onoga, što su bili doživjeli i čemu su bili svjedoci, a još više pred veličinom onoga, što se je oko njih spremalo i što su u duši naslućivali i predosjećali, zaboravili su bili na sebe i na svoje male rivalitete i ambicije. A doskora će to u njima i posve umrijeti. I umrlo je, kad je na njih, u plamenu i u vjetru, pedeseti dan, sašao Duh velike ljubavi (Rim 5, 5.; 13, 8.; Hebr 13, 1.; 1 Iv 4, 16.), koja je »dugotrpna i dobrostiva, — ne hvasta se i ne nadima, — sve podnosi, sve vjeruje, svemu se nada, sve trpi« (1 Kor 13, 4—7.; Gal 5, 22.). Onda su jedan o drugome govorili samo sa najvećom pažnjom i dobrohotnošću (2 Petr 3, 15. 16.). Onda su u svemu bili složni i solidarni; u njima nije bilo ostalo ni traga od staroga rivalstva i antipatije (Dj Ap 15, 7. 14. 22.): bili su »jedno srce i jedna duša« (Dj Ap 4, 32.); pretjecali su se međusobnom susretljivošću, štovanjem, poniznošću (1 Kor 15, 9.; 2 Kor 8, 23.; Gal 1, 18.). Ni u »Djelima Apostolskim« ni u apostolskim poslanicama nema više nigdje

ni najlakše aluzije na kakva trvenja i nesporazume među apostolima.

Samo, mi smo svećenici, u toj stvari, očito mnogo bliže liku svojih apostolskih prethodnika iz periode prije Kalvarije i prije Duhova, nego poslije Kalvarije i poslije Duhova. Vidi se na nama i odviše dobro, da nas stoljeća dijele od te punine Duha i ljubavi na izvorima, i da se u Križ zagledavamo više kroz knjige i kroz ekshorte, nego očima i srcem. Ugasila se je, i s te strane, u kršćanskom svećeništvu »prva ljubav« (Otkr 2, 4.).

Nijesmo uvijek »izgled vjernicima — u vladanju, u ljubavi« (1 Tim 4, 12.). A nijesmo ni oslon i utjeha svojoj svećeničkoj braći. Više im možda, svojim nebratskim postupkom, u srce uštrcamo gorčine i razočaranja nego smirenja i radosnog osjećanja, da nijesu sami u svojim nevoljama i da ih barem svećenička subraća razumiju i žale.

Jedan smo drugomu mnogo puta stranci. Stranci nezainteresovani i ravnodušni, pa, kojiput, i stranci hladni i ledeno bešćutni. Zakopali smo se iza svojih šančeva, povukli se u svoju »splendidnu izolaciju«, i nitko nas se ne tiče: osim, u koliko nas neka nedraga dužnost ne dovede s njim u vezu ili neki ugroženi lični interes s njim u spor. U prvom slučaju bježimo od njega, što je moguće prije: s kojom suhom riječi konvencionalne učtivosti, koja treba da spasi formu »ljubavi«. No zato se u drugom slučaju ne rastajemo od njega tako lako. Posvetimo mu, redovito, i previše pažnje. Samo, nažalost, često to bude pažnja parničara na sudu, koji su jedan drugome trn u oku i vječni predmet zlorade kritike, ogovaranja, tužakanja, sitne ili krupne pizme, bolesne i razdražene preosjetljivosti. Uklanjamo je jedan drugomu s puta; krivo se gledamo; jedan drugoga demonstrativno ignoriramo. Ili posve prekidamo kontakte, ili se oni svedu na konstantna ironična čarkanja i sarkastične dvoboje.

Slučaj je svagdanji. Pune su ga sve dijecezanske, dekanijske, provincijalne i samostanske kronike. I osim onih naših, već proverbijalnih, »svećeničkih polemika« po novinama i časopisma. Svi znadu: ova se dvojica »ne paze«. Svi znadu: kad se s ovim svećenikom sastaneš, ne ćeš ništa drugo ni slušati do okspektoracije na račun njegova svećeničkog susjeda, principala, kapelana, a možda i crkvenog starješine. U istoj kući stanuju, — obojica se svaki dan pričešćuju i čitaju misu; obojica propovijedaju o ljubavi, — ali »ne govore«: »govore«, — kad se baš mora, — samo »pismeno«, »službeno«, ceduljicom, što je jedan drugome ostavljaju na stolu. I jedan su s drugim u stalnom ratu: pred biskupom i pred crkvenim sudom, ali i pred vjernicima, sa propovjedaonice, pa, — bivalo je i to, — i pred civilnim sudom. U borbi za svoje »pravo« i »čast« zaboravili su, eto, ne samo na Gospodinov zakon praštanja, nego i na »privilegium fori« (a kojiput i na »privilegium canonis«), i na turobnu tužbu Apostolovu iz poslanice Korinćanima (1 Kor 6, 1—7.). A baš je, ova zadnja, savršeno »ad rem«. »Na sramotu vašu govorim« — »Zašto radije ne trpite nepravdu? Zašto radije ne pregorite štetu?«

Nego, ima još jedna forma te naše međusvećeničke neljudskosti. Blaža, sigurno, po kriterijima moralnoga klasificiranja, ali zato i puno proširenija i puno karakterističnija po naše svećeničke odnose. To je bezobzirnost, kojom jedan drugoga kritikujemo i sudimo; to je surovost, s kojom se jedan s drugim šalimo i zabavljamo: žigošemo, ismijavamo, »liječimo« slabosti svojih svećeničkih kolega. To je duhovitost bez ljubavi; »esprit« onih mladih iz kasarne ili iz konvikta, koji sami još nijesu toliko pretrpjeli u životu, da bi znali biti samilosni s bijedom drugih, pa se u plemenitoj zbunjenosti ustaviti pred tuđom sramotom i tuđim suzama.

Mnogi je među nama već ljuto oplakao tu bezobzirnost svoje svećeničke braće. Nije dosta, što na braći sve gledamo sa najgore strane i sve tumačimo u zlu smislu: potcjenjujemo njihove sposobnosti i napore, sumnjičimo ih sa ambicioznosti, slavičnosti, pohlepe za novcima, prepričavamo, bez ikakve rezerve i bez puno obaziranja na 8. zapovijed Božju, sve, što se o njima govorka, šapće, kombinira: kao da i mi sami dovoljno ne patimo od zlobnih jezika i besavjesne babje mašte; kao da i mi nijesmo toliko puta pogriješili. Nije dosta, ni što ne znamo biti fini u konverzaciji, pa među nama uopće nema mirne, akademske, debate, nego odmah padamo u afekat, pa se stanemo uzrujavati, prepirati, svađati, vikati, ironizirati. Ide se još dalje. Postanemo kojiput pravi sadisti, pa svijesno ili nesvijesno uživamo u ponizivanju i mučenju drugih. Nesimpatični su nam, nijesu nam po ćudi, ili naprosto: učine nam se zgodnim objektom za zabavu i za ismijavanje. Gubimo pritom svaki osjećaj za mjeru. Sve sebi dopuštamo na tuđi račun. Postanemo direktno grubi. Zaboravljamo, da i drugi čovjek, a pogotovu svećenik, ima svoju čast. Duša nam ga je ražljutiti i razdražiti. Nemilice se trehamo s njegovim, stvar-

nim ili presumptivnim, manama, tjelesnima ili duševnima. Ni ne pokušavamo da se uživimo u njegovu situaciju: u nezahvalnu i tešku ulogu, koju smo mu namijenili, odnosno nametnuli. Tretiramo ga jednostavno kao svoju igračku: potpuno bespravnu i potpuno nemoćnu. Dotle i toliko, da to već svakoga dobro odgojena čovjeka oko nas i boli i revoltira.

Mnoge te naše jadne kolege šute i trpe. Ne treba im, ako tako rade, bolje samozataje i pokore. Ali mnoge se i jede, i griješe. Mnoge padaju i u depresiju i u kompleks manje vrijednosti: stanu zazirati od ljudi i bježati od svećeničkog društva. Gorko se tuže na »lažnu braću«, — »falsi fratres«, — iz Pavlove poslanice Galaćanima (2, 4.), što »iz zavisti i svadljivosti« ili »iz prkosa« »pritiskuju njihove okove« (Filip 1, 15. 17.).

Više sam već puta govorio sa svećenicima, — i nezainteresovanima, — koji su mi se na taj naš svećenički porok jako žalili. »Naši će svećenici«, rekao mi je jedan, »najviše odgovarati Bogu za grijehe protiv 8. zapovijedi Božje!« A drugi se je tužio, kako naša svećenička zloba ne da, da se dobar glas, koji je neki svećenik možda izgubio u mladosti, restituira ni iza 40, 50 godina pokore i pravde.

Eto, opet jedno poglavlje, gdje bismo se morali puno više ugledati u dobrotu i plemenitost našega božanskoga Učitelja, koji nikada nikoga nije ucvilio ni ujeo za srce (Mat 12, 18—21.); koji nikada nikome nije spočitnuo nijednoga starog i okajanog grijeha. I gdje bismo morali biti bliže svojim apostolskim pretečama i uzorima. Ali ne iz vremena prije Kalvarije i prije Duhova, nego iz vremena iza Kalvarije i iza Duhova.

Neka šale, — neka i one šale, kojom komunitet i zajednički život liječe preosjetljive i nastrane karaktere! Samo neka oni, koji se šale na račun drugih, zapamte, da i za šalu vrijedi i zakon mjere i veliki zakon bratstva i ljubavi! I neka ne zaborave, — a mnogo puta na to zaboravljamo, — da onaj, koji se s drugima šali, mora biti spreman, da se i drugi s njim pošale! Logika dviju mjera i ovdje je najgora i najnekršćanskija logika. Evanđelje ju je stoput osudilo (Mat 7, 3—5.; Luk 6, 41. 42.).

I u ovoj stvari morali bismo se uvijek sjećati one, tako božanstvene, ali i tako ljudske i humanistične, Gospodinove maksime: »Sve dakle, što hoćete, da čine vama ljudi, činite i vi njima!« (Mat 7, 12.; Luk 6, 31.).

»Ti si Stijena, i na toj stijeni sazidat ću Crkvu svoju« (Mat 16, 18.)

POVJESNA VERIFIKACIJA PRIMATA

G. 1964., VI.

Kao i sve druge glavne istine kršćanstva, i papinski primat sam sebe verificira: pred svakim čovjekom, koji umije misliti, ali je i spreman prihvatiti istinu. Čim je čovjek jedamput povjerovao u postojanje objave i u božansko podrijetlo Evanđelja, njemu se istina primata spontano, pa i silovito, nameće. Puno ju je tada lakše i logičnije priznati, nego je zanijekati ili o njoj posumnjati.

Onih nekoliko čudno velikih Isusovih riječi o Petru, što ih čitamo u Evanđelju, nemaju uopće ni smisla ni opravdanja osim u pretpostavci primata. Petrova funkcija, da bude stijena, na kojoj će biti sazidana Crkva,— Crkva, kojoj se, baš u organskoj, nutarnjoj, vezi s Petrom, obećaje nesavladivost; nesavladivost i pred silama pakla, — njegova vlast da drži u ruci ključeve Kraljevstva Božjega i da suvereno veže i razvezuje i na zemlji i na nebu (Mat 16, 17—19.), njegova misija da utvrđuje braću pred sotonskim rešetanjem (Luk 22, 31. 32.), — dakle u časovima najvećih duhovnih kriza i kušnji, — njegovo univerzalno i ničim neograničeno i neuvjetovano pastirstvo u duhovnoj ovčarnici Kristovoj (Iv 21, 15—18.): sve su to samo jake fraze, ali sa vrlo skromnim stvarnim sadržajem, — sadržajem, što čitatelja, ako je mislilac, razočarava, — valja li ih ograničiti samo na historijsku osobu prvoga Apostola i na njegovo, — svakako vrlo, i vremenski i stvarno, usko, — djelovanje od ona dva tri decenija iz prvoga praskozorja kršćanske povijesti. U takvoj pretpostavci nijesu se te riječi nikako pravo ni obistinile: njihova je eksegeza tada, ako već i nije nemoguća, a ono svakako usiljena i napuhana. Svi, koji ne priznaju papinskog primata i neće da vide njegove sekularne, tisućljetne, afirmacije u životu i povijesti Crkve, muku

muče sa svakom od tih velikih evanđeoskih riječi. Istom primijenjene na primat, u smislu katoličke nauke, postaju one odmah, u svakomu svome slovu, razumljive, logične, sadržajne, aktualne. Danas, kad se na sve strane po kršćanskom svijetu, i onome nekatoličkom, toliko insistira na auktoritetu biblije, ovaj skripturistički argumenat, — već sam po sebi pun snage, — samo još dobiva na uvjerljivosti i svježini.

A s ovim se, — nazovimo ga tako: apriornim, — dokazom za primat savršeno usklađuje i paralelizira onaj drugi, aposteriorni, isto tako čudesno impresivan: iz povijesti Crkve. Kristova su se obećanja Petru iz Evanđelja monumentalno realizirala. Petrov se je primat iživio, — iživio baš u papinstvu, — na način, možemo mirno reći, zoran i opipljiv. Pojava papinstva na historijskoj pozornici dvadeset zadnjih, kršćanskih, stoljeća bode u oči sve mislioce i sve kulturne historike: ona predstavlja možda najveću zagonetku i čudo povijesti. Nešto neobično i paradoksalno vide u njoj i najveći protivnici kršćanstva: i pozitivisti, i racionalisti, i materijalisti. Dvadeset stoljeća postoji papinstvo: na istome mjestu, u istoj formi, sa istom funkcijom. Postoji, uglavnom, kao isključivo moralna institucija: bez oružja i bez političke i brahijalne sile. U najraznoličnijim vanjskim okolnostima: u ambijentima, koji su mu, mnogo puta, bili neskloni i neprijateljski. S jednom neviđenom i po ljudsku neobjašnjivom dosljednošću i beskompromisnošću u obrani svojih ideja. Na izrazito idealističkom programu: i usred društva, koje se ponajviše okreće za ovozemaljskim interesima i jednostrano orijentira na materijalističkim kriterijima. Kroz sva ta duga stoljeća uspjelo mu je da održi neokrnjen svoj svesvjetski auktoritet i da uza se poveže, u dragovoljnom posluhu, vjerničke mase sa svih kontinenata, iz svih kulturnih sfera, svih mogućih narodnih i rasnih skupina. U savršenoj duhovnoj solidarnosti i koheziji, a na bazi jedne zapravo vrlo jednostavne vanjske organizacijske forme: bez mnogo upravnog aparata i bez ikakvih drastičnijih i osjetljivijih disciplinskih sankcija. Vazda humanistično, vazda moralno pozitivno, vazda kulturno plodno, vazda u socijalnom pogledu konstruktivno. U monolitnosti, kojoj se svi čude i kojoj uopće nema u svijetu ni približno ravne. U monolitnosti, koja se je, prvotno, i oslanjala na papinstvo i na njemu nadahnjivala, inspirirala. Uvijek je papinstvo bilo ono, koje je kršćanskom svijetu davalo ton i pravac: uvijek je ono vodilo i za sobom povlačilo druge; nikada nijesu drugi njega vodili. Ono je uvijek u historijskim situacijama donosilo odluke za čitavo kršćanstvo. Odluke, koje su se uvijek, kasnije, pokazale i kao ispravne, i kao vitalne, i kao dalekovidne. Svaki otpad od papinstva rađao je samo ili petrificiranjem i stagnacijom ili anarhijom i dekadencom na vjersko-moralnom području.

Nešto očito nadljudsko, nadvremensko, nadzemaljsko, nadhistorijsko, prosijeva iz povijesne pojave papinstva. Za njim mora da stoji jedna viša sila. Ono je jedno od najizrazitijih svjedočanstava božanstvu svoga osnivača. Ono ulijeva neograničeno pouzdanje svakomu, tko uza nj drži; tko mu se podloži i preda.

I u naše se vrijeme papinstvo opet, vrlo očito, legitimira kao božanska institucija. Kao nosilac jedne izrazito nadnaravne karizme i poslanja. U Crkvi i u svijetu. Idejološki i moralno. Po direktnim i indirektnim utjecajima. Pojava jednoga Pija XII. možda se je jače usjekla u povijest savremenoga svijeta, nego pojava ijedne druge ličnosti iz 20. stoljeća: barem u koliko je riječ o pozitivnim utjecajima. Ali, očito, samo u vezi s položajem, koji je obnašao, kao papa, i sa auktoritetom i intuitivnošću, koju je crpao iz duhovne riznice papinstva. Ivan XXIII. inaugurirao je novu epohu: čitav se je svijet prema njemu okrenuo, da posluša njegovu poruku. On je, negdje duboko u sebi, osjetio nešto što su i svi drugi osjećali, ali je to osjetio od sviju jasnije i izrekao od sviju odlučnije. Iz dubine je svjetske savjesti progovorio; proročki. A opet samo, iza kako je sjeo na papinsko prijestolje i uklopio se u struje i u tokove, koji nose papinstvo. Ne kao pojedinac, nego kao papa. Sa sviješću nadnaravne odgovornosti i bez problematičnog balasta, kojim su njegove ideje, na svoju ruku, opteretili nezvani, naivni, zlonamjerni. Pa današnji papa, Pavao VI.! Treba ga samo pogledati na pozadini koncila, na čiju je scenu, tako nenadano i neočekivano, izbio iz mase svojih dojučerašnjih biskupskih i apostolskih kolega. Kako se je odmah snašao u vrtlogu svih onih toliko komplikovanih problema, koji se danas nameću Crkvi i kojima ona traži rješenje! I kako je odmah, — suvereno, nadmoćno, auktoritativno, prosvijetljeno, — zauzeo prema njima stanovište, koje svakomu ulijeva i počitanje i pouzdanje! »Quasi potestatem habens« (Mark 1, 22.)! »Sicut magister inter discipulos!« Kako je svaka njegova papinska riječ promišljena, odmjerena, ozbiljna, puna strahopočitanja prema višoj mudrosti Evanđelja, u savršenom skladu sa predanom naukom Crkve! Nikada on ne govori »kroz prozor« kao neki drugi, i od crkvenih ljudi. Nikada

se ne igra riječima. Nikada se ne izražava nejasno i dvoznačno. Sve meće na svoje mjesto. Nutarnju reformu duša pretpostavlja uvijek svakoj drugoj, vanjskoj i organizacijskoj, reformi. Svaka mu je gesta u Gospodinovu stilu: puna dostojanstva, ali i puna dobrote. Osjeća, vidi se, u svakom času odgovornost svoje službe. Vječno se obazire na Gospodina. Čeka njegovo nadahnuće. Iz njega očito govori jedna viša mudrost: karizma papinstva. Sve su oči i na saboru i u kršćanstvu u njega uprte. U tolikim sumnjama, neizvjesnostima, kolebanjima, konfuzijama, potresima, koji sve nas druge, i iz klera, i sa teoloških katedra, i iz hijerarhije, dezorijentiraju i plaše. Papa, Petar, zna i danas, što hoće i kamo Duh zove Crkvu: »quid Spiritus dicat Ecclesiis« (Otkr 2, 7. 11. 17. 29.; 3, 6. 13. 22.). On jedini govori; svi mi drugi mucamo. On jedini stoji; svi mi drugi posrćemo. Petar kao da i danas, u bijelom liku svoga 264. nasljednika, sjedi uz svoga Gospodina, u dvorani Posljednje večere, i kao da sluša, kako mu On govori: »Šimune, Šimune, evo sotona vas traži, da vas izrešeta kao pšenicu, a ja se molih za tebe, da ne pokoleba tvoja vjera, i ti — utvrđuj braću svoju!« (Luk 22, 31. 32.).

Dobili smo, — mi katolici, mi crkveni ljudi, — i u ove koncilske dane, i kroz ove koncilske događaje, vrlo impresivnu lekciju o Papinu primatu. Moramo je dobro upamtiti. Ni teorija kolegijalnosti biskupskog zbora, ni ideali ekumenizma, ni decentralizacija crkvene uprave, ni princip slobode savjesti, ni liturgijska mnogojezičnost: ništa od toga ne smije u nama, — ni na čas, ni za dlaku, — ni zamračiti ni oslabiti našega rimskoga instinkta, naše evanđeoske vizije opće Crkve, našega pouzdanja u veliko obećanje Gospodinovo pećini i ključaru Kraljevstva nebeskoga. Sve nas to samo još bliže tjera k Petru. Sve to još više aktualizira papinstvo i primat. Sve to traži samo još konstantniju prisutnost papinstva na svakom sektoru vjersko-crkvenog života.

»Ti si Stijena, i na toj stijeni sazidat ću Crkvu svoju!« (Mat 16, 17—19.).

»Po plodovima njihovim poznat ćete ih!« (Mat 7,20.)

NOVE IDEJE PRED OVJEROVLJENJEM U PRAKSI

G. 1964., VII. — VIII.

Nema, sigurno, za praksu, boljega kriterija u ocjenjivanju vrijednosti ideja od onoga lakonskoga Kristova: »Po plodovima njihovim poznat ćete ih!« (Mat 7, 16. 20.). Božanski ga je Učitelj i božanski psiholog postavio. Praktično je neprevarljiv i siguran. Univerzalno je uporabljiv. Vrijedi za svaku situaciju. Veliki ga i mali mogu jednako dobro upotrijebiti. Ne zahtijeva puno umovanja, erudicije, spekulacije, eksperimentiranja. Upire se o osnovni zakon životnog etičkog reda: da dobro uvijek gradi, a zlo uvijek razgrađuje. A jer je Bog dobro, — najčišće dobro; dobro bez primjese i bez granica, — sve, što od Boga dolazi i Boga u sebi nosi, mora oplemenjivati i mora, na kraju, usrećivati.

Kriterij plodova. Najviši je. Svi drugi kriteriji moraju pred njim ustuknuti. On im je korektura. Teoretiziranje lako čovjeka smuti. Lijepe su riječi mnogo puta himbene. Govor ima često svoju računicu: naumice mistificira, muti, zbunjuje; prodaje staklo pod dragulje, lim pod zlato. Reklama je majstor u varanju i u svijesnom pokrivanju lažnih vrjednosti etiketom onih pravih. Malo je ljudi tako bistrih i tako umno školovanih, da znadu ideje analizirati i klasificirati. Originalnost, novina, forma, mnogo ih više impresionira nego sadržaj.

Tko hoće da se ne zaleti i da se ne prevari, mora biti oprezan. Mora se čuvati od prenaglih opredjeljenja i prebrzih sudova. Mora se rezervirati i čekati. Pokazat će se doskora plodovi. Doći će do transpozicije ideja u životu. A taj nam je, svima, blizu. U njemu se lakše snalazimo i sigurnije krećemo. U njemu nas sve neposredno tangira. U njemu svi imamo pomalo iskustva. On nam govori jezikom, koji svatko razumije. Neposredan kontakt, kušanje, najbolje otvara ljudima oči pred »drvetom spoznanja dobra i zla« (Post 2, 9. 17.; 3, 5. 7.).

Na religioznom području dobiva taj veliki prirodni psihološki kriterij istine još jednu, — nadnaravnu, — modifikaciju. Dobiva još konkretniji smisao i pointu. Krist nam je, u Evanđelju, ostavio zakone života. Jasne, konkretne, praktične. Posve je otvoreno rekao, što je, — u životu, na djelu, — dobro, a što je zlo. Svi to znamo: iz svagdanje vjerske pouke; sa oltara, iz ispovijedi, po zapovijedima Crkve, po stoljetnim tradicijama kršćanskog života. Što u te, evanđeoske, zakone dira, što se protivi tim posvećenim kršćanskim tradicijama, zlo je. Krist se ne vara; Evanđelje se ne ispravlja. Teorija je, naprotiv, i u religioznom životu, uvijek pomalo uvijena u tamu i u nejasnoće. Njom mnogi ne vladaju; nje mnogi ne razumiju. U njoj se nije lako orijentirati. Nju nije lako ni prozreti ni ocijeniti. Treba za nju biti teološki školovan. Ona je više, da ostanemo kod evanđeoske slike, list i cvijet, nego plod. I za nju stoga vrijedi Kristov princip: »Po plodovima njihovim poznat ćete ih!« Mora čovjek pred njom biti oprezan: mora se uvijek i neprestance obazirati na Evanđelje; mora gledati, čim rađa u praksi: je li njezin plod u skladu sa velikim zakonima života, što ih je, jasno i za sve nas normativno, proklamirao Krist.

Obični se katolički vjernici toga redovito i drže. Oni se instinktivno rezerviraju od svega, što nije »iskušeno«: što nije sankcionirano tradicionalnim učenjem i praksom Crkve.

Samo, dakako, mi svećenici nijesmo obični vjernici. A nijesmo ni lajici u teologiji. Nas svaka novost zanima. I sa filozofsko-kulturnog, i sa religioznog, i sa pastoralnog gledišta. Pogotovu svaka novost na crkvenom području. Mi slobodnije, ležernije, kritičnije, pristupamo k problemima, što ih život, svuda oko nas, stavlja na tapet. Mi ne zaziremo toliko od novosti: znamo, da i crkveni život mora imati svoju zakonitu evoluciju. No baš zato smo i u većoj pogibli, da postanemo žrtvom sugestije; da se dadnemo impresionirati od smionih, ali i problematičnih ideja. Može i nas lako zaslijepiti blještavilo novosti, snaga retorike, efekat i majstorstvo propagande. A može, isto tako, i subjektivna dobronamjernost osobe. Nijesmo svi ni sveci, da nas vodi instinkt milosti, ni geniji teološke kulture i intuicije, da odmah nepogrješivo reagiramo na nelogičnosti, pretjerivanja, zablude. Osobito u prvim momentima. Osobito na kolektivnoj bazi.

I za nas je stoga dobro, da se držimo Gospodinove maksime: »Po plodovima njihovim poznat ćete ih!«

Ima i kršćanstvo, ima i Crkva, ima i Evanđelje, svoje aksiome: svoje sigurne orijentacione točke. Ima i svoje ideale, a koje ne da dirati; o kojima ne dopušta diskusije. U njih valja gledati u takvim kritičnim i labilnim situacijama. Iza njih se valja zabarikadirati, ako nećemo da izgubimo tlo pod nogama i da se otisnemo predaleko. A ima, kršćanstvo, i svoja praktična mjerila, — termometre i barometre, — religioznoga života, koji točno pokazuju njegovu razinu i njegova strujanja, kretanja, atmosferu.

A nama se čini, da po tim mjerilima, idealima, aksiomima, koješta, što se danas, pogdjegdje i pokatkada, reklamira kao prinova i reforma u crkveno-vjerskom životu, mora propasti na ispitu. Ljudi, kojima u Crkvi smeta ispovijed, koji dovode u pitanje celibat klera, koji hoće da nas pomire sa novim seksualno-bračnim moralom »pilula«, koji govore o »tako zvanim istinama vjere« i o »dogmama, koje treba ispraviti«, koji kritiziraju katoličku ascezu i žele izvesti svećenike i redovnice na arenu i na plaže, ne će Crkvi donijeti blagoslova ni kršćanstvu jakosti. Njih pogađa i diskvalificira ono Gospodinovo: »Po plodovima njihovim poznat ćete ih!« Ispod njihovih nogu ne buja Božja pšenica; iza njih ostaju samo pusti ugari.

Govore već to pomalo i statistike. U krajevima, gdje su takve ideje stale, i među katolicima, hvatati maha, zatvaraju se samostani i prazne sjemeništa i crkve. Opada i natalitet, slabi iz dana u dan seksualni i bračni moral, idealizam je omladine u sve većoj krizi.

Čitali smo, ovih dana, u jednom uglednom engleskom katoličkom tjedniku, koji je inače na široko bio otvorio svoje stupce novinama u crkvenom životu (»The Universe and Catholic Times«, 26. III. 1964.) nešto, što već pomalo zvoni kao signal na uzbunu. Zabrinulo ih je konstantno opadanje broja konvertita na katolicizam u anglosaksonskim zemljama, kroz ovih nekoliko zadnjih godina. Pa su o tom proveli anketu među katolicima. Velika većina anketiranih svalila je krivnju, prije svega, na tri faktora: na krivo shvaćeni ekumenizam, na loš moral katoličkih vjernika i na popuštanje duha i revnosti među klerom. A istaknuti komentator lista (Fr. Gordon Albion) popratio je to

od svoje strane pritužbom, da su mnogi katolički krugovi II. vatikanski koncil, koji je po namjerama Svete Stolice imao prvotno da bude koncil obnove duhovno-crkvenog života iznutra, pokušali prikazati kao, više manje, isključivi instrumenat unije pod svaku cijenu, pa i na račun katoličke istine. Misli pritom, očito, na uniju s protestantima: za uniju sa, izrazito tradicionalnim, pa i konzervativnim, pravoslavljem i odviše je jasno, da bi ta metoda bila najgora i najnesretnija. Izrijekom u tom kontekstu spominje, kao tipičnog nosioca takvih ideja, mladoga profesora iz Tübingena Dr. Kuenga i citira njegove knjige: »Koncil i ujedinjenje« i »Živa Crkva«. Raščišćenje situacije očekuje jedino od Svetoga Oca i od zaključnih sesija sabora. A u Americi je opet biskup F. Sheen, — svakako čovjek i dalekovidan i široka duha, — već opetovno ustajao, u katoličkoj štampi, protiv pokušaja, da se pod vidom reforme unese u katolički i crkveni život lajicizacija i sekularizam. Pa i inače se, — i u Americi i drugdje po katoličkom svijetu, — sve češće čuju glasovi protiv »nove teologije« i oživljavanja »modernizma«. Dolaze kojiput ti glasovi i sa vrlo auktoritativnih i kompetentnih strana. Bilo je i vrlo rezolutnih izjava i upozorenja.

Eto, zar to sve troje nije samo još jedna, nova i savremena, primjena velikoga Gospodinova kriterija: »Po plodovima njihovim poznat ćete ih!« A na jednu aktualnu temu iz katoličkog života naših dana. Na temu modernog kompenzacionizma u kršćanstvu.

Kod nas, na sreću, nije ta tema, dosada, toliko aktualna. Ali nije ni posve neaktualna. Ni za našu svećeničku javnost! Ni za našu katoličku štampu!

SADRŽAJ